

T.C.

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANA BİLİM DALI

SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

**KORUNMA İHTİYACI OLAN ÇOCUKLARA YÖNELİK
ÇOCUK EVLERİ MODELİNİN TARİHSEL SÜRECİ VE
MUTLU YUVA DERNEĞİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdurrahman BAKILCI

İstanbul

Haziran-2019

T.C.

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANA BİLİM DALI

SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

**KORUNMA İHTİYACI OLAN ÇOCUKLARA YÖNELİK ÇOCUK
EVLERİ MODELİNİN TARİHSEL SÜRECİ VE MUTLU YUVA
DERNEĞİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdurrahman BAKILCI

Tez Danışmanı

Dr. Öğretim Üyesi Abdulhakim BEKİ

İstanbul

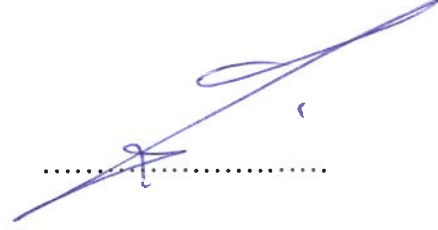
Haziran-2019

TEZ ONAYI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Abdulhakim BEKİ

Üye Dr. Öğr. Üyesi Emel YEŞİLKAYALI

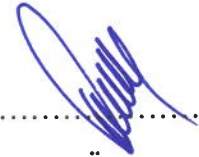

Üye Dr. Öğr. Üyesi Sena ÖKSÜZ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Ömer ÇAHA

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Çocuk Evleri Modelinin Tarihsel Süreci ve Mutlu Yuva Derneği Örneği**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Abdurrahman Bakılcı

Haziran 2019

ÖNSÖZ

Çalışmamın başlangıcından tamamlanmasına kadar yardımlarını esirgemeyen, bilgi ve tecrübeleriyle bana katkıda bulunan değerli tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Abdulkakim Beki başta olmak üzere, çalışmama katılarak bana yardımcı olan Mutlu Yuva Derneği çalışanlarına minnet duygularıyla teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bu meşakkatli yolda her türlü desteklerini arkamda hissettiğim kıymetli ailem ve sevgili eşime sonsuz teşekkürler ediyorum.

Abdurrahman Bakılcı

Haziran 2019

ÖZET

KORUNMA İHTİYACI OLAN ÇOCUKLARA YÖNELİK ÇOCUK EVLERİ MODELİNİN TARİHSEL SÜRECİ VE MUTLU YUVA DERNEĞİ ÖRNEĞİ

Abdurrahman BAKILCI

Yüksek Lisans, Sosyal Hizmet

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Abdulkhakim Beki

Haziran-2019, 175 Sayfa

Yapılan çalışma ile korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili kurulan çocuk evleri modeline giden tarihsel süreçte açılan sosyal hizmet kurumlarını bir arada vermek, bu kurumların korunma ihtiyacı olan çocuklar için gerçekleştirdikleri sosyal hizmet faaliyetlerini ortaya koyabilmek ve Mutlu Yuva Derneği Modeli'nin sosyal hizmetten hareketle çocuklar için yaptığı çalışmaları bütüncül bir bakış açısı ile ele alarak modelin diğer sivil toplum örgütlerine örnek olması noktasında bir farkındalık oluşturmak amaçlanmıştır. Araştırmada Nitel Araştırma modeli çerçevesinde literatür taraması, dergi, makale, internet, arşiv gibi çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır. Mutlu Yuva Derneği için ise sayılan kaynakların yanında, yarı yapılandırılmış görüşme formu da kullanılmıştır.

Çalışmada korunma ihtiyacı olan çocuklar için kurulan çocuk evlerine giden süreç, ilk kurumsallaşmaların başladığı 1863 yılından başlanarak günümüze kadar ele alınmış ve Mutlu Yuva Derneği'nin faaliyetleri elde edilen bilgiler ışığında ve sosyal hizmet çerçevesinde anlatılmaya çalışılmıştır. Bu süreç anlatılırken çocuk, sosyal hizmet ve sivil toplum kavramları hakkındaki bilgilerden de bahsedilerek, kurumların ve derneğin; çocukların haklarını bilen vatandaşlar olabilmeleri, kendi ayakları üzerinde durmaları, içerisinde yaşadıkları topluma uyum sağlamaları ve en önemlisi değerli olduklarını hissederek, kendilerini gerçekleştirmelerine nasıl katkıları yaptıkları ortaya konulmuştur. Çocuk evlerine giden süreçte korunma ihtiyacı olan çocuklar için Tanzimat ve Cumhuriyet döneminde kurulan kurumların çocukların biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel, ekonomik ve manevi ihtiyaçlarını karşılama noktasında eksikliklerinin olduğu, çocuk evlerinin kurulması ve bu evlerle ilgili kurulan Mutlu

Yuva Derneği'nin ise bu eksikliklerin giderilmesi noktasında oldukça başarılı çalışmalarında buldukları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Çocuk, Korunma İhtiyacı Olan Çocuk, Tanzimat, Cumhuriyet, Dernek, Mutlu Yuva Derneği, Çocuk Evi, Sivil Toplum Örgütü

ABSTRACT

THE HISTORIAL PROCESS OF CHILDREN'S HOUSES MODEL FOR CHILDRE IN NEED OF PROTECTION AND THE CASE OF HAPPY HOME ASSOCIATION

Abdurrahman BAKILCI

Master's, Social Service

Thesis Advisor: Dr. Instructor Abdulhakim Beki

June-2019, 175 pages

The aim of this study is to give together the social service institutions opened in the historical process leading to the children's houses model established for children in need of protection, to demonstrate the social service activities of these institutions for the children in need of protection and the activities of Hapy Home Association model for children based on social service. Within the framework of the qualitative research model, a variety of sources such as literature review, journals, articles, internet and archives have been used. In addition to the listed sources, a semi-structured interview form was also used fort he Happy Home Association.

In this study, the process leading to the children's houses established for children in need of protection has been discussed starting from the 1863s when the first institutionalization started and the activities of the Happy Home Association were tried to be explained in the light of the information obtained and within the framework of social service. While explaining this process, information about the concepts of children, social services and civil society is mentioned and how the institutions and the association contribute to the realization that children can become a good citizens to the state and nation, stand on their own feet, adapt to the society in which they live, and most importantly, realize themselves while feeling important has been put forward. It is concluded that in the process of going to children's houses for the children in need of protection, the institutions established in the Tanzimat and Republican Era have deficiencies in meeting the biological, psychological, social,

cultural, economic and spiritual needs of children, that the establishment of children's houses and the establishment of Happy Home Association related to these houses to eliminate these deficiencies have made quite successful studies.

Key words: Social services, Children, Children in need of protection, Tanzimat, Republican, Association, Mutlu Yuva Association, Children's House, Non-Governmental Organization

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI.....	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1.Problem.....	4
1.2.Amaç.....	4
1.3.Çalışmanın Önemi.....	5
1.4.Varsayımlar.....	5
1.5.Sınırlılıklar.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1.Sosyal Hizmetin Tanımı.....	7
2.1.1.Sosyal Hizmetin Amaçları.....	9
2.2.Çocuğun Tanımı.....	10
2.2.1.Tarihsel Süreçte Çocukluk Algısı.....	11

2.2.2.Korunmaya Muhtaç Çocuk Kavramı (Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk)	16
2.2.3.Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi.....	18
2.2.4.Korunmaya İhtiyacı Olan Çocukların Barındığı Sosyal Hizmet Kurumlarının Oluşumunda Etkili Olan Etkenler.....	19
2.3.Sivil Toplum Kavramı.....	21
2.3.1.Sivil Toplum Örgütü.....	22
2.3.2.Türkiye’de Sivil Toplum Örgütünün Tarihsel Gelişimi.....	23
2.3.3.Sosyal Hizmet ve Sivil Toplum Örgütü İlişkisi.....	28
2.4.Tanzimat Döneminde Korunma İhtiyacı Olan Çocuklarla İlgili Sosyal Hizmet Kurumları.....	30
2.4.1.Islahhaneler.....	30
2.4.2.Darüşşafaka.....	37
2.4.3.Darülhayr-ı Ali.....	45
2.4.4.Darülaceze.....	50
2.4.5.Darüleytam (Yetimler Yurdu).....	54
2.4.6.Himaye-i Etfal Cemiyeti.....	62
2.5.Cumhuriyet Döneminde Korunma İhtiyacı Olan Çocuklarla İlgili Sosyal Hizmet Kurumları.....	75
2.5.1.Kışla Tipi Kurumlar.....	75
2.5.1.1.Çocuk Yuvası.....	75
2.5.1.2.Yetiştirme Yurtları.....	84
2.5.1.3.Çocuk ve Gençlik Merkezleri (ÇOGEM).....	93
2.5.1.4.Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM).....	95
2.5.2.Ev Tipi Kurumlar.....	96

2.6.2.1.Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Yeni Bir Kurumsal Bakım Modeli: Çocuk Evleri/Sevgi Evleri/Çocuk Evleri Sitesi.....	96
--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	102
3.1.Araştırmanın Modeli.....	102
3.2.Çalışmanın Örneklemi.....	102
3.3.Veri Toplama Araçları.....	103
3.4.Verilerin Toplanması.....	103
3.5.Verilerin Çözümlemesi.....	103
3.6.Verilerin Yorumlanması.....	104

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI.....	105
4.1.Demografik Bilgiler.....	105
4.2.Mutlu Yuva Derneği'nin Kurulması.....	106
4.2.1.Mutlu Yuva Derneği'nin Amacı/Hedefleri.....	110
4.2.2.Mutlu Yuva Derneği'nin Misyonu.....	111
4.2.3.Mutlu Yuva Derneği'nin Vizyonu.....	111
4.3.Sosyal Çalışmacının Dernekteki Görevleri.....	112
4.4.Mutlu Yuva Derneği'nin Çalışma Alanları.....	114
4.4.1.Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara İlgili Sosyal Hizmet Çalışmaları.....	114

4.4.1.1.Çocuk Evleri Sistemi/Ev Gönüllüsü.....	115
4.4.1.2.Yaşam Merkezleri Projesi/Eğitim ve Gelişim Merkezleri.....	120
4.4.1.3.Hami Aile Projesi.....	121
4.4.1.4.Yaşam Atölyeleri ve Terapi Hizmetleri Yoluyla Psiko-Sosyal Destek Sağlanması Projesi.....	124
4.4.1.5.Psikolojik Destek Çalışmaları.....	125
4.4.1.6.Yeni Nesil Yeni Ufuklar Projesi.....	125
4.4.1.7. Ben Ben Olurken/Okulum Umudum/Mihmandar Gençlik/Sosyal Rehber Projeleri.....	125
4.4.2.Bakım Elemanı ve Dernek Personeline Yönelik Çalışmalar.....	128
4.4.2.1.Hayat Rehberi Projesi.....	129
4.4.2.2.Çalıştaylar.....	130
4.4.2.3.Hizmet İçi Eğitimler.....	130
4.4.2.4.Motivasyon Çalışmaları.....	130
4.4.2.5.Gönül Anne Projesi.....	131
4.4.3.Topluma Yönelik Çalışmalar.....	131
4.4.3.1.AR-GE Çalışmaları.....	131
4.4.3.2.Mutlu Çocuk ve Mutlu Yuva Dergisi.....	131
4.4.3.3.Bilinçlendirme ve Tanıtım Toplantıları.....	131
4.5.Mutlu Yuva Derneği'nin Diğer Sivil Toplum Örgütleriyle İlişkisi.....	132
4.5.1.Türkiye Çocuk Evleri Platformu (TÜÇEV P).....	132
4.5.2.Çocuk ve Gençlik Federasyonu.....	134
4.5.3.İnsan, Toplum ve Medeniyet Konfederasyonu.....	134

BEŞİNCİ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME, SONUÇ ve ÖNERİLER.....136

5.1.Değerlendirme.....136

5.2.Sonuç.....142

5.3.Öneriler.....146

KAYNAKÇA.....148

EKLER.....158

ÖZGEÇMİŞ.....175

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil- 4.3.1.:2014 ve 2017 Yılları Arasında Yapılan Sosyal İnceleme Dağılımı.....	113
Şekil-4.4.1.1.1.: 2014 İle 2018 Yılları Arasındaki Ev Gönüllüsü Sayıları.....	118
Şekil-4.4.1.3.1.: 2010 İle 2018 Yılları Arasındaki Hami Aile Dağılımı.....	123
Şekil-4.4.1.7.1.: 2013 İle 2015 Yılları Arasında Okulum Umudum Projesi'ne Katılan Gönüllü Sayısı.....	126
Şekil-4.4.1.7.2.: 2015 İle 2017 Yılları Arasındaki Mihmandar Dağılımı.....	127
Şekil-4.4.1.7.3.: 2014 İle 2018 Yılları Arasındaki Sosyal Rehber Dağılımı.....	128

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.4.2.1: 1882 Eğitim Döneminde Darüşşafaka'da Verilen Dersler.....	41
Tablo 2.4.2.2: 2006 İle 2017 Yılları Arasında Darüşşafaka'da Eğitim Gören Öğrencilerin Sayıları.....	44
Tablo 2.4.3.1: Darülhayr-ı Ali 1903 Yılı Müfredat Programı.....	49
Tablo 2.4.5.1: 25 Temmuz 1917 Tarihinde Bazı Darüleytamlardaki Öğrenci Sayısı.....	59
Tablo 2.4.5.2: Darüleytam Ana Sınıflarına Ait Vakit Çizelgesi.....	60
Tablo 2.4.5.3: Darüleytamlarda 7-13 Yaş Arası Çocuklara Ait Vakit Çizelgesi.....	61
Tablo 2.4.5.4: Darüleytamlarda 13'ten Büyük Yaştaki Çocuklara Ait Vakit Çizelgesi.....	61
Tablo 2.4.5.5: Darüleytamlarda 13 Yaş Üzeri Çocuklara Ait Ders Dağıtım Cetveli.....	62
Tablo 2.4.6.1: Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin Şube Sayısı.....	66
Tablo 2.4.6.2: Himaye-i Etfal Cemiyeti'nden Sosyal Hizmet Alan Çocuk Sayısı.....	71
Tablo 2.4.6.3: Himaye-i Etfal Cemiyeti Tarafından Verilen Yardımların Türü (1922-1935).....	72
Tablo 2.4.6.4: 1946-1947 Yıllarında Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kuruluşlar.....	74
Tablo 2.4.6.5: Temmuz 2008 İtibarıyla SHÇEK'in Kuruluşlarında Mevcut Kapasite ve Bakılan Çocuk Sayısı.....	74
Tablo 2.5.1.1.1: Çocuk Yuvalarında Uygulanan Günlük ve Mevsimlik Programlar.....	81
Tablo 2.5.1.1.2: 1962 Tarihinden 1973 Tarihine Kadar Açılan Çocuk Yuvaları, Açılış Tarihleri, Kapasiteleri ve Bakılan Çocuk Sayısı.....	82
Tablo 2.5.1.1.3: 2000 Yılından 2006 Yılına Kadar SHÇEK'e Bağlı Çocuk Yuvalarının Sayısı ve Kapasiteleri.....	82
Tablo 2.5.1.1.4 :2011 Yılından 2016 Yılına Kadar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na Bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bünyesindeki Çocuk Yuvalarının Sayısı ve Kapasiteleri.....	83
Tablo 2.5.1.2.1: 2005 Yılında Yetiştirme Yurtlarında Kalıp, Çalışan Çocukların Dağılımı.....	89

Tablo 2.5.1.2.2: İşe Yerleştirilen Gençlere İlişkin 2000-2003 Verileri.....	89
Tablo 2.5.1.2.3: 1950 Tarihinden 1973 Tarihine Kadar Kurulan Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş Tarihi, Yurtların Adı ve Kuruluş Yerleri.....	90
Tablo 2.5.1.2.4 :1998 Yılından 2002 Yılına Kadar Yetiştirme Yurtlarının Sayısı, Kapasiteleri ve Bakılan Çocuk Sayısı.....	92
Tablo 2.5.1.2.5: 2011 Yılından 2016 Yılına Kadar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na Bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bünyesindeki Yetiştirme Yurtlarının Sayısı, Kapasiteleri ve Bakılan Çocuk Sayısı.....	92
Tablo 2.5.1.3.1: Temmuz 2008 İtibarıyla ÇOGEM'lerdeki Mevcut Kapasite ve Bakılan Kişi Sayısı.....	94
Tablo 2.5.2.1.1: 2011-2016 Yılları Arasında Sevgi Evi, Çocuk Evi ve Çocuk Evleri Sitelerinin Sayıları, Kapasiteleri ve Bakılan Çocuk Sayısı.....	100
Tablo 4.1.1: Dernek Çalışanlarının Cinsiyet, Yaş, Medeni ve Öğrenim Durumu, Dernekteki Görevi ve Çalışma Süresi İle İlgili Bilgiler.....	105
Tablo 4.4.1.1.1: Mutlu Yuva Derneği'nin İstanbul'daki Çocuk Evi ve Kalan Çocuk Sayıları (2011-2017).....	119
Tablo 4.4.1.1.2: Mutlu Yuva Derneği'nin Türkiye Genelindeki Çocuk Evi ve Bakılan Çocuk Sayısı (2011-2017).....	119
Tablo 4.4.1.1.3: Mutlu Yuva Derneği'ne Bağlı Çocuk Evlerinde Bir Günlük Program.....	120
Tablo 4.4.2.1: Mutlu Yuva Derneği'nde Çalışan ve Gönüllü Sayıları (2018).....	129
Tablo 4.5.1.1: Mayıs 2018 İtibari İle Platforma Bağlı Dernekler, Açtıkları Evler ve Çocuk Sayısı Şu Şekildedir.....	132

KISALTMALAR LİSTESİ

vb.	:Ve benzeri
STÖ	:Sivil Toplum Örgütü
Yy.	:Yüzyıl.
IASSW	:Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları.
IFSW	:Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu.
BM	:Birleşmiş Milletler
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
s.a.v.	:Sallallahü Aleyhü Vessellem
t.y.	:Tarih yok
H.z.	:Hazreti
T.V.	:Televizyon
A.g.e.	:Adı geçen eser
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AB	:Avrupa Birliği
Prof.	:Profesör
TİB.	:Temel İşlem Becerileri
BOA.	:Başbakanlık Osmanlı Arşivi
c.	:Cilt
No	:Numara
Dr.	:Doktor
SHÇEK	:Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
ÇKK	:Çocuk Koruma Kanunu
ÇOĞEM	:Çocuk ve Gençlik Merkezi
ÇODEM	:Çocuk Destek Merkezleri
ASPB	:Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BSRM	:Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri
KBRM	:Koruma-Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri
KHK	:Kanun Hükmünde Kararname
m	:Metre
E	:Erkek
K	:Kadın

AR-GE	:Araştırma-Geliştirme
İSTKA	:İstanbul Kalkınma Ajansı
MMPI	:Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri
TÜÇEV-P	:Türkiye Çocuk Evleri Platformu
TÜRAP	:Türkiye Aile Platformu
s.y.	:Sayfa yok
BİSEG	:Bir İnsan Dünyaya Bedeldir Sağlık ve Eğitim Gönüllüleri Derneği
İZYAZ	:İzmir İnsani Yardım Derneği
DÜNYEV	:Dünya Yetimler Eğitim Vakfı
MYD	:Mutlu Yuva Derneği
Der	:Dernek
İHH	:İnsani Hak ve Hürriyetleri Vakfı
ÇOGEF	:Çocuk ve Gençler Sosyal Koruma ve Destek Programı
SWOT	:Strenghts (Kuvvetli taraflar), Weaknesses (Güçsüz yanlar), Opportunities (Olanaklar), Threats (Tehlikeler)
s.	: Sayfa

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Çocuklar tarihin her döneminde kötü muamele, ihmal ve istismar, işkence vb. durumlarla karşı karşıya kalmışlar, yine hemen her dönemde yoksulluk, savaş, göç, hastalık gibi durumlardan en ağır şekilde etkilenen birey ve gruplar olmuşlardır. En kötü ve en ağır şartlarda çalıştırılmış, bu koşullar nedeniyle kimi zaman hastalanmış kimi zamanda hayatlarını kaybedebilmişlerdir.

Geleceğin teminatı olan çocukların korunması konusu, birçok dönemde ele alınmış, fakat özellikle modernleşme ile birlikte kitlesel bir hal alınca daha çok önem verilen bir konu olmuştur. 1789 tarihli Fransız İhtilali ile gelen özgürlük, milliyetçilik gibi olgular ortaya çıkınca, milletler çocuklarının korunmasına büyük önem vermişler ve bu konuda adeta bir yarış içerisine girmişlerdir. Devletler bu konuda en iyi olabilmek için çocukların eğitim, sağlık, barınma, güvenlik vb. ihtiyaçlarını tamamiyle olmasa da karşılamaya çalışmışlardır (Beter, 2010:44-45).

Osmanlı'da bu süreç, köklerini İslam dinindeki zekat, sadaka ve yardım kurumları ile Osmanlı'nın klasik dönemindeki vakıf, ahilik, lonca, akile, sandıklar, tabhane, han, kervansaray gibi kurumlardan alan ve özellikle Tanzimat döneminden sonra korunma ihtiyacı olan çocuklar için gerçekleştirilen hizmetler bir araya getirilmiş ve birden fazla kurum açılmıştır. Ünal (2012:2)'a göre bu kurumların fazlalaşmalarının sebebi hem reform hareketlerinin hızlanması hem de savaşlar yüzünden korunma ihtiyacı olan çocukların sayısının artmasıdır.

Cumhuriyet döneminde de bu kurumların açılışı sürmüştü ve buralarda birçok çocuk korunmaya alınmıştır. Fakat bundan yararlanamayan çocuk sayısı da oldukça fazladır. Karatay (2007:1)'in aktardığına göre 0-18 yaş aralığındaki çocuklar arasında korunma ihtiyacı olan çocuk sayısı bir milyonun üzerindedir. Fakat bugün devlet tarafından çeşitli şekillerde (kurum bakımı, ev bakımı, koruyucu aile, evlat edinme) bu çocukların %2'si korunma ihtiyacı olan çocuk kabul edildiği için bakılan çocuk sayısı yirmi bin dolaylarındadır. Buradaki temel sorun, devletin koruma sağlamak için kimsesiz çocuklara daha çok ağırlık vermesidir.

Çocuğun gelişimi açısından her ne kadar ailesinin yanında yetişmesi istense de, bu görevi yerine getiremeyen ya da imkanları elvermeyen ailelerin çocuklarını devlet, sosyal politikaların içerisinde yer alan sosyal hizmet aracılığıyla koruma altına alarak (Yazıcı, 2013:137) çeşitli ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

2000’li yılların başlarına kadar korunma ihtiyacı olan çocuklar için kurum bakımı modeli uygun görülerek, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu gibi kurumlarda bakımları yapılmaya çalışılmıştır. Fakat zaman içerisinde bu kurumların çocukların biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel ve manevi gelişimlerini olumsuz etkilediği görülerek, çocuğun daha az çocukla beraber bakımlarının sağlandığı, başlarında bakım elemanlarının görev yaptığı “*ev modeli*” ne geçilmesi uygun görülmüştür.

Ev modeline geçilmesi birden olmamış, bu bir süreç dahilinde olmuştur. Kurumsallaşma süreci, ıslahhanelerin kurulması ile başlamış, Darüşşafaka, Darülhayr-i Ali, Darülaceze, Darüleytam, Himaye-i Etfal Cemiyeti, çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları ile sürmüştü ve en nihayetinde çocuk evi siteleri ve çocuk evleri kurulmuştur.

Çocukların yetişmeleri ve ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için en sağlıklı, en güncel ve ilgili herkes için verimi en yüksek olan ev modeli kapsamında devlet, çevresel ve fiziki şartlara da dikkat ederek, korunma ihtiyacı olan çocuklar için ilk kez Ankara’da çocuk evleri açmıştır. Kısa sürede bu çocuklar için evler açılmasının faydaları görülmüş ve daha çok ev açılmaya başlanmıştır.

Açılan evlerin sayısının artmasıyla devlet, korunma ihtiyacı olan çocukların daha iyi şartlarda yetişebilmesi ve eksik kalınan tarafların doldurulması için çocuklarla ilgili kurulan STÖ’lere çocuk evi açma yetkisi vermiştir. Yetki ile beraber STÖ’ler hızlı bir şekilde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’yla yapılan protokoller dahilinde çocuk evi açmak için çalışmalara başlamışlardır.

Bu STÖ’lerden biri de 2010 yılında kurulan Mutlu Yuva Derneği olmuştur. Dernek, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile yaptığı protokoller çerçevesinde İstanbul’dan başlayarak, Bursa, Ankara, Yozgat, Diyarbakır, Şanlıurfa gibi illerde evler açarak bu çocuklara destek olmaya çalışmıştır.

Derneğin ana faaliyet alanı, çocuklar için açılan çocuk evleri olmuştur. Dernek, bu kapsamda yetiştirme yurtları ve yuvalarda –şimdilerde ise çocuk evleri sitelerinde-

kalan korunma ihtiyacı olan çocukları, toplu yaşam şartlarının getirdiği olumsuzluklardan kurtararak, onları mutlu olabilecekleri, sağlıklı ve dengeli bir gelişim sağlayacakları, aile sıcaklığı, komşuluk ilişkileri, anne-baba rollerini benimseyecekleri evlerin açılması için destekte bulunur.

Evleri açtıktan sonra çocukların biyolojik, psikolojik, kültürel, sosyal ve manevi ihtiyaçlarını karşılamak ve onları hayata en iyi şekilde hazırlamak için çeşitli faaliyetler gerçekleştirir.

Bu projelerden Eğitim ve Yaşam Merkezleri'nde atölyeler (karakter, kendini ifade, matematik, bilim, sanat, zeka oyunları vb. atölyeleri) sayesinde çocuğun iyi bir gelişim göstermesi ve eğitim alması, Hami aile ile çocuğun anne-baba rol modellerini uygulamalı olarak görmesi ve sevgi, şefkat ve güven duygularını deneyimlemesi, Hayat Rehberliği ile çocukların hayatı tanımaları ve ona göre hareket etmeleri ve yine çeşitli faaliyetlerle bazı ihtiyaçları karşılanarak, kendilerini değerli hissedilen çocukların yetişmesi amaçlanmıştır.

Günümüzde sayıları hızla artan ve ülkenin çoğu yerinde açılmak istenen çocuk evleri ile ilgili olarak dernek, çalışmalarını sosyal hizmet kapsamında yapmak için değerlendirmelerde bulunmaktadır. Sosyal hizmet, kimsesiz olsun ya da olmasın, insan hakkı ve sosyal adalet ilkelerinden hareketle ve sosyal politikalar çerçevesinde çocuğun yüksek yararı gözetilerek çocuğa en iyi hizmeti vermeye çalışır. Korunma ihtiyacı olan çocukların tespiti, yerleştirilecekleri kurumlar ve uygulanacak koruma ve bakım türleri sosyal hizmetin kapsamı içerisinde ele alınmaktadır.

Yapılan bu çalışma, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında tanımlanan “*korunma ihtiyacı olan çocuk*” temel alınarak yapılmıştır. Zaten ülkemizde bu tanıma uyan çocuklara kurumlarda sosyal hizmet sağlanmaktadır.

Beş bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde konuya hazırlık maksatlı problem, amaç, çalışmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar belirtilmiştir.

İkinci bölümde kavramsal ve kuramsal çerçevede kapsamında sosyal hizmetin tanımı, amaçları verilerek, çocuk ve korunma ihtiyacı olan çocuk kavramları tanımlanmış, çocuk olgusunun tarihsel süreçteki değişimi ele alınarak, bu süreçte günümüzde geçerli olan ve çocuk hakları alanında önemli bir yeri bulunan Çocuk Hakları

Evrensel Bildirgesi hakkında kısa bir bilgi verilmiş ve korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili kurulan kurumların oluşumunda etkili olan etmenler, sivil toplum ve sivil toplum örgütünün tanımlamaları yapılarak, Türkiye’de sivil toplum örgütünün tarihsel gelişimi, sivil toplum örgütü ve sosyal hizmet ilişkisi hakkında literatür taraması yapılmıştır. Ayrıca Tanzimat ve Cumhuriyet dönemi korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili kurulan kurumların kurulmaları, amaçları, kabul şartları ve gerçekleştirilen sosyal hizmet faaliyetleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi kapsamında araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanması hakkında bilgiler verilmiştir.

Dördüncü bölümde araştırma bulguları çerçevesinde demografik bulgular, Mutlu Yuva Derneği’nin kurulması ve hakkındaki bilgiler ile gerçekleştirilen sosyal hizmet faaliyetlerine yer verilmiştir.

Son bölüm olan beşinci bölümde ise sonuç ve öneriler kısımları işlenerek çalışma tamamlanmıştır.

1.1.Problem

Çalışmada ana problem, çocuk evlerine giden süreçte korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili kurulan kurumlara ve bu kurumların gerçekleştirdikleri sosyal hizmet faaliyetlerine, bu konularda araştırma yapmak isteyen araştırmacılar tarafından toplu bir şekilde ulaşılamaması ve devletin çocukların barınma, korunma, bakım, gelişim, eğitim, sağlık, rehabilitasyon vb. ihtiyaçları ile çocuğu biyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik ve manevi bir varlık olarak gösterme noktasında gerçekleştirdiği ve hedeflediği çalışmalar için STÖ’lere ihtiyaç duymasındır.

1.2.Amaç

Çalışmanın amacı, yukarıdaki problemlere de dikkati çekerek, Mutlu Yuva Derneği’nin korunma ihtiyacı olan çocuklar için yaptığı çalışmalarını belirtmek, Mutlu Yuva Derneği Modeli’ni ortaya koymak ve dernek hakkında bir farkındalık oluşturmak ana amaçtır. Diğer amaçlar da aşağıda maddeler halinde verilmiştir;

1- Çocuk evlerinden önce kurulan kurumların günümüzdeki bakım modellerinden olan ev tipi bakım modeline katkısını ortaya koyabilmek,

2- Tarihsel süreçte çocuklarla ilgili kurulan kurumların bu süreçte geçirdikleri değişim ve dönüşümleri belirtmek,

3- Korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili kurulan bu kurumların çalışmalarına toplu bir şekilde ulaşılmasına vesile olabilmek,

4- Korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili kurulan çocuk evlerinin gelinen süreçte çocukların korunması, bakımı, gelişimi, eğitim, sağlık, maneviyat gibi ihtiyaçlarını karşılama noktasında ve günümüz koşullarında gerekli olup olmadıklarını ortaya koyabilmektir.

1.3.Çalışmanın Önemi

Çalışma ile çocuk evlerine giden süreçte korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili kurulan kurumlar ayrıntılı bir şekilde incelendiğinden ve tarihi sıralama şeklinde verildiğinden dolayı bu alanda araştırma yapmak isteyen kişilere yol gösterecektir. Ayrıca bu konularda çalışmak isteyenler, kurulan tüm bu kurumları aynı çatıda bulabilecekleri gibi her kurumun kurulduğu devrin şartlarından nasıl etkilendiğini, ne gibi çalışmalar yapıldığını ve bu konuda ne gibi yeniliklerin yapıldığını görebileceklerdir.

Korunma ihtiyacı olan çocukların hayata daha iyi hazırlanmaları için devletin ilgili kurumlarıyla çocuk evleri açan Mutlu Yuva Derneği'nin bu alanda çalışan diğer STÖ'lerden hangi açılardan farklı olduğu ve bu farkını ortaya koyabilmek için neler yaptığı anlaşılır bir biçimde verildiğinden dolayı dikkat çekecektir.

1.4.Varsayımlar

Araştırmanın temel varsayımları şunlardır:

- Çocuk evlerine giden süreçte kurumsallaşan kurumların korunma ihtiyacı olan çocuklara, kendi dönemlerine göre oldukça etkili hizmetlerde buldukları varsayılmaktadır.

- Çocuk evi modelinin korunma ihtiyacı olan çocuklar için en güncel, en sağlıklı ve getirisi en yüksek model olduğu varsayılmaktadır.

- Mutlu Yuva Derneği'nin korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili kurulan STÖ'ler arasında çocukların biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel ve manevi ihtiyaçlarını karşılama noktasında başarılı bir dernek olduğu varsayılmaktadır.
- Dernek çalışanlarının derneğe bağlı evlerde kalan çocuklarla ilgili yöneltilen sorulara içtenlik ve samimiyetle cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.5.Sınırlılıklar

Çalışmanın temel odağını, korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili kurulan çocuk evlerine giden süreçte yaşananlar ve Mutlu Yuva Derneği'nin yaptığı çalışmalar oluşturur. Bu süreçte kurulan kurumlar ve gerçekleştirilen hizmetler, çok geniş olduğundan sınırlandırılmaya gidilmiştir. Kurumun kuruluşu, amacı, kabul şartları, gerçekleştirilen sosyal hizmet faaliyetleri gibi temel noktalar dikkate alınarak incelemeler yapılmıştır. Ayrıca Mutlu Yuva Derneği'nin tanıtımı yapılarak, derneğin çocuk evlerinde kalan çocuklarla ilgili gerçekleştirdiği faaliyetler hakkında bilgi verilmeye çalışılmış ve sınırlandırma bu şekilde yapılmıştır.

Diğer sınırlılıklar ise;

- Mutlu Yuva Derneği'nin altı çalışanıyla 20 Şubat-10 Nisan 2019 tarihleri arasında yapılan görüşmeler, kişi başı ortalama 45 dakika olacak şekilde sınırlandırılmıştır.
- Araştırmadaki veriler, literatür taramaları ve çeşitli kaynaklardan elde edilen bulgularla sınırlıdır.
- Mutlu Yuva Derneği ile ilgili bilgilere ise dernek tarafından yapılan çalışmalar ve dernek çalışanlarının, hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara verdiği yanıtlarla sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu kısımda sosyal hizmetin tanımı, amaçları verilerek, araştırmada elde edilen bilgilere nasıl bir yaklaşım ile yaklaşılabileceği belirtilmeye çalışılmıştır. Ayrıca çocuğun tanımı, tarihsel süreçte çocukluk algısı, korunma ihtiyacı olan çocuk, Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi, korunma ihtiyacı olan çocukların barındığı sosyal hizmet kurumlarının oluşumunda etkili olan etkenler, sivil toplum ve sivil toplum örgütlerinin tanımı, Türkiye’de sivil toplum örgütlerinin tarihsel gelişimi, sosyal hizmet ve sivil toplum kuruluşlarının ilişkisi ile Tanzimat ve Cumhuriyet döneminde kurulan sosyal hizmet kurumları hakkında bilgiler verilmeye çalışılmaktadır.

2.1.Sosyal Hizmetin Tanımı

İnsanlık tarihiyle birlikte başlayan sosyal hizmet, meslek ve disiplin olma hüviyetini 19.yy ile beraber kazanmıştır. Bu yüzyıl ile birlikte her geçen gün yeni mana ve nitelikler kazandığı görülmektedir. Bu anlam ve niteliklerle beraber sosyal hizmete dair çeşitli tanımlamalar yapılmıştır.

Sosyal hizmet, insan hakları ve sosyal adalet ilkelerinden hareketle sosyal değişme; birey, grup ve toplulukları güçlendirerek özgürleştiren, iyilik hallerini arttıran, insanları dinamik bir varlık olarak gören ve sosyal refahın araçlarından olan bir bilim ve meslektir (Yıldırım ve Yıldırım, 2008).

Tomanbay (1999)’ın yaptığı tanımda ise insanların toplum içerisinde dengeli, mutlu ve düzenli bir hayat yaşamalarını amaçlayan, fakat bu amaçların gerçekleşmesine engel teşkil eden sorunlarını mikro (bireylerle çalışma), mezo (aile ve gruplarla çalışma) ve makro (toplumla çalışma) düzeylerinde gidermek ve azaltmak amacıyla faaliyette bulunan dizgeli, düzenli, yönetsel kimliği olan mesleki çalışmalara verilen isim ve bu işlev ve içeriklerle çerçevelenmiş meslektir, denilerek verilmiştir.

Sosyal hizmeti yardım eden bir meslek hüviyetiyle tanımlayan Koşar (1992: 1), bu yardımı, sosyal yönden yardım olarak ele almıştır. İşte sosyal hizmet, kişinin

sorunlarını bireysel ve çevresel kaynaklarıyla çözemediği durumlarda, daha önceden hiç tanımadığı ve akrabalık bağı bulunmayan; yapacağı bu sosyal yardım alanında eğitim almış, belirli bir mevzuat ve etik kodlarla planlı bir şekilde, insan haklarına dayalı, kayıt tutarak hareket eden meslek elemanlarını içinde barındıran uygulamalı bir meslektir.

3.Milli Sosyal Hizmetler Konferansı (1968)'nda sosyal hizmet, değişen toplum yapısı içerisinde kişi, aile, grup ve toplulukların sorunlarının çözümlenmesi, ihtiyaçlarının karşılanması, insan kaynaklarıyla sosyal ve ekonomik koşulların korunması ve geliştirilmesi amacını güden ve bunları yaparken kişi, aile, grup ve toplulukların çevreleriyle karşılıklı uyumlarına dikkat eden, kendine özgü bilimsel teknik ve metodları olan, insan ilişkilerindeki becerilere dayanan bir meslek olarak tanımlanmıştır (Şeker, 2009).

Tanımlamalardan biri de, Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları (IASSW) ve Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW) 'nun tanımıdır: (Thompson, 2013).

“Toplumsal iyilik halini arttırmak amacıyla sosyal değişime, insan ilişkilerinde sorun çözmeye, güçlenmeye ve özgürleşmeye katkı sağlayan bir meslektir. Sosyal hizmet, insan davranışı ve sosyal sistem teorilerini kullanarak insanların çevreleriyle etkileşime girdikleri noktalara müdahale eder. Sosyal hizmet disiplini için insan hakları ve sosyal adalet ilkeleri temel önemdedir”.

Geniş çevrelerce kabul edilen bu tanımda sosyal değişim, insanlar arasında sorun çözme, güçlendirme, insan hakkı ve sosyal adalet kavramlarına dikkat çekilmiştir.

Sosyal değişim ile toplumda dezavantajlı birey ve grupların (yoksullar, engelliler, işsizler, korunma ihtiyacı olan çocuklar, yaşlılar vb.) yararına değişim sağlanarak en iyi verimin alınması amaçlanmıştır. Yine bireyler arasındaki sorun çözümüne dikkat çekilerek sağlıklı ilişkiler geliştirdiği ve bunu yaparken özellikle güçlendirme yaklaşımı ile hareket ettiği görülmektedir.

Tanımlamalara bakıldığında insan hakkı, sosyal adalet, sosyal değişim, sosyal yardım, iyilik halini arttırmak gibi ortak noktalar göze çarpmaktadır.

2.1.1.Sosyal Hizmetin Amaçları

Sosyal bir varlık olan insan, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için diğer insanlarla sürekli bir bağlılık ve ilişki içerisinde bulunmuştur. Bu bağlılık ve sosyal ilişkide bulunan birey psikolojik ve sosyal açılarından ne kadar güçlü olursa olsun yine de toplum içerisinde diğer bireylere ihtiyaç duymaktadır. İşte bu sosyal ilişkinin işlevselliğini, kalitesini, gücünü ve etkililiğini arttırmak sosyal hizmetin amacıdır (Sheafor ve Horejsi, 2012). Thompson (2013) ise sosyal hizmetin amacının toplumsal istikrar ve toplumsal değişim olduğunu belirtir.

Sosyal ilişkilerde haktan ve adaletten yana taraf olan sosyal hizmet, toplumdaki insanların, diğer insanlarla ve çevreleriyle kurdukları ilişkilerde var olan ve olabilecek çelişki ve düzensizlikleri ortadan kaldıracak şekilde insanlara yardım etmek amacındadır (Şeker, 2011).

Zastrow (2015: 18-19), sosyal çalışmanın amaçlarını anlaşılacak bir şekilde ve ayrıntılı olarak vermiştir. Bunlar;

1- “Çevresi içinde insan” bağlamında sosyal hizmetin odağı bireydir. Bu odakla sosyal çalışmacı, “kolaylaştırıcı” rolüyle insanların kapasitelerini arttırmayı, problemleri ile baş etme süreçlerini etkinleştirmeyi, bunları yaparken de danışman, öğretici, bakım verici ve davranışları değiştiren olmayı amaçlar.

2- Arabulucu rolünü üstlenen sosyal çalışmacı, “çevresi içinde birey” kavramından hareketle insanları kendileri için gerekli kaynak, hizmet ve sistemlerle ilişkilendirip, buluşturmayı amaçlar.

3- Yine “çevresi içinde birey” odağını temel alan sosyal çalışma, insanlarla ilgili kaynak ve sistemlerin insancıl olmalarını ve etkinliklerini özendirmeği amaçlar. Burada insanların ilişkide bulunduğu sistemler odaklıdır. Sosyal çalışmacı burada savunucu rolündedir. Ayrıca program geliştirici, koordinatör, eşgüdüm sağlayıcı ve danışman rollerinde de bulunur.

4- Sosyal hizmetin odağı, 3. amaçta olduğu gibi insanların ilişkide bulunduğu sistemlerdir. Fakat aralarındaki fark şudur: 3. amaçta insanlar ile ilgili mevcut kaynaklar baz alınırken, 4. amaçta bu kaynaklarla bağlantılı sosyal politikaların iyileştirilip genişletilmesi ile alakalıdır. Sosyal çalışmacının buradaki rolleri; Plan

yapan ve politika geliştirenlerdir. Sosyal alışmacı, ihtiyaçlara cevap veremeyen, etkililiğini kaybetmiş ve uygun olmayan politikaların yerine, yeni ve uygun politikalar getirmeyi amaçlar. Bunları yaparken bazen aktivist, bazen de savunucu rollerini de üstlenebilir.

5- Sosyal hizmet, insan ve toplumun refahını geliştirmek ve özendirmek için dezavantajlı konumdaki (yaşlılar, engelliler, korunma ihtiyacı olan çocuklar, kadınlar, yoksullar vb.) birey ve gruplara insan hakkı ve sosyal adaletin gerektirdiği şekilde davranmayı amaçlar. Birey ve toplum refahını geliştirmenin en iyi biçimlerinden olan sosyal adalet (Bireylerin toplumdaki haklara, fırsatlara, kaynaklara erişmede eşit konumda olmaları) ve ekonomik adaleti gerçekleştirmek de sosyal hizmetin amaçları arasındadır.

Nerede insan faktörü varsa, sosyal hizmette vardır. Çünkü insanın olduğu yerde sosyal ilişki, evre, hak, adalet, politika gibi kavramlarda bulunur. Sosyal hizmet, bu kavramları, insanları çevrelerinden koparmama önceliğiyle ve insan hakkı, adalet gibi gayelerle en uygun hale getirmeyi varlık sebebi sayarak, bu amaçla hareket eder.

2.2.Çocuğun Tanımı

Mesleklerin ocuk kavramına dair tanımları farklılıklar arz edebilmektedir. Örneğin; bir sosyal çalışmacı, sosyolog, hukukçu, psikolog vb. kendi meslekleri ile ilgili tanımlar yapabilmektedir.

Gelişim psikologları, çocukluğu bebeklik ile ergenlik arasındaki dönem olarak tanımlarken, Türk hukuk literatüründe çocuğa ait ortak bir tanımlama yoktur. Ceza hukuku, 12 yaşından kklerin cezai ehliyetlerinin olmadığını söylerken, iş hukuku çocuğa yönelik tanımlamada bulunmamış, sadece belli hükümlerde bulunmuştur. Bu hükümlerden biri, 18 yaşını çocukluğun en st sınırı olarak kabul etmesidir (Beter, 2010).

5395 Sayılı ocuk Koruma Kanunu, çocuğu, daha erken yaşlarda ergin olsa dahi (kendi isteği ile ya da evlenmeyle) 18 yaşını doldurmeyen kişi olarak tanımlamıştır (5395 sayılı ocuk Koruma Kanunu, m.3). Fakat Yörükoğlu (2007), iş yaşamına

atılma ile evlenmenin, zihinsel ve bedensel gelişmelerin ölçü olarak alındığında, ergenlikle beraber çocukluğun da bittiğini savunmuştur.

Sosyal hizmet terimleri sözlüğü çocuğu, yaşı küçük olduğundan kendine has hak ve ihtiyaçları bulunan ve özel olarak korunması gereken insan olarak tanımlamıştır (Seyyar ve Genç, 2010:143). Işıkçı ve Karatepe (2016: 71)'nin Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nden aktardığına göre, bebeklik ve ergenlik dönemleri arasındaki gelişme döneminde bulunan "*insan yavrusu*" olarak ifade edilmiştir.

Sosyologlara göre çocuk kavramı, iki anlama gelir. İlki, çocuk "*birisinin evladı*" anlamındadır. İkincisi ise çocuk, hukuki ve ekonomik açıdan henüz erişkinliğe gelmemiş (18 yaşına ulaşmamış) kişi anlamındadır. Çocukluğa toplumsal olarak yaklaşan sosyoloji, bu kavramın tüm toplumlarda olduğunu, fakat kavrama yüklenen anlamların farklı olduğunu söyler ve bu açıdan yaklaşım gösterir (Canatan ve Yıldırım, 2013: 165-166).

Çocuk, kendi başına ihtiyaçlarını karşılayamayan, psikolojik, sosyal, ekonomik, duygusal desteklere gereksinim duyan, haklarını koruma ve kullanma noktasında sıkıntılar yaşayan, yaş açısından da 0-18 yaş aralığında bulunan bireydir, denilebilir.

2.2.1. Tarihsel Süreçte Çocukluk Algısı

Birkaç yüzyıl öncesine kadar bilim tarihinde terim olarak yer almayan çocuk kavramı, geçmişten günümüze sürekli bir gelişim ve dönüşüm içerisinde olmuştur.

Sosyal bilimciler tarafından son birkaç on yıldır üzerinde araştırma yapılan çocukluk tarihi ile ilgili sağlam ve güvenilir bilgiler, 16. ve 17. yüzyıllar ile beraber elde edilmiştir. Daha öncesi ile ilgili yapılan herhangi bir yorum, eleştiri türünden bir araştırma, öznellik sınırları içerisinde kalma tehlikesi ile karşı karşıyadır (Salim, 2011: 4). Buradaki öznellik tehlikesi, yapılan araştırma ve bulunan bulguların kesin belgelere dayanmamış olmasındandır.

İlkçağ Mezopotamya ve Anadolu uygarlıklarında çocuk önem verilen bir varlık olarak görülürdü. Perslerde çocuk sahibi olan kadına önem verilir ve aileye ödüller dağıtılırdı. İlk evlatlık kurumu bu devirde ortaya çıkmış ve çocuğu olmayan ailelere kimsesiz çocuklar evlatlık olarak verilmiştir. Yasalarda çocuklar korunuyor, ancak anne-babasına karşı gelen çocuklara sert cezalar öngörülüyordu. Hititlerde boşanan

çiftin çocuk ya da çocukları ekonomik açıdan durumu iyi olan ebeveynde kalarak hayatlarına devam etmekteydiler. Böylece çocuğun yoksulluk çekmesinin önüne geçilmiş olunuyordu. Eğitime önem verilerek, çocuğun geleceği düşünülüyordu. Bu olumlu yanlara rağmen olumsuzluklarda görülebiliyordu. Özellikle ekonomik bunalım dönemlerinde çocuklar, ailenin borçları için ya satılıyor ya da rehin bırakılıyordu (Mutluay, 2010). Eski çağlarda Anadolu ve Mezopotamya'nın dışındaki bölgelerde bu durumun tam tersi bir durum söz konusuydu.

Eski çağlarda çocuk, kölelerden farksız bir şekilde mal gibi alınıp satılır, dövülerek sakat bırakılır, kurban edilirdi. Yunanlılar ve Romalılarda babanın çocuk üzerindeki egemenliğinde bir sınır yoktu. Diğer toplumlarda da durum bundan farksız değildi. Ortaçağ Avrupası'nda istenmeyen çocuk derelere atılırken, Eskimolar bebekleri buzlu suya atarlardı. Araplar ise istemedikleri kız çocuklarını kuma gömerlerdi (Yörükoğlu, 2007). Yani toplulukların çocuğa bakışı, farklı olmasının yanında yaklaşımları, bulunulan yerin coğrafi özelliklerinden de etkilenebiliyordu.

Tarihçilerin yaptıkları araştırmalarda Aydınlanma Çağı olarak görülen Yunan ve Roma uygarlıkları döneminde eğitim ve öğretimde özellikle üst sınıfın çocukları iyi bir konumda bulunuyorlardı. Fakat bu onların bakım, koruma, şefkat gibi konularda da iyi oldukları anlamında değildi. Hıristiyanlıkla beraber bu durum biraz düzelmeye başlamıştı (Onur, 2005: 24).

Hıristiyanlığın ortaya çıkmasıyla beraber acıma, düşkünlere ve kimsesizlere yardım gibi duygular, çocukların daha çok korunup kollanmasını sağlamıştır. Bu koruyup kollamayla cennetin kapılarının açılacağına inanılıyordu. Fakat bu durum zamanla değişikliğe uğradı. Kiliseler, çocukların içindeki şeytanın çıkarılması için dövülmesi gerektiğini söylüyordu (Yörükoğlu, 2007). Kilisenin söylediklerini emir olarak kabul eden aileler, çocuklarına şiddet uygulayarak, onları istismar ederlerdi. Güçsüz ve korunmasız olan çocuğun elinden, olanlar karşısında hiçbir şey gelmediğinden boyun eğdi.

Ortaçağda, çocuklar beş-yedi yaşlarına kadar, yani yetişkinler dünyasına girene kadar bebek sayılmaktaydı. Bu yaşlardan sonra "*küçük yetişkinler*" olarak görülen çocuklar, zayıf ve güçsüz oldukları için ölüm oranları oldukça yüksekti (Gander ve Gardiner, 2010). Bu dönemde çocuklara ait bir sınıflama olmadığı gibi yetişkinlerle aynı oyunları oynar, aynı mekanları paylaşır ve toplumsallaşmayı ailede değil,

topluluk içerisinde öğrenirlerdi. Günahkar ve değersiz olarak görülen çocuk mal gibi alınıp satılırdı (Canatan ve Yıldırım, 2013: 165-166).

İlk yıllarda çocuğu “*kundaklamak*” bir Ortaçağ geleneği idi. Kundaklanan çocuğun el ve bacakları sıkıca bağlanır ve yüksek bir yere asılırdı. Böylece çocuğun kalp atışları yavaşlar, sessizce dururdu. Bakmakla yükümlü yetişkinler ise bu gelenek sayesinde rahatlarına bakarlardı (Gander ve Gardiner, 2010). Yani yetişkinler, rahatları için çocuğa resmen zulüm ederlerdi.

Avrupa’da Ortaçağ döneminde çocuğa yapılan bu zulümler yaşanırken İslam ülkelerinde çocuk değerli bir varlık olarak görülüp, hoşgörü ile yaklaşıyordu. Örneğin, Yörükoğlu (2007)’nin Bakara Suresi’nin 2/220. ayetinden aktardığına göre Kur’an, yetimlerin mallarına el sürmemeyi ve onlarla kardeş gibi olmayı nasihat eder. Tahrir suresi (ayet no: 66/6) “*Aileyi ve çocukları cehennem ateşinden kurtarmak için iyi eğitin*” derken, Furkan suresi (ayet no: 74) ise “*Yarab lutfet, karılarımız ve çocuklarımız gözbebeklerimiz olsun ve bizi iyi insanlar safına öncü kıl*” der (Ebussuud, 2006: 4420, 5592). Sağlam (2002), Hz. Muhammed (s.a.v.)’in çocuklara karşı nazik ve hoşgörülü olduğunu, onlarla selamlaştığını, hal hatır sorduğunu, onlarla şakalaştığını vb. bildirmektedir. Çocukların eğitimine de önem veren Hz. Muhammed, bu konuda “*Hepiniz çobansınız ve emriniz altındakilerden sorumlusunuz*” demiştir (Apak, 2010). İslam’da çocuğa verilen bu değere karşılık, çocuğun iyi ahlaklı olması, anne ve baba sözü dinlemeleri vb. öğütlenir (Yörükoğlu, 2007).

Çocuklar açısından Avrupa’da Ortaçağ ile İslam ülkelerindeki aynı dönem karşılaştırıldığında, Avrupa’da çocuk, her türlü kötü söz ve ithamla nitelendirilirken, İslam ülkelerinde bu durumun tam tersi söz konusuydu. İslam ülkelerindeki bu durumun nedeni ise dinin çocuk ve aileye verdiği önemden ileri gelirdi.

Çocuklar, 18.yy’ın ortalarına kadar hayatın hiçbir alanında bir öncelik ve korunma mekanizmasına sahip değillerdi. Matbaanın 16.yy’da Gutenberg tarafından icat edilmesiyle eğitim olanakları artmış, teknolojik gelişmelerle insanlar haklarını talep etmede bilinçli davranmaya başlamışlardır. Bu taleplerle beraber hümanist bir çocuk anlayışı ortaya çıkmıştır (Akkuş ve Aktükün, 2016). Yani artık çocuk sırf insan olduğu için sevilmeye başlanmıştır.

17.yy'da Aydınlanma dönemiyle beraber eğitim zorunlu hale gelmiş ve skolastik düşüncenin hakim olduğu Ortaçağ döneminde, kiliselerin denetimindeki eğitim faaliyetleri, devletin denetimine geçmiştir (Salim, 2011: 7). Artık çocuk, kilise tarafından sömürü aracı olmaktan kurtulmuştur.

Modern çocukluğun gelişmesinin temellerinin atıldığı Rönesans ve Reform dönemleri (Salim, 2011:6) ve 17.yy ile beraber ortaya çıkan Aydınlanma felsefesi, insanın değerli ve saygın bir varlık olduğunu varsaymaktaydı. Bu dönemde İngiliz filozof John Locke (1632-1704), çocukların doğduklarında zihinleri boş bir levhadır (Tabula Rossa) demiştir. Bu boş zihin, anne ve babaların çocuklarına dikkatli ve özverili bir eğitim sağlayarak iyi bir şekilde doldurulabilir. Yine dönemin önemli felsefecilerinden Fransız Jean Jacques Rousseau (1712-1778), yaşamın her evresinde yetişkinin görevinin çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak olduğunu belirtir. Yetişkinlerden farklı ve biricik olan çocuk evrelerden geçerek gelişim ve olgunlaşmasını tamamlar (Onur, 2007). Böylece çocuklar için yeni bir dönem başlamıştır. Çocuk, artık dövülüp, istismar edilen değil, en azından bu dönemde sevilen, değer verilen, gelişimsel görevlerinin bilindiği bir varlık olarak görülüyordu.

Sanayi devrimi ile feodalizmden kapitalizme geçiş, işbölümü, sanayileşme ve kentleşmenin yaygınlaşması ile beraber, çocuk artık Ortaçağın “*yetişkin çocuk*”u değil, yetişkinlerden farklı özelliklere sahip ve yetişkinliğe doğru giden “*masum bir varlık*” olarak görülmeye başlanmıştır. Kentleşme ile beraber geniş aileden çekirdek aileye geçilmiş, kadının işgücü piyasasına dahil olması ile çocuğun bakımı meselesi gündeme gelmiş ve böylece kreş, bakım veren kurumlar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde teknolojik gelişmelerle makineleşmenin artması ile çocuk işçiler işten çıkarılmaya başlanmış, böylece okullaşma oranı artmıştır. Çocuklar geleceğin yetişkinleri olarak görüldüğü için iyi bir eğitim verilmeye çalışılmıştır (Sormaz ve Yüksel, 2012).

Işıkcı ve Karatepe (2016: 74)'ye göre ise Sanayi Devrimi'nin çocuklara yönelik bu olumlu yanlarına karşılık, olumsuz yanları da olmuştur. Sanayi Devrimi esnasında kapitalizmin oluşturulması sürecinde çocuk iş gücü yaygın ve acımasız bir şekilde kullanılmıştır. Bu sebeple çocukların çalışma şartlarını iyileştirmeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. 1802'de İngiltere'de “*Çırakların Sağlığı ve Ahlakı*” yasasıyla çocukların gece çalışmalarının yasaklanmasına karar verilmiştir. Çocukların çalışma

yaşını 9'a yükselten “*Pamuklu Dokuma Fabrikalarının Düzenlenmesi Yasası*” da yapılan düzenlemelerden olmuştur. Fransa'da 1841'de çocuklarla ilgili ilk çalışma yasasıyla sekiz yaşından küçüklerin çalıştırılmaları yasaklanmış, 8-12 yaş aralığındakilerin günlük çalışma saatleri 8, 12-16 yaş aralığındakilerin ise 12 saat ile sınırlandırılmıştır. Böylece çocuklarla ilgili karanlık dönemlerden çocuklarla ilgili yasaların çıkarıldığı bir döneme geçiş yapılmıştır.

Yakınçağ ile beraber Ortaçağ'da günahkar olarak doğduğuna inanılan çocuğun bu dönemde saf, günahsız ve temiz doğduğuna inanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde yaşanan Fransız İhtilali'nin getirdiği eşitlik, özgürlük gibi kavramlar, çocukların korunmasında etkili olmuştur. İhtilalle beraber eğitim laikleşmiş ve çocuklar kilisenin boyunduruğundan kurtulmuşlardır. Devletler bu dönemde milliyetçiliğin etkisiyle de çocuğun eğitimi ve yetiştirilmesine daha çok önem vermişlerdir (Beter, 2010: 43). Böylece toplumlar, çocuklarının diğer toplumların çocuklarından daha iyi yetişebilmeleri için çalışmışlar ve çocuk toplumun geleceği olarak görüldüğünden üzerine düşülen bir varlık olarak görülmeye başlanmıştır.

19.yy çocuk hakları konusunda kurumsallaşmaya gidildiği ve ilk çocuk mahkemesinin Chicago'da kurulduğu dönem olmuştur. Daha önceleri kilise ve hayırseverlik kurumlarının ilgilendiği çocuk koruma konusunda devlet artık rol almaya başlamıştır. Sadece yoksul, kimsesiz, hasta vb. çocukların korunması değil, çocukların fiziksel, duygusal, psikolojik vb. olarak gelişimleri de dikkate alınmaya başlanmıştır (Işıkçı ve Karatepe, 2016: 75). Çocuğun devlet tarafından korunmaya alınması ve kurumsallaşmaya gidilmesi, bu konudaki çalışmaların hızlanması ve gelişmesini sağlamıştır.

Salim (2011: 9), 20.yy'da egemen olan çocuk paradigmasını üç varsayıma dayandırmıştır. İlki, çocukların yetişkinlerden farklı oldukları ve çocukluğun kendine özgü bir dönemi oluşturduğudur. İkincisi, çocukların yarınların yetişkinleri gerçeği göz önüne alınarak yetiştirilmesidir. Üçüncüsü ise çocukların yetiştirilmesinin sorumluluğunun yetişkinlerde olduğudur. Bu dönemde çocuk adeta keşfedilmeye başlanmıştır. Karatay (2007: 80), bu dönemde çocuklara yönelik hizmetlerin sistemli bir kurumsallaşmayla, belli bir mevzuat çerçevesinde ve bu konularda eğitim almış kişilerce yapılmaya çalışıldığını belirtmiştir. Bu nedenle bu yüzyıla “*Çocuk Yüzyılı*” denilmiştir. Ayrıca bu dönemde çocuk, daha korunmaya ihtiyaç duymadan koruyucu-

önleyici hizmetler alınmaya başlanmıştır. Bu dönemde çocuğun korunması, hakları, eğitim, sağlık, barınma ve bunlarla ilgili kurumlar açısından çocukluk tarihte hiç olmadığı kadar iyi durumdadır. Öte yandan çocukluğun bu dönemden başlayarak, tüketildiğini ileri sürenlerde azımsanmayacak çoğunluktadır.

Günümüzde de var olan bu çocuk algısı, 1980 sonrası neoliberal politikalar ve 1990'larda yaşanan küreselleşme olgularından ayrı düşünülemez. Sürekli bir değişim içinde olan çocukluğun varlığı, özellikle 20.yy'ın sonundan itibaren sorgulanmaya başlanmıştır. Bu dönemde çocuklara özgü oyun, giysi, yiyecek, şarkı vb. ortadan kalkmaya başlamış, suç oranlarında artış olmuş ve çocuklar ile yetişkinler aynılaşmaya başlamıştır (Sormaz ve Yüksel, 2012). Aynı şekilde TV, telefon, internet gibi iletişim araçlarının yaygınlaşmasından çocuklarda etkilenmiş, artık bilgi için çabalayamayan, zamanının çoğunu bu iletişim araçlarıyla uğraşmakla geçiren ve bu araçlardaki zararlı yayın ya da bilgilerden doğrudan etkilenen bir varlık olmuştur. Küreselleşme ve neoliberal politikaların etkisiyle yoksulluk, çocuk pornografisi, sokakta yaşayan çocuklar, madde bağımlılığı gibi durumlarda artış olmuştur. Ahioğlu (2012)'na göre bugün dünyada iki çocuktan biri yoksulluğun farklı görünülerinden (açlık, eğitim, barınma, sağlık vb.) etkilenmektedir. Bu çocukların çoğunluğu Afrika kıtasındaki ülkelerde olmakla birlikte gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerdeki sayı da az değildir.

Günümüzde biyo-psiko-sosyo-ekonomik ve manevi özellikleriyle değerlendirilen çocuklar için dünya, adeta iki kutupludur. Çocukların bir kısmı, savaş, kıtlık, açlık, sefalet, susuzluk, iyi olmayan şartların olduğu bölgelerde yaşarken, bir kısmı da sayılanların olmadığı ve iyi koşullarda yaşamaktadırlar. Tabii bu durum, günümüzde daha da ihtiyaç duyulan sosyal hizmet mesleğini önemli hale getirmiştir.

2.2.2.Korunmaya Muhtaç Çocuk Kavramı (Korunma İhtiyacı Olan Çocuk)

Çalışmanın temelini oluşturan korunma ihtiyacı olan çocuk kavramı, özellikle Aydınlanma dönemi ve sonrasındaki süreçte dikkate değer bir konu olmaya başlamıştır. Bu kavrama yönelik yapılan çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Bu tanımlamaların çeşitlendirilmesi, konunun anlaşılabilirliği açısından yararlı olacaktır.

Korunmaya muhtaç çocuk kavramı, sosyal hizmet literatüründe son zamanlarda korunma ihtiyacı olan çocuk olarak kullanılmaya başlanmıştır. Çünkü korunmaya

muhtaç çocuk kavramı ile çocukların kişilikleri rencide edilerek, sanki çocuğun yarattığı bir muhtaçlık varmış gibi bir izlenim yaratılmıştır. İnsan hakkına büyük önem veren sosyal hizmet, bu nedenle korunma ihtiyacı olan çocuk kavramının kullanımını daha doğru bulmuş ve korunmanın bir ihtiyaçtan ileri geldiğini söylemiştir. Böylece çocuğun kişiliğinin rencide olmasının önüne de geçilmiştir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de korunma ihtiyacı olan çocuk; anne-babasının ya da onlardan birinin, yasal vasilerinin ya da bakımlarını üstlenen herhangi birisinin yanında bulunurken şiddete, zihinsel, bedensel saldırılara, ihmale, her türlü kötü muamele ve istismara karşı koruma altına alınan çocuk olarak tanımlanmıştır.

Devlet tarafından korunmaları zaruri olan bu çocukların korunması ile ilgili Umumi Hıfzısıhha Kanunu’nun 1. ve 2. maddelerinde şöyle bir ifade geçmektedir;

“Metruk (boş bırakılan, sahipsiz) çocukları 6 yaşını ikmal edinceye kadar mahalli belediyeleri, belediye olamayan yerlerde köy heyet-i ihtiyariyyeleri (köy yaşlılar heyeti) himayeye mecburdurlar. Hususi müesseseleri olmayan yerlerde belediyeler bu çocukları icap ederse bir ücret mukabilinde bakılmak veya büyütülmek üzere aileler nezdinde verirler. 6 yaşından sonra bu çocukların himaye ve tahsil ettirilmesi Maarif Vekaletince (Milli Eğitim Bakanlığınca) deruhte olunur (yürütülür).”

denilerek daha o dönemde korunma ihtiyacı olan çocukların belediye, milli eğitim gibi devlet kurumları tarafından korunmalarına dikkat çekilmiştir.

Sosyal Hizmet Terimleri Sözlüğü’ne göre korunma ihtiyacı olan çocuk, bedeni, akli, sosyal, maddi, manevi ve duygusal gelişimi tehlikede olan, ihmal ve istismara açık, anne veya babasından birinin ya da her ikisinin bulunmadığı, kendisine bakmakla yükümlü kişilerce fuhuş, dilencilik yapmaya zorlanan, alkol, uyuşturucu gibi zararlı maddeleri kullanma gibi savunmasız bırakılan ve devletçe korunması gereken çocuk olarak tanımlanmıştır (Seyyar ve Genç, 2010, 6972 sayılı kanun). Yine başka bir tanımla korunma ihtiyacı olan çocuk, bedensel, zihinsel, sosyal, ahlaki, duygusal ve kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismara açık, suç mağduru çocuk olarak tanımlanmıştır (Yıldırım ve Yıldırım, 2008).

Şeker (2009)’e göre korunma ihtiyacı olan çocuk, temel bakım, yetiştirme, beslenme vb. gözlenen yetersizlik ve sosyal, fiziksel, ruhsal ve ahlaki yönden sosyal

hizmetlerce çocuğun yüksek yararı gözetilerek, “toplumsal koruma sistemi” (Çeşitli nedenlerle korunmasız, kimsesiz ve güvencesiz bir duruma düşen çocuklara barınma, beslenme, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi hizmetler sunan hizmet ve kurumlar bütünüdür) tarafından korunmaya alınan çocuk olarak tarif edilmiştir.

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nda korunma ihtiyacı olan çocuk, beden, ruh, ahlak gelişimleri tehlikede olan, ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana veya babasından birinin ya da her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babasının ihmal edip; fuhuş ve dilendircilik yaptırılan, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı gibi her türlü sosyal tehlike ve kötü alışkanlıklara karşı açık olan ve başboş bırakılan çocuktur. Bu kanunda verilen tanım, aslında diğer tüm tanımları kapsar mahiyettedir.

Bu konudaki kanunlardan biri de 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’dur. Bu kanun çerçevesinde korunma ihtiyacı olan çocuklar için danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma olmak üzere beş güvenlik tedbiri ve koruyucu, destekleyici tedbirler uygulanır.

Yine konunun anlaşılması açısından gerekli bilgilerden biri de çocuk haklarıdır. Çocuk hakları gittikçe ilerlemekle beraber, bu konuyla ilgili sorunlar da sürekli gündemdedir. Burada çocuk haklarının temeli olan Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi’nden kısaca bahsedilecektir.

2.2.3.Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi

BM Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989’da çocukların insanca yaşamaları için belli maddeleri içeren, yazılı, yol gösterici olan ilkelerden oluşan bildirme, New York’ta imzalanmıştır. Türkiye bildirmeyi 1994’te TBMM’de onaylamıştır.

Bildirmede benimsenen bazı maddeler şunlardır (Güdek, 2012):

- 1- Çocuk, ırk, dil, din, cinsiyet vb. ayrımı yapılmadan korunmalıdır.
- 2- Çocuğa yardım edildiğinde ailesinden koparılmasına ve aile bütünlüğüne saygı gösterilerek bu yardım gerçekleştirilmelidir.
- 3- Çocuğun açlık, hastalık, eğitim ihtiyaçları karşılanmalı, bakımsız ve kimsesiz ise bakılıp korunmalıdır.

4- Afet durumlarında çocuğa öncelik verilmelidir.

5- Çocuk, ileride hayatını idame edecek şekilde yetiştirilmeli, toplumsal güvence sağlanarak, sömürü ve istismara karşı korunmalıdır.

Bildirgede çocuklara yönelik dört temel ilke benimsenmiştir:

1- Ayrım gözetmeme ilkesi

2- Çocuğun yüksek yararı ilkesi

3- Yaşama ve gelişme hakkı ilkesi

4- Katılım hakkı ilkesi

Bildirge, hem maddeleri açısından hem de ilkeleri açısından değerlendirildiğinde sosyal hizmetin gerçekleştirmek istediği amaçlar ve uğruna mücadele verip inandığı değerlerle birebir örtüşmektedir. Bu yüzden Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi ve bunun gibi ulusal ya da uluslararası belgeler sosyal çalışmacılar için oldukça önemlidir.

2.2.4.Korunma İhtiyacı Olan Çocukların Barındığı Sosyal Hizmet Kurumlarının Oluşumunda Etkili Olan Etkenler

Korunma ihtiyacı olan çocukların korunmasının temelleri, hem Batı'da hem de Osmanlı'da inanılan dine ve bu dinlerdeki emir ve yasaklara dayanmaktadır (Ünal, 2012: 3). Konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de "*Yalnız Allah'a kulluk edeceksiniz; ana-babaya, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara iyilik edeceksiniz...*"(Bakara, ayet no:83) denilmektedir. Yine Duha Suresi 6. Ayette "*O seni yetim bulup barındırmadı mı?*" (Karaman, vd., 2004: 150, 637) denilerek korunma ihtiyacı olan çocuğa dikkat çekilmiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v.), hadis-i şeriflerinde korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili "*Ben ve yetime bakan kimse cennette şöyleyiz*" orta parmağı ile işaret parmağını yan yana getirip aralarını açıp kapayarak işaret etti. Başka bir hadiste ise "*Kim Müslümanlar arasından bir yetim alarak yiyecek ve içeceğine dahil ederse, affedilmez bir günah (şirk) işlememişse, Allah onu mutlaka cennete koyacaktır*" denilmiştir (Özafşar, vd., 2014:287, 289). Ayrıca çocuklara adalet, çocuk hakları vb.

daha birçok konuda hadislerde mevcuttur. Böylece Hz. Muhammed, yetimler üzerinden korunma ihtiyacı olan çocuklara verdiği önemi ortaya koymuştur.

Rönesans ve Aydınlanma dönemlerinde çocuğa ilginin artması ve modernleşme ile beraber o güne kadar genelde hayırseverlerce uygulanan çocuğa yönelik koruma politikalarına artık devlet de müdahil olmuş ve kurumsallaşmaya gitmeye başlamıştır. Yine Sanayi İnkılabı ile beraber çocuk işçiler sorunsalı kapsamında çocukların lehine hazırlanan çeşitli yasalar da bu kurumların oluşmasında önemli bir etkililiğe sahiptir (Işıkçı ve Karatepe, 2016: 70).

Yine 1789'da gerçekleşen Fransız İhtilali ile beraber ortaya çıkan milliyetçilik düşüncesi de korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik sosyal hizmet kurumlarının açılmasında etkili olmuştur. Bu dönem ile beraber çocuklar, bir ulusun geleceği olarak görülmüş ve diğer uluslardan önde olabilmek için devlet çocuğu en iyi şekilde yetiştirmeye çalışmıştır (Beter, 2010: 44). Bu da milletlerin çocuk yetiştirme konularında adeta bir yarış içerisine girmelerine ön ayak olmuştur. Böylece bu konudaki yasalar ve politikalar ile sosyal hizmet kurumlarında gözle görülür bir artış olmuştur.

Tarihsel süreçte devletin sosyal devlete dönüşmesi ve eşitlik, adalet, güvenlik, barınma gibi kavramları öne çıkartmasıyla (İkizler, 1998) çocukların korunması meselesi daha da önemli hale gelmiş ve sosyal devlet üzerine düşen görevleri yerine getirerek sosyal hizmete değer verilmeye başlanmıştır.

Bu kurumların oluşmasında 19. Yüzyılın başlarında meslekleşme sürecine giren sosyal hizmetin (Zastrow, 2015) yadsınamayacak bir etkisi ve katkısı olmuştur. Toplumdaki dezavantajlı birey ve gruplarla uğraşan sosyal hizmet, bu bağlamda korunma ihtiyacı olan çocukların fizyolojik, yaşama, sağlık, eğitim, barınma, ruhsal vb. ihtiyaçlarını ön plana alarak onların en iyi şekilde yetişmeleri için çalışmalarda bulunmuştur. İşte bu çalışmalardan biri de açılan bu sosyal hizmet kurumlarıdır.

2.3.Sivil Toplum Kavramı

Sivil toplum, toplum içerisindeki çeşitli yapılardaki insan gruplarını yansıttığı için karmaşık bir kavramdır. Çünkü bu kavramın tanımlanması konusu, toplumların değişen yapı ve ihtiyaçlarına göre farklılık gösterebilmektedir.

Aristoteles, sivil toplumu, özgür ve eşit yurttaşların toplumu anlamındaki “polis” e kadar götürür. Siyasal toplumu belirtmek için yurttaşların ve kentlilerin oluşturduğu düzene, Aristoteles “politike koinenia” demiş, terim daha sonra Latince’ye “societas civilis” olarak geçmiştir. İşte “civis” kökünden türeyen sivil, yurttaş veya kentli anlamına gelir (Denli, 2018:7).

Sarıbay (2000: 10), sivil toplumu “gönüllü, kendi kendini oluşturan, kendi desteklerine sahip, devletten özerk, özel alan ile devlet alanı arasında aracı niteliğinde örgütlü bir sosyal yapılanma” olarak tanımlarken, Cevizci (2002: 942), “siyasi otoritenin baskısından uzak olan toplum modeli; toplumda var olan ve kuruluşu birtakım hakları elde etme çabasına bağlı olan demokratik yapı; toplumun kendi kendini devlet kurumlarından bağımsız olarak yönlendirebilmesi durumu” olarak tanımlar. Başka bir tanımda ise sivil toplum, birey ve grupların alanlarını, devletin müdahalesi dışında düzenlemelerine imkan veren, resmi otoritelerin dışındaki ekonomik ve toplumsal alanı niteleyen, kendi ilke ve kurallarına göre hareket eden ve özerk bir alanı ifade eden bir kavramdır (Yıldırım, 2004: 46) denilir.

Tüm bu tanımlamalar, bizlere sivil toplum konusunda ortak bir tanım olmadığını gösterir. Fakat verilen tanımlardan sivil toplum, resmi alandan ayrı, özerk bir yapılanma ve alana sahip, toplumun çıkarlarını hedef alan, çeşitli amaçları ilke olarak benimseyen ve gönüllülüğün esas alındığı bir yapılanmadır, denilebilir.

Tanımlamayı yaptıktan sonra bir toplulukta sivil toplumun gelişebilmesi için hangi unsurlara ihtiyaç duyulduğunu vermekte fayda vardır. Bunlar; çoğulculuk, bağımsızlık, dayanışma, bilinçlenme, katılım, eğitim, sorumluluk ve yetki devri gibi unsurlardır (Karadağ, 2017: 4). Bu unsurlar, sivil toplumun ayakta kalarak devamını sağlayan ve sürekli gelişmesine olanak tanıyan unsurlardır. Bu unsurlardan birinin eksikliği durumunda sivil toplumda eksik kalmış olur.

2.3.1.Sivil Toplum Örgütü

Sivil toplum örgütü (STÖ)'nün geniş ve dar anlamda tanımını yapmak, kavramın anlaşılabilirliği için yararlı olacaktır.

Geniş anlamda yönetimin bir parçası olmayan, sivil toplum alanında faaliyet gösteren, ortak bir amaçta birleşen, doğrudan kendilerine çıkar sağlamayan, kamu ile özel sektör dışında üçüncü sektör olarak nitelenen kişi topluluklarıdır (Yıldırım, 2004: 51-52).

Dar anlamda ise STÖ, “*yalnız sosyo-ekonomik kalkınmaya dolaylı veya doğrudan katkı sağlamak amacıyla gönüllülük, bağımsızlık, kar amacı gütmemek ve kişisel çıkarına çalışmamak*” (a.g.e., 2004: 52) gibi unsurlara dayanan kurumlardır.

Toplumun ihtiyaçlarını ve içerisindeki çeşitli renkleri barındıran bu örgütler, merkezinde toplum örgütlenmesinin olduğu, kar amacının güdülmediği ve toplumsal çıkarların ön planda olduğu örgütlenmelerdir (Karadağ, 2017: 11). Devletin yaptığı faaliyetlerde oluşan boşluklarda devreye giren, bu boşlukları en iyi şekilde doldurmaya çalışan ve toplumdaki tüm renklerin çıkarlarını korumaya çalışan örgütler olarak da verilebilir.

Sosyal hizmet alanında önemli bir etkiye sahip olan STÖ'lerin kamu yararı, gönüllülük, demokratiklik, şeffaflık, yasallık, devlet dışılık, kar amacının güdülmediği ve ortak çıkar gibi unsurları vardır (Akdemir, 2006: 21-22).

Sivil toplum örgütlerinin genel özellikleri aşağıdaki gibi verilebilir (Tekeli, 2000:114):

1- STÖ'lerde çalışanlarda ve kurumun yapısında gönüllülük esastır. Buralarda faaliyetlerde bulunan bireyler, hem maddi, hem de yaptıkları çalışmalarla manevi yönden bu kurumlara destekte bulunurlar.

2- STÖ'ler, toplumda yaşayan bireylerin yaşam koşullarını iyileştirmek için mücadele eden örgütlerdir. Bunu yaparken zorlamayla değil, işbirliği ve dayanışma ile hareket ederler.

3- Toplumsal hareketliliğin hızlanmasında STÖ'ler önemli bir yere sahiptir. Bu hızlanma, toplumdaki katman ve gruplar arasındaki hiyerarşi ve merkeziyetçiliğin yerinin dikey ve yatay ilişki ve ortaklıklara kalmasını sağlar.

4- STÖ'ler, belirli konularda uzmanlaşmış örgütlerdir. Uzmanlaşma, bu örgütlerde görülen çeşitlilik, toplumdaki örgütlenme ve işlevsellik açısından önemli bir unsurdur.

Genel anlamda sivil toplum örgütlerinin sınıflandırılmasına bakıldığında;

İnanç temelli kuruluşlar, işçi ve işveren sendikaları, savunuculuk yapan STÖ'ler (örneğin, halk hareketi, sosyal adalet, barış, insan hakları, tüketici grupları), hizmet veren STÖ'ler (örneğin, okur-yazarlık, sağlık, sosyal hizmetler ve toplumun gelişmesine destek veren STÖ'ler), eğitim, geliştirme, araştırma gibi alanlarda aktif olan STÖ'ler (örneğin, düşünce üretme merkezleri, araştırma merkezleri, kar amacı gütmeyen okullar, kamu eğitimi veren örgütler), kar amacı gütmeyen medya, kadın örgütleri, öğrenci ve dernek birlikleri, sosyo-ekonomik olarak toplum dışında kalan (dezavantajlı) grupların oluşturduğu dernek/birlikler (örneğin, yoksullar, evsizler ve toprağı olmayanlar, göçmenler, mülteciler), meslek ve iş örgütleri (örneğin, ticaret odası, meslek birlikleri), topluluk düzeyinde gruplar/birlikler (örneğin, başkasına muhtaç olmadan kendi ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan gruplar, ebeveyn birlikler), ekonomik çıkara dayalı STÖ'ler (örneğin, kooperatifler, kredi birlikleri, karşılıklı tasarruf birlikleri), etnik/geleneksel/yerel birlikler/kuruluşlar, çevre örgütleri, kültür ve sanat örgütleri, sosyal konular ve eğlence ile ilgilenen STÖ'ler ve spor kulüpleri, hibe dağıtan vakıflar ve fon geliştirme organları, STÖ ağları/federasyonları/destek merkezleri, toplumsal hareketler (örneğin, barış hareketi) (Karadağ, 2017: 12) gibi sivil toplum örgütü çeşitleri vardır.

2.3.2. Türkiye'de Sivil Toplum Örgütünün Tarihsel Gelişimi

Sivil toplum örgütlerinin kökenleri İslam dünyasının ilk zamanlarına kadar götürülebilir. Bunun nedeni, Erdemliler Topluluğu, İyiliklerin/Üstünlüklerin Sözleşmesi veya Haklar Sözleşmesi anlamlarına gelen Hılfu'l Fudul Antlaşması'nın sivil toplum duygusunun, insan hak ve özgürlüklerinin İslam'daki ilk görünümünü bizlere vermesidir. Antlaşmanın maddelerine bakıldığında;

- Zulme uğrayanın yanında olunacak,

- Mazlumun hakkı zalimden alınıncaya kadar zalimin karşısında olunacak,
- Deniz bir tek tüyü ıslatıncaya kadar, Sebir ve Hira dağları yerlerinde kaldığı müddetçe ve mali durumda tam bir eşitlik sağlanana dek bu maddeler geçerli olacaktır (Karsandıözü, 2018: 19).

Sivil toplum kavramının bugünkü modern anlamda kullanılması, Batıda 12. ile 19. yüzyıllar arasında toplum yaşantısında yaşanan değişim ve dönüşümler sonucunda olmuştur. Özellikle Ortaçağ'ın sonlarına doğru toplumun feodalizme karşı elde ettiği kazanım ve özerklikler, sivil toplumun gelişmesini sağlamıştır (Şenlik, 2007: 22).

On yedinci yüzyılın sonları ile on sekizinci yüzyılın başlarında yaşanan Sanayi devriminde sivil toplum, modern toplumdaki asıl anlamını kazanmıştır. Bu dönemdeki toprak, emek ve sermayenin ticarileşmesi, pazar ekonomisindeki gelişmeler, yeni keşifler, siyasal otoritelerin sorgulanmaya başlanması gibi gelişmelerle sivil toplum gündeme gelmiştir (a.g.e., 2007: 22).

Yine Batıda yaşanan gelişmelerden Rönesans, Reform, Fransız İhtilali gibi gelişmelerle yaşanan bağımsızlık, özgürlük, insan hakları gibi gelişmeler de sivil toplum kavramının gelişiminde önemli olmuştur.

Gönüllülük esasının ön planda olduğu ve devletten ayrı örgütler olan sivil toplum örgütleri, Batı toplumunda ilk ortaya çıktığı dönemlerde siyasal devletle aynı manada kullanılmış ve bu 18. yüzyıla kadar sürmüştür. Sivil toplum ile devletin birbirinden ayrı kavramlar olduğunu söyleyen ilk düşünür Hegel olmuştur. Hegel, sivil toplumun devlet ile aile arasında bir kavram olduğunu söylemiş ve devlet ortaya çıktıktan sonra sivil toplumun oluştuğunu söylemiştir. Bu düşüncelerini belirten Hegel, devlet ile sivil toplum örgütleri arasında karşılıklı bir ilişkinin de var olduğunu belirtir (Akdemir, 2006: 10).

Batılı anlamda ilk sivil örgütlenme ve dernekler, ABD ve İngiltere'de köleliğin kaldırılması için kurulmuşlardır. Özellikle Britanya'da 1807 senesinde parlamentonun tek taraflı olarak köleliği yasaklaması sonucu, 1823'te "*Köleliğe Karşı İngiliz ve Yabancı Topluluğu*" adıyla kölelik karşıtı bir STÖ kurulmuştur. On yıllık bir çalışmanın sonucu 1833'te kölelik kaldırılmıştır. Bu STÖ, çalışmalarına Uluslararası Kölelik Karşıtı adıyla günümüzde devam etmektedir (Özdemir, 2009:6).

Dünya'daki diğer bazı STÖ'ler ise; 1877-78 Osmanlı-Rus savaşında Florence'nin katkısıyla kurulan hemşire birlikleri, 1919'da kurulan Açlıkla Mücadele Örgütü-sonraları Çocukları Koruma Fonu adını alır- 1961'de Uluslararası Af Örgütü, 1971'de Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü gibi örgütler kurulmuştur (a.g.e., 2009: 7-8).

STÖ terim olarak ilk kez 1945 senesinde BM tarafından ulusal hükümetlerin faaliyetlerinin dışındaki faaliyetleri yerine getiren danışmanların rollerini belirtmek için kullanılmıştır (Çetin, 2017: 35).

STÖ'lerin Dünya'daki tarihsel gelişimine kısaca değindikten sonra Türkiye'de nasıl bir tarihi süreçten geçtiklerine bakmakta fayda vardır. Osmanlı'da yöneten ile yönetilen kesim arasındaki bağlantıyı sağlayan bazı ara örgütlenmeler bulunmaktaydı. Bunlar; vakıflar, dini örgütlenmeler, ahilik, esnaf örgütleri, loncalık sistemi gibi örgütlenmelerdir (Kaya, 2002: 48). Bu yapılanmalar, ilk sivil toplum örgütleri olarak Osmanlı'da faaliyetlerde bulunmuşlardır.

Osmanlı devletinde ilk olarak Lale Devri'nde Mason locası kurulmuş, fakat sivil toplum örgütleri açısından esas gelişme 19. yüzyılda olmuştur. 1820'li yıllarda saray çevresindeki ilim ve yardım kuruluşlarıyla gelişmeye başlayan sivil toplum örgütleri, 1870'li yıllarda yaşanan siyasal gelişmelerle büyük bir ivme kazanmıştır. 19. ve 20. yüzyıllarda yaşanan bazı önemli olaylarda sivil toplum örgütlerinin gelişmesinde önemlidir. Tanzimat Fermanı (1839), Islahat Fermanı (1856), I.Meşrutiyet (1876) ve II. Meşrutiyet (1908) bu önemli olaylardandır (a.g.e., 2002: 50).

1839 Tanzimat Fermanı'yla bireyin varlığı ve hakları ilk kez resmi olarak kabul edilmiştir. Yine can güvenliği, namus ve mülkiyetin korunması gibi konular yer almış, fakat dernek kurma özgürlüğünden bahsedilmemiştir. Buna rağmen bu dönemde dernekler kurulmuştur (Özdemir, 2009: 13). Yine 1856 tarihli Islahat Fermanı'nda verilen çeşitli haklarla sivil toplum örgütlerinin öneminin daha da arttığı görülmektedir.

1876'da I. Meşrutiyet'in ilanı ile yeni bir anayasa ilan edilmiş, fakat kısa bir süre sonra 1877-78 Osmanlı-Rus savaşının patlak vermesiyle II. Abdülhamit, meclisi fesh ederek anayasayı da askıya almıştır. Otoriterliğin olduğu bu dönemde iktidarı fazla

korkutmayan sosyal yardım ve spor amaçlı dernekleşme artmış ve kültür amaçlı dernekleşme ise sabit kalmıştır (a.g.e., 2009: 15-16)

II. Meşrutiyet (1908)'ten sonra 3 Ağustos 1909 tarihinde 353 sayılı Cemiyetler Kanunu çıkarılmıştır. Çıkarılan kanunla örgütlerin açılması izne bağlanmış ve kuralları belirlenmiştir. Bu kanun sivil toplum örgütü alanındaki ilk düzenleme olma özelliğine sahiptir (Arslan, 2004: 155-156). Böylece STÖ'lerin açılmasında bir düzen dönemi başlamıştır.

I.Dünya Savaşı'ndan (1918-1923) sonraki dönemde toplumsal hayatta yaşanan belirsizliğin aksine dernekleşme oranında artış olmuştur. Yine 1919-1920 yıllarında Kurtuluş Savaşı'nın başladığı yıllarda da dernekleşme oranı oldukça yüksek olmuştur (Özdemir, 2009: 18). Dernekleşme oranının bu dönemde artmasının nedeni, vatandaşların birbirlerine yardımcı olmak istemeleri, her şeyi devletten beklemeyerek beraber hareket etmek istemeleri gibi göstergelerdir.

Cumhuriyet'in ilk üç senesi dernekleşme oranının en yüksek olduğu dönem olmuştur. 1925 senesinde faaliyet gösteren dernek sayısı 1.122'dir. Fakat bu dönemde sivil toplum örgütleri hakkında yeni düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan eklemelerle örgütlü yaşam denetim altına alınmıştır. Bunda 1925 tarihinde çıkarılan Takrir-i Sükun Kanunu etkili olmuştur (a.g.e., 2009: 19-21). Yani sivil toplum örgütlerinin açılması zorlaştırılmış ve engellenmeye çalışılmıştır.

STÖ'lerin kapatılması ve tam denetim altına alınması ile 1935 yılında yeni bir yasal süreç başlamıştır. Yine 1935'te Türk Kadınlar Birliği Derneği'nin kapatılması olayı da sivil toplum örgütlerinin tarihi açısından önemli olmuştur. Bu durum, II. Dünya savaşı yıllarında da devam etmiştir (Ateş, 2005: 29).

1945 yılında Demokrat Parti'nin kurulmasıyla her alanda başlayan demokratikleşme çalışmaları, sivil toplum örgütlerinde de görülmüş ve 1946'da örgütlenme özgürlüğünün önündeki engelleri kaldıran yeni bir cemiyetler kanunu getirilmiştir. Artık dernek kurmak için izin alınması gerekliliği kaldırılmıştır (Özdemir, 2009: 22-23).

1961 Anayasasının liberal bir sivil toplumu savunmasıyla bu yönde faaliyet gösteren örgütlerde artış olmuştur. Fakat 1970'lerde Türkiye'de askeri baskı yönetimlerinin kurulması ile sivil toplum örgütlerinin gelişimi sekteye uğramıştır (Ateş, 2005: 30).

1980'li yıllar öncesinde devlet, halkın refahını sağlamak için STÖ'lerin kurulmalarını destekleyerek katkıda bulunuyordu. Fakat 1980 sonrasında devlet, ekonomideki merkezi gücünü kaybedince özel sektör ön plana çıkmış ve halk, refahını STÖ'ler aracılığıyla sağlamaya çalışmıştır (Özdemir, 2009: 30-31).

Ülkemizde 1980'li yıllardan itibaren STÖ'ler yaşanan sosyal ve siyasal gelişmelerle yükselişe geçmeye başlamıştır. Artık tartışılmaya başlanan STÖ'ler, genişlemeye başlamışlar ve 1990'lı yıllar sonrasında örgütlenme özgürlüğü önündeki engellemelerin kalkmasıyla yaygınlaşmışlar ve toplumsal ve siyasal hayatın önemli bir aktörü olmuşlardır (a.g.e., 2009: 11).

STÖ'lerin toplumsal açıdan Türkiye'de zirveye çıktığı dönem, 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi sonrasındaki süreçtir. Bu dönemde STÖ'ler, toplumsal dayanışma açısından nitelikli ve karşılıklı güvene dayanan örgütler olarak karşımıza çıkarlar. Sosyal devletin bu dönemde sorgulanmaya başlanması, birçok faaliyetin STÖ'ler tarafından yapılmasını sağlamıştır (Demir, 2017: 27-28).

2000'li yıllara gelindiğinde STÖ sayısında ciddi bir artış olmuştur. Bu dönemde AB'ye üyelik sürecinde STÖ'ler fonlarla desteklendiği için dönüm noktalarından biri olmuştur (Eminoğlu, 2018: 10). 2004 senesinde Kopenhag Kriterleri, 2005'te AB üyelik müzakerelerinin başlaması gibi süreçler, STÖ'lerin oran olarak artmasını sağlamıştır (Karsandıözü, 2018: 30).

2017 senesinde STÖ'lerin sayısına bakıldığında; 111.000'i aşkın aktif dernek, 5.483 vakıf, 118 işçi sendikası, 83 kamu görevlileri sendikası, 20 işveren sendikası, 4.794 oda, 8.575 kooperatif (Eminoğlu, 2018: 11), Şubat 2019 itibariyle ise 115.930 aktif dernek ve 11 çocuk derneği bulunmaktadır (www.dernekler.gov.tr, 2019).

Günümüzde STÖ'lerin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kurumsallaşarak gündeme gelmesinde bazı belirleyiciler etkili olmuştur. Bunlar; Katılım anlayışındaki değişim, kalkınma, işsizlik, yoksulluk, çevre tahribi, insan hakları (Kaya, 2002: 43) engelli ve çocukların durumu gibi sorunlara çözüm bulma arayışlarıdır. Bu konular, sivil toplum örgütlerinin günümüzde ön plana çıkmasını sağlamıştır.

2.3.3.Sosyal Hizmet ve Sivil Toplum Örgütü İlişkisi

Sosyal hizmet ile sivil toplum örgütleri arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Bu etkileşim bazen birbirlerine yardımcı olmalarını bazen de beraber hareket etmelerini sağlar.

Ülkemizde sosyal devletin merkezde olduğu kamu kurum ve kuruluşlarında verilen sosyal hizmetlerde STÖ'lerin bilgi birikimi ve deneyimlerinden yararlanmak son zamanlarda oldukça önemli görülmektedir. STÖ'ler, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlara yönelik eleştiri ve önerilerde bulunarak verecekleri hizmetlerde onlara yardımcı olur ve yol gösterir (Kars, 2013: 358-359).

STÖ'ler, sosyal hizmetin temelinde yer alan yaşlı bakımı, korunma ihtiyacı olan çocukların, engellilerin korunması gibi alanlarda öncülük etmişlerdir (Kaya, 2002:34). Daha sonraları ise bu konularda ağırlık sosyal devlette olmakla beraber, sivil toplum örgütleri de faaliyetlerini sürdürmüştür.

STÖ'ler, farklı etkinlik alanlarında çözüm yolları sunarak, çoğulculuk kültürünün gelişimine katkı da bulunurlar. Bu çözüm yollarını sunarken ortak amaçları “toplumsal iyiye” ulaşmaktır. Yine sivil toplum örgütlerinde aktif yurttaşlık son derece önemli amaçlardandır (a.g.e., 2002: 34-35). Sosyal hizmette de toplumdaki farklı görüş ve özelliklerdeki bireylere insan hakkı bağlamında yaklaşılarak bu çoğulculuğu koruyup arttırmak ve dezavantajlı bireylerin toplumsal iyilik hallerini arttırmak temel amaçlardandır. Hakkını arayan, savunan bireyler sosyal hizmetin temel hedeflerinden biridir.

Sosyal hizmetin faaliyet alanında üç düzey vardır. Bunlar; Mikro, mezzo ve makro düzeylerdir. Mikro düzeyde yakın çevre ile bir etkileşim vardır. Mezzo düzeyde gruplarla etkileşim bulunurken, makro düzeyde ise örgüt, devlet, toplum gibi büyük topluluklarla etkileşim söz konusudur. İşte STÖ ile sosyal hizmetin etkileşim alanı da makro alanın içerisine girer.

Sosyal hizmette görev alan sosyal çalışmacıların rolleri ile STÖ'lerde yapılan faaliyetler arasındaki benzerlikten hareketle sosyal hizmet ve STÖ ilişkisini ortaya koymakta fayda vardır.

Sosyal hizmet uzmanının rollerinden biri, aracılık yapmaktır. Bireylerin sahip olduğu yeteneklerini kullanmaları için onları kaynaklarla buluşturarak işlevlerde bulunmalarını sağlar ve yardımcı olur. STÖ'lerin de amaçlarından biri, insanlara yardım ederek onların maddi ve manevi kaynaklarla bir araya gelmelerini sağlamaktır.

Sosyal çalışmacının en önemli rollerinden biri, bireyi sosyal adalet ve insan hakkı için savunmaktır. STÖ'lerde de savunuculuk konusu önemli bir noktadır. Hatta bu örgütlerin çıkış noktası, birey ve grupların savunuculuğunu yapmaktır, denilebilir.

Sosyal çalışmacı, eğitici rolüyle bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerini ve kapasitelerini arttırmalarını sağlar. Aynı şekilde STÖ'lerde verdikleri çeşitli eğitimlerle bireyin toplumda hakkını bilen ve kendini tanıyan biri olması için mücadele eder.

Sosyal çalışmacı, değişen topluma bireylerin adapte olmaları için danışmanlık rolünü de yerine getirir. STÖ'lerde birey ve grupların toplumda daha iyi hareket edebilmeleri ve nerede nasıl hareket etmeleri gerektiği ile ilgili danışmanlıklarda bulunur.

Vaka yönetimi ile sosyal çalışmacı, vakalarda yerinde müdahaleler yaparak, doğru sonuçlara ulaşmaya çalışır. STÖ'ler de faaliyet alanlarındaki konularda gerekli mercilerle iletişime geçer ve sorunu çözmeyi amaç edinir.

Sosyal çalışmacının rollerinden biri de süpervizörlüktür. Sosyal çalışmacı, verdiği eğitimlerle personelin gelişimine katkıda bulunarak bu rolünü gerçekleştirir. STÖ'lerin bazılarında da kamu ve özel sektördeki personellere koçluk yapılarak ya da eğitimler verilerek gelişimlerini sağlamak amaçlanır.

Sosyal çalışmacı, faaliyet alanında yöneticilik rolünü yerine getirerek, politika oluşturabilir ya da politikayı uygulamaya koyabilir. Aynı şekilde STÖ'lerde çalışan insanlarda da yöneticilik vasfı ağır basar. Bunlar, ortaya koydukları çalışmalarla yöneticileri de etkilemeyi başarırlar ve iyi yöneticiler olduklarını gösterirler.

Sosyal çalışmacının rollerinden biri de sosyal değişim ajanı olmasıdır. Toplumdaki insanların sorunlarını çözerek ve zamanla sosyal değişime zemin hazırlar. STÖ'lerde

yaptıkları çalışmalarla ve sundukları hizmetlerle insanları etkiler ve böylece sosyal değişimin olmasını sağlarlar (Zastrow, 2015).

Yine aynı şekilde hem sosyal çalışmacılar hem de STÖ'ler, faaliyet alanlarındaki her türlü çalışmada profesyonelce hareket ederler. Aralarındaki sıkı ilişkiyi daha da arttırmaları.

2.4.Tanzimat Döneminde Korunma İhtiyacı Olan Çocuklarla İlgili Sosyal Hizmet Kurumları

Burada Tanzimat dönemi kurumları (ıslahhane, Darüşşafaka, Darülhayr-ı ali, Darülaceze, Darüleytam, Himaye-i Etfal Cemiyeti) anlatılacaktır.

Kurumların anlatımına geçmeden, önceleri vakıf, sadaka, zekat, akile gibi kurum ve dini yardımlaşma kavramları ile korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik sosyal hizmet faaliyetleri gerçekleştirilirken sonraları özellikle Osmanlı'nın son dönemlerinde bu çocuklarla ilgili hizmetlerde kurumsallaşmaya gidildiği görülmektedir. Ünal (2012: 6), bu kurumsallaşmada beş nedenin etkili olduğunu bildirmiştir. Bunlar; Savaşlarla beraber toprak kayıplarının hızlanması, bu topraklardan belirli bölgelere yoğun göçlerin olması ve bu süreçte birçok çocuğun ailesini kaybetmesi, Tanzimatla beraber modernleşme ve reform hareketlerinin hızlanması, modernleşme ve reformlarla oluşturulan kurumların nitelikli elemana ihtiyaç duymaları, Osmanlı'nın son devirlerinde hız kazanan misyonerlik faaliyetlerinden kimsesiz çocukları korumak, savaşlarda şehit olmuş olanların çocuklarına sahip çıkılmasının dinin gereği olduğu inancıdır.

2.4.1.İslahhaneler

İslahhane, Osmanlılarda önceleri yoksul, kimsesiz, korunma ihtiyacı olan çocuklara mesleki eğitim sağlamak üzere kurulan sonradan sanat okullarına dönüşen (Öztürk, 1999) sosyal hizmet kurumlarıdır.

İslahhane kelimesindeki ıslah kelimesinin sözlükteki anlamı, bir şeyi ayıp ve kusurlarından kurtararak iyi hale getirmek, düzeltmek ve beğenilecek hale getirmektir (Pakalın, 1993). Buradaki kullanım amacı ise; çocuğun kendisinden kaynaklanmayan kusurlarını iyi hale getirmek ve düzeltmek olarak ifade edilebilir.

Önceleri, korunma ihtiyacı olan çocukların korunması, bakımı ve meslek öğretiminin ön planda olduğu bu sosyal hizmet kurumları daha sonraki süreçte sanayi okulu hüviyetine geçerek faaliyetlerini sürdürmüştür. Fakat burada konunun çalışmayı ilgilendiren kısmıyla, yani sosyal hizmet tarafı işlenip verilen bilgiler de bu doğrultuda verilecektir.

Islahhane Osmanlı'ya özgü bir kurum olduğundan isminin ne olacağı konusunda önceleri bir karar verilememiştir. Daha sonraki süreçte Kur'an-ı Kerim'deki Bakara suresinin (ayet no: 220) "*Ve yeselüneke ani'l-yetama kul islahum lehüm hayr*" (Kocahanoğlu, 1997) (Sana yetimlerden sorarlar de ki salah ve ıslah onlar için daha hayırlıdır) ayetinden yararlanılarak (Mithat, 2011) "*ıslahhane*" ismi uygun bulunmuştur (Şahin ve Şafak, 2012). Bu ismin verilmesi, devletin kimsesiz, kötü yola düşen, aciz durumda olan, kısacası korunma ihtiyacı olan çocukları hak ve adalet ilkelerini göz önünde tutarak eşit hale getirmeyi istediğini gösterir.

Islahhaneler için 52 madde ve 3 kısımdan oluşan bir nizamname hazırlanarak, düzen ve kontrol sağlanmaya çalışılmıştır. Birinci kısımda; alınacak öğrencilerde aranan şartlar, okutulacak dersler ve kazandırılacak meslekler, ikinci kısımda; görevli memur ve vazifeleri ile ıslahhanelerin gelir-gider durumları, üçüncü kısımda ise disiplin için uygulanacak cezalar ve başarılı olanlara verilecek ödüller yer almıştır (Semiz ve Kuş, t.y.: 278-279).

Mithat Paşa, vali olarak atandığı Niş'te ilk defa 1863'te kimsesiz ve yetim çocuklar için ıslahhaneler açmıştır. Mithat Paşa, zamanla imparatorlukta ıslahhanelerin yenilerini açmış ve sayılarını arttırmıştır (Yılmaz, 2010). Niş'te kurulan ıslahhaneden daha iyisi 1864'te Rusçuk ve Sofya'da kurulmuştur (Kocahanoğlu, 1997). 1868'de 150 çocuğa hizmet veren İzmir Islahhanesi, aynı yıl 26 çocuğun kayıt yaptığı Sivas Islahhanesi ve İstanbul Islahhanesi, 1869'da 60 Müslüman ve Hıristiyan yetim ve kimsesiz çocuğun yerleştirildiği ve daha sonra mevcudun 140'a ulaştığı Diyarbakir Islahhanesi, yine aynı tarihlerde 69 çocuğa hizmet veren Adana Islahhanesi ve 200 çocuğun barındığı Bağdat Islahhanesi, 1871'de 45 yetimin kaldığı Girit Islahhanesi, 1873'te faaliyete geçen Rusçuk'ta kız ıslahhanesi ve Edirne, Harput, Konya, Selanik Islahhanesi ve daha niceleri açılmıştır. Islahhanelerin sayılarının artmasıyla birlikte devlet, bu kurumlarda denetimi sağlayabilmek için 1873'te tamamını Maarif Nezareti'ne bağlamıştır (Yıldırım, 2010: 176-178, 183,

185-186). 1880'li yıllarda ıslahhanelerdeki çocuk sayısı, 2500-3000 dolaylarındaydı (Koç, 2007: 120).

Islahhaneler, ilk açıldıkları dönemlerde kuruldukları bölgenin sosyal yapısına göre şekillenmişlerdir. Bu sebeple savaş ve göçlerle sayıları artan kimsesiz ve yetim çocukların fazla olduğu yerler seçiliyordu (Yıldırım, 2010: 171). Bu yerlerin ilki Balkanlar olmuştur. Çünkü Balkanlar'ın o dönemde Osmanlı'ya en fazla asker sağlayan bölge olması nedeniyle şehit çocuğu ve babasız çocuk sayısının fazla olması (Şahin ve Şafak, 2012), 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'na kadar olan göçler ve sözü edilen savaşta da özellikle Rus mezaliminden kaçan 500 bine yakın Tatar ve Çerkez'in Balkanlarda iskan edilmesi ve bunların çocuklarından kimsesiz, yetim ve yoksul olanlarına barınma ve eğitim imkanı için ilk ıslahhaneler bu bölgede oluşturulmuştur (Koç, 2007: 118)

Islahhaneleri korunma ihtiyacı olan çocukların sokaklarda bakım ve terbiyeden yoksun kalarak, kötü alışkanlıklar kazanmalarına ve hapselere düşmelerine engel olmak ve bu çocuklara meslek öğretmek amacıyla açan Mithat Paşa'ya göre bir ülkedeki yoksul, yetim ve aciz olan çocukların korunması, vatana ve millete yararlı hale gelmeleri, içinde buldukları topluma düşen bir görevdir (Yazıcı, 2007: 31). Bu düşünceyle Mithat Paşa, çocuğun sosyal, fiziksel, psikolojik, maddi, manevi iyilik halinin gerçekleşmesi için kurumsallaşmayı başlatmış ve toplumun geleceği olarak görülen çocuğun yetiştirilmesini topluma ve devlete yüklemiştir.

Islahhanede muhasebeci, zabıta memuru, katip, sandık emini, vekilharç (Ergin, 1940), genel müdür, ustalar ve öğretmenler gibi görevliler vardı. Çocuklardan sorumlu olan genel müdür, zabıta müdürü ve muavinlerin, çocuklara karşı şefkatli olmaları ve kendi çocuklarıymış gibi davranmaları ıslahhane nizamnamesinde belirtilmişti (Şahin ve Şafak, 2012). Buradaki şefkatli olma ve kendi çocuklarıymış gibi davranma sözcükleri önemlidir. Amaç, sevgisiz bir ortamda doğan ya da böyle bir ortama düşme ihtimali olan çocuklara sevgi vermek ve onlara aidiyet duygusunu aşılmasıdır.

Islahhanelerin finans kaynakları çeşitlidir. En sık başvuru yöntem, devlet memurları, tüccar ve durumu iyi olan hayırseverlerden toplanan yardımlardır. Yine kampanyalarla bağış toplanması da önemli gelir kaynaklarından (Yıldırım, 2010). Devletin denetimindeki han, arsa, hamam, dükkan gibi kaynaklarda ıslahhanelere

verilerek düzenli gelir sağlanmıştır. Ayrıca devlet, ıslahhanelerin ekonomik krize girmemeleri için nakdi ve aynı yardımlar ile beraber bazı devlet kurumlarının ihtiyaçlarını da sipariş yoluyla ıslahhanelerden sağlama yoluna gitmiştir (Şahin ve Şafak, 2012). Yine önemli gelir kaynaklarından biri de ıslahhanelerde üretilip satılan ürünlerden elde edilen kazancın, masrafların karşılanmasında kullanılması olmuştur (Koç, 2006: 187).

1871'de yürürlüğe giren İslahhaneler Nizamnamesi'ne göre öğrencilerin kabul koşulları; Hangi din, dil ve ırktan olursa olsun 5 yaşından küçük ve 12-13 yaşlarından büyük olmamak, ana ve babadan veya sadece birinden yoksun olmak ve normal eğitim süresi bitmeden çocuğun kurumdan alınmaması, eğer alınırsa o güne kadar çocuğa yapılan masrafların veliden alınması gibi koşulları mevcuttu (Yıldırım, 2010: 187-188). Ebeveynleri hayatta oldukları halde fakirlik ve yardıma muhtaçlık söz konusu ise bu çocuklarda kuruma kabul ediliyorlardı (Koç, 2004).

İslahhaneye kabul edilen korunma ihtiyacı olan çocuklar, Tanzimat dönemi Osmanlılık fikrine bağlı kalınarak dil, din, ırk farkı gözetilmeden kuruma alınmışlardır (Özen, 2000: 9). Böylece dönemin kozmopolit olan genel yapısından kaynaklanabilecek milliyetçilik ve ayrılma hareketlerinin de önüne geçilmek istenmiştir.

Öncelik yetim ve kimsesiz çocuklarda olmakla beraber çocuklarının ıslahhanelerde eğitim almalarını isteyen aileler ise senede 500 kuruşluk masrafı ödeyerek çocuklarını bu okullara kaydedebiliyorlardı (Yıldırım, 2010: 188). Ayrıca dilencilik ve aşırı haylazlık yapan, ailesi olup da fakir olan çocuklarda bu kurumlara alınıyorlardı (Koç, 2006: 190). Kızlar için açılan ıslahhaneye ise 3 yaşından büyük ve 25 yaşını geçmiş kör, sakat, hasta, çirkin ve kimsesiz olanların alınacağı belirtilmiştir (Şahin ve Şafak, 2012).

Kayıt için gelen çocuğa bir sayfa açılıyor, yaşı, fiziki özellikleri ve bir varlığının olup olmadığı deftere kaydediliyordu. Elbiseye işlenen numarayla kayıt işlemi bitiyordu (Koç, 2006: 192). Kayıt işlemi tamamlanan çocuğun ilk hafta okuma-yazma ve mesleki yatkınlığına bakılarak buna göre bir mesleğe yönlendiriliyordu (Yıldırım, 2010). Yönlendirilen bu meslekler, dönemin popüler meslekleri oluyordu.

Çocuklara mesleki eğitim verilmesinde önemli olan ıslahhaneler, 1990'lı yılların başlarından itibaren görevlerini, teknik okullar ve sosyal hizmet ile ilgili başka kurumlara devretmeye başlamışlardır (Koç, 2007).

Öğretilen mesleklerde bölgede bulunan hammadde ve bölgenin ihtiyaçları dikkate alınarak planlama yapılırdı (Yazıcı, 2007: 40). Araba yapıcılığı, ciltçilik (mücellitlik), litoğraflık (taş baskıcılık), çuhacılık (Ergin, 1977), marangozluk, dokumacılık, dericilik, saraçlık, boyacılık, hasırcılık, dikiş makineciliği, geleneksel sanatlar gibi meslekler öğretiliyordu (Yıldırım, t.y.).

Yapılan faaliyetlerle günümüz endüstri meslek liselerine benzeyen ıslahhaneler, korunma ihtiyacı olan çocukları koruyup bakımlarının sağlanması açısından da yetiştirme yurtlarına benzemektedirler (Karataş, t.y.). Yani bu kurumlar, birçok görevi yerine getirebiliyordu.

Eğitim süresinin beş yıl olduğu bu okullarda temel derslerin yanında din ve ahlak dersleri de verilirdi (Köse, 2016). Eğitim-öğretim süresince günde iki saat öğrenci olan çocuk, günün geri kalanında öğrenci-işçi olarak uygulamalı meslek öğrenebiliyordu (Koç, 2007: 120). 1903 senesinde bu kurumlarda 1406 öğrenci eğitim görmekte ve bunların büyük çoğunluğunu yetimler oluşturmaktadır (Özbek, 1999).

Ustalar, usta-çırak ilişkisi çerçevesinde çocuklara eğitim verirlerdi. Ustaların verdiği dersler, uygulamalı olarak ve genelde atölyelerde yapılıyordu. Eğer ıslahhanede atölye yoksa kamu hizmetindeki atölyelerden yararlanma yoluna gidiliyordu (Yıldırım, 2010). İş başında eğitimin yoğunlukta olduğu bu kurumlarda çocuk, usta öğreticiler eşliğinde kendi kendilerine meslek öğrenebiliyorlardı.

Öğrenciler, bilgilerini arttırmak ve yeni makineleri ülkeye getirip çalıştırmak için belli dönemlerde yurt dışına gönderilirdi. 1869'da Tuna Islahhanesi'nden üçü Müslüman, ikisi Gayrimüslim olmak üzere beş öğrenci Fransa'ya, 1873'te Sofya Islahhanesi'nden beş kişilik bir grup Belçika'ya gönderilmişlerdir (Yazıcı, 2007: 42). Buralara giden çocukların bilgi ve tecrübelerini arttırmasına, sosyal hizmetin önemli görevlerinden olan değiştirici-geliştirici hizmetler kapsamında bakılabilir (Yıldırım ve Yıldırım, 2008).

Üçüncü sınıftan itibaren öğrencinin işlediği her ürün için belli bir pay ayrılarak mezuniyet sonrası iş planları için biriktiriliyordu. Bu uygulamayla çocuğa iki seçenek sunuluyordu. Ya biriken parayı alıp ıslahhanede belli bir ücretle çalışmaya devam edecek, ya da biriken parayı alıp kendisine bir iş kuracaktı. İkinci seçeneği seçen çocuklara ıslahhane idaresi gereken tüm yardımları da yapmaktaydı (Koç, 2007: 120). Böylece çocuğun yüksek yararı göz önünde tutularak, mezuniyet sonrası da desteklemelerde bulunuluyordu (Şeker, 2008). Çocuk, yardımlar sayesinde yavaş yavaş kendine yetecek konuma gelebiliyordu.

Korunma ihtiyacı olan çocuklardan Müslüman olanlar dinlerine mensup hocalardan dersler alırken, gayri Müslimler de kendileri ile aynı inançtaki hocalardan ders alırlardı (Yıldırım, t.y.). Yapılan bu uygulamayla çocuklara hoşgörünün hakim olduğu bir ortamda eğitim verildiği söylenebilir.

Daha önce endüstri meslek liseleri ile yetiştirme yurtlarına benzettiğimiz ıslahhaneler, Karatay (2007: 109-110)'ın Mithat Paşa'nın anılarından aktardığına göre gerçekleştirdikleri faaliyetlerle darüleytam ve sanayi mektebi yönlerinin de olduğunu bildirmiş ve bunu şu şekilde dile getirmiştir:

“... birinci defa olarak Niş'te kurulan ıslahhanenin daha mükemmeli sayılmak üzere Rusçuk ve Sofya'da Müslüman ve Hıristiyan kimsesiz ve yetim çocuklar toplanarak birer ıslahhane yapıp, çocukların talim ve terbiyesini öğrenecekleri sanatların kurallar ve hareketlerini göstermek üzere bir Nizamname yapılmış ve TUNA gazetesi namıyla önce Tuna vilayetinde kurulan vilayet gazetesinin hükümet ve ahalice lüzumlu olan sair matbuatın basılabilmesi için modern makineler getirtilerek bir de matbaa kurulmuştu. Rusçuk Islahhanesi çocukların öğrendikleri terzilik ve kunduracılık ve şirketin Araba Fabrikasında araba yapımı gibi sanatlardan başka, çocukların bir takımı da matbaaya alınarak müretteplik ve taşbasmacılığı [litografyacılık] sanatlarında yetiştirilmiş ve Sofya Islahhanesi Çuha Fabrikası yapılmaya elverişli olduğundan, orası için de Viyana'dan mahsus makineler ve ustalar getirtilerek, mevcut çocukların ekserisi iki yıl içinde muallime muhtaç olmayacak derecede bu sanati öğrenerek usta olmuşlardır”.

O günün imkanları ölçüsünde korunma ihtiyacı olan çocuğun ayakları üzerinde durması amaçlanmıştır.

Yazıcı (2007: 34-35)'nın 1865 tarihli Tuna gazetesinden aktardığı bir haberde ıslahhanelerde gerçekleştirilen sosyal hizmet faaliyetlerinin güzel bir örneği bulunmaktadır. Niş İslahhanesi'nde en küçüğü 7, en büyüğü 14 yaşlarında 100 kadar Müslüman ve gayri Müslim çocuk bulunmaktadır. Bu çocuklar Türkçe ve Bulgarca öğrendikleri gibi terziçilik ve kunduracılık mesleklerini de öğrenmektedirler. Günlük üretim şimdiden 30 kat zaptiye elbisesi ile 25 çift kunduraya ulaşmıştır. Çocuklar arasında 14 yaşındaki ve diğerlerinden oldukça farklı olan Belgratlı Ahmet adındaki çocuk, sekiz saatte üç çift kundura dikebilmektedir ve bu bir tutanakla da tespit edilmiştir. Haberin devamında dikilen kunduraların bazı bölümlerinin makine ile dikildiği söylenmiş olsa da yine de önemli bir başarı olarak görülmüştür.

Belgratlı Ahmet'in haberi bir ay sonra yine aynı gazetede çıkmıştır. Belgratlı Ahmet, bir ay önceki haberde bazı yanlış bilgilerin verildiğini belirterek, bunun kendisini üzdüğünü söylemiştir (akranım arasında hakkımın ketmolunmasına teessüf etmişimdir). Bunun üzerine Belgratlı Ahmet, konuya açıklık getiren bir mektup kaleme alarak, bunu ıslahhane müdürüne vermiş ve yayınlanmasını istemiştir. Mektupta, Tuna gazetesinin ilk haberinde dikişlerin bazı kısımlarının makine ile yapıldığının söylenmesinin doğru olmadığı, haberin bu şekilde verilmesiyle tüm dikişleri elleri ile atan Belgratlı Ahmet'in emeğinin haksız yere küçümsendiği anlatılmaktadır. Mektup, şu şekilde sonlanmaktadır: *“Bu hakkımın emsal ve akranım arasında zayi olmaması ve mümkün ise bu maddenin böylece gazete-i mezkurede yazılmasını rica eylerim”*. Bunun üzerine gazete, gerekli düzeltmeleri yapıyor. Sonuç olarak korunma ihtiyacı olan bir çocuk, yok olup gitmekten, sıkıntılı bir birey olmaktan kurtularak, kendisine ve içinde bulunduğu topluma yararlı bir insan oluyor ve kendisine yanlış yapıldığında hakkını arayabiliyor. Böylece sosyal hizmetin temellerinden biri olan hakkını arayabilmek ve en önemli ilkelerinden olan savunuculuk ilkesi gerçekleşmiş oluyordu. Ayrıca Mithat Paşa'nın 1863'te Niş'te *“diktığı ağaç böylece meyvesini vermiş”* bulunuyordu.

Çeşitli suçlardan bir veya daha fazla kez mahkum olmuş, 13 yaşından küçük ve hapiste bulunmaları uygun görülmeyen çocuklarda bu kurumlara alınarak (Özen, 2000: 9) hem rehabilitasyonları sağlanıyor hem de çocukların yaşlıları ile beraber sosyal hizmet çerçevesinde çeşitli faaliyetlerle meslek edinmeleri sağlanıyordu.

Çalışmaların aksamaması için ceza sistemi ve yasaklar zinciri oluşturulmuştu. Belirli bir süre hapis yatma, yemek verilmemesi ve belirlenmiş zamanlarda ıslahhane dışına çıkamama verilen cezalar arasındaydı. Yasakların belli başlıları ise tütün içilmemesi, küfür ve hakaret edilmemesi, kavga etmemek, gürültü yapmamaktı (Koç, 2006). Görevlilerin çocukları dövmesi ve hakaret etmesi kesinlikle yasaktı (Yıldırım, 2010).

Ceza ve yasakların yanında kurallara uyan, başarılı ve yetenekli çocuklar için motivasyonu arttırıcı uygulamalarda bulunuyordu. Teorik ve uygulamalı derslerde başarılı olanlar, sınıf atlama hakkına sahipti. Müslüman çocuklar cuma, Gayrimüslim olanlar ise pazar günlerini yakınlarının yanında geçirebiliyorlardı. Yine grup olarak haftada bir kaç kez gezmeye, hamama gitme gibi uygulamalarda vardı (Koç, 2006).

Islahhaneler, dönemin koşullarında korunma ihtiyacı olan çocuklara fırsatlar sunarak belirli yerlere gelmelerini sağlıyordu. Belirli yerlere gelen çocuğun kendine güveni artıyor, çeşitli girişimlerde bulunabiliyor ve hayatını idame edebiliyordu.

2.4.2.Darüşşafaka

Türkiye’deki sosyal hizmet tarihinde önemli bir yeri bulunan Darüşşafaka hakkında bilgi vermeden önce kuruluşta etkili olan “*Cemiyet-i Tedrisiyye-i İslamiyye*” hakkında kısa bir bilgi vermek yararlı olacaktır.

Cemiyet-i Tedrisiyye-i İslamiyye, Yusuf Ziya Bey’in öncülüğünde Sadrazam Gazi Ahmed Muhtar Paşa, Vidinli Tefvik Paşa, Sadrazam Sakızlı Ahmed Esad Paşa ve Ali Naki Efendi tarafından yoksul ve özellikle eğitimde geride kalmış Müslüman çocuklara eğitim ve öğretimlerinde yardım için 19 Mart 1865’te kurulmuş (Gürsoy-Naskali ve Koç, 2003) bir cemiyettir.

Dernek statüsü ile kurulan bu cemiyet (Ayhan ve Maviş, 1994), Kapalıçarşı’daki esnaf çıraklarının özellikle sabahları, çarşı açılıncaya kadar kahvehane ve çaycılarda boşuna vakit geçirmelerinden yola çıkarak, onlara okuma-yazma, hesap ve bazı sosyal içerikli dersler vermek gayesiyle kuruluşunu ilan etmiştir (Kantar, 2000). Bunun için ilk faaliyet olarak Yusuf Ziya Paşa’nın gayretleriyle Beyazıt’taki Valide Emetullah Kadın Mektebi tamir edilerek bir çırak okulu açılmıştır. Zamanla bu okul ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalmış ve Aksaray’daki Ebubekir Paşa Mektebi

açılmış, faaliyetlerine 1865'ten 1873'e kadar devam eden okul, Maarif Nazırı Münif Paşa tarafından kapatılmıştır (Ayhan ve Maviş, 1994).

Sivil olarak kurulan cemiyet, hükümetin koruması altına girmiş ve yarı resmi hale gelmiştir. Hükümetin sadrazamı, bu cemiyetin başkanı sayılıyor ve müdür, hükümet tarafından askerler içinden tayin ediliyordu (Ergin, 1977). Buna bakarak kurumun yarı askeri bir kurum olduğu da ifade edilebilir. Bunun sebebi, askeriyenin bu dönemde etkili olması ve şartların bunu gerektirmesidir.

Cemiyet-i Tedrisiyye-i İslamiyye'nin adı, 26 Nisan 1935'te Türk Okutma Kurumu, 3 Ocak 1953'te ise Darüşşafaka Cemiyeti olarak değiştirilmiştir (Ayhan ve Maviş, 1994).

Cemiyet-i Tedrisiyye-i İslamiyye'ye fazla rağbet olunca parasız ve yatılı bir eğitim kurumu olan (İnce, 1992: 13-14) ve Paris elçiliğinde bulunan Sakızlı Esat Paşa'nın teklifiyle "*Darüşşafakatül İslamiyye*" ismiyle "*Prytanee Militaire de la Fleche*" isimli karma eğitim veren okulun programı, planları ve elbiselerinin örnek alındığı bir okul açılmıştır. Okulda başarılı ve fakir Türk-Müslüman çocuklara eğitim verilmiştir (Soydan, 2003). Açılan okul binası kız ve erkek öğrenciler düşünülerek iki taraflı yapılmış, fakat bazı sakıncalar öne sürülerek kız öğrenci alınmasından vazgeçilmiştir (Ayhan ve Maviş, 1994). Bu durum, dönemin toplumunun kız çocuklarına bakış açılarından kaynaklanmıştır. Kız çocuklarının ikinci planda tutulmaları dönemin karakteristiklerindedir.

Abdülaziz döneminde 1873'te Haliç ve Boğaziçi girişlerine hakim bir noktada kurulan okulun planını Ohannes Kalfa yapmış ve ilk sene 54 öğrenci kayıt olmuştur. 93 Harbi baş gösterince İstanbul'a gelen göçmenlerin çocuklarından binden fazlası Darüşşafaka'ya yerleştirilmiştir (Kanar, 2000). Bu dönemde çoğu asker olan hocalar savaşa gittiğinden okul hocasız kalmış ve altı ay kadar eğitim yapılamamıştır (Ayhan ve Maviş, 1994). Bu devirdeki savaşlarda topyekün bir mücadele görüldüğünden çocuklar da bundan etkilenmişlerdir.

1888'den itibaren Osmanlı topraklarında açılan genel okulları bir yıldıza benzetirsek Darüşşafaka için güneş benzetmesi yapamamak da, yaptığı hizmetler açısından bir ay ışığı benzetmesi yapılabilir (Ergin, 1977). Darüşşafaka'nın bu dönemde özellikle yabancı ülkelerin güdümü altında açılan okulların verdikleri eğitim ile

karşılaştırılması açısından güneşe benzetilememesi mümkün olabilir, fakat kimsesiz ve ihtiyacı olan çocuklara sahip çıkması ve onlara yönelik sosyal hizmet faaliyetlerinde bulunması açısından ve özellikle modern bir eğitim sistemini başlatması açısından güneşe benzetmek yanlış olmasa gerek.

Darüşşafaka'dan mezun olanların arasından önemli (Salih Zeki-matematikçi, Osman Nuri Ergin-Cumhuriyet döneminin ilk şehir tarihçisi, Ahmet Rasim-edebiyatçı, İsmail Safa-edebiyatçı) insanlar çıkmıştır (Darüşşafakalılar Cemiyeti, 1948). Daha ismi belirtilmeyen nice insanlarda bu kurumun içerisinde yetişmişlerdir.

Ders araç-gereçleri ile eğitim-öğretimin parasız olduğu Darüşşafaka'da yoksul ve yetim Türk-İslam çocuklarının eğitilmesi temel amaçtır (Türkmen, 1987: 15). Yine bu çocukları spor, sanat, bilim gibi alanlarda dönemin en iyileri arasında göstermek için eğitimlerin verilmesi amaçlardandır.

Darüşşafaka hocalarının telif ve tercümesi yoluyla hazırlanan çeşitli kitaplar, resmi okullarda ders kitabı olarak okutulmuş ve önemli bir gelir elde edilmiştir (Ayhan ve Maviş, 1994). Ayrıca gelir kaynaklarının çoğunluğunu, hayırseverlerce yapılan yardım ve bağışlar oluşturmuştur.

Günümüzde önemli gelir kaynaklarından biri rezidans modelleridir. Maddi imkanları yüksek, yaşlı insanlara huzurlu ve kaliteli bir yaşam sunmak için ve yeni bir bağış ve finans modeli olarak düşünülen rezidans projesinin ilki, 1997'de Darüşşafaka Yakacık Rezidans'ı ismiyle hizmete başlamıştır. 2004-2005 yıllarında Maltepe ve Şenesenevler Rezidans, 2007'de Urla (İzmir) Rezidans hizmete açılarak daha çok çocuğa ulaşılmaya çalışılmıştır (<https://www.darussafaka.org/hakkimizda/cemiyet>, 2019). Bu projelerle hem yaşlı bireylere hizmet verilmiş, hem de bir gelir sağlanmış. Ama buradaki en önemli amaç, korunma ihtiyacı olan çocukların eksiklik hissettiği sevgi ihtiyaçlarını karşılamak, aidiyet duygularının artmasını sağlamak ve yaşlı bireylerin saygı ihtiyaçlarını karşılamaktır, ifadesi kullanılabilir.

Darüşşafaka'nın 1873'ten 1927'ye kadarki tarihsel süreçte geçirdiği aşamalar dört kısımda incelenebilir (Kanar, 2000)

1- Okulun Kuruluş ve Gelişme Devresi (1873-1894): Fedakarca ve azimli bir çalışma ve askeri okulların en iyi hocalarının ders vermesiyle bu dönemde eğitim-öğretim seviyesi yükselmiştir.

2- Duraklama Devresi (1895-1903): Toplantılar yasaklandığı için faaliyetler aksamış ve öğretim kadrosu ciddi bir şekilde azalmıştır.

3- Maarif İdaresinde Geçirilen Devre (1903-1908): İstibdad devri olduğundan okuldaki eğitimin kalitesi daha da düşmüş ve idaresizlik sebebiyle okul kötü bir duruma düşmüştür.

4- Şimdiki Durum (1909-1927): Darüşşafaka mezunlarının girişimleriyle okul tekrar ihya edilmiş ve 1909'da Maarif Vekaleti'nden okulun idaresi geri alınmıştır.

Darüşşafaka'ya öğrenci alımında öne sürülen belli başlı şartlar aşağıdaki gibidir (Karataş, t.y.):

1-On yaşından küçük ve on iki yaşından büyük olmamak.

2-Ana-babasının ya da sadece babasının olmaması (Yapılan sınavda eşit puan alınması durumunda ana-babası olmayanlar önceliklidir).

3-İlk okulun en az dördüncü sınıfında bulunanlarla o dereceye kadar okudukları sınavla sabit olanlar arasında yapılan sınavı kazanmak.

4-Eğitimine engel bir hastalığının olmaması ve bünyesinin okumaya elverişli olması .

5-Müslüman çocuğu olmak ve ailesinin namus erbabından olması aranan şartlardır.

Şartlar, her yıl öğrenci kabulü zamanında gazetelerde ilan edilir ve başvuru yapan öğrencilerin sınavları bir heyet önünde yapılarak sonuç alınmaya çalışılır. Kabul edilen sayı, kontenjanı aşıyorsa kura yöntemiyle seçim yapılır (Kantar, 2000). Böylece sınavı başarı ile geçen korunma ihtiyacı olan öğrencilerin hakları gasp edilmeden ve adaletli bir şekilde seçim için kura yöntemi yoluna gidilmiştir.

Parasız, yatılı ve özel statülü olarak açılan Darüşşafaka'nın eğitim ve öğretim programı, iptidai (ilkokul), rüştiye (ortaokul) ve idadi (lise) programlarından oluşuyordu. Toplam sekiz yıl süren okulun son iki yılı "Ali" sınıflarından oluşmakla birlikte burayı bitirenler 1894'e kadar yüksekokul mezunu sayılmaktaydılar (Ünal, 2012: 16).

Başlangıçta Türkçe, Arapça, Farsça, Fransızca, dini ilimler, Osmanlı tarihi, coğrafya, mantık, edebiyat, kompozisyon, geometri, fizik, kimya, topografya, jeoloji, astronomi, makine, kanun, defter tutma bilgisi verilmiş, daha sonraları elektrik ve telgraf (Ayhan ve Maviş, 1994) gibi dersler de okutulmuştur.

Aşağıda Darüşşafaka’da birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar okutulan dersler verilmiştir.

Tablo 2.4.2.1: 1882 Eğitim Döneminde Darüşşafaka’da Verilen Dersler
(Aytekin, 2006)

Derslerin Okutulduğu Sınıf	Derslerin İsimleri
Birinci sınıf dersleri	Elifba, Kur’an-ı Kerim, Şurut-i Salat, Esmâ-ı Türkiye, Hikayat-ı Müntahaba, Kıraat, Hüsn-i Hat, Hesab
İkinci sınıf dersleri	Kur’an-ı Kerim, İlmihal, Sarf-ı Türki, Talimi Farisi, Usul-i İmla, Hesab, Mülahhas Coğrafya, Hüsn-i Hat, Kısas-ı Enbiya, Resim
Üçüncü sınıf dersleri	İlmihal-i Kebir, Sarf-ı Arabi, Farisi, Fransızca, Usul-i imla, Kısas-ı Enbiya, Mükemmel Hesab, Coğrafyay-ı Umumi, Hüsn-i Hat, Resim
Dördüncü sınıf dersleri	Nahv-i Arabi, Fransızca, Farisi, Kavaid-i Osmaniye, Usul-i Kitabet, Numune-i İnşa, Hendese-i Hattiyeye, Hesab, Tarih-i Tabii, Mufassal Coğrafya, Tarih-i Osmani, Resim
Beşinci sınıf dersleri	İlm-i Beyan, Mantık, İnşa ve Kitabet, Fransızca, Tarih-i Tabii, Hendese-i Sathiyeye, Cebr-i Adi, Hikmet-i Tabiiye, Kimya, Coğrafya-yı Osmani, Tarih-i Osmani, Resim
Altıncı sınıf dersleri	Usul-i Münazara, Kitabet, Fransızca, Tercüme-i Lisan-ı Fransevi, Cebir-i Adi, Hendese-i Mücesseme, Hikmet-i Tabiiye, Kimya, Tarih-i Tabii, Tarih-i Umumi, Arabi, Resim
Yedinci sınıf dersleri	Usul-ı Fıkıh, Kitabet, Müsellesat-ı Müsteviye ve Küreviye, Hendese-i Halliyeye, Münhaniyat-ı Müstamele, Cebr-i A’la, Hikmet-i Tabiiye, Kimyay-ı Madeni, Fransızca, Teşrih ve Fizyoloji, Tarih-i Umumi, Usul-i Defteri, Ziraat Coğrafyası, Telgraf-ı Elektriki, İlm-i Servet-i Milel, Resim
Sekizinci sınıf dersleri	Mecelle, Mebaniyü’l İnşa, Hendese-i Resmiye ve Menazır, Tabakatü’l-Arz, Hikmet-i Tabiiye, Fenn-i Makine, Kozmografya, Topografya, Tarih-i Umumi, Usul-i Defteri, Ziraat Coğrafyası, Telgraf-ı Elektriki, Resim

Tabloya bakarak, ilk senelerde dini ilimler ve Kur’an-ı Kerim ağırlıklı bir eğitim sisteminin olduğu söylenebilir. Sonraki senelerde tarih, tapografya, ziraat, elektrik, kimya, coğrafya, telgraf, resim, hat, Fransızca, Farsça, Arapça gibi derslerin verildiği görülmektedir. Sürdüğü eğitim sistemi ile Darüşşafaka’nın bu dönemde oldukça ileri bir seviyede olduğu söylenebilir.

Büyüklerle saygı, küçüklerle sevgi ve şefkat, akranlara nezaket, azim, kuvvet, iman ve vatan sevgisi gibi saiklerle hareket eden Darüşşafaka'da kalan öğrencilerin velileri yanlarında olmadan, düğmeleri açık gezmeleri, kahvehane, gazino, tiyatro, Karagöz, orta oyunu gibi yerlere gitmeleri, sokakta oynamak, tanımadığı kişilerle dolaşmak vb. yasaktı (Kanar, 2000). Bu uygulama ile bu kurumda yer alan personeller, aslında sosyal çalışmanın değiştirici rolüyle hareket ederek çocukların adap öğrenmeleri ve ahlaklı bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunurlardı.

Daha önceleri ana-babaları ya da sadece babaları olmayan çocukların kabul edildiği Darüşşafaka'ya 1964'ten 1976'ya kadar babaları sağ olan fakat maddi olanağı olmayan başarılı çocuklar da alınarak sosyal hizmet kapsamında çeşitli fırsatlar sunulmuştur (<https://www.darussafaka.org/hakkimizda/cemiyet>, 2017). Mesela bir dönemin en önemli telgrafçıları da bu sosyal hizmet kurumlarında yetişmiştir (Yazıcı, 2007).

1927 tarihinden 2008 senesine kadar gerçekleşen olay ve faaliyetleri kısaca maddeler halinde vermek gerekirse (Darüşşafaka 2008 faaliyet raporu 2008: 12-14):

- 1- İlkokul öğretmeni yetiştirmek amacıyla “*Muallim Sınıfı*” açıldı (1927).
- 2- Daha önceleri fen bilimleri ile ilgili alanlar seçen öğrenciler için bu defa edebiyat sınıfı açıldı (1931).
- 3- Cemiyetin ismi Türk Okutma Kurumu olarak değiştirildi (1935).
- 4- Türkiye İş Bankası'nın yardımları sayesinde Erzincan depreminden etkilenen ve şartlara uyan 83 çocuk okula alındı (1939).
- 5- 1940 senesinden itibaren sınıfta kalan öğrenci, tasdikname ile beraber okuldan uzaklaştırılmaya başlandı. Bu yıllarda Başbakanlar Recep Peker (cemiyete üye), Hasan Saka ve Şemsettin Günaltay, Darüşşafaka'ya kız öğrenci alınması için yoğun çaba sarf ettiler (1940).
- 6- Fransızca ile beraber İngilizce de öğreilmeye başlandı (1945).
- 7- Üniversiteye giden Darüşşafaka öğrencileri için Fatih'te Atabinen Yurdu hizmete açıldı (1949).
- 8- Darüşşafaka Lisesi basketbol takımı 1950-51 sezonunda İstanbul'da liseler şampiyonu oldu (1951).
- 9- İsim, Darüşşafaka Cemiyeti olarak değişikliğe uğradı (1953).

- 10- İki yıllık İngilizce hazırlık konularak eğitim-öğretim 8 yıla çıkarıldı ve fen ve matematik dersleri İngilizce okutulmaya başlandı (1955).
  - 11- Ankara, İzmir ve Adana illerinde de Darüşşafaka için öğrenci seçme yoluna gidildi (1957).
  - 12- Babaları hayatta olan, fakat maddi olanakları olmayan başarılı öğrenciler, okula kabul edilmeye başlandı. 1976'da bu uygulama sona erdi (1964).
  - 13- 1969'da temeli Ordinaryüs Prof. Yüksek Mimar Emin Unat tarafından atılan "Kız Koleji" 1971-72 ders yılında hizmete girdi. Böylece kız çocukları da bu okulda eğitim-öğretim görmeye başladılar (1971).
  - 14- Konferans ve spor salonları, modern bir mutfak, yemekhane, laboratuvarlarla okul yenilenme yoluna gitti. Dönemin cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından hizmete açılan okulun, tarihinde ilk kez bir Cumhurbaşkanı tarafından açılışı yapıldı (1972).
  - 15- Kıbrıs Barış Harekatı esnasında şehit olanların çocukları okula sınavsız kabul edildi (1973).
  - 16- Darüşşafaka her türlü harç, vergi ve resimlerden muaf tutuldu (1990).
  - 17- 1992'de bir panel toplantısında tartışılan "Darüşşafaka Eğitim Öğrenim Düzeyini Geliştirme Projesi" için rapor hazırlandı. Bu rapor, 1995'te "Yirmi birinci Yüzyıla Doğru Darüşşafaka" isimli forumda camia tarafından tekrar tartışılmaya başlandı. Sonuç olarak, öğrenci seçimi tabanının genişletilmesi, öğretmen kadrosunun kuvvetlendirilmesi, başarısızlıkların araştırılması, öğrencilere üniversite tercihlerinde ve meslek seçimi konularında daha etkili danışmanlık hizmetinin verilmesi gibi alanlarda mutabık kalınmıştır. Darüşşafaka, yabancı dilde eğitim yapan Anadolu Lisesi statüsünde kabul edilmiştir (1995).
  - 18- "Huzurevleri" projesinin ilk örneği olan "Darüşşafaka Yakacık Sitesi" hizmete girdi (1997).
  - 19- 17 Ağustos depreminden etkilenen 41 çocuk sınavsız bir şekilde okula kabul edildi (1999).
  - 20- Bingöl depremi dolayısıyla 108 öğrenci bir süreliğine misafir edildi (2003).
  - 21- Maltepe ve Şenesenevlerde yeni "rezidans" lar açılarak bu hizmete devam edildi (2004-2005).
  - 22- Darüşşafaka Web sitesi yenilenecek aktifleştirildi (2007).
- Darüşşafaka'nın kuruluşundan 1912'ye kadar 615 kişi mezun olmuş, 1955-1956 eğitim-öğretim yılında mevcut sayısı, 270-300 arasında değişmiştir (Tekeli, 1994).

Darüşşafaka'nın kuruluşundan günümüze korunma ihtiyacı olan kaç çocuğa hizmet verdiği tam olarak bilinemediği için, burada sadece günümüze yakın bir dönemde öğrenim gören çocuk sayısını vermek konunun anlaşılabilirliği açısından önemlidir.

Aşağıda 2006 senesinden 2017 senesine kadar Darüşşafaka'da eğitim ve öğretim alan öğrencilerin sayıları tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2.4.2.2: 2006 İle 2017 Yılları Arasında Darüşşafaka'da Eğitim Gören Öğrencilerin Sayıları (2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 Darüşşafaka Faaliyet Raporları)

	Lise	İlköğretim	Toplam	Toplam Kız	Toplam Erkek	Toplam Evcil	Toplam Daimi
2006-2007	284	509	793	294	499	440	353
2007-2008	213	535	748	272	476	435	313
2008-2009	251	565	816	308	508	467	349
2009-2010	292	552	844	325	519	474	370
2010-2011	292	539	831	337	494	473	358
2011-2012	383	544	927	391	536	508	419
2012-2013	392	563	955	409	546	467	488
2013-2014	426	519	945	405	540	458	487
2014-2015	428	533	961	427	534	402	559
2015-2016	414	552	966	433	533	450	516
2016-2017	406	547	953	432	521	439	514

Tabloda 2006-2017 seneleri arasında öğrenim gören öğrenci sayıları verildi. Fakat bu tarihten önce de binlerle ifade edilen sayıda çocuğa hizmet verildiği de bilinen bir gerçektir. Bu kurumda yıl bazında bakıldığında, öğrenim gören öğrenci sayısı çok fazla değildir. Ancak yetiştirdiği korunma ihtiyacı olan çocukların aldıkları eğitim ve öğretim, ülkede edindikleri intiba ve geldikleri mertebeler oldukça iyi durumdadır. Bu da kurumu ön plana çıkarmaktadır.

Kurum, çeşitli kriterlere göre ve ülkenin dört bir yanından seçilen 1000'e yakın çocuğa 1. sınıftan 8. sınıfa kadar yatılı ve tam burslu bir şekilde günümüzde de destekte bulunmaktadır. Buradaki kaliteli eğitimden geçen çocuklar, sosyal ve kültürel anlamda oldukça ileri bir seviyeye gelebilmektedirler (<https://www.darussafaka.org/hakkimizda/cemiye>, 2017).

Kurum, 149 sene boyunca sadece babası hayatta olmayan çocukları kabul ederken, 14 Nisan 2012'deki tüzük değişikliğinden sonra annesi hayatta olmayan çocukları da kabul etmeye başladı ve annesi hayatta olmayan ilk çocuklar, 2012-2013 eğitim-öğretim döneminde sıralardaki yerlerini aldılar. Yine aynı şekilde öğrencilerin donanımlı birer birey olabilmesi için voleybol, masa tenisi, zumba fitness, basketbol, santraç, gitar, orkestra, sinema ve fotoğraf, tiyatro, TİB (Temel İşlem Becerileri), girişimcilik, edebiyat, permakültür, finansal okuryazarlık, astronomi vb. kulüpler faaliyet göstermektedir (<https://www.darussafaka.org/hakkimizda/cemiyet>, 2018).

Darüşşafaka, kurulduğu günden başlayarak günümüze kadar korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik modern bir eğitim-öğretimden ve eşit fırsatlardan yola çıkarak sosyal hizmet faaliyetlerinde bulunmuştur. Burada öğrenim gören çocuklarda haliyle mutlu, mesut, geleceklerini düşünen bireyler olmuşlardır.

Darüşşafaka'da eğitim-öğretim ağırlıklı bir sosyal hizmet ön plandayken, aşağıda anlatılan Darülhayr-ı Ali'de koruma, bakım ve meslek öğretimi ön plandadır.

2.4.3.Darülhayr-ı Ali

II. Abdülhamit döneminde 6 yaşındaki yetim bir çocuğun okuma, yazma ve meslek öğrenmek için padişahın, kendisinin bir okula yazılmasını istemesiyle (Ergin, 1977) padişah, Maarif Nezareti'ne aşağıdaki emri vermiştir (Özbek, 1999: 13).

“Milel-i saire etfali için münasib mektepler mevcud olduğu halde evlad-ı müslimeden bu makule sagir ve yetimler için bu yolda mektepler mevcud bulunmaması cihetiyle ahali-i müslime evladından bakes kalan sıbyana mahsus ve mekteb-i sanayie mahrec olabilmek üzere bir mektep tesisi için bir program yapılması”.

Böylece padişah, verdiği bu emirle eğitim-öğretim yaşına gelmiş, kimsesiz ve yetim Müslüman çocuklar için önemli bir sosyal hizmet faaliyetini başlatmış oldu.

Bu kurumların açılış nedenlerinden biri de işsiz, güçsüz, başıboş gezen ve korunma ihtiyacı olan erkek çocuklarının sokaklardan kurtarılması ve onları sanayi mekteplerine hazırlamak şeklinde düşünülmüştür. Bizzat II. Abdülhamit'in girişimiyle kurulan okul, kimsesiz ve korunma ihtiyacı olan Müslüman çocuklara yönelik ilk yatılı bakım kurumu olmuş (Karatay, 2007: 121) ve maddi olarak Hazine-i Hassa'dan destek almıştır (Özbek, 1999: 11).

II. Abdülhamit'in bu sosyal hizmet kurumunun kurulması emrini vermesinin nedenlerinden biri de, son zamanlarda özellikle 1890'lı yıllarda Osmanlı'da artan Ermeni olayları neticesinde oluşan ve binlerle ifade edilen Ermeni yetimler sorunu (Özbek, 2013), bu yetimlerle ilgili misyonerlik faaliyetlerinin engellenmesi, misyonerlerin kurduğu yetimhanelerin amaçlarına ulaşmalarına engel olmak ve sorunun uluslar arası camia tarafından kullanılmasının önüne geçilmek istenmesidir (Ünal, 2012: 19).Özbek (1999: 13) bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“3 Nisan 1899 tarihinde Dahiliye Nezareti tarafından Abdülhamid'e sunulan bir raporda bu durum açıkça ifade edilmektedir. “Bikes kalan Ermeni fukara-i Etfal'inin iskan ve iaşe ve talim ve terbiyeleri maksadıyla Palu ve Çünkeş'de tesis olunan yerler hükümetçe sedd olunduğundan etfal-i merkumenin iaşe ve terbiyesi niyet-i hayriye-i insaniyetkarane müsteza olduğu cihetle bunlara hükümet-i seniyyece bakıldığı takdirde bir şey denilemeyeceği Almanya ve İngiltere sefaretlere tarafından ifade kılınmış ve tebaa –i Devleti-i Aliyye'den bivaye ve muhtaç-ı himaye olan Ermeni çocuklarının umur-ı iskan ve terbiyelerinin ecanibe bırakılmayıp hükümet-i seniyyece deruhde edilmiş bilvücuda mütezi olmakla etfal-i merkumeden hakikate fakir ve bikes olanların miktarıyla bunların ne suretle ve nerede iskan ve infak ve talim edilmeleri lazım geleceğinin vilayetlerde bilmuhabere kararlaştırıl [ması]...”

Bu paragraftan dış güçlerin Ermeni yetimleri söz konusu ederek devletin işlerine karışmalarının Darülhayr-ı Ali'nin kurulması ile engellendiği söylenebilir.

1900 tarihinde 4000 kişi kapasiteli olan, ırk ve mezhebin dikkate alınmadığı tüm yetimlerin alınacağı bir yetimhane açılmak istenmiş, fakat açılmamıştır (Türkmen, 1987: 17). Üç sene sonra bizzat padişahın öncülük ettiği çalışmalar sonucu Darülhayr-ı Ali, 19 Ağustos 1903'te Vezneciler'de bulunan Zeynep Hanım

Konağı'nda eğitim ve öğretim faaliyetlerine başlamıştır (Öztürk, 1999). Bu dönemde 500 korunma ihtiyacı olan çocuk kuruma alınmıştır (Aytekin, 2006).

İlk açıldığında her yıl 40 erkek ve 40 kız olmak üzere 80 öğrencinin kabul edileceği kararlaştırılmış, fakat daha sonra sadece erkek çocukların alındığı Darülhayr-ı Ali'nin öğrenci sayısı 400'e ulaşmıştır. Fakat bu dönemde korunma ihtiyacı olan çocukların sayısı fazla olduğundan ihtiyacı karşılayamamış ve bu çocukların tamamı sokaklardan kurtarılamamıştır (Özbek, 1999: 16-17).

Okula “*ali*” sıfatının eklenmiş olması, okulun derecesini değil, doğrudan 2.Abdülhamit tarafından kurulmuş olması ve ona bağlı olmasını ifade etmektedir (Seyyar, 2007).

Kurumun gider ve ihtiyaçlarını devlet karşıladığı gibi bazen düzenli ve ekstra gelirlerde elde edilmeye çalışılmıştır. Hayvan kesim vergisi ve yardımseverler tarafından yapılan bağışlar bunlardan bazıları olmuştur (Aytekin, 2006).

1903 tarihindeki Darülhayr-ı Ali yönetmeliğine göre, kuruma kabul edilecek korunma ihtiyacı olan çocuklarda aranan şartlar: Geçimini sağlayamamak ve sağlayacak durumda olmamak, 10 yaşından büyük olmamak, bulaşıcı bir hastalığının olmaması ve bünyesinin sanat öğrenmeye ve icra etmeye uygun olması vb. şeklinde belirtilmiştir. Gerekli şartları taşıyanları, doğrudan okula kabul etme yetkisi okul idaresinde değil, Maarif Nezareti'nde olmuştur (Ünal, 2012: 20). Ayrıca iyi bir araştırma ve imam ile muhtar tarafından onaylanmış ilmühaberleriyle beraber kayıt olabiliyorlardı (Aytekin, 2006). Yani korunma ihtiyacı olan çocukların bu kurumlara alınmasında yerel yöneticilerin etkisi ağırlıktaydı.

Okula kayıt olan öğrenci, önce hamamda yıkanıp temizlendikten sonra temiz elbiseler verilir ve elbisesiyle dolabına yazılan bir numara verilirdi (Öztürk, 1999).

Bu kurumların yerine getirdikleri iyi hizmetlerin yanında özellikle kabul şartlarında sosyal hizmet açısından bazı sorunlar göze çarpmaktadır. Mesela 10 yaşından büyük olmamak bunlardan biridir. Fakat sosyal hizmet mesleği, 18 yaşına kadar olan bireyleri çocuk olarak kabul eder. Bir diğer sorunlu şart, bünyesinin sanat öğrenmeye uygun olmasıdır. Buradan sadece meslek öğretimi için çocuklara hizmet verildiği

izlenimi yansıtmaktadır. Her çocuğun kişisel özelliklerinde farklılık olduğunu kabul eden sosyal hizmet, korunma ihtiyacı olan her çocuğa hizmeti esas alır.

Çocuklara yönelik çeşitli hizmetlerinden sonra faaliyetlerine devam edip etmeyeceği hususunda milletvekilleri arasında tartışmalar yaşanmıştır. Mebusan Meclisi'nde kapatılmasını isteyenler, kurumun bir yarar getirmediğini savunurken, kapatılmasını istemeyenler ise faydalı faaliyetler yaptığını ve ıslah edilmesini istemişlerdir (Özbek, 2013). Fakat yaşanan yoğun tartışmalar arasında Darüllhayr-ı Ali, 8 Ağustos 1909'da çıkartılan 6 maddelik bir kanunla kapatılmıştır (Yelkenci, 2008). Böylece korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik yaptığı tüm çalışmalara rağmen kapatılmaktan kurtulamamış ve sosyal hizmet tarihindeki yerini almıştır.

Öğrenim süresinin 1'i hazırlık olmak üzere 7 sene (Özbek, 2013) olduğu okulda marangozluk, ciltçilik, döşemecilik, kunduracılık, aşçılık, tatlıcılık, pastacılık, bahçıvanlık, oymacılık, çiftçilik gibi mesleklerin öğretilmesi planlanmıştır (Ergin, 1977). Teorinin yanında genelde uygulamalı eğitim öncelikliydi. Ustaların gözetiminde kurumdan ayrıldıktan sonraki hayatında icra edeceği mesleği öğrenen ve böylece ilk başlarda güçsüz olan çocuk, mezun olduktan sonra güçlü bir şekilde hayatına devam edebiliyordu.

Bu kurumlarda sanata büyük önem verilirdi. Kurumdan mezun olmanın ön şartı, sanatta yeterli düzeye gelmektir. Ayrıca çocuğun ders ve sanatta aynı sınıfta olması da gerekmiyordu. Derste ikinci sınıfta olan öğrenci, sanatta üçüncü sınıfta, sanatta dördüncü sınıfta olan bir öğrenci ise derste beşinci sınıfta olabiliyordu. İki diplomanın verildiği bu kurumlarda, diplomalardan biri hem sanat hem de ders için, diğeri de sadece sanat için verilirdi (Öztürk, 1999). Sanat eğitimini bitiren çocuk, isterse resmi bir yerde bir ya da iki yıl kendini geliştirmek için eğitime devam edebilirdi. Öğrenci mezun olunca sermaye ve kendisine iş kurabilmesi için 2.000 kuruş topluca verilirdi (Aytekin, 2006). Böylece mezun olan çocuk, asgari standartla bir işe girişebiliyor ve toplum içerisinde kendisine önemli bir statü edinebiliyordu.

Darüllhayr-ı Ali'de hazırlık sınıfından altıncı sınıfa kadar görülen sanatlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.4.3.1: Darülhayr-ı Ali 1903 Yılı Müfredat Programı (BOA, İ.M.F., 1321.5.18, HE No:6; İ.M.F., 1320.C.5, HE No:1.)

Dersler	Sanatlar
Hazırlık Sınıfı	
Eşkal-i Huruf, Hesab-ı Zihni, Tarif-i Eşya, Riyazet-i Bedeniye	Kağıttan basit şekiller yapma; bazı bitki ve ağaç sap, kabuk ve dallarından muhtelif şeyler üretme, kağıt üzerine iğne ile harf ve diğer şeylerin resmini yapma
Birinci Sınıf	
Elifba, Hüsn-i Hat, Kıraat, Eczay-ı Şerife, Hesap, Tarif-i Eşya, Resim, Riyazet-i Bedeniye	El İşleri: mukavvadan basit şekiller kesmek veya oluşturmak, renkli çöp ve saz gibi şeylerden örgü ve dokuma yapmak
İkinci Sınıf	
Eczay-ı Şerife, İlm-i Hal, Kıraat, Hesap, Hüsn-i Hat, Resim, Riyazet-i Bedeniye	Tel İşleri: oyma işleri, balmumu ve alçı işleri, tel ile ağaç karışık işler; eğe, burgu ve çeşitleri gibi "edevat-ı sınıaye" hakkında bilgiler
Üçüncü Sınıf	
Kur'an-ı Kerim, İlm-i Hal, Kıra'at, İrala, Hikayat-ı Müncahabe-i Ahlakiye, Hesap, İlm-i Eşya, Mebadi-i Coğrafya, Hüsn-i Hat, Resim, Riyazet-i Bedeniye	İkinci senedeki sanayiinin bir derece daha ilerisine devam edilecektir
Dördüncü Sınıf	
Kur'an-ı Kerim ve Tecvid, İlm-i Hal, Kıraat ve Ahlak, Hesap, İlm-i Eşya, Muhtasar Tarih-i Osmani, Muhtasar Coğrafya-yı Osmani, Hüsn-i Hat, Resim, Riyazet-i Bedeniye, Musiki	Marangozluk ve Oymacılık, Demircilik: imal edilmiş edevatdan başlıcalarının tarifi, demir parçalarını eğelemek, delmek ve perdaht etmek (düzlemek) ameliyatının gösterilmesi; Saraçlık, Kunduracılık ve çeşitlerine ilişkin temel bilgiler
Beşinci Sınıf	
Kur'an-ı Kerim ve Tecvid, İlm-i Hal, Ahlak, Kavaid-i Lisan-ı Osmani, Usul-i Tahrir, Hesap, Mebadi-i Hendese, İlm-i Eşya, Tarih-i Osmani, Coğrafya-yı Osmani, Muhtasar Defter Tutmak Usulü, Hüsn-i Hat, Resim, Musiki	Marangozluk ve Oymacılık, Hakkaklık, Mücettiblik, Oyuncakçılık, Mücellitlik, Tabiserlik (Döşemecilik), Saraçlık, Kunduracılık, Frenk Tenekeçiliği, Alaturka ve Alafranga Aşçılık, Tatlıcılık, Şekerlemecilik, Pastacılık, Bahçıvanlık
Altıncı Sınıf	
Kur'an-ı Kerim ve Tecvid, İlm-i Hal, Ahlak, Kavaid-i Lisan-ı Osmani, Usul-ı Tahrir, İlm-i Eşya, Muhtasaran Defter Tutma Usulü, Tarih-i Osmani, Coğrafya-yı Umumi, Hüsn-i Hat, Resim, Musiki	Marangozluk ve Oymacılık, Hakkaklık, Oyuncakçılık, Mücellitlik, Tabiserlik (Döşemecilik), Saraçlık, Kunduracılık, Frenk Tenekeçiliği, Aşçılık, Tatlıcılık, Şekerlemecilik, Pastacılık, Bahçıvanlık, Çiftçilik

Tablo'dan da anlaşılacağı üzere, Darülhayr-ı Ali'de verilen derslerde mesleki eğitim ön plandayken, verilen sanat faaliyetlerinde günün önemli meslekleri tercih edilmiştir. Böylece ileriye dönük olarak çocuğun meslek ve iş sahibi olması istenmiş, ayakları üzerinde durması hedeflenmiştir. Ayrıca dini eğitim de yoğunluktadır.

Öğrencilerin derslerde terbiyeli olması, derslerinde ve işinde dikkatli olması, öğretmen hangi soruyu soruyorsa yalnız ona cevap vermesi gerekiyordu. Derslere çalışmayan, zamanında derslere katılmayanlar, diğer öğrenciler teneffüse çıktıklarında bir saat iş yaptırılmak veya yazı yazdırılmakla görevlendirilirdi. Okulun kurallarına uymayanlar ve arkadaşlarıyla kavga edenler, birinci seferde öğle veya akşam yemeğinin bir kabından, ikincisinde iki kabından, üçüncüsünde ise ekmek hariç tüm yemeklerden mahrum bırakılırlardı. Bir ay içerisinde iki kez bu şekilde ceza alanlar, izinsiz bırakılırlardı. Ayrıca öğrencilerin okulda ve dışarıda sigara içmeleri kesinlikle yasaktı (Öztürk, 1999).

Bu disiplin ve cezaların yanı sıra derslerle ilgili olan, iyi hal ve hareketlerde bulunan öğrencilere de “*aferin, takdir ve tahsin*” adlarıyla üç çeşit ödül verilirdi. Bu ödüllerin üzerine öğrencinin adı ve bu ödülün verilmiş sebebi yazılırdı (a.g.e., 1999). Tabii bunu gören ve bilen çocukların çoğunluğu kurallara uymak için ellerinden geleni yapıyor ve belli bir disiplin sistemi oluşturulmuş oluyordu.

2.4.4.Darülaceze

Darülaceze, “*dar*” ve “*aceze*” kelimelerinin birleşiminden oluşan Arapça bir isim tamlamasıdır. “*Dar*” sözcüğü, Arapça’da ev, yer, yurt anlamlarında kullanılırken, “*aceze*” sözcüğü ise acizler, zayıflar, kuvvetsizler, gevşek olanlar, elinden bir iş gelmeyenler manalarına gelir (Özen, 2000: 16).

Kimsesiz, evsiz, hasta, yaşlı ve korunma ihtiyacı olan çocukların bakımı, korunması gibi amaçlarla kurulan sosyal hizmet kurumudur (Nuhoğlu, 1993: 512). Daha çok yaşlı hizmetleriyle bilinen Darülaceze’nin, burada konuyu ilgilendiren kısmı olan çocuklara yönelik hizmetlerinden bahsedilecektir.

Korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik daha önceleri kurulmuş olan Islahhane, Darüşşafaka, Darülhayr-i Ali gibi sosyal hizmet kurumları ihtiyacı karşılamada yetersiz kalmış, bu da yeni kurumların oluşturulmasını gerektirmiştir.

25 Nisan 1890 tarihli toplantıda ele alınan Tese’ülün Men’ine Dair Nizamname (Dilenciliğin Yasaklanmasına Dair Nizamname) ile İstanbul’daki dilencilerin fazlalığı, uluslararası alanda olumsuz etkilere sebebiyet verdiğinden padişah, dilenciliğin yasaklanmasını, kimsesiz çocukların kötü yollara düşmesini önlemek ve

terbiye edilmelerini sağlamak üzere özel bir yerin kurulmasını emretmiştir (Özen, 2000: 17).

1890-1892 yılları arası Darülaceze'nin kurulacağı yer, planları ve inşaat masraflarının toplanması tartışmaları yaşandı (Nuhoğlu, 1993: 513). Padişahın havadar ve uygun bir yer tahsis edilmesini istemesiyle bugünkü yer olan Kağıthane'de yapılması kararlaştırılmış ve inşaat 1892'de başlamıştır (Ergin, 1995).

İşte böyle bir emir ile ortaya çıkan ihtiyaç, Darülaceze'nin kuruluşunda etkili olduğu gibi 1877-78 Osm-Rus savaşının getirdiği yıkım ve çaresizlik neticesinde Anadolu'ya ve İstanbul'a göç etmiş yüzlerce hatta binlerce korunma ihtiyacı olan çocuğun evsiz, barksız, aç, korunmasız vb. bir şekilde ortada kalması engellenmiştir (Özen, 2000: 16-17). Bunların arasındaki çalışabilecek, güçlü ve sağlıklı yerinde olan çocuklar evlatlık alınmış, fakat diğerleri ne yapacağını bilemez bir durumda sokaklarda yaşamaya başlamışlardır. Bir kısmı da geçimini ve yaşamını devam ettirebilmek için dilenmek zorunda kalmıştır. Özellikle sokaklarda yaşayan, dilenen, sakat, kimsesiz olan çocukların bir bölümünün alındığı Darülaceze, 20 Aralık 1895'te tamamlanmıştır (Koçu, 1966).

Tamamlanan kurumun anahtarını cülus günü Dahiliye Nazırı Halil Rifat Paşa, II. Abdülhamit'e teslim etmiştir (Seyyar, 2007). Mimar Vasilaki Efendi (Türkmen, 1987) tarafından inşa edilen müessesenin açılışı ise padişahın doğum günü olan 31 Ocak 1896 Cuma günü yapılmıştır (a.g.e., 2007).

II. Abdülhamit'in açtığı sosyal hizmet kurumları arasında özel bir yeri olan Darülaceze, İstanbul'un ilk modern sosyal refah kurumu, padişahın çok önem verdiği ve padişahın en önemli hayır eseridir (Özdemir, 2008)

İlk açıldığında Dahiliye Nezareti'nde olan idaresi, 1908'de belediyeye, 1910'da da Müessesat-ı Sıhhiye Müdüriyeti'ne geçmiştir. Fakat 1925'te Darülaceze'nin idaresi tekrar belediyeye geçmiş ve günümüzde de İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ndedir (Ünal, 2012: 18-19).

1895'te çıkarılan Darülaceze'nin iç tüzüğünde kurumun teşkilatı, çalışma şekli, kabul şartları ve uygulanacak cezalar yer almıştır. Yirmi dört maddesi bulunan iç tüzüğe göre; kurumun bir müdürü, müdür yardımcısı, muhasebecisi, bir katibi, başkatip, bir

imam, Katolik, Gregoryen ve Ortodoks mezheplerinden üç papaz, bir haham; müslim ve gayri müslim çocukları okutmak ve eğitmek için iki öğretmen, meslek ve sanat öğretmek için yeterli usta bulunacaktı. Sakat ve kimsesiz çocuklar görevlilerce incitilmeden toplanacak, bulaşıcı hastalığı olanlar ayrı odalara alınacak, hasta olmayanlar ise temiz bir şekilde yıkandıktan sonra koğuşlara alınacaktı (Nuhoğlu, 1993: 513).

Çeşitli dinlerden çocukları bünyesine alması, bu dönemdeki hoşgörünün göstergesidir. Ayrıca bulaşıcı hastalığı olan çocukların ayrı bir odaya alınarak kuruma kabul edilmesi de bir ilk olmuştur. Bu da bize kurumların zaman içerisinde korunma ihtiyacı olan çocukların farklı özelliklerini göz önünde tutarak kurulduklarını göstermektedir.

Darülaceze'nin kurulmasında payı olan II. Abdülhamit, yedi bin lira değerindeki hediyelerle nakdi on bin altını vererek ilk yardımı yapmış, diğer yardımseverler de onu takip ederek bu sosyal hizmet kurumunun yapımını hızlandırmışlardır. Yapılışına yardım edenler arasında Müslümanlarla birlikte Rum, Ermeni ve Yahudiler de bulunmuştur. Bu nedenle kurumun içinde hizmet alanların dini ihtiyaçları için cami, kilise, havra gibi yapılar açılmıştır (Koçu, 1966).

Cumhuriyet döneminde Darülaceze'nin anahtarını padişaha teslim eden Halil Rıfat Paşa, kurumun kurucusu ilan edilmiş ve 16 Mayıs 1942'de Darülaceze'nin bahçesine büstü konulmuştur (Seyyar, 2007).

Gelirleri arasında zaman zaman vapurların gidiş biletleri ile tiyatro biletlerinin gelirlerinden yapılan kesintiler, tapu dairelerinde alım-satım il mühaberlerine yapılan zamlar ve anonim şirketlerden alınan nakdi yardımlar sayılabilir (Koçu, 1966). Balo, konserlerden belli bir para alınması, İstanbul'daki bankalardan her sene belli bir oranda yardım alınması, eksik gramajlı oldukları için el konulan ekmekler, yardımseverlerin yaptıkları bağışlar ve toplanan yardımlar (Özen, 2000: 24) da gelirler arasındadır.

İstanbul'da doğmuş ya da beş yıldır İstanbul'da oturuyor olmak, kimsesiz, fakir, sakat, güçsüz vb. olmak, akıl sağlığının yerinde olması ve cüzzam, verem, kanser hastalığı, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı olmamak da kabul şartları arasındaydı (Seyyar, 2007). Çocukların alınması sürecinde kimsesiz kız ve erkek çocuklar

arasında ayırım yapılmamış ve şartları taşıyanlar kabul edilmiştir (Türkmen, 1987:80). Kızların bu kurumlara kabul edilmesi de daha önce yaşanan bir şey değildir.

Bünyesinde beş meslek sanat okulu, bir yetimhane, iki hamam, bir çamaşırhane, terzicilik, çorapçılık, kunduracılık, marangozluk, demircilik, dökümcülük ve halı imalathaneleri ile o günün şartlarında çok iyi bir durumda olan bir kreş ve çocuk yuvası bulunmaktadır (Koçu, 1966). Burada kalıp okumak istemeyen çocukların bir sanat öğrenmeleri mecburiydi. Bu çocuklar, günde altı saat bir sanat dalında çalışırlardı. Okula gidenler ise iki saat ders görüyor ve dört saat imalathanelerde uygulamalı faaliyetlerde bulunurlardı (Nuhoğlu, 1993: 514). Yani verilen eğitimin büyük çoğunluğu meslek öğrenmeye uygundu. Buradan mezun olup topluma karışan çocuk, elindeki meslek sayesinde topluma uyum sağlıyor ve ekonomik olarak sosyal refaha katkıda bulunabiliyordu.

Bu imalathanelerde üretilen ürünler her yıl Ramazan ayında Beyazıt Camiisi'nin bahçesindeki sergide satılarak gelirin üçte biri Darülaceze'ye veriliyor, kalanı da işinde başarılı olanlara veriliyordu (Özen, 2000: 37). Satılan ürünlerin gelirinin bir kısmının korunma ihtiyacı olan çocuğa verilmesi, onun isteğini arttırarak işiyle ilgili olmasını sağlıyordu. Böylece çocuk, psiko-sosyal ve ekonomik açıdan kendini rahatlamış hissediyordu.

Okulda 1906 senesinde sıbyan, ihtiyat, ibtidai ve kısım-ı mahsus bölümleri yer alıyordu. Sıbyan bölümünde; alfabe, nasihatler, ahlak, zihin hesabı ve jimnastik dersleri veriliyordu. Üç şubeye ayrılan ve üç senelik ihtiyat bölümünde ise kıraat, hesap, kelime tahriri, jimnastik ve edebiyat-ı masumane dersleri okutuluyordu. Dört senelik ibtidai bölümünde dini dersler ağırlıktaydı. Kur'an-ı Kerim, namaz duaları, abdest alma, namaz kılma gibi dersler veriliyordu. Yine bunlardan başka imla, tecvit, hesap, tarih, coğrafya, geometri, resim ve sağlık dersleri de verilenler arasındaydı (Özen, 2000: 35-36).

Bünyesindeki 0-6 yaş arasındaki çocukların bulunduğu çocuk yuvası iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Yeni doğan çocuklar, süt çocukları ve mama çocukları yer alırken, ikinci bölümde ise oyun çağındaki çocuklar bulunuyordu (Türkmen, 1987: 94).

Darülaceze’de bulunan süt çocuğu yuvası (ırzahane) bölümü 1903’te açılmış ve yeni doğmuş süt çocukları ile dört yaş altı çocuklar kabul edilmiştir (Özdemir, 2008). Bu çocuklar için Viyana’dan özel olarak mikrop tutmayan dolaplar, araç ve gereçler getirilmiştir. Emzirilmeleri için süt nineleri çalıştırılan bu bölümdeki çocuklar, bir buçuk ya da iki yaşına geldiklerinde emzikten kesilerek başka bir koğuşa alınırlardı (Özen, 2000: 34). Aynı dönemde açılan yetimhane bölümü de ırzahane bölümünü tamamlayacak şekilde dört yaş çocuklara hizmet vermiştir (Karatay, 2007: 187).

20 Aralık 1895’ten 1 Ağustos 1945’e kadar 9216 kız çocuk (5-15 yaş arasında) ile sokaklara terk edilmiş 6915 süt çocuğu alınmıştır (Koçu, 1966). Bu sayı, kuruluşun 1993’e gelindiğinde 28.000’e çıkmıştır (Nuhoğlu, 1993: 514). Bu da dönemin şartları düşünüldüğünde büyük bir sayıdır.

Günümüzde de faaliyetlerini sürdüren ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı olan kurum, ilk kurulduğu zamanlarda ağırlıklı olarak dini bilimler ve mesleki eğitimlerin verildiği bir kurum olmuştur. Fakat zamanla – özellikle Cumhuriyetin ilanından sonra-değişime ayak uyduran bu kurum, çocuklara yönelik bakım, rehabilitasyon, koruma, sağlık gibi sosyal hizmet faaliyetleri ile öne çıkmaya başlamıştır.

2.4.5.Darüleytam (Yetimler Yurdu)

Arapça’da ev, yer manalarında kullanılan “*dar*” ve yetimler manasına gelen “*eytam*” sözcüklerinin birleşiminden oluşan (Okur, 1996) ve “*Yetimler yurdu, yetimhane*” anlamlarına gelen Darüleytam, Osmanlı Devleti döneminde yaşanan Trablusgarp (1911), Balkan (1912) savaşları (Seyyar, 2007) ile I. Dünya savaşında ailelerini kaybeden ve kimsesiz kalan çocuklara barınacak bir yer ve meslek edinmeleri amacıyla kurulmuş bir sosyal hizmet kurumudur (Nuhoğlu, 1993: 521).

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı ile başlayan süreçte şehit çocukları ve ailelerini savaşta kaybeden çocukların sayılarının artması, devletin bu soruna doğrudan müdahil olmasını gerektirmiştir. Devletin bu soruna müdahil olmasıyla kurumsallaşmalar artmış ve gelişmiştir. Darüleytamlar bunun en güzel örneklerinden birini teşkil etmektedir. Yani bu kurumların sayılarının artış göstermesinde savaşlar sonucunda korunma ihtiyacı olan çocukların sayıca fazlalaşması etkili olmuştur.

Dönemin basınında Darüleytamların neden kurulduğu hakkında bilgiler mevcuttur. Aytekin (2006)'in Muallim'den aktardığına göre;

“Harb, yıkık binalarla harab ve metruk tarlalarla beraber öksüz bir çok çocuklarda bıraktı; babasız ve anasız, yersiz ve yurtsuz kalan bu çocuklara bakmak milletin borcuydu. İstiklalini kazanmak için harb eden Türkler, istikbalini de düşünmek mecburiyetinde idi. Hudutlarda, köylerde, şehirlerde kimsesiz kalan bu binlerce şehidzadeler harb ile kazanılan istikbalin nighbanı ve muhafızı olacaklardı. Altı ay içinde biteceği tahmin olunan harb üç seneyi tecavüz ediyor. Köydeki yuvasında babasını bekleyen çocuk, onun Kafkas, Çanakkale, Irak cephelerinden birinde şehit olduğunu öğreniyor, anası bin müşkilat içinde kendisinin ve çocuğunun hayatını kurtarmağa çabalarken, bir gün ölüm onu da alıp götürüyordu. Talihin böyle bedbaht bıraktığı çocukları millet güldürmek istedi. İşte (Darü'leytamlar) bu yüksek merhametten, vazifeden doğmuş bir şefkatgahtır...”

denilerek kuruluş sebebi ortaya konulmuştur. Dönemin basınından da anlaşılacağı üzere millet ve devletin devamı için yapılan savaşlarda canlarını vererek şehit olanların yavrularının yetiştirilmeleri, devletin ve milletin asli görevi olarak görülmüştür.

Yine dönemin gazete ve dergilerinde köşe yazarlığı yapan yazarlar da yazdıkları yazılarla halkı, bu kurumlara yardım etmeleri, kimsesiz çocukların ihtiyaçlarının karşılanması ve onlara sahip çıkmanın faydalarını anlatarak, halkı teşvik etmişlerdir (a.g.e., 2006). Ayrıca şehit çocuklarının fazlalığı ve Darülaceze'nin artık ihtiyacı karşılayamaması da Darüleytamların açılışında etkili olmuştur (Özkan, t.y.).

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik açılan müesseselere verilen genel bir isim olan Darüleytam, özel anlamda 13 Kasım 1914'te Maarif Nazırı Şükrü Bey'in teklifi ve Enver Paşa'nın desteğiyle kurulan ve Milli Mücadele dönemine kadar varlığını devam ettiren kurum, ilk başlarda İttihat ve Terakki Fırkası'nın etkisinde kalmıştır. İlk müdürü, İttihat ve Terakki Fırkası'nın İstanbul Merkez Başkanı Kemal Bey olmuştur (Aytekin, 2006). Bu müesseselerin kurulmasıyla ilk iş olarak Rus, İngiliz, Fransız ve İtalyanların savaş nedeniyle bırakmak zorunda oldukları okullara el konularak, buralar Darüleytamlara

dönüştürülmüş ve buralarda mevcut olan araç-gereç ve atölyelerden yararlanılarak (Ergin, 1977) korunma ihtiyacı olan çocukların eğitim-öğretim almaları, meslek öğrenmeleri sağlanmıştır.

Darüleytamlar ana sınıfları (3-7 yaş), ilk öğrenim sınıfları (8-15 yaş) ve sanat şubeleri (16-18 yaş) olmak üzere üç bölümden oluşmaktaydılar (Kapıcı, 2016). Korunma ihtiyacı olan çocuklar, bu bölümlerde türlü eğitimlerden geçirilerek hayata hazırlanırlardı.

Darüleytamlar yalnızca yetimleri barındırmak ve korumakla kalmamış, aynı zamanda onları eğitmek, himaye etmek, bir zanaat öğretmek meslek sahibi yapmak ve geleceklerini koruma altına almak gibi temel amaçlar çerçevesinde oluşturulmuşlardır (Özkan, t.y.).

Darüleytamların sayısı, 1914'te 20, 1916'da 69'a ulaşmıştır. Bu dönemde Darüleytamlarda kalan öğrenci sayısı, 5.000'i kız, 15.000'i erkek olmak üzere 20.000'i bulmuştur. Fakat maddi imkansızlıklar ve savaşlar nedeniyle bakılan çocukların sayıları sürekli azalmış ve 1920'ye gelindiğinde yetim sayısı 3.500 olmuştur. Adana, Sivas, Antalya, Eskişehir, Maraş, Diyarbakır, Urfa, Kayseri, Samsun, Cebeli, Lübnan, Van, Tekirdağ, Bayburt, Erzurum, Konya, Mardin, Bitlis'te Darüleytamlar açılmıştır (Kapıcı, 2016). Yine 1920'li yıllarda İstanbul başta olmak üzere Osmanlı'nın çeşitli yerlerinde 25 tane Ermeni, 3 tane Rum, 3 tane Yahudi ve 3 tane Rus Darüleytamu bulunmaktadır (Özkan, t.y.). Yani yabancı milletlerin çeşitli amaçları bir kenara koyulduğunda korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetlerde bulduklarını söylenebilir.

Osmanlı, darüleytamların ihtiyaçlarının karşılanması için halktan yardım alınmasını istememiş, bu görevi devlet olarak kendisi üstlenmek istemiştir. Zaten ilk Darüleytamlar manastır, okul gibi müesseselerde açıldıkları için ihtiyaçlar açısından ilk zamanlarda bir sıkıntı yaşanmamıştır. Belediye ve mahalli idarelerce verilen işler, 3 Nisan 1916 tarihli bir kanunla "*Evlad-ı Şüheda*" (şehit çocukları vergisi) vergisi adıyla posta, telgraf, tütün ve içkiden alınan vergiler, sanayi ve ziraat şubelerinde üretilen eşya ve ürünlerden elde edilen gelirler, sahip olunan emlaklardan alınan kira bedelleri, bağışlar gibi gelirleri mevcuttur (Okur, 1996). Yine "*Yetimler*

babası” diye anılan ve “*Çocuklar Ordusu*” nu kuran Kazım Karabekir’in Darüleytamlara maddi manevi büyük katkısı olmuştur (Erkan ve Erkan, 1987).

İlk açılan Kadıköy’deki darüleytam, anasız babasız olmak şartıyla iki yaşından yedi yaşına kadar kız ve erkek, yedi yaşından on yedi yaşına kadar sadece kız çocukları olacak şekilde bir kabul yoluna gitmiştir. Sokak ve mahallelerde dilencilik yaparken ya da kimsesizlik nedeniyle bir yerlerde dolaşırken polise yakalananlarda bu kurumlara alınırlardı. İlk başlarda yalnız anasız babasız olmak diye konulan şart, daha sonra anasız babasızlarla, evlad-ı şüheda (terhisten önce herhangi bir sebepten ölen bireylerin öz çocukları), kimsesiz asker evladı ve ebeveyni kayıp hükmünde olanlar, olarak değiştirilmiştir. Yine darüleytamlara öğrenci kabulünde din ve millet farkı gözetilmemesi ilkesi kabul edilmesine rağmen Müslüman kimsesiz çocukların sayılarının fazlalığı ve gayrimüslim kimsesiz çocukların barınma, eğitim, yeme, içme, giyim, sosyal hizmet vb. açılardan daha avantajlı olmaları nedeniyle, öncelik Müslüman çocuklardan yana kullanılmıştır (Müezzinoğlu, 2012: 408-409). Bunun yapılması, hem fırsat eşitliği hem de insan hakkı ve sosyal adalet açısından gerekli bir uygulama olarak görülmektedir.

Savaşın gereğinden fazla uzaması, mali sıkıntı, yiyecek, giyecek ve eşya temininde yaşanan zorlukların yanında bir de yaşanan kötü idare nedeniyle bu kurumlar, 2 Nisan 1917 tarihli bir kararla devletin himayesine alınmıştır (Nuhoğlu, 1993: 521).

Darüleytam kurumları, 1926’da çıkarılan bir kanunla kapatılmış (Seyyar, 2007) ve bu kurumlarda kalan başarılı ve kabiliyetli öğrenciler 1927’de Darüşşafaka’ya verilerek (Nuhoğlu, 1993: 521) eğitimlerine devam etmeleri sağlanmıştır.

Darüleytamların ilk şubelerinde öğrenimlerini tamamlayıp başarılı olan çocukların Darülmüallimin, Darülmüallimat, Mektebi Sanayi, Mektebi Sultani gibi okulların sınavlarını kazanan öğrencilerin barındırılması ve ihtiyaçlarının karşılanması, yatılı olarak bu okullara yerleştirilmeleri ve 10 kuruşluk bir iaşenin verilmesi gibi faaliyetleri Darüleytamlar sağlamıştır. Başarılı olamayan 13-16 yaşlarındaki yetim çocukların bir kısmı Darüssınayilerde çıraklık eğitimi alırken bir kısmı da ziraat eğitimi alırdı ve yine tüm ihtiyaçlar Darüleytamlar tarafından karşılanırdı (Okur, 1996).

Darüleytamlarda bulunan kız çocukları ilk eğitimlerinden sonra sanayi bölümünde el becerileri, el işleri; ziraatle uğraşan şubelerde ise bahçıvanlık, tavukçuluk, sütçülük konularında eğitim görmekteydiler (a.g.e., 1996).

Darüleytamlardaki çocuklar ilk eğitimlerinden sonra kimi zaman elektrik, telgraf şirketinin fabrikasına, kimi zaman da matbayı amireye, Nişantaşı'ndaki ekmek fabrikasına, demiryolları tamirhanesine giderek eğitim alırlardı (a.g.e., 1996). Kuruldukları bölgede bulunan ham maddelerin yoğunluğuna göre mesleklerin öğretilmesi yoluna başvurulmuştur. Örneğin, İzmir Darüleytami'nda dutçuluk ve ipek böcekçiliği öğretilmeye çalışılmıştır.

Öğretilen meslekler arasında dokumacılık, çorapçılık, halıcılık, kunduracılık, terzicilik, marangozluk gibi meslekler de bulunmaktaydı (Erkan ve Erkan, 1987).

Yetimleri iyi bir zanaatçi, ziraatçi ve ticaretçi olarak yetiştirmeyi hedefleyen Darüleytamlar, bunun için Almanya, Avusturya-Macaristan, İsviçre, Romanya ve Bulgaristan'daki okulların programlarını inceleyerek bunlara uygun bir program yapmayı istemiştir (Okur, 1996).

Darüleytamlarda kalan öğrencilerin kendilerini geliştirmeleri ve ülkelerine katkıda bulunabilmeleri için Enver Paşa'nın girişimleri sonucu 1916 yılı sonunda 490 çocuk Almanya'ya gönderilmiştir. Ağırık İstanbul Darüleytamlarında kalan öğrencilerden oluşmakla beraber Diyarbakır ve Konya Darüleytamlarından da öğrenciler bunlar arasında bulunmuştur. 1917'de gönderilen ikinci grupta 39 yetim Diyarbakır, 5 yetim de Konya Darüleytamından gönderilmişlerdir. Bu yetimler, Almanya'da ziraat ve sanayi başta olmak üzere çiftçilik, kasaplık, berberlik, camcılık, demircilik, marangozluk, kuyumculuk, pastacılık, boyacılık, duvarcılık, kunduracılık, döşemecilik, matbaacılık gibi alanlarda kendilerini geliştirmeleri için gönderilmişlerdir. Fakat bu yetimler, eğitimlerinin iyi planlanmaması, bilmedikleri şartlar ve ortamın içine düşmeleri ve yanlış zamanda Almanya'da bulunmalarından dolayı pek bir fayda sağlayamamışlardır (Gürsoy-Naskali, Koç. Kırbaç, 2003).

Kurumda bulunan kız ve erkek öğrencilerin gelecekleri için çeşitli güvenceler verilirdi. Bunlar (Erkan ve Erkan, 1987);

- a.) Yaş ve durum bakımından uygun hale gelen çocuk, üretici sayılacak ve belirlenen bir oranda kurumun kazancına ortak olacaktı. Çocuğun kazancı, onun adına Osmanlı Bankası ya da Ziraat Bankası'na yatırılırdı.
- b.) Öğrenimlerini bitiren çocuklar eğer evlenirlerse bankadaki tüm paraları onlara teslim edilirdi.
- c.) Kızlar bir meslek edinene kadar kurumda kalır; erkekler ise Darüleytamdaki öğrenimlerinden sonra başka okullara yerleştirilirdi.
- d.) İlkokulu bitirmeden 14 yaşına giren erkek öğrenciler, kurum tarafından kendilerine bir meslek kazandırılmak koşuluyla kurumla ilişkileri kesilirdi.

Burada çocuğun belli bir yerden sonra üretici sayılması ve kazanca bir oran dahilinde ortak gösterilmesi sosyal hizmetin bu kurumlardaki gelişimi ve çocukların emeğine verilen değer açısından önemlidir. Kazançlarının bankaya yatırılması da onlara verilen güven ve güvencenin sonucudur.

1917 tarihinde Türkiye genelindeki Darüleytamlardan yararlanan öğrenci sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.4.5.1: 25 Temmuz 1917 Tarihinde Bazı Darüleytamlardaki Öğrenci Sayısı (Aytekin, 2006).

Esami (İsimler)		Talebe ve Talibat Adet
İzmit Sancağı	İzmit Reşadiye	200
	İzmit Talatiye	100
	İzmit Saidiye	100
	İzmit Bahçecik Zükur(er)	150
	Yedikule Zükur Darüleytamı	100
Samsun Zükur (erkek)		100
Kudüs-i Şerif Zükur (erkek)		200
Kudüs-i Şerif İnas (kız)		250
Kastamonu Zükur (erkek)		150
Kastamonu İnas (kız)		150
Kayseri Sancağı	Kayseri Zükur (erkek)	150
	Kayseri İnas (kız)	150
	Efkere Zükur (erkek)	300
Adana Vilayeti	Adana Zükur (erkek)	200
	Reşhalı Zükur (erkek)	150
	Kozan Zükur (erkek)	150
	Tarsus İnas (kız)	100
	Dört Yol Zükur (erkek)	100
	Adana İnas (kız)	200
	Enver Paşa Zükur (erkek)	100
	İkbaz Zükur (erkek)	50
	Muş Zükur (erkek)	100

	Kars Zükur (erkek)	50
Balıkesir Zükur (erkek)		150
Kadıköy Zükur (erkek)		1000
Beyoğlu Zükur (erkek)		220
Yedikule Zükur erkek)		140
Haydarpaşa Yapıcı Zükur (erkek)		100
Kadıköy Ana		400
Kunduracı		50
Büyükdere		140
Hoca İsmail Mahir Efendi İnas (kız)		800
Bebek Kız Sanayi		200
Yekun (Toplam)		6.500

Kurulan Darüleytamların büyük kısmı, ilçelerde kurulmuş ve korunma ihtiyacı olan çocuklara ulaşmak için çaba sarf edilmiştir. Bunu, hem sayılardan hem de bir ilin çoğu ilçesinde kurulan Darüleytamlardan anlamak mümkündür. Yine sayısal olarak bu dönemde bakılan ihtiyaç sahibi çocuk sayısı, dönemin şartlarının üzerindedir. Hizmet verilen çocuk sayısının fazlalığı, bu kurumlardaki sosyal hizmetin büyüklüğünün göstergesidir.

Müezzinoğlu (2012: 412-414)'nin aktardığına göre Darüleytamlarda kalan korunma ihtiyacı olan çocukların vakit çizelgeleri ile ders programları aşağıda bulunan tablodaki gibidir.

Tablo 2.4.5.2: Darüleytam Ana Sınıflarına Ait Vakit Çizelgesi

Saat		Etkinlik
6.30	7.30	Kalkma ve Temizlik
7.30	8.30	Kahvaltı ve Teneffüs
8.30	9.00	Meşguliyet
9.00	9.30	Teneffüs
9.30	10.00	Meşguliyet
10.00	10.30	Teneffüs
10.30	11.00	Meşguliyet
11.00	2.30	Yemek, Teneffüs, Uyku
2.30	3.00	Meşguliyet
3.00	3.30	Teneffüs
3.30	4.00	Meşguliyet
4.00	5.30	Kahvaltı ve Gezinti
5.30	6.00	Temizlik
6.00	6.30	Meşguliyet
6.30	7.30	Yemek ve Teneffüs
7.30	6.30	Uyku

Tablo 2.4.5.3: Darüleytamlarda 7-13 Yaş Arası Çocuklara Ait Vakit Çizelgesi

Saat		Etkinlik
5.30	7.00	Kalkma, Abdest, Namaz, Kahvaltı, Temizlik
7.00	8.25	Mütalaa
8.25	8.40	Teneffüs
8.40	9.30	Birinci Ders
9.30	9.45	Teneffüs
9.45	10.25	İkinci Ders
10.25	10.40	Teneffüs
10.40	11.30	Üçüncü Ders
11.30	1.00	Yemek, Namaz, Teneffüs
1.00	1.40	Dördüncü Ders
1.40	2.05	Teneffüs
2.05	2.45	Beşinci Ders
2.45	3.00	Teneffüs
3.00	3.40	Altıncı Ders
3.40	5.00	Teneffüs, Kahvaltı, Namaz, Temizlik
5.00	5.50	Mütalaa
5.50	6.00	Teneffüs
6.00	6.50	Mütalaa
6.50	7.15	Namaz ve Teneffüs
7.15	8.00	Yemek, Teneffüs ve Namaz
8.00	5.30	Uyku

Tablo 2.4.5.4: Darüleytamlarda 13'ten Büyük Yaştaki Çocuklara Ait Vakit Çizelgesi

Saat		Etkinlik
5.30	7.00	Kalkma, Abdest, Namaz, Kahvaltı, Temizlik
7.00	7.50	Birinci Ders
7.50	8.00	Teneffüs
8.00	8.50	İkinci Ders
8.50	9.30	Teneffüs, Sanata Hazırlık
9.30	11.30	Sanat veya Ziraat
11.30	1.00	Yemek, Namaz, Teneffüs
1.00	3.30	Sanat veya Ziraat
3.30	5.00	Teneffüs, Kahvaltı, Namaz, Temizlik
5.00	5.50	Üçüncü Ders
5.50	6.00	Teneffüs
6.00	6.50	Dördüncü Ders
6.50	7.15	Teneffüs ve Namaz
7.15	8.15	Mütalaa
8.15	9.00	Yemek, Namaz, Teneffüs
9.00	5.30	Uyku

Tablo 2.4.5.5: Darüleytamlarda 13 Yaş Üzeri Çocuklara Ait Ders Dağıtım Cetveli

Dersin Adı	1.Sene	2.Sene	3.Sene	4.Sene	5.Sene	6.Sene
Elifba ve Kıraat	9					
Eczayı Şerife, Kıraat ve Ezber ve İmla		8				
Kıraat ve Ezber, İmla ve Sarf, Nahv ve Tahrir			4	3	3	3
Kuran-ı Kerim			1	1	1	1
Malumat-ı Diniyye	1	2	2	2	2	2
Musahebat-ı Ahlakiye	1	1	1	1		
Yazı			1	1	1	1
Tarih			1	1	1	1
Coğrafya			1	1	1	1
Hesap	2	2	2	2	2	2
Hendese			1	1	1	1
Eşya Dersleri	1	1	1	1	2	2
Resim	1	1	1	1	1	1
Sanayi ve Ziraata Ait Dersler	5	5	5	6	6	6
El İşleri	2	2	1	1	1	1
Musiki	1	1	1	1	1	1
Terbiye-i Bedeniye	1	1	1	1	1	1
Toplam	24	24	24	24	24	24

Tablolardan da anlaşılacağı üzere farklı yaş gruplarındaki çocuklara farklı ders programları uygulanarak, ilk senelerde temel dersler verilmiş, yaşları ilerledikçe bir mesleğe yönlendirilmişlerdir. Özellikle 7 yaşından sonra dini eğitimler başlamış ve 13 yaşından sonra da sanat ve meslek ağırlıklı bir eğitime geçilmiştir.

2.4.6.Himaye-i Etfal Cemiyeti

Osmanlı, son dönemlerinde savaş, göç, açlık, sefalet vb. ile uğraşmak durumunda kalmıştır. Bu dönemde Osmanlı'nın da katıldığı 1914'te başlayan I.Dünya Savaşı, çocukların annesiz, babasız ve yoksul kalmasına sebebiyet vermiştir. Sayıları hızlı bir artış gösteren korunma ihtiyacı olan çocukların ihtiyaçlarına, bu dönemde var olan sosyal hizmet kurumları cevap verememiş ve yeni kurumlar oluşturulması gerekmiştir. İşte bu yeni kurumlardan biri de Himaye-i Etfal Cemiyeti olmuştur.

Korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili kurulan ilk Himaye-i Etfal Cemiyeti 1908'de Kırklareli'nde kuruldu (Aytekin, 2006). İlk burada kurulmasının sebebi, bu dönemde Balkanlardaki savaşların sonucunda yaşanan göç olayları ve kimsesiz kalan

çocukların bu bölgede sayıca yüksek olmasıdır. Tabii kurulan kurum, bu çocuklara yetmemiş ve asıl Himaye-i Etfal Cemiyeti, dokuz yıl sonra kurulmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarında korunma ihtiyacı olan çocukların korunma tedbirlerinde yaşanan yetersizlikler, daha örgütlü bir yapılanmayı gerektirmiş ve 6 Mart 1917'de Galatasaray Yurdu'nda toplanan 20 kişilik bir grupla tekrar kurulan cemiyet, çalışmalarına başlamıştır (Gürsoy-Naskali, Koç. Sarıkaya, 2003). Bu cemiyet Cumhuriyet'in ilanından sonra kendi kendini feshedecektir. Büyük Millet Meclisi Hükümetinin yeni kurulduğu ve Milli Mücadelenin yapıldığı bir dönemde, 30 Haziran 1921'de Ankara'da kurulan, modern sosyal hizmetleri devlet hizmetlerinin bir parçası sayan ve Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti adını alan kurum, 1935'te Çocuk Esirgeme Kurumu olarak isim değişikliğine gitmiştir (Sarıkaya, 2011). Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Çocuk Esirgeme ve Sosyal Hizmetler Kurumu hakkında konu çerçevesinde bilgi verilecektir.

Basın yayın yoluyla faaliyetlerini duyurmaya çalışan ve üyelerinin sayısını artırma gayesini güden (Aytekin, 2006) cemiyet, Mustafa Kemal'in çabaları ve Dr. Fuat Umay (Bolu Mebusu), Mustafa Fevzi Paşa (Kozan Mebusu), Dr. Adnan Bey (İstanbul Mebusu), Yunus Nadi Bey (İzmir Mebusu), Dr. Rıza Nur Bey (Sinop Mebusu), Nazif Bey (Erzurumlu Tüccar), Muhtar Bey (İstanbul Mebusu), İbrahim Süreyya (Saruhan Mebusu), Mustafa Necati Bey (Saruhan Mebusu), Dr. Refik Bey (Bayezid Mebusu), Abdullah Avni Bey (Eskişehir Mebusu), Şeref Bey (Edirne Mebusu), Hüseyin Ragıp Bey (Matbuat Müdürü Umumisi), Koca Esat Efendi (Aydın Mebusu), Eyüp Sabri Bey (Eskişehir Mebusu), Emin Bey (Canik Mebusu), Enver Bey (İzmir Mebusu), Hamdi Bey (Bilecik Mebusu), Vehbi Bey (Niğde Mebusu) tarafından kurulmuştur (Türkmen, 1987: 101-102). Kurucular, bir tüccar ve müdür dışında imkanları daha fazla olduğundan genelde milletvekilleri olmuştur. Bu da kurumun çalışmalarının ilk kurulduğu günden itibaren sürekli olarak gelişmesini ve artmasını sağlamıştır.

Cemiyet, daha fazla çocuğa ulaşabilmek için İstanbul'un bazı ilçeleri ile Anadolu'nun çeşitli yerlerinde şubeler açmıştır. Üsküdar, Beyoğlu, Haliç, Kadıköy, Bakırköy ve Yeniköy ile Konya, Kırklareli, İzmit, Samsun, Musul, Erzurum, Eskişehir, Kastamonu ve Bolu şube açtığı yerlerdendir. 1925 senesinden itibaren de 32 tane şubeyi yurtdışında açarak korunma ihtiyacı olan çocuklar için yardımlar

toplamaştır (Kapıcı, 2016). Yurtdışındaki şubeler sayesinde dünyaya açılma fırsatı bulan kurum, çocuklarla ilgili buralardaki çeşitli yapılanmalarla ilişki kurarak, nasıl daha iyi hizmet edilir? sorusuna cevaplar aramıştır. Bu çerçevede hizmetlerin verimini, kalitesini arttırmıştır.

Çalışmalarını da nizamname ve tüzükler çerçevesinde sürdüren bu kurum, bugüne kadar korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili kurulan sosyal hizmet kurumlarından genel olarak gerçekleştirdiği politikalar, çocukların biyolojik, psikolojik, sosyo-ekonomik ve manevi yönlerine verdiği önem ve yaptığı çalışmalarla farklılık arz etmiştir. Bunu cemiyetin aşağıda verilen amaçlarından anlamak mümkündür.

1921 yılında yayımlanan ilk nizamnamesinde cemiyetin yapacağı işler ve amaçları belirtilmiştir (Sarıkaya, 2011). Bunlar;

- Çocuklara eziyet edilmemesi,
- Ebeveynlerde dahil olmak üzere çocuklara kimse tarafından bedeni ve ruhi gelişimlerini bozacak işler verilmemesi,
- Çocukların bedenlen sağlıklı bir şekilde büyümelerini sağlayan şartlara dikkat edilmesi,
- Okullarda çocuklara özen ve şefkat gösterilmesi, okul bina ve dersliklerinin çocuğun gelişimine uygun yapılması, çocuğun sağlığı ile ilgili maddi ve manevi durumlarla ilgilenilmesi, okulda çocukların yerleşme, gıda, aydınlatma, ısınma ve beden terbiyesi yönünden gelişimlerini olumlu etkileyecek imkanların yaratılması,
- Çocukların belirli aralıklarla muayene edilerek ailelerin bilgilendirilmesi, dispanserler açılması, süt ve ilaç temininin sağlanması,
- Çocuklu ailelerin yaşadıkları ortamın incelenerek ihtiyacı olanlara yardım edilmesi,
- Veremli çocuklar için hastaneler ve senatoryumlar kurulması,
- Fakir ve hasta olan çocukların tedavilerinin yapılması,
- İmkani olmayan öğrencilerin tatil zamanlarında kırlara ve yazlık tatil yerlerine gönderilmesi,
- Çocukların sigara ve alkol kullanmalarının engellenmesi,

- Çocuğun ahlaksız yetişeceği ortamlardan –ailesi de dahil- alınarak uygun yere yerleştirilmesinin sağlanması,
- Çocukların meyhane ve ahlaki sağlıklarını bozabilecek yerlere, uygun olmayan sinema ve tiyatrolara girmelerinin engellenmesi,
- Çocukların fuhuş ve ahlaksızlığa sevk, teşvik ve sürüklenmelerinin önlenmesi,
- Ahlak sağlığını bozabilecek kitapların okunmasının engellenmesi,
- Evsiz ve kimsesiz bir şekilde sokaklarda kalan çocukların toplatılarak uygun yerlerde onlara misafirhaneler kurulması, ıslahhanelere ihtiyaç duyanlar için ise ıslahhaneler kurulması,
- Çocuk ticareti ile çocukların dilenmesinin yasaklanması,
- Hizmetçi, besleme ve evlatlıkların su istimal edilmelerinin engellenmesi ve ailelerin yanında bakılan çocukların da kontrol edilmesi,
- Çalışabilecek durumda olan çocuklara iş bulunması,
- Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne ait bir kütüphanenin kurulması,
- Cemiyetin kanuni hükümler çerçevesinde çocukların hak ve hukuklarını koruması,
- Yabancı devletlerdeki Himaye-i Etfal teşkilatları ile ilişkiler kurulmaya çalışılması,
- Bedeni ve akli yönlerden engelli çocuklar için eğitim ve sağlık hizmeti verecek yerlerin temini,
- Çocuklara sağlıklı oyun alanlarının sunulabilmesi,
- Cemiyetin amacını anlatan ve bilgilendirmeyi sağlayacak neşriyatın yapılması olarak belirtilmiştir.

Himaye-i Etfal Cemiyeti için Tanzimat döneminde çocuklarla ilgili kurulan kurumlar içerisinde sosyal hizmeti geniş bir çerçevede ele alan ve uygulamaya koymak isteyen ilk kurum denilebilir. Artık çocuğun farklı yönleri ve ihtiyaçları görülmüş, faaliyetler de bu çerçevede planlanmıştır. Hedeflerin arasına çocuğun barınma, sağlık, eğitim, ahlak, korunma, psikolojik, yeme, içme, eğlenme gibi ihtiyaçları dahil edilerek, ihtiyaçlara geniş bir perspektifle yaklaşım sergilenmiştir.

Himaye-i Etfal Cemiyeti, kendini ifade etmek için çeşitli simge ve işaretler kullanmıştır. Cami önünde ağlayan çocuk, altıgen yıldız, beyaz yıldız içerisinde ay bunlar arasındadır (Çavuşoğlu, 2005). Bu simge ve işaretler, o dönemde halkı dayanışma ve yardımlaşmaya teşvik ettiğinden tercih edilmişlerdir.

Gelirlerine bakıldığında üye aidatları, bağışlar, devlet yardımları, şefkat pulları, kira gelirleri, taşınmaz gelirleri, eğlence ve piyangolarda toplanan paralar, kurban, zekat ve fitre bağışlarından elde edilen gelirlerden oluşmaktaydı (Sarıkaya, 2011).

Aşağıda 1921 tarihinden 1935 tarihine kadar yurtiçi ve yurtdışında açılan şube sayısı verilmiştir (Kapıcı, 2016).

Tablo 2.4.6.1: Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin Şube Sayısı

Tarih	Yurtiçi Şube Sayısı	Yurtdışı Şube Sayısı	Toplam Şube Sayısı
1921	10	-	10
1922	10	-	10
1923	68	-	68
1924	138	-	138
1925	218	32	250
1926	318	-	318
1927	318	34	352
1928	433	-	433
1929	441	38	479
1930	441	38	479
1931	442	38	480
1932	442	38	480
1933	447	38	485
1934	554	38	592
1935	574	38	612

Tabloya bakarak Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik şube sayısını sürekli arttırarak, bu alandaki faaliyetlerini de sürekli arttırdığını ve konuya önem verdiğini söylemek mümkün olacaktır.

1935 senesinde cemiyetin adı, Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu olarak değişikliğe uğramıştır. Kurum, Bakanlar Kurulu kararıyla 1937 senesinde kamu yararına çalışan dernek statüsünde kabul edilmiş, 1983 senesine kadar dernek statüsü ile faaliyetlerini sürdürmüştür (Seyyar ve Genç, 2010). Bu dönemde kurumun çalışmaları, daha çok bir sivil toplum örgütünün çalışmalarına benzemektedir. 1983 tarihine kadar gerçekleştirilen faaliyetlerde daha çok halk etkili olmuş, fakat bu tarihten sonra devletin etkisinde artış olmuştur.

Kamu yararına çalışan dernek statüsünü aldıktan sonra özellikle de Mustafa Kemal'in sağlığında sürekli büyüme göstermiş ve hizmetlerini geliştirmiştir. Öyle ki Anadolu'nun en ücra köşesine kadar hizmetler götürülmüştür. Bu büyüme ve gelişme beraberinde bazı sorunları getirmiş, merkez ile şubeler arasında koordinasyon eksikliği baş göstermiştir. Şubeler, şefkat pullarından elde edilen geliri, merkeze iletmeye başlamıştır (Acar, 2004). Özellikle koordinasyon sorunu ve gelirlerin merkeze verilmemesi, hizmetlerin götürülmesinde aksamalara neden olmuş ve kurumu, iddaalı ve kaliteli hizmet verme noktasında zorda bırakmıştır.

Çalışmalarını, nizamname ve tüzüklerle sürdürdüğü daha önce belirtilen Türkiye Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, kendi Tüzüğü (1973)'nün 4. maddesine göre kurumun faaliyet alanlarını şu şekilde vermiştir:

- 1- Doğumevleri, bakım evleri açmak, gerektiğinde işletmek ve buralarda kalan insanlara sahip çıkarak yardım etmek,
- 2- Maddi imkanı olmayan anne ve korunma ihtiyacı olan çocuklar için aşevleri ve bedava banyolar açmak,
- 3- Korunma ihtiyacı olan çocuklar için yuvalar tesis etmek,
- 4- Yoksul çocuklara okul araç ve gereçleri, giyim eşyası, ruhen ve bedenen çocukların kendilerini iyi hissedebilecekleri eğitimler vermek,
- 5- Çocuklar için bahçe, sinema, tiyatro, kitabevi gibi tesisler kurmak ve geliştirmek,
- 6- Çocuk suçluluğu ve çocuğun suça itilmemesi için gerekli çalışmaları yapmak,
- 7- Kurumda kalan çocukların hak ve menfaatlerini koruyarak, bu doğrultuda kanun, tüzük ve yönetmelik çıkarılmasını sağlamak gibi faaliyetleri vardır.

Bu faaliyetler, 1973 koşullarında belirtilen faaliyetlerdir. Gelişen ve dönüşen dünyadaki koşullar ve ihtiyaçlara göre faaliyet alanlarında da değişiklikler ara sıra olmuştur. Bu faaliyetler, nihai olmayıp, sürekli bir güncellenme içerisinde olmuşlardır.

Daha önce birtakım sorunlar yaşayan kurum, bu sefer çeşitli suçlamalarla karşı karşıya kalmıştır. 1960 darbesinden sonra kuruma partizanlık ve yolsuzluk suçları yüklenilmek istenmiş ve kurumun yönetimine el konulmuştur. Suçlamalar asılsız

çıkınca kurum, tekrar açılmıştır. Kapanmaktan kurtulamayan kurum, 1980 darbesiyle bir kez daha kapanma durumunda kalmıştır (Acar, 2004). Fakat 3 sene sonra kısa bir isim değişikliğine daha giderek tekrar açılmıştır.

Çocuk koruma alanındaki sosyal hizmetlerin devlet kontrolünde, bütünlük ve koordinasyonun tek elde toplanması, korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili çalışmaların daha hızlı bir şekilde gerçekleşmesi için 27 Mayıs 1983 tarihinde 2828 sayılı “*Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu*” yürürlüğe konularak, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuş ve 1989’da Başbakanlığa bağlanmıştır (Özdemir, 2008). Böylece çocuklarla ilgili sosyal hizmetlerde devletleştirme politikası ve yepyeni bir konsept uygulanmaya başlanmıştır (Acar, 2004). Tabii devletleştirme demek, gerçekleştirilen faaliyetlerde sivil toplumun tamamıyla çekildiği anlamına gelmez. Aksine sivil toplum; yardımlar, bağışlar gibi araçlarla etkisini sürdürmüştür.

Yepyeni bir konseptten kasıt, korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik sosyal hizmet kurumları, artık tek elde toplanmış, çocuk ve çocuğun ihtiyaçlarına çok yönlü bir yaklaşım sergilenmiştir. Bu yaklaşımla bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimleri tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen, suça sürüklenen vb. çocuklar korumaya alınmıştır (Yıldırım ve Yıldırım, 2008).

Korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili varolan koşullar çerçevesinde hizmetleri en iyi şekilde vermeye özen gösteren Çocuk Esirgeme Kurumu, 2011 senesinde kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (https://www.turkcebilgi.com/sosyal_hizmetler_ve_%C3%A7ocuk_esirgeme_kurumu 2019) ismini alarak genel müdürlük çatısı altında hizmetlerine devam etmiştir.

Cemiyet kurulduktan sonra ilk iş olarak yurdu düşmanlara karşı koruyan fedakar babaların ve cepheye mühimmat taşıyan anaların evlatlarına sahip çıkmış, böylece ana babaların çocuklarını düşünmelerine gerek kalmamış ve cemiyetin halk arasındaki itibarı artış göstermiştir (Türkmen, 1987: 105). Başlangıçta savaşta yer alanların çocuklarına sahip çıkması, halkın cemiyete yardım etmesini sağlamış, böylece cemiyet, faaliyet alanlarını kısa bir süre içerisinde genişletme imkanı bulmuştur.

Cemiyetin bu genişletme çalışmalarından biri de çocukların barınabilmesi için 28 Kasım 1917 tarihinde Firuz Ağa'da açılan bir Çocuk Misafirhanesi olmuştur. Kısa zamanda yüzlerce çocuğu sefaletten ve sokaklardan kurtaran bu misafirhaneye kayıtlar şu şekilde yapılmıştır: Kayıt olacak çocuk doğrudan idare merkezindeki müdüre başvurur ve eğer müdür uygun görürse misafirhaneye sevk olunurdu. Kabul edilen çocuk muayene edilir ve sağlık raporu hazırlanırdı. Daha sonra çocuk, hamamda yıkanır ve elbiseleri değiştirilirdi. Nihayetinde dosyası hazırlanan çocuk, misafirhaneye yerleştirilirdi (Delialioğlu, 2009: 49). Misafirhanenin açılışıyla çocukların sosyal hizmet çerçevesindeki en önemli meselelerinden biri olan barınma ve korunma ihtiyaçları karşılanmış oluyordu.

Cemiyet, misafirhaneden ayrılan ve evlatlık verilen çocukları ayda bir kez misafirhanede toplayarak durumlarını anlatmalarına fırsat veriyordu. Yapılan toplantı ve denetimler sonucu, evlatlık verilenlerin hizmetçi muamelesi gördükleri, sanayi ve çırak işletmelerine çırak olarak verilenlerinde ayak işlerinde çalıştırıldığı ve gelecekleri için hiçbir adımın atılmadığı görülünce cemiyet, yeni oluşumlara gitme durumunda kalmıştır. Böylece “Sanat evi” ve “Ziraat Yurdu” gibi oluşumlar ortaya çıkmıştır (Okay, 1999). Buralarda çocuklara meslek öğretilmesi yoluna gidilmiştir.

Öncelikle şehit ve cephede olanların çocuklarına hizmet vermeyi ilke edinen cemiyet, savaş esnasında aile ve akrabasını kaybeden yetimlere, göçmen, felaketzede ve terkedilmiş çocuklara da sahip çıkarak Kurtuluş Savaşı'nda başarılı bir cephe gerisi hizmeti vermiş, korunma ihtiyacı olan çocuklara ana kucakları, kreşler (gündüz bakım evleri), çocuk yuvaları, süt damlaları, çocuk/talebe sofraları (aşevleri), muayenehaneler/dispanserler, sıhhi banyo ve havuzlar, çocuk bakıcı okulları, çocuk bahçeleri, çocuk kütüphaneleri, çocuk kampları, tiyatro etkinlikleri, iş atölyeleri (Sarıkaya, 2011) gibi oluşumlarla çocuklara hizmet vermiştir.

Cemiyet'in başkanı Dr. Fuat Umay ise yatılı olan kurumlar dışında kalan diğer çalışmaları şöyle aktarmaktadır (Karatay, 2007: 162):

“Bu kurumların dışında bir de gündüz bakım evleri vardır. Bu kurumlarda anneleri çalışan minikler iş saatlerinde bulunurlar ve bugün itibariyle 21 adet gündüz bakım evi vardır. Bunların dışında bir de Ankara'da çocuk bakıcı ortaokulu kurulmuştur.38'i il ve 5'i ilçe merkezinde olmak üzere 43 genel

muayenehanesi, 1'i Ankara, 2'si İstanbul'da açılan 3 diş muayenehanesi, 15 süt damlası olarak ceman 61 müessese; Türk çocuklarının sağlık durumları, temiz süt alabilmeleri endişesiyle faaliyettedir. Adana, Ankara, Balıkesir gibi illerde açılan çocuk banyoları da bu faaliyeti destekleyerek çocuk temizliğini temin etmek üzere savaşmaktadırlar. 42 aş evi, 19 il ve 19 ilçede, 99 talebe sofrası da 27 il ve 14 ilçede çalışarak gereği gibi besin almak imkanını bulamayan yavrularımıza kucağını açmıştır. Bu doğum, sağlık ve bakım yuvalarında sıhhatleri korunan, besinleri sağlanan yavrularımıza okul dışı okumalarını kolaylaştırmak üzere Aydın, Diyarbakır, İzmir, İstanbul ve Kütahya illerinde birer çocuk kütüphanesi kurulmuştur. Ayrıca Türk yurdunda bugün itibariyle 66 çocuk bahçesi vardır”.

Korunma ihtiyacı olan çocuklara eşit fırsatlar sunarak, kaliteli koşullar içerisinde büyümelerini ve gelişmelerini amaç edinen bu çalışmaların bazılarında kısaca bahsedilmesi, konunun anlaşılabilirliği açısından yararlı olacaktır.

Bu faaliyetlerden biri süt damlalarıdır. Himaye-i Etfal Cemiyet'inin ilk faaliyetleri arasında bulunan süt damlaları, çeşitli sebeplerle anne sütünden yararlanamayan veya anne sütünün yetersiz olduğu durumlarda, çocuklara mikroptan arındırılmış, kaliteli süt vermek amacıyla kurulmuştur (Çavuşoğlu, 2001).

Savaş yıllarında süt çağındaki çocuklar, içecek süt bulamıyor, onlardan yaşça biraz daha büyük çocuklarda yiyecek bulamıyorlardı. Süt bulamayan bu bebekler, hazmedemedikleri yiyeceklerle beslendiklerinden bir zamandan sonra mideleri bozuluyor, ishal oluyor ve yetersiz beslenmeden dolayı ölüyorlardı. İşte bu ölümleri önlemek, ebeveynlerin mama yapmaları için pirinç unu, şeker, sebze gibi yiyecekler vermek ve çocukların hasta olmalarını engellemek gibi saiklerle süt damlaları kurulmuşlardır (Delialioğlu, 2009: 72-73).

Kurumun önemli faaliyet alanlarından biri de korunma ihtiyacı olan çocukların yeme, içme gibi hayatlarını sürdürmelerini sağlayacak fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bu amaçla kurum, ihtiyaç içerisinde olan çocukların sayıca fazla olduğu yerlerde aşevleri açmış ve hizmetlerin çoğu gönüllülük esasıyla halk tarafından yapılmıştır.

Bu hizmet çerçevesinde 1938’de 146.956 çocuğa sıcak yemek verilmiş, 1939’da ise 155.267 çocuğa sıcak yemek verilmiştir (Çavuşoğlu, 2001).

Yine başka bir faaliyet alanı ise talebe (öğrenci) sofralarıdır. Yoksulluk, kimsesizlik gibi sebeplerden yetersiz beslenen, doyamayan, sıcak yemekten mahrum kalarak uzvi sefalet düşen zayıf çocukları sefaletten kurtararak, sağlıklı bir şekilde büyümelerini sağlamak için kurulmuşlardır (a.g.e., 2001). Bu hizmeti gerçekleştirdiği faaliyetler açısından aşevleri içerisinde ele almakta mümkündür.

Kurum, şubelerin bulunduğu yerlere yakın olan okullarla işbirliği yaparak, ihtiyaç sahibi öğrencileri belirler, daha sonra ya kurum, kaşık, çatal, tabak verir ya da çocukların kendileri bunları evden getirirlerdi. Okul, öğrencinin yemek yiyeceği yeri belirledikten sonra kurum, ya bir aşçı tutar ya da halk gönüllü bir şekilde bu faaliyete katılırdı. Böylece bol kalorili ve sağlıklı yiyeceğe kavuşan çocuk (a.g.e., 2001), zihinsel, bedensel, gelişimsel açılardan sağlıklı bir döneme girmiş oluyordu.

Özellikle büyük şehirlerde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu veya belediyeler tarafından açılan, toz ve topraktan uzak, temiz hava ve güneşin bol olduğu yerlerde açılan çocuk bahçeleri de faaliyet alanlarından birini oluşturur. Çocuğa sağlık, edep, hak, sosyal hayata hazırlık, itaat gibi özellikler kazandıran çocuk bahçelerinde eğitim için bir öğretmen hazır bulunurdu (a.g.e., 2001).

Çocuk bahçeleri; salıncak, basketbol, voleybol, açık havuz, dönme dolap gibi çeşitli oyun alanlarıyla hem bir eğlenme yeri hem de açık hava okuludur (a.g.e., 2001). Yani çocuklar, hem eğleniyor hem de aktif bir şekilde yaparak yaşayarak öğrenme sağlamış oluyordular.

Gerçekleştirilen sosyal hizmet faaliyetlerini gösterebilmesi amacıyla 1922 tarihinden 1935 tarihine kadar geçen sürede Himaye-i Etfal Cemiyeti’nden sosyal hizmet alan öğrenci sayısı ile bu sosyal hizmetin içerisinde ne tür yardımlar alındığı (Türkmen, 1987: 111-112) tablolar halinde aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 2.4.6.2: Himaye-i Etfal Cemiyeti’nden Sosyal Hizmet Alan Çocuk Sayısı

Yıllar	Çocuk Sayısı
1922	2334
1923	3951
1924	7832

1925	8854
1926	89500
1927	83500
1928	102500
1929	99500
1930	82000
1931	123500
1932	142000
1933	163500
1934	139959
1935	152000

14 senede kurumdan yüz binlerce çocuğun hizmet almış olması, 1.Dünya Savaşı'ndan yeni çıkmış ve Kurtuluş Savaşı gibi ekonomik olarak zor koşullarda kazanılan bir savaştan çıkan bir ülke için hiç de azımsanacak bir sayı değildir.

1922-1935 yılları arasında Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından çocuklara verilen yardımların türleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.4.6.3: Himaye-i Etfal Cemiyeti Tarafından Verilen Yardımların Türü (1922-1935)

Yardımların Nevileri	Bu Yardımları Alan Çocuk Sayısı
İlaç Verilen	819
Doğum Yardımı	1844
Para Yardımı	32985
Okul Malzemesi	55235
Parasız Banyo	275468
Giyecek Verilen	209543
Yiyecek Verilen	713191
Süt Verilen	2999142
Muayene ve Tedavi	303453
Türlü Yardımlar	185343
Toplam	4.677.323

Tablodan da anlaşılacağı üzere kurum, çocuğun sağlık başta olmak üzere, bakım, barınma, eğitim, rehabilitasyon, yeme, içme, temizlik vb. ihtiyaçlarını karşılamıştır. Ayrıca 4.677.323 gibi bir sayı, kurumun başarısını göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Bu kurumda koruma altına alınan korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili sosyal hizmetlere yeni bir bakış açısı getiren 2828 sayılı SHÇEK kanunundan sonra çocuğun korunması kanunla tanımlanmış ve koruma işleminin aşamalar şeklinde gerçekleştirilmesi karara bağlanmıştır. İlk aşamayı, koruyucu ve destekleyici

tedbirler oluşturur. Bu tedbirlere göre çocuğun öncelikle aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma alanında alınan tedbirler öncelikli olmuştur (ÇKK, 5/1). Zaten sosyal hizmetlerin en çok istediği, uygun koşullar altında çocuğun aile yanında bakılmasıdır. Fakat eğer bu tedbirler, işe yaramazsa ya da gerçekleşmezlerse, bu defa Cumhuriyet savcısının istemi ve çocuk hakiminin kararıyla çocuk, kurum bakımına yönlendirilir.

Günümüzde de çocuk için geçerli olan danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbirleri ilk kez kanun kapsamına alınmış ve çocuğun özel olarak korunması gereken bir birey olduğunun önü açılmıştır.

Kurum bakımı kararıyla SHÇEK, çocuğu koruma altına alır. Bu aşamadan sonra evlat edinme ve koruyucu aile süreçleri takip edilir. Ama eğer çocuğun kurum bakımından başka çaresi kalmazsa yaşına ve kardeş sayısına göre bir kuruma yerleştirme işlemi yapılır (Özdemir, 2008).

Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı olan çocuk yuvalarında 0-6 ve 7-12 yaş gruplarındaki çocuklara hizmet verilir. Yetiştirme yurtlarında 13-18 yaş gruplarına hizmet verilir. Bunlardan başka ÇOGEM (Çocuk ve Gençlik Merkezleri), ÇODEM (Çocuk Destek Merkezleri) ve çocuk evleri de korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetlerin verildiği, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı sosyal hizmet kurumlarıdır (Salim, 2011: 98-99). Özellikle 2828 sayılı SHÇEK kanunu ile bu kurumlar dezavantajlı konumdaki çocukların her türlü ihtiyacını karşılamak için büyük çaba sarfetmişlerdir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu kurumların özelliklerinden ve sosyal hizmet faaliyetlerinden bahsedilecektir.

1944 senesinde SHÇEK'in İzmir şubesinde yayımlanan "*Çocuk Davamız*" isimli broşür, bu davayı "*Türk milletinin ve Türk vatanının yaşama ve yücelme davası*" olarak tanımlamış ve üç amaç belirlemiştir: Çocuk doğumunu arttırmak, doğan çocuğu yaşatmak ve çocuğu toplum için yetiştirmek. Nüfusa dikkat çekilmiş ve 30 milyon nüfus hedeflenmiştir. Ayrıca bu dönemde çocuğun sağlığına da önem verilerek "*Gürbüz Çocuk Yarışmaları*" düzenlenmiştir (Işıkçı ve Karatepe, 2016: 85-86). Nüfusun bir milletin geleceği için ne kadar önemli olduğu anlaşılmış, sağlıklı ve nitelikli bir gelecek için çocukların biyo-psiko-sosyo-ekonomik ve manevi ihtiyaçlarının karşılanarak, en iyi şekilde yetiştirilmeleri amaçlanmıştır. II. Dünya

savaşından hemen önce nüfusu ön plana alan bir broşürün çıkarılması da savaşlardaki insan gücüne duyulan gereksinimin bir göstergesidir.

Çavuşoğlu (2005)'nin 1946-1947 yıllarındaki “25 ve 26. Genel Kongre İş ve Hesap Raporu” ndan aktardığına göre kuruma bağlı kuruluşlar ve sayıları aşağıda verilmiştir.

Tablo 2.4.6.4: 1946-1947 Yıllarında Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kuruluşlar (Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu, 1948).

Çocuk Yuvaları ve Şefkat Yurtları	45
Gündüz Bakımevleri	25
Çocuk Yurtları	9
Süt Damlaları	21
Muayenehaneler (Poliklinik, Dispanser)	61
Diş Muayenehaneleri	5
Doğumevleri	3
Pansiyonlar	9
Aşhaneler	38
Talebe Sofraları	112
Çocuk Bahçeleri	71
Banyolar	10
Sinemalar	13
Okuma Odaları	11
Çocuk Kütüphaneleri	5
Çocuk Bakıcılık Müzesi	2
Çocuk Bakıcı Hemşire Okulu	1
Ana Mektebi	2
Yüzme ve Kum Havuzları	4

Aşağıda korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili 2008 yılında kurulan çocuk yuvası, yetiştirme yurtları, ÇOGEM ve çocuk evlerinin sayısı, kapasiteleri, kayıtlı çocuk sayısı, fiilen (yatılı) ve gündüzlü bakılan çocuk sayıları tabloda verilmiştir.

Tablo 2.4.6.5: Temmuz 2008 İtibarıyla SHÇEK'in Kuruluşlarında Mevcut Kapasite ve Bakılan Çocuk Sayısı (Yolcuoğlu, 2009)

Kuruluşun Adı	Sayı	Kapasite	Kayıtlı Çocuk Sayısı	Fiilen Bakılan Çocuk Sayısı (Yatılı)	2008 Senesinde Hizmetten Gündüzlü Yararlanan Çocuk Sayısı
Çocuk Yuvası (0-6)	16	958	1023	544	-
Çocuk Yuvası (7-12)	56	3863	4181	2725	-
Çocuk Yuvası (0-12)	23	3290	4046	2437	-
Sevgi Evi (0-12)	7	660	641	514	-
Sevgi Evi (13-18)	3	216	243	194	-
Kız Yetiştirme Yurtları	46	2753	3811	2162	-
Erkek Yetiştirme Yurtları	64	5078	6491	3584	-

ÇOGEM Yatılı	15	440	337	257	-
ÇOGEM Gündüzlü	25	-	7251	-	6857
ÇOGEM Yatılı Gündüzlü	3	61	774	-	466
Çocuk Evi (0-12)	49	274	225	225	-
Çocuk Evi (13-18)	15	103	144	110	-
Toplam	322	17696	29167	12752	7323

Tabloya göre Temmuz 2008 tarihi itibarıyla SHÇEK'e bağlı 322 kuruluştaki 12.752 çocuğa yatılı, 7.323 çocuğa ise gündüzlü hizmet verilmiştir.

2.5.Cumhuriyet Döneminde Korunma İhtiyacı Olan Çocuklarla İlgili Sosyal Hizmet Kurumları

Faaliyetlerini 2011 senesine kadar sürdüren SHÇEK'in çocuk ve gençlere yönelik hizmetleri; evlat edinme, koruyucu aile ve kurum bakımı olmak üzere üçe ayrılır. Bunlardan konuyu ilgilendiren kurum bakımı ise çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, çocuk ve gençlik merkezleri (ÇOGEM) (Yıldırım ve Yıldırım, 2008), çocuk destek merkezleri (ÇODEM) denilen "kışla tipi" kurumlar ile çocuk evleri ve sevgi evleri olarak değerlendirilen "ev tipi" kurumlar ile hizmetlerde bulunmuştur.

2.5.1.Kışla Tipi Kurumlar

Çok sayıda çocuğun, büyük bina ve kalabalık koşullarda sıkı bir disiplin ve otoriter bir merkeziyetçilik altında yaşadığı kurumlardır (Yazıcı, 2012: 507).

Yapılan çeşitli araştırmalar, bu kurumların çocuğun zihinsel, sosyal, psikolojik, duygusal, bedensel ve manevi gelişimlerini olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymuştur (Elmacı, 2010).

2.5.1.1.Çocuk Yuvası

Çocuklara sıcak yuva sağlayan, 0-12 yaş aralığındaki korunma ihtiyacı olan çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının bedensel, eğitsel, psiko-sosyal, manevi gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını gaye edinen yatılı bir sosyal hizmet kurumudur (2828 sayılı SHÇEK Kanunu). Bu kurumlar; 0-6, 7-12 ve 0-12 yaş aralığında üç sınıfa ayrılırlar (Yazıcı, 2012). Birinci

tip kurumda yeni doğmuş bebekler ve okula başlamamış çocuklara bakılırdı. İkinci tip kurumda okul çağına gelmiş çocuklara ve ergenliğe girmemiş çocuklara hizmetler sağlanıyordu. Üçüncü tip kurumda ise diğer iki tipte hizmet sunulan çocuklar karışıktı.

Mareşal Fevzi Çakmak, Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin ilk yuva çalışmalarının başlaması için kuruma bir telgraf çekerek, savaş sahasında bulunan köylerdeki kimsesiz çocukların çokluğu sebebiyle korumaları gerektiğini belirtmiş, bunun üzerine yapılan çalışmalarla ilk çocuk yuvası açılmıştır (http://www.ankarasevgievleri-shcek.gov.tr/?page_id=498, 2019).

İlk çocuk yuvası, 1925 senesinde Ankara Hacı Musa mahallesinde kiralanarak açılmış, fakat yetersizlikler yüzünden aynı yıl Keçiören'de 39.000 metre karelik bir alanda bulunan eski bir binaya taşınarak, yuva hizmeti devam ettirilmiştir (<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/hakkimizda/tarihce>, 2019). Önemli hizmetlerde bulunan bu yuvanın adı, Atatürk Çocuk Yuvası olarak konulmuştur.

Tarih Vakfı tarafından 2000 senesinde düzenlenen “*Tarihe 1000 Canlı Tanık*” projesiyle mülakat yapılan Doktor Neriman Ungur, Dr. Mehmet Fuat Umay ve Atatürk Çocuk Yuvası'nın kuruluşu ile ilgili önemli bilgilere yer vermiştir:

“Mehmet Fuat (Umay) 30 Haziran 1921 tarihinde kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin kurucuları arasında yer almış ve uzun süre genel başkanlık yapmıştır. 1963 yılında İstanbul'da vefat eden Dr. Fuat bey, Himaye-i Etfal'e gelir sağlamak amacıyla pek çok çalışma yürütüyordu. Çıktığı Amerika seyahatinin sonrasında, Ankara'da Çocuk Esirgeme Kurumu'nun meydana getirdiği ilk çocuk sarayları, bakım evleri, hastane, çocuk yuvaları Amerika'daki işçilerin gönderdikleri paralarla kurulmuştur. Mehmet Fuat Umay, o müesseseyi kurmuştur. Üst katta bebeklere eşyalar ve sonra bütün tedavi yerleri ayrı, hatta benim yatak yerim bile vardı, istesem kalacaktım. Aşağı katta koskoca salon, depolar vardı. İki tane ayrı okul vardı bahçenin içinde, okula gidip geliyordu çocuklar, yani öyle hem okul hem de yuvaydı. Yuvada yeni doğmuş çocuklar, sütanneler vardı. Çok da güzeldi. Orada 32 tane ineğimiz vardı, onlarda süt verirlerdi. Sonra ben bir hemşire okulu açtım oraya, biraz orada faydamız oldu... Dört sene çalıştım Mehmet Fuat beyin

kurduğu yuvada da müdürlük yaptım”
(<http://www.milliyet.com.tr/2003/12/07/pazar/paz13.html>, 2019).

Eryılmaz (2010)’ın Çocuk Yuvaları Yönetmeliği’nden aktardığına göre; yuvadaki çocuklar iki gruba ayrılmış ve kabul şartları da belirtilmiştir;

1- Bebek Kısmı: Yeni doğan bebeklerin iki yaşına kadar bakıldığı bölümdür. Anasız, babasız, akraba ve yakını olmayan, yoksul, işçi, çiftçi, hizmetçi, genç yaşta kimsesiz kalmış annelerin çocukları, anneleri uzun süreli tedavi veya ameliyat sebebiyle hastaneye yatan çocuklar ile çeşitli sebeplerle doğumevleri, hastaneler, zabıta, vilayet, belediye, kaymakamlık ve resmi kuruluşlardan gönderilen çocukların sosyal hizmet aldığı bölümdür.

Bu bölüme çocukların kabulü için köy ihtiyar heyetleri, belediyeler, zabıta ve resmi daireler tarafından verilen belge istenilmekte ve belgesiz hiçbir çocuğun kabul edilmeyeceği belirtilmektedir.

2- Çocuk Kısmı: Ana, baba ve akrabası olmayan, ailevi sebeplerden ötürü resmi kurumlardan gönderilen çocukların bakıldığı kısımır.

Bebek ve çocuk bölümlerine kabul edilecek çocukların sakat ve hasta olmaması, çocukların kurum doktorunun muayenesinden geçmeden diğer çocuklarla aynı ortama gönderilmemesi, bebek ve çocuğun yuvaya geldiği kıyafetlerle fotoğrafı çekildikten sonra bunların sivil deftere konulması gerektiği belirtilmiştir.

Çocuk Yuvaları Yönetmeliği (1999)’nde kurumun bölümleri belirtilmiştir. Bunlar;

1- Sosyal Servis: Sosyal servis meslek elemanlarının görevlerini yapmaları için döşenen mekandır. Görevleri;

a) Çocuğun kuruluşa kabulü, uyumu, gerekli bakım ve yetiştirme ile ilgili mesleki çalışmaları yapmak,

b) Bakılan çocukların ana ve baba veya yakınları arasından kimlere ne kadar süre ile izinli verilebileceğini belirlemek, bu kişiler ve aile hakkında sosyal inceleme raporu hazırlanmasını sağlamak,

c) Çocukların korunmasını gerektiren koşulların devam edip etmediğini belirlemek, aile ve çocuk arasında sağlıklı ve sürekli ilişki kurulmasını sağlamak amacı ile en az

yılda bir kez ailenin yeniden sosyal incelemesini gerçekleştirmek, tespit edilen değişiklikleri belgelendirerek ilgili Daire Başkanlığına da bildirilmesi suretiyle gerektiğinde korunma kararının kaldırılması yolunda işlemleri başlatmak,

ç) Ziyaretçisi gelmeyen çocukların varsa ailesi ve akrabaları ile ilişkiye geçilerek olumlu sosyal ilişkiler kurulmasını sağlamak, ebeveyni ve akrabası olmaması durumunda sosyal yönden incelenip araştırılarak olumlu bulunan ailelerin yanına hafta sonu izinli verilmesi ve böylece çocukların toplumla olumlu ilişkiler kurmalarını sağlamak,

d) Çocukların okul ve eğitim durumlarıyla ilgili kayıtları düzenlemek, okul-kuruluş işbirliğini sağlamak,

e) Çocukların hukuki sorunlarının çözümlenmesine yardımcı olmak ve gerekli durumlarda konuyla ilgili Daire Başkanlığı aracılığıyla Genel Müdürlük Hukuk Müşavirliği ile koordinasyonu sağlamak,

f) İl müdürlüklerince yürütülen koruyucu aile ve evlat edinme hizmetlerine yardımcı olmak,

g) Yılda en az bir kere olmak üzere müdürün uygun göreceği zamanda, kuruluştaki hizmetin verimliliğini arttırmak, personelin çocukların özelliğine uygun davranış geliştirmelerini sağlamak amacıyla kuruluş personeline eğitim programları ve seminerler tertiplemek,

h) Kuruluştaki verilen hizmetlere toplumsal sorumluluk çerçevesinde halkın gönüllü katkı ve katılımını sağlayıcı etkinlikleri organize etmek, konuya ilişkin programlar geliştirerek, yürütülmesini sağlamak, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kişi ve kuruluşlar arasında işbirliğinin sağlanmasında rehberlik yapmak,

ı) Çocukların psiko-sosyal ve bedensel yönden gelişimlerinin sağlanması amacıyla sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler düzenlemek,

i) En az ayda bir servis elemanlarının tümü, çocuğun grup sorumlusu ve gerek duyulan diğer elemanların katılımı ile Vaka Tartışma ve Değerlendirme toplantıları yapmak,

j) Çocuklarla ilgili yapılan mesleki çalışmalar ve tüm kayıtların gizlilik ilkesine uygun olarak hazırlanması ve saklanması sağlanmak,

k) Kuruluşun amacına uygun inceleme ve araştırmalar yapmak gibi görevleri vardır.

2- Mülakat Odası: Meslek elemanlarının çocuklar veya aileleri ile mülakat yaptıkları, kriterlere uygun olarak döşenmiş bir odadır. Odanın kullanımı sosyal servisin sorumluluğundadır.

3- Yatak Odaları: Bulunulan yerin iklimi, fiziki ve sağlık koşulları dikkate alınarak ev ortamına uygun bir şekilde tercihen ahşap malzeme ile döşenen ve geceleri hafif bir ışıkla aydınlatılan odalardır. 0-2 yaş grubunun bulunduğu bölümlerde yatak odasına bitişik olarak emekleme odası düzenlenir. Bu oda temiz, düzenli ve çocukların güvenliğini sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.

4- Dinlenme Odaları: Çocukların gruplar halinde oturup tartışabilecekleri, zeka geliştirici oyunlar oynayabilecekleri, okuma-yazma gereksinimlerini giderebilecekleri şekilde, çocukların ilgi ve zevklerinden de yararlanılarak ev ortamı esasları çerçevesinde düzenlenir.

5- Çalışma Odaları: Uygun sayıda masa, sandalye, ders kitapları ve kütüphane dolaplarının bulunduğu bu odalarda çocuklar ders çalışır. Dinlenme amacıyla kullandıkları zamanlarda vardır.

6- Yemek Salonu: 4 ya da 6 kişilik masaların bulunduğu, rahatlık ve temizliğin ön planda olduğu salonlardır.

7- Mutfak: Çocuklara sağlıklı ve güvenli bir yemeğin hazırlanması için gerekli tedbirlerin alındığı, 6 ayda bir kontrollerin yapıldığı, günlük kuru erzak, meyve, sebze, ekmek, et gibi yiyeceklerle, temizlik malzemelerinin saklanması için uygun dolapların bulunduğu bölümdür.

8- Mama Mutfağı: 0-2 yaş grubu bebeklerin bulunduğu yuvalarda, mama hazırlanması için her türlü malzemenin bulunduğu mutfaktır.

9- Revir: İlaç kullanım, revir protokol, hasta tedavi defterinin bulunduğu, çocuklara konulan teşhis, yattığı günden çıktığı güne kadar hastalığın seyrini, yapılan tedavi biçimlerini, verilen ilaçları gösteren bir müşahade kağıdının tutulduğu, bunların

işlendiği sağlık dosyasının bulunduğu ve çocukların sağlık sorunlarıyla ilgilenen bölümdür.

10- Banyo: Çocukların kişisel temizliklerini yapabilmeleri için sürekli temiz ve düzenli tutulan bölümdür.

11- Alt Değişirme Odası: 0-2 yaş grubu bebeklerin bulunduğu yuvalarda bu odalar bulunur. Buralarda günün belirli saatlerinde gerekli temizlik ve havalandırma yapılır.

12- Çamaşırhane: Temizlik malzemeleri, çamaşır ve bulaşık makinaları, ütü, kirli ve temiz elbiseler için dolapların bulunduğu bölümdür.

13- Ambar ve Depo: Yuva için gerekli malzemelerin tutulduğu ve lazım olduğunda buralardan alındığı bölümlerdir.

14- Sosyal Amaçlı Salonlar: Çocukların müzik, tiyatro, resim, el sanatları gibi faaliyetlerini icra ettikleri bölümlerdir.

Yuvaların son zamanlarında çocuk yuvalarının çocuğun evi olduğu gerçeğinden yola çıkan ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, çocukların rahat bir ortamda bulunmaları için ranzadan tek kişilik yataklara geçilmiş, odalardaki çocuk sayıları, kuruluşun büyüklüğü ve yapısı göz önünde tutularak 10-15'ten 2-4 kişiye düşürülmüş, ahşap yataklar, elbise dolapları, ayna, resimler asılarak çocukların rahat ve kendilerini ifade edebilecekleri samimi bir ortam oluşturulmaya çalışılmıştır. Yine çocukların yaparak yaşayarak öğrenmeleri için uygulama mutfakları, bilgi ve teknoloji için bilgisayar sınıfları, oyun bahçeleri, yeşil alanlar, kum havuzları, basket ve futbol sahaları, kışların soğuk geçtiği bölgelerde kış bahçeleri (Koşay, 2013: 22-23) gibi alanlar oluşturularak çocuğun kendini geliştirmesine imkan sağlanmıştır.

Çocuk yuvalarında 6 yaşını dolduran çocuklar, ilköğretime başlamaktadır. Bu çocuklar, yuvaya en yakın okula kaydedilir, grup sorumluları çocukların öğretmenleri ile belli aralıklarla görüşerek, etütlerde derslerine yardımcı olurlar (Eryılmaz, 2010).

Aşağıda çocuk yuvalarında barınan çocukların günlük ve mevsimlik programlarına tabloda yer verilmiştir.

Tablo 2.5.1.1.1: Çocuk Yuvalarında Uygulanan Günlük ve Mevsimlik Programlar (Eryılmaz, 2010).

Üç Yaşından Yedi Yaşına Kadar Olan Çocuklara Uygulanan Yaz Programı	
Saat	Etkinlikler
6.30	Uykudan kalkma
6.30 - 7.00	Temizlik ve kahvaltıya hazırlanma
7.00 -7.30	Sabah kahvaltısı
7.30 - 8.30	Jimnastik (öğretmen tarafından)
8.30 - 9.30	Konuşma ve hikayeler (hemşireler tarafından)
9.30 - 10.00	Kum ve toprak oyunları, el işleri, şarkılar
10.00 - 11.00	Hayat bilgileri, telkinler (öğretmen tarafından)
11.00 - 12.00	Öğle yemeği
12.00 - 2.30	Uyku ve istirahat
2.30 - 3.00	Uykudan kalkma ve giyinme
3.00 - 4.00	Oyun
4.00 - 4.15	Küçük kahvaltı
4.15 - 5.00	Hikayeler, şiirler ve manzumeler, şarkılar
5.00 - 5.30	Hayat bilgisi ve telkinler
5.30 - 6.00	Akşam yemeğine hazırlık, tuvalet
6.00 - 7.00	Akşam yemeği, eller ve yüzlerin yıkanması, yatakhane
Yuvadan Okula Giden Çocuklara Uygulanan Program	
7.30 - 8.30	Kısa jimnastik, mütalaa, ders hazırlığı, okula gitme
4.00 - 6.00	Mütalaa
6.00 - 7.00	Akşam yemeği
7.00 - 8.00	Ders hazırlığı ve mütalaa
3 – 5 Yaş Grubuna Uygulanan Program	
6.30	Uykudan kalkma
6.30 - 7.00	Tuvalet ve temizlik.Çocuğu, temizliğin gerekli ve faydalı olduğuna inandırmak için titiz davranılmalıdır.
7.00 - 8.00	Sabah kahvaltısı.Çocuklar, kahvaltılarını kendileri yapar, çayın tutulması ve içilmesi, kaşık çatalın tutulması, kullanılması öğretilir.
8.00 - 10.00	Oyun.Hava açıksa dışarıda, kapalı ise içeride tahta oyuncaklarla oyunlar oynanarak hem el hareketleri hem de konuşma becerisi geliştirilir.
10.00 - 11.00	Çocukları çekecek hikaye ve bilgiler, telkinler, dikkatin terbiyesi
11.00 - 12.00	Ellerin yıkanması ve öğle yemeği, yemek esnasında yemeğin hazırlanması, pişirilmesi, erzak, aşçı, yakacaklar, temizlik hakkında konuşmalar ve telkinler yapılır.
12.00 - 2.30	Uyku ve istirahat
2.30 - 3.30	Tuvalet ve kahvaltı
3.30 - 4.00	Oyunlar
4.00 - 5.00	Faydalı hikayeler ve konuşmalar
5.00 - 6.00	Şarkılı oyunlar ve hareketler
6.00 - 7.00	Temizlik ve akşam yemeği
7.00	Yatakhane
5 – 7 Yaş Grubuna Uygulanan Program	
6.30 - 7.00	Uykudan kalkma, temizlik ve tuvalet, giyinme.Çocuklar kendi kendilerine soyunup giyinecekler, ayakkabı ve çoraplarını kendileri çıkarıp giyerler.Kirlilik ve pisliğin zararları ve tehlikeleri anlatılacak.Diş ve ağızın temizliğindeki önem anlatılacak.
7.00 - 8.00	Kahvaltı, gıdanın ehemmiyeti ve lüzumu hakkında konuşmalar
8.00 - 9.00	Jimnastik oyunu
9.00 - 10.00	Okuma ve yazma başlangıçları
10.00 - 11.00	Faydalı hikayeler ve konuşmalar
11.00 - 12.00	Temizlik ve öğle yemeği
12.00 - 2.30	Uyku ve istirahat
2.30 - 3.30	Uykudan kalkma, temizlik ve kahvaltı

3.30 – 4.30	Hayat bilgisi
4.30 – 5.30	Manzumeler, şarkılı oyunlar
5.30 – 6.00	Akşam yemeğine hazırlık
6.00 – 7.00	Akşam yemeği, el yüz temizliği
7.00	Yatakhane

Tablodan da anlaşılacağı üzere çocuğun yaşı ve gelişimsel özellikleri göz önünde bulundurularak, buna uygun bir program hazırlanmış ve çocuklar, farklı meslek elemanları tarafından hayata hazırlanmışlardır.

Aşağıdaki tabloda 1962'den 1973'e kadar açılan çocuk yuvaları, açılış tarihleri, kapasiteleri ve bakılan çocuk sayıları verilmiştir.

Tablo 2.5.1.1.2: 1962 Tarihinden 1973 Tarihine Kadar Açılan Çocuk Yuvaları, Açılış Tarihleri, Kapasiteleri ve Bakılan Çocuk Sayısı (Çağlar, 1974)

İli	Açılış Tarihi	Kapasite	Bakılan Çocuk Sayısı
Konya	1962	100	75
Kütahya	1962	100	100
Muğla	1962	25	20
Niğde	1962	25	22
Antakya	1963	100	45
İzmir	1963	225	200
Sivas	1963	100	100
Ankara	1964	150	422
Mersin	1964	150	50
Burdur	1965	50	25
Erzurum	1965	100	105
Diyarbakır	1965	150	100
İstanbul (B.Köy)	1965	450	450
Eskişehir	1966	150	120
Kayseri	1967	150	150
Bursa	1968	100	110
Yozgat	1969	200	205
Ankara	1970	25	10
Isparta	1972	50	25
Adana	1973	250	-
Toplam		2.650	2.334

Aşağıdaki tabloda 2000 yılından 2006 yılına kadar SHÇEK'e bağlı çocuk yuvalarının sayıları ve kapasiteleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Tablo 2.5.1.1.3: 2000 Yılından 2006 Yılına Kadar SHÇEK'e Bağlı Çocuk Yuvalarının Sayısı ve Kapasiteleri (Yıldırım ve Yıldırım, 2008).

Yıl	Kuruluş Sayısı	Bakılan Çocuk Sayısı
2000	78	7568

2001	81	7863
2002	82	8552
2003	83	8910
2004	91	9609
2005	95	9935
2006	107	9670

Sayılarında sürekli bir artışın olduğu çocuk yuvalarının binlerce çocuğa hizmette bulunduğu anlaşılmaktadır. Özellikle 2000-2006 senelerinde hizmet verilen çocukların sayısı, hayli fazladır.

2007 senesinde 2006'ya göre çocuk yuvaları sayısında bir düşüş meydana gelmiş ve sayı 102'ye düşmüştür. Yaşanan bu düşüşün tam tersine bakılan çocuk sayısında artış olmuş ve 9.800 çocuğa hizmet verilmiştir. 2008'de 103 çocuk yuvasında 10.218, 2009 senesinde ise 10.203 çocuğa hizmet verilmiştir (Salim, 2011: 98).

Aşağıdaki tabloda 2011'den 2016 yılına kadar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesindeki çocuk yuvalarının sayı ve kapasiteleri verilmiştir.

Tablo 2.5.1.1.4.:2011 Yılından 2016 Yılına Kadar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na Bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bünyesindeki Çocuk Yuvalarının Sayısı ve Kapasiteleri (2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 ASPB Faaliyet Raporları)

Yıl	Kuruluşun Adı	Sayı	Kapasite	Failen Bakılan Kişi Sayısı (Yatılı)
2011	Çocuk Yuvası (0-6)	10	596	402
	Çocuk Yuvası (7-12)	33	2054	1453
	Çocuk Yuvası (0-12)	25	2437	1869
	Toplam	68	5087	3724
2012	Çocuk Yuvası (0-6)	7	495	303
	Çocuk Yuvası (7-12)	20	1227	918
	Çocuk Yuvası (0-12)	19	1857	1444
	Toplam	46	3579	2665
2013	Çocuk Yuvası (0-6)	3	276	81
	Çocuk Yuvası (7-12)	10	665	412
	Çocuk Yuvası (0-12)	8	765	408
	Toplam	21	1706	901
2014	Çocuk Yuvası (0-6)	2	146	95
	Çocuk Yuvası (7-12)	3	158	155
	Çocuk Yuvası (0-12)	5	428	240
	Toplam	10	732	490
2015	Çocuk Yuvası (0-6)	1	50	37
	Çocuk Yuvası (7-12)	3	158	159

	Çocuk Yuvası (0-12)	3	288	194
	Toplam	7	496	390
2016	Çocuk Yuvası (0-6)	1	80	59
	Çocuk Yuvası (7-12)	3	158	137
	Çocuk Yuvası (0-12)	2	160	127
	Toplam	6	398	323

Verilen tablodaki bilgiler ışığında, 2011 yılında ASPB'nin kurulmasıyla çocuk yuvalarının, korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetlerinin uygun olmadığı görülmüş, bu kurumların ve baktıkları çocuk sayılarında ciddi bir azalış olmuştur. Öyleki bu azalış, yıldan yıla kendini hissettirmiştir. 2011 senesinde 68 çocuk yuvasında 3.724 çocuğa hizmet verilirken, 2016'da 6 çocuk yuvasında 323 çocuğa hizmet sunulmuştur. Bu kurumun yerini, ilerleyen yıllarda çoğunlukla yeni hizmet modellerinden biri olan çocuk evleri almıştır

Bu kurumlarda çocukların eğitim-öğretimlerine yardımcı olmak ve meslek edinmeleri için çeşitli alanlarda verilen kurslar ve doğadan yararlanmaları, toplum kaynaklarını kullanabilmeleri için düzenlenen kamplarla çocuklar desteklenir (Çocuk Yuvaları Yönetmeliği, 1999).

Sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimcisi, hemşire, öğretmen, diyetisyen gibi alanlarında uzman olan personeller, çocuk yuvalarında istihdam edilmişler, böylece korunma ihtiyacı olan çocukların daha nitelikli ve kaliteli bir sosyal hizmetten yararlanmaları sağlanmıştır.

Çocuk yuvaları, Eylül 2017 senesinde koğuş tipi kurumlardan ev tipi kurumlara geçmek için kapatılmış ve buradaki korunmaya ihtiyacı olan çocuklar, sevgi evleri ve çocuk evlerine yerleştirilmişlerdir (<https://www.karar.com/fast-pages/guncel-haberler/koğuş-tipi-yetistirme-yurtlari-kapaniyor>, 2019).

2.5.1.2.Yetiştirme Yurtları

Yetiştirme yurtları, 13-18 yaş aralığındaki korunma ihtiyacı olan çocukları korumak, barındırmak, sosyal hizmet çerçevesinde bakımlarını sağlamak, bir iş veya meslek sahibi olmalarını sağlayarak kendilerine yetmelerini mümkün hale getirmek ve böylece hem kendilerine hem de topluma yararlı bireyler olarak yetişmeleriyle görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kurumlarıdır (2828 sayılı SHÇEK kanunu). Genel olarak birçok biyolojik, gelişimsel, psikolojik, sosyal, ekonomik

sorunların baş gösterdiği ergenlik dönemindeki korunma ihtiyacı olan çocukların bakıldığı kurumlar olarak da ifade edilebilir.

Yetiştirme yurtları, 13-18 yaş aralığındaki kız ve erkek çocuklara ayrı ayrı hizmetlerde bulunur. Bu yüzden Kız Yetiştirme Yurtları ve Erkek Yetiştirme Yurtları diye ikiye ayrılarak faaliyetlerde bulunurlar (Salim, 2011: 99). Bu sosyal hizmet kurumlarında kalan, orta öğrenim ile bir sanata devam eden ve 18 yaşını dolduran gençler 20, üniversite okuyanlar ise 25 yaşına kadar korunma kararları uzatılarak hizmetlerden yararlanabilirler (Gözler, 2007).

Yetiştirme yurtları, işlevleri açısından açık ve kapalı diye ikiye ayrılırlar. Açık yetiştirme yurtlarında çocuk, toplumdaki müesseselerle içli dışlıdır. Toplum içerisindeki okul, sinema, tiyatro vb. yerlere gidebilir ve çeşitli faaliyetlere katılabilirler. Kapalı yetiştirme yurtlarında ise durum bunun tam tersidir. Tüm hayatı yurdun içerisinde geçer. Okul, sinema, tiyatro gibi faaliyetler, yurdun sınırları içerisinde gerçekleşir. Fakat farklılıklar olmakla beraber iki tipin de ulaşmak istedikleri hedef, çocukların topluma uyumunu sağlamaktır (Şahan, 2009).

Bu çocukların topluma uyumları için sosyal çalışmacı, psikolog, öğretmen, doktor, diyetisyen, hemşire (Uslu, 2011) gibi işlerinin uzmanı kişiler bu kurumlarda istihdam edilerek sonuç elde edilmek istenmektedir.

Yetiştirme yurtları daire başkanlığı tarafından yurtların temel görevleri şu şekilde sıralanmıştır; Korunma ihtiyacı olan çocukların belirlenmesi ve koruma altına alınması, bakımı, eğitimi, bir iş ve meslek sahibi yapılması, yetenekleri olan çocukları sanata yönlendirmek ve onlara yardımcı olmak, eğitim-öğretim hayatlarına devam eden gençlerin başarılı olmaları için program ve çalışmalar yaparak uygulamak, korunma kararı kalkan çocukların toplum hayatına adapte olmaları için destekler sunmak, yurtların dengeli ve ihtiyaçlara bağlı bir şekilde kurulmalarını sağlamak için planlamalar yapmak olarak verilmiştir (Şahan, 2009).

Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik (1995)'de kurumun bölümleri verilmiştir. Bunlar;

1- Sosyal Servis: Mesleki çalışmaların koordineli bir şekilde yürütülmesi için sosyal çalışmacı ve psikologların görev yaptığı bir mekandır. Görevleri;

- a) Çocuğun kuruma kabulü ve uyumu ile ilgili çalışmalar yapmak,
- b) Kurumda kalan çocukların anne-babalarına veya yakınlarına ne kadar izinli verilebileceklerinin belirlenmesi, bu kişiler hakkında sosyal inceleme raporlarını hazırlamak,
- c) Kuruluş ve çevre koşullarını dikkate alarak çocuğun psiko-sosyal gelişimlerini sağlayacak programlar hazırlamak, uygulamak ve değerlendirmek,
- ç) Çocukların korunmasını gerektiren koşulların devam edip etmediğini belirlemek, aile ve çocuk arasında sağlıklı ve sürekli ilişki kurulmasını sağlamak amacı ile en az yılda bir kez ailenin sosyal incelemesini yapmak, ziyaretçisi gelmeyen çocukların varsa ailesi, yoksa akrabaları ile irtibata geçilerek olumlu sosyal ilişkiler kurulmasını sağlamak,
- d) Çocukların okul ve işyerindeki eğitim ve öğretim işleri ile ilgili hizmetleri yürütmek ve konuya ilişkin kayıtları düzenlemek; okul-kurum ve işyeri-kurum işbirliğini sağlamak,
- e) Çocukların hukuki sorunlarının çözümlenmesine yardımcı olmak ve gerekli durumlarda konuyla ilgili olarak Genel Müdürlük Hukuk Müşavirliği ile koordinasyonu sağlamak,
- f) Kurumda hizmetin verimliliğini arttırmak, personelin, çocukların özelliklerine uygun davranış geliştirmelerini sağlamak amacıyla çeşitli konularda hizmet içi eğitim programları ve seminerler hazırlanmasını ve müdürün uygun göreceği zamanlarda kurum personeline sunulmasını sağlamak,
- g) Kurumda verilen hizmetlere toplumsal sorumluluk çerçevesinde, halkın gönüllü katkı ve katılımlarını sağlayıcı etkinlikleri organize etmek, konuya ilişkin programlar geliştirerek, yürütülmesini sağlamak, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kişi ve kuruluşlar arasında işbirliğinin sağlanmasında rehberlik yapmak,
- h) Yükseköğrenime veya yatılı okullara devam eden çocukların sosyal ve psikolojik gereksinimlerini belirlemek, ihtiyaçlarının zamanında karşılanması amacıyla çalışmalar yapmak,

- ı) Kurumdan ayrılan çocuğun, kurumla ilişkisinin sürmesi, toplumda izlenmesi ve desteklenmesi konusunda gerekli çalışmaları yürütmek,
- i) Çocukların psiko-sosyal yönden gelişimlerinin sağlanması amacıyla sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler düzenlemek, bunun için toplum kaynaklarının kullanımını yönünde çalışmalar yapmak,
- j) En az ayda bir kez servisin tüm elemanları, çocuğun grup sorumlusu ve gerek duyulan diğer elemanların katılımı ile “*Vak’a Tartışma ve Değerlendirme*” toplantıları yapmak,
- k) Çocuklarla yapılan mesleki çalışmalar ve tüm kayıtların gizlilik ilkesine uygun olarak hazırlanması ve saklanması sağlamak,
- m) Kurumun amacına uygun inceleme ve araştırmalar yapmak olarak ifade edilmiştir.

2- Mülakat Odası: Meslek elemanlarının çocuk veya aileleriyle mülakat yapabilecekleri rahat bir ortam olarak düzenlenen kısımdır. Bu odanın kullanılması ile sosyal servis ilgilenir.

3- Yatak Odaları: Olanaklar ölçüsünde az sayıda çocuğun yararlanabileceği şekilde düzenlenmesi, geceleri hafif şekilde aydınlatılması sağlanır ve kurumun bulunduğu yörenin, iklim, fiziki ve sağlık koşulları dikkate alınarak ev ortamına uygun şekilde tercihen ahşap malzeme ile döşenir.

4- Dinlenme Odaları: Çocukların küçük gruplar halinde yararlanabilecekleri şekilde birden fazla bulunması esastır. Çocukların gruplar halinde oturup tartışabilecekleri, zeka geliştirici oyunlar oynayabilecekleri, okuma gereksinimlerini giderebilecekleri şekilde, çocukların ilgi ve zevklerinden de yararlanılarak ev ortamı esasları çerçevesinde düzenlenir.

5- Çalışma Odaları: Çocukların grup sorumlularının eşliğinde ders çalıştıkları odalardır. Bu odalarda uygun sayıda masa, sandalye, ders kitapları ve kütüphane dolapları bulunur. Bu odaların sayısı, yurttaki çocukların grup sayıları kadar olmalıdır.

6- Yemek Salonu: Altı veya dört kişilik yemek masaları, yeterli sayıda sandalye bulunur. Burada çocukların temiz, rahat ve düzenli bir ortamda yemek yemelerine özen gösterilir.

7- Mutfak: Çocuklara yemeğin pişirildiği ve hazırlandığı mekandır. Çocukların sağlığı için düzenli, temiz olması elzemdir.

8- Uygulama Mutfağı: Çocuklara yemek yapma konusunda beceri kazandırmak amacıyla kurulmuş bir bölümdür.

9- Revir ve Tecrit Yeri: Hastalanan çocukların olanaklar ölçüsünde tedavi edildiği bölüme revir denilirken, bulaşıcı hastalıkların baş göstermesi halinde çocukların tecrit altına alındığı odalara ise tecrit yeri denilir.

10- Banyo: Çocukların kişisel temizliklerini yapabilmeleri ve banyo ihtiyaçları için kurulan bölümdür.

11- Çamaşırhane: Kirli çamaşırların yıkandığı bölümdür.

12- Ambar ve Depo: Müdürün izni ile açılan ve günlük iase ihtiyaçlarının karşılanması için açılan bölümdür.

13- Sosyal Amaçlı Salonlar: Olanaklar ölçüsünde çocukların müzik, tiyatro, resim, el sanatları ve çeşitli faaliyetlerinde müştereken yararlanabilecekleri salonlardır.

Yetiştirme yurtları, Eylül 2017 itibariyle tamamen dönüştürülerek, 5-6 çocuğun bir arada yaşadığı ev tipi modele geçilmiştir (yetiştirme yurtları bu ay itibarıyla tamamen dönüştürüldü, 2019). Çocuklara birçok faydalı hizmette bulunan çocuk evlerinden daha sonra bahsedilecektir.

Yetiştirme yurtlarındaki çocukların eğitim-öğretim hayatlarına devam etmeleri, boş zamanlarını değerlendirmeleri, yeteneklerini geliştirmeleri, kendilerine olan güvenlerinin artması, sağlıklı psiko-sosyal ve fiziksel gelişimlerinin sağlanması ve farklı beceriler edinmeleri için çeşitli imkanlar sunulmaktadır (Koşay, 2013: 24).

2006 senesinde 103 yetiştirme yurdunda 3.570'i kız, 6.836'sı erkek toplam 10.406 çocuğa, 2007'de 110 yetiştirme yurdunda 3.811'i kız, 6.491'i erkek toplam 10.302 çocuğa, 2008'de 114 yetiştirme yurdunda 3.739'u kız, 6.402'si erkek toplam 10.141

çocuğa, 2009'da 105 yetiştirme yurdunda yaklaşık 10.000 çocuğa sosyal hizmet sağlanmışır (Salim, 2011: 99).

2005 senesinde yetiştirme yurtlarında kalıp, çeşitli alanlarda çalışan ve çalışmayan çocukların dağılımı hakkında tabloda bilgi verilmiştir.

Tablo 2.5.1.2.1: 2005 Yılında Yetiştirme Yurtlarında Kalıp, Çalışan Çocukların Dağılımı (Şenocak, 2005)

Çalışılan Yer	Kız	Erkek	Toplam
Kuruluş Atölyesinde Çalışan	3	11	14
Özel İşyerinde Çalışan	47	167	214
Boşta ve Beklemeli	369	460	829
TOPLAM	419	638	1057

Verilen bilgilerden kuruma bağlı atölyelerin sayısının oldukça az olduğunu çıkartmak mümkündür. Bu da bizlere Tanzimat döneminde çoğunlukta olan işbaşı eğitim ile edinilen meslekşmenin Cumhuriyet döneminde azaldığını göstermektedir.

Yetiştirme yurtlarında 2000-2003 yılları arasında kalan çocukların işe yerleştirme oranları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.5.1.2.2: İşe Yerleştirilen Gençlere İlişkin 2000-2003 Verileri (Şenocak, 2005)

Eğitim Düzeyi	Mezun	İşe Yerleştirilen	Oran %
İlkokul	1110	693	62
Ortaokul	1899	1470	77
Lise ve Dengi	2169	60	45
Yüksek Okul	133	60	45
Üniversite	77	33	43
TOPLAM	5388	2316	43

Sayıları yıldan yıla artan korunma ihtiyacı olan çocukları topluma kazandırmak, ayakları üzerinde durmalarını sağlamak, üretime katmak ve 18 yaşını doldurarak, yurttan ayrılma aşamasına gelen gençleri sosyal güvenceye kavuşturmak için 3413 Sayılı Kanun gereğince her yıl 1500 civarında çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam sağlanmaktadır. 3413 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği 1988 senesinden 2005'e kadar 24.055 genç istihdam edilmiştir (a.g.e., 2005).

Aşağıdaki tabloda 1950-1973 yılları arasında kurulan yetiştirme yurtlarının kurulma tarihi, bu yurtların isimleri ve kuruldukları yerler hakkında bilgiler verilmiştir.

Tablo 2.5.1.2.3: 1950 Tarihinden 1973 Tarihine Kadar Kurulan Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş Tarihi, Yurtların Adı ve Kuruluş Yerleri (Çağlar, 1974)

Kuruluş Tarihi	Yurtların Adı	Açıldığı Yer
1950	Ankara	Kızılcahamam
1950	Bilecik	Merkez
1950	Erzincan	Tercan
1950	Yozgat	Sarayköy
1951	Ankara	Zirkayı
1951	Eskişehir	Mahmudiye
1951	İstanbul	Mevlanakapı
1951	İzmir	Bornova
1951	Kayseri	Zincidere
1951	Tekirdağ	Merkez
1952	Ankara	Gazi
1952	Balıkesir	Alibeyadası
1952	Burdur	Askeriye
1952	Giresun	Merkez
1952	Hatay	Merkez
1952	İstanbul	Yakacık
1952	Samsun	Merkez
1953	Elazığ	Harput
1953	İstanbul	Ağaçlı
1953	İstanbul	Küçükyalı
1953	Kocaeli	İzmit
1954	Ankara	Aktaş
1954	Eskişehir	Merkez
1954	İzmir	Buca
1954	Kayseri	Merkez
1954	Zonguldak	Ereğli
1955	Afyon	Merkez
1955	Bolu	Düzce
1955	Bursa	Merkez
1955	İstanbul	Kadıköy
1955	Kütahya	Merkez
1955	Maraş	Merkez
1956	Edirne	Merkez
1956	Gaziantep	Kilis
1956	Zonguldak	Safranbolu
1957	Burdur	Merkez
1957	Denizli	Merkez
1957	Manisa	Merkez
1957	Sakarya	Adapazarı
1958	Adana	Merkez
1958	Aydın	Merkez
1958	Gümüşhane	Merkez
1958	Sivas	Merkez
1958	Yozgat	Merkez
1959	Ağrı	Merkez
1959	Ankara	Ayaş
1959	Çanakkale	Eceabat
1959	İstanbul	Büyükçekmece

1959	Urfa	Merkez
1960	Balıkesir	Merkez
1960	Isparta	Merkez
1960	Diyarbakır	Merkez
1960	Muğla	Merkez
1961	Kars	Merkez
1961	Malatya	Merkez
1961	Niğde	Merkez
1961	Tokat	Merkez
1961	Mardin	Merkez
1961	Konya	Merkez
1962	Kayseri	Talas
1962	Trabzon	Merkez
1962	Nevşehir	Merkez
1962	İzmir	Merkez
1963	Çorum	Karma
1963	Erzurum	Merkez
1963	İçel	Merkez
1963	Kastamonu	Merkez
1963	Ordu	Merkez
1963	Sinop	Merkez
1963	Uşak	Merkez
1964	Adıyaman	Merkez
1964	Amasya	Merkez
1964	Artvin	Merkez
1964	İstanbul	Büyükçekmece
1965	Kırklareli	Merkez
1966	Antalya	Merkez
1966	Gaziantep	Merkez
1966	Çanakkale	İmroz
1966	Ankara	Etimesgut
1968	Muş	Merkez
1968	İstanbul	Çatalca
1969	Bursa	Sırameşeler
1969	Çanakkale	Merkez
1970	Çanakkale	Merkez
1970	Kırşehir	Hirfanlı
1970	Isparta	İslamköy
1970	Sakarya	Kerkez
1971	Isparta	Atabey
1972	Ankara	Yeni Mahalle
1972	Edirne	Merkez
1972	Erzurum	Hınıs
1972	Gümüşhane	Merkez
1972	İstanbul	Bozhane
1972	Zonguldak	Bulak
1973	Sinop	Merkez

23 yıllık bir zaman zarfında 95 adet yetiştirme yurdunun açılmış olması, devletin korunma ihtiyacı olan çocuklara verdiği önem açısından son derece önemlidir. Gelineen süreçte devlet, sadece belirli bölgelerde değil, yurdun yedi bölgesinde de korunma ihtiyacı olan çocuklar için kurumlar açabilmiş ve bu hizmeti tüm yurda yayabilmiştir.

Aşağıdaki tabloda 1998 ile 2002 yılları arasında kurulan yetiştirme yurtlarının sayısı, kapasiteleri ve bakılan çocuk sayıları hakkında bilgiler verilmiştir.

Tablo 2.5.1.2.4.:1998 Yılından 2002 Yılına Kadar Yetiştirme Yurtlarının Sayısı, Kapasiteleri ve Bakılan Çocuk Sayısı (Gözler, 2007).

Yıllar	Yetiştirme Yurdu Sayısı	Kapasite	Bakılan Çocuk Sayısı
1998	95	9.287	9.553
1999	98	9.497	9.521
2000	100	9.444	9.448
2001	103	9.448	9.707
2002	107	9.295	9.439

1998-2002 yılları arasında açılan yetiştirme yurtlarının sayılarının sürekli arttığı ve kapasitelerinin üzerinde bir hizmet verdikleri görülmektedir. Bu da verilen yıllarda sayıları sürekli artan yetiştirme yurtlarının talebi karşılayamadığını göstermektedir.

Aşağıdaki tabloda 2011 ile 2016 yılları arasında kurulan yetiştirme yurtlarının sayısı, kapasiteleri ve bakılan çocuk sayıları hakkında bilgiler verilmiştir.

Tablo 2.5.1.2.5: 2011 Yılından 2016 Yılına Kadar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na Bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bünyesindeki Yetiştirme Yurtlarının Sayısı, Kapasiteleri ve Bakılan Çocuk Sayısı (2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 ASPB Faaliyet Raporları)

Yıl	Kuruluşun Adı	Sayı	Kapasite	Fiilen Bakılan Kişi Sayısı (Yatılı)
2011	Erkek Yetiştirme Yurtları	52	4069	2777
	Kız Yetiştirme Yurtları	37	2760	1565
	Toplam	89	6829	4342
2012	Erkek Yetiştirme Yurtları	48	3203	2350
	Kız Yetiştirme Yurtları	17	998	606
	Toplam	65	4201	2956
2013	Erkek Yetiştirme Yurtları	37	2380	1201
	Kız Yetiştirme Yurtları	5	270	138
	Toplam	42	2650	1339
2014	Erkek Yetiştirme Yurtları	20	1173	637
	Kız Yetiştirme Yurtları	4	210	271
	Toplam	24	1383	908
2015	Erkek Yetiştirme Yurtları	7	423	285
	Kız Yetiştirme Yurtları	3	140	116
	Toplam	10	563	401
2016	Erkek Yetiştirme Yurtları	6	363	274
	Kız Yetiştirme Yurtları	2	100	122
	Toplam	8	463	396

2011-2016 yılları arasında açılan yetiştirme yurtlarının sayıları ve kapasiteleri yıldan yıla azalmakla beraber sosyal hizmet sağladıkları korunma ihtiyacı olan çocuk sayısında da bir azalma olmuştur. Yani kapasitelerinin altında kalan bir çocuk sayısına hizmet sağlamışlardır. Bunun nedeni, korunma ihtiyacı olan çocukların sayılarının azalması değil, 2011 yılında ASPB'nin kurulması ile Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kaldırılması ve bu çocuklara yönelik sosyal hizmet modelinin değişim göstermesidir. Artık korunma ihtiyacı olan çocuklar için kışla tipi kurumlar yerine, ev tipi kurumlar uygun görüldüğü için yetiştirme yurtlarında hizmet verilen çocuk sayısında sürekli bir azalma olmuştur.

2.5.1.3.Çocuk ve Gençlik Merkezleri (ÇOGEM)

ÇOGEM'ler eşler arası anlaşmazlık, hastalık, şiddet, ihmal, yoksulluk, kötü muamele, yetersiz beslenme vb. sebeplerden tehlikelere karşı savunmasız kalan ve ne yapacağını bilemez bir halde olan çocuk ve gençlerin geçici bir süreliğine, topluma tekrar kazandırmak için rehabilitasyonlarını gerçekleştirmek amacıyla kurulan yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kurumları olarak ifade edilebilirler (Yaşar ve Dağdelen, 2013: 211).

Kuruluş nedenlerinden başka biri de özellikle 1990'lı yıllarda sayısal olarak büyük rakamlara ulaşan “sokak çocukları” olgusunun toplumsal huzur ve vicdanı rahatsız edecek bir boyuta ulaşması ile ÇOGEM'ler SHÇEK Kanununa eklenen ek maddeyle bu soruna çözüm olması için kamu politikası haline gelmiştir (Salim, 2011: 99-100).

Özellikle büyükşehirlerdeki sokakta yaşayan çocuklarla uğraşan ÇOGEM'ler; “yatılı”, “gündüzlü” ve “yatılı ve gündüzlü” diye üçe ayrılırlar. Çocuklar, bu kurumlara alınmadan önce ilk adım istasyonu veya gözlemevi denilen birimlerde gözlendikten sonra kendilerine uygun ÇOGEM'e gönderilmişlerdir (Salim, 2011:100). Bu gözlemevlerinde çocukların gözlenmesinin sebebi; tamamıyla sokakta yaşayan ya da geçici bir süreliğine sokakta yaşayan –sokakta işçi olarak çalışan- çocukları birbirinden ayırarak, onlara daha faydalı olabilmektir.

ÇOGEM'lerin iç işleyişleri, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının iç işleyişlerinden farklılık göstermektedir. Bu kurumlardaki sokak çocukları, korunma altındaki diğer çocuklardan farklı görüldükleri için kapalı kurumlarda uzun süre

kalamayacakları kabul edilmekte ve “açık kapı” sistemiyle kuruma geliş ve gidiş saatleri esnek kurallara bağlanmıştır (Yazıcı, 2013: 152).

ÇOGEM’lerde bulunan çocukların korunma kararları bulunmadığı için istedikleri zaman kurumdan ayrılabilirler ve bu durumda da kaçak muamelesi görmezler. Fakat çocuğun rehabilitasyonuna devam edebilmek için varsa ailesi, polis veya jandarmaya haber verilir (a.g.e., 2013: 153).

Bu kurumların ilk müdahale birimleri ve gece barınağı diye yatılı alt birimleri de bulunmaktadır. İlk müdahale birimlerinde gezici sosyal hizmet ekipleri, kamu veya özel kurum ve kişiler tarafından bildiri mi sağlanan çocuklara, ilk müdahalenin yapıldığı, giyim, beslenme, sağlık, temizlik ihtiyaçlarının karşılandığı, geçici süreliğine barınma hizmetinin verildiği, aileler ile bağlantının sağlandığı ve gerektiğinde bu çocuklara uygun kurumlar arasında havale işlemlerinin yapıldığı birimdir. Gece barınağı biriminde ise sokakta yaşayan çocukların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde onları, gece başlarına gelebilecek tehlikelerden korumak, temizlik ve beslenme ihtiyaçlarını karşılamak ve geçici süreliğine barınma ihtiyaçlarının karşılanması temel hedeftir (Yalçın, 2011).

Korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili diğer sosyal hizmet kurumlarından farklılık gösteren bu kurumların kuruluşunda sokakta yaşayan çocuklar etkin rol oynamaktadır. Bu kurumlar, çocukları kötü yola düşüren ve onları içerisinde buldukları topluma ve değerlere yabancılaştıran etkenlerle mücadele kapsamında günümüzde de faaliyetlerini sürdürmektedirler.

2008 senesinde ÇOGEM’lerin sayısı, kapasiteleri, kayıtlı çocuk sayısı, yatılı ve gündüzlü bakılan çocuk sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.5.1.3.1: Temmuz 2008 İtibarıyla ÇOGEM’lerdeki Mevcut Kapasite ve Bakılan Kişi Sayısı (Yolcuoğlu, 2009)

Kuruluşun Adı	Mevcut Durum				
	Sayı	Kapasi-te	Kayıtlı Kişi Sayısı	Fiilen Bakılan (Yatılı)	Gündüzlü Bakılan
ÇOGEM Yatılı	15	440	337	257	-
ÇOGEM Gündüzlü	25	-	7251	-	6857
ÇOGEM Yatılı-Gündüzlü	3	61	774	-	466

ÇOGEM'lerde 2006'da 44 tanesinde 9114 çocuğa, 2007'de 43 tanesinde 8947 çocuğa, 2009'da 38 tanesinde 8756 çocuğa, 2010'da 37 tanesinde 8934 çocuğa hizmet verilmiştir (Yıldırım, 2017). Bu sayılara, yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet veren ÇOGEM'ler dahildir.

2.5.1.4. Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM)

SHÇEK'e eklenen 1.2.2007 tarih ve 5579 sayılı kanunla şüca bulaşmış, şüca sebebiyle mağdur olmuş ya da sokakta yaşayan çocuklar için Çocuk ve Gençlik Merkezleri (ÇOGEM), Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri (BSRM) ve Koruma-Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri (KBRM) kurulmuştur. Bu çocukların damgalanmalarını, kişiliklerinin zarar görmesini önlemek ve bu merkezleri tek çatı altında toplamak için 6518 sayılı ve 6.2.2014 tarihli kanunla Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM) kurulmuş ve böylece tek merkezde toplanmışlardır (Bahadır, 2018: 25).

ÇODEM'lerin Özellikleri; (a.g.e.: 25)

- 1- En az 20 en fazla 40 kişilik kontenjanlarla açılırlar.
- 2- Refakatçisi olmayan çocuklar için açılan merkezin kapasitesi 80 kişiyi geçemez.
- 3- Buradaki villa tipi evler, tek kişilik ve üç kişilik odaların bulunduğu ve 10 çocuğun kalabileceği şekildedir.
- 4- Bu kurumlarda çocuğun gelişimsel özelliklerinin merkezde olduğu sportif, sosyal, kültürel ve sanatsal etkinliklerin bulunduğu alanlar düzenlenmiştir.

Suç mağduru, suça sürüklenen ve sokaklarda tehlikelerle karşı karşıya kalan çocuklara gerekli hizmetlerin verilmesinin amaçlandığı bu kurumlarda, suça bulaşmak, teşvik edilmek ve sokakta yaşıyor olmak ile 11-18 yaş aralığında olmak kuruma kabul şartlarındandır (Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği, 2015: 1, 4).

Mağdur olmuş, suça sürüklenmiş, sokakta yaşayan, hamile kalan ve madde bağımlılığı gibi alanlarda hizmet veren ÇODEM'ler, merkeze kabul edilen her çocuğa meslek elemanları arasından bir danışman görevlendirir. Bu kurumlarda imkanlar dahilinde en az bir çocuğa bir danışman gelecek şekilde ayarlama

yapılmaya çalışılır. Fakat imkanlar el vermediğinde en fazla 10 çocuğa bir danışman hizmet verecek şekilde ayarlama yapılır (Çocuk Destek Merkezleri, 2019).

Çocukların hayata hazırlanmaları ve sosyalizasyonlarının artması için meslek ve uğraş atölyeleri, eğitim atölyeleri, terapi odaları, hobi bahçeleri, hayvan barınakları ve spor alanları gibi faaliyetler gerçekleştirilmektedir (Atakan, 2018).

Çocuğun yararının ön planda olduğu bu kurumlarda çeşitli komisyonlar aracılığıyla hizmetler verilmeye çalışılmıştır. Bu komisyonlardan koordinasyon ve değerlendirme komisyonunda; sorunlar hızlı ve yerinde çözülmeye çalışılırken, merkezde kalan çocuklardan oluşan çocuk komisyonunda; çocukların yönetime katılarak kendilerini ifade etmeleri, sorumluluk alarak sosyalleşmeleri amaçlanır. Kurumdaki kurallara uyan ve uymayan çocuklar ödül ve disiplin komisyonunda belirlenir. Tabi burada çocuğun istedik davranışlar sergileyebilmesi için ödül önceliklidir (Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği, 2015: 18, 21, 23).

2.5.2.Ev Tipi Kurumlar

Bu kurumlar, az sayıda (5-10) çocuğun yeme, içme, barınma vb. ihtiyaçlarının karşılandığı (Yazıcı, 2013: 148), ev ortamındaki gibi rahat ve sıcak bir aile ortamının sağlandığı, katı kuralların olmadığı ve çocukların sevgi, şefkat, ilgi gibi ihtiyaçlarını daha fazla giderdikleri kurumlardır.

Bu kurumların çocuğun zihinsel, sosyal, psikolojik, duygusal, bedensel ve manevi gelişimlerini olumlu yönde etkilediği yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur.

Söz konusu kurumlar içerisinde; çocuk köyleri, çocuk evleri siteleri, çocuk evleri ve sevgi evleri sayılabilir. Fakat bu kurumlar, çocuk evleri özelliği taşıdıklarından, çalışmada çocuk evleri ve az da olsa sevgi evlerinden bahsedilecektir.

2.5.2.1.Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Yeni Bir Kurumsal Bakım Modeli: Çocuk Evleri/Sevgi Evleri/Çocuk Evleri Sitesi

Çocuk Evleri Modeli, Türkiye’de sosyal devlet anlayışı içerisinde yer alan çocuk koruma sistemi dahilindeki kamu politikalarından olan kurum bakımı modelindeki en güncel, en sağlıklı (Salim, 2011: 100) ve şu ana kadar çocukları hayata hazırlama noktasında işe en çok yarayan modeldir.

Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik'in 4. maddesinde çocuk evleri, *“Her ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde tercihen il merkezinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde 5 ila 8 çocuğun kaldığı evler”* olarak tanımlanmıştır.

Çocuk evlerinde 0-18 yaş grubundaki 5-8 çocuğa barınma, bakım, koruma hizmetleri sağlanarak, biyo-psiko-sosyo-ekonomik ve manevi gelişimlerinin sağlıklı bir biçimde geliştirilmesi, yaşama ve topluma uygun bir şekilde hazırlanmalarına çalışılmaktadır (Yazıcı, 2013: 151). Bu da korunma ihtiyacı olan çocuğun, ebeveynleri yanında yaşayan çocuklar gibi büyümesini ve gelişimini sürdürmesini sağlamaktadır.

Pilot uygulama olarak ilk çocuk evi 2000 yılında Ankara'da açılmıştır. Çocuk evleri başarılı olunca yaygınlaşarak, ülkenin çoğu yerinde açılmışlardır (a.g.e.: 2013: 151). 2006'da 31 tane çocuk evi açılmış, 2007'de bu sayı 64'e yükselmiştir. 2008 senesinde 76 çocuk evinde 550 çocuğa hizmet verilmiş, 2009'da ise 1000 çocuğun hizmet gördüğü 160 çocuk evi faaliyette bulunmuştur (Yaşar ve Dağdelen, 2013: 211).

İlk kurulduklarında SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk ve Gençlik Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın bünyesinde faaliyetlerde bulunan çocuk evleri, SHÇEK kapatılınca 633 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü-Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı'na bağlanmışlardır (Yazıcı, 2012: 509).

Korunma ihtiyacı olan çocukların bakım ve korunmasında önemli görevler üstlenen, çocuk evlerine temel oluşturan ve bir proje olarak uygulamaya konulan *“sevgi evleri”*, bu çocukların site içerisindeki küçük ve müstakil evlerde ihtiyaçlarını karşılamakta, aile ortamına benzer bir yapı oluşturularak kendilerine güven duymalarını ve topluma hazırlanmalarını hedeflemektedir (a.g.e., 2012: 508). Sevgi evlerinde en fazla üçer kişilik odalardan oluşan ve 10-12 çocuğun kaldığı, banyo, ders çalışma, dinlenme, yemek yeme gibi ihtiyaçların daha kısa sürede karşılandığı evlerdir (Uğur, 2013: 153).

Bu sosyal hizmet kurumları, korunma ihtiyacı olan çocukların toplumdan dışlanmadan, yurt ya da yuva çocuğu gibi etiketler almadan ve her türlü gelişimlerini, aileleri yanında yaşayan çocuklarla paralel bir şekilde sürdürmelerine imkan sağlayan kurumlardır. Ayrıca bu kurumlarda bulunan çocuklar, bir evin nasıl

idare edileceğini öğrenerek, bu konuda güven ve cesaret sahibi oldukları için 18 yaşını doldurup ayrıldıktan sonra bir evi rahatça geçindirebilirler (Yavuz, 2016).

Çocukları ziyaret etmek isteyen ebeveyn ya da akrabaların hem güvenlik hem de ziyaretçisi olmayan çocukların olumsuz etkilenmemeleri için evlere gitmeleri yasaktır (Başer, 2013). Ziyaretler bakanlığın belirlenen kurumlarında yapılmaktadır.

Çocuk evlerinde kalan çocukların devlete maliyeti, kurum bakımından yararlanan çocuklara göre daha uygundur. 2012 yıl sonu verilerinden anlaşıldığına göre, çocuk evlerinde kalan bir çocuğun devlete aylık maliyeti 1550 TL iken kurum bakımından yararlanan bir çocuğun aylık maliyeti 2850 TL gibi uçuk bir rakamdır (a.g.e., 2013). Dolayısıyla çocuk evleri hizmet modeli, kurum bakımı modeline göre daha az bir maliyet gerektirir denilebilir.

Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik'in 14. Maddesinde çocuk evlerinin bölümleri verilmiştir. Bunlar;

- 1- Giriş Bölümü: Çocuklar ile personelin ayakkabı ve giysilerini koydukları bölümdür.
- 2- Oturma ve Yemek Salonu: Oturma salonları, çocukların dinlendikleri, televizyon seyrettikleri, bilgisayar kullanabildikleri, oyun oynadıkları mekanlardır. Buradaki eşyalar, çocukların rahatça kullanabildikleri ve güvenlikleri düşünülerek seçilir. Yemek salonu ise yemek yenilen bölümdür.
- 3- Mutfak: Çocukların istedikleri zaman çay içtikleri, kahve ve yemek hazırlayabildikleri bölümdür.
- 4- Yatak Odası: Bu bölümde kalan çocukların her birine 4 m² alan düşecek şekilde hesaplama yapılır. Boylarına uygun karyola, bir etajer ve elbise dolabı bulundurulur.
- 5- Banyo ve Duşlar: Çocukların düşmelerini engellemek için gerekli önlemlerin alındığı, kullanılan araç-gereçlerin çocukların yaşlarına uygun olarak seçildiği ve temizlik kurallarına önem verilen bölümdür.
- 6- Tuvalet ve Lavabolar: Çocukların düşmelerini engellemek için gerekli önlemlerin alındığı, kapıların içten ve dıştan açıldığı ve çocukların yaş ve özelliklerinin dikkate alınarak tasarlanan bölümdür.

Aynı evde kalması uygun bulunan korunma ihtiyacı olan çocuklardan en küçüğü ile en büyüğü arasında yaş farkının en fazla üç yaş olması, bu çocukların kardeş olmaları durumunda yaş farkının aranmaması ve yaş, cinsiyet, kardeş olup olmamaları ölçütleri göz önünde tutularak, değerlendirmenin Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi tarafından yapılması şartlar arasındadır. Yine ağır ruhsal sorun ve engellinin olmaması, sürekli bakım gerektiren bir tedavisinin ve sağlık sorununun bulunmaması gerekir (Yazıcı, 2012: 511-512). Yine evlat edinme, koruyucu aile hizmetlerinden yararlanması ve ailesi yanına dönmesi ihtimal dahilinde olmayan, dolayısıyla evlerde uzun süre kalacak olan çocukların seçilmesi önceliklidir (Başer, 2013).

Herhangi bir kurumdayken çocuk evine kabul edilen çocuk, uyum problemi yaşayabilmektedir. Bu uyum problemini ortadan kaldırmak için çocuk evleri ile ilgili bilgilendirmeler yapılmakta, çocuğu alıştırmak amaçlı misafir olarak kısa süreli ziyaretler gerçekleştirilmektedir (a.g.e., 2013).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün önceliği, korunma ihtiyacı olan çocukların öz aileleri yanında bakımlarının sağlanması, eğer bu durum mümkün değilse koruyucu aile, evlat edinme ya da sosyal ve ekonomik destek hizmetlerinden yararlandırmaktır. Fakat bunlar bir çözüm üretmiyorsa çocuk, mecburen kurum bakımına alınır (Yavuz, 2016). Çocuğun öz ailesi yanında aldığı hizmetlere ve bu ortama en yakın kurum bakımı olarak çocuk evleri gösterilebilir.

Toplu yaşamın getirdiği yoksunluk ve yoksullukları yaşamadan komşuluk ilişkileri içerisinde yaşanan bu evlerde devletin yanında sivil toplum örgütlerinin de etkililiği fazladır (<http://www.mutluyuva.org>, 2019). Bunlardan bazıları; Mutlu Yuva Mutlu Yaşam Derneği, Geleceğimizin Çocukları Vakfı, Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı gibi sivil toplum örgütleridir.

Yavuz (2016)'un SHÇEK'in İzmir çocuk evleri sitesinden aldığı bilgilere göre kurum bakımından çocuk evine geçiş yapan çocuklarda olumlu yönde gerçekleşen bazı özellikler vardır. Bunlar; Ders başarı düzeylerinin arttığı, öz bakım ve özgüvenlerinin geliştiği, paylaşmayı daha çok tercih ettikleri, arkadaşlarına karşı kabul edilebilir davranışlar içerisine girdikleri, toplumsal kuralları daha çok benimsedikleri ve bu kurallara uymaya hevesli oldukları, kendilerinde güven

özelliklerinin gelişerek sorun çözme becerilerinin arttığı, kendilerine ait hedefler oluşturabildikleri, birebir iletişim ve etkileşimde daha etkili davranışlar geliştirdikleri, geleceğe hazırlanma ve bu doğrultuda hedef oluşturabilme özelliklerinin gelişim gösterdiği, aile olma kavramına daha fazla anlam yükledikleri ve evdeki kurallar ile temizlik işlerini öğrendikleridir.

Çocuk evlerinde sınırlı sayıda çocuğun bulunması, bakım personelinin az olması, sürekli değişmemesi, çocukların bağlanma ve güven duygularını olumlu yönde etkiler, çocukları etiketlenmekten kurtarır. Ayrıca bu evlerde aynı cinsiyetten kardeşler genelde bir arada yaşadıklarından bağlanma duygularının arttığı gözlenmektedir (Yazıcı, 2012: 513).

Aşağıdaki tabloda 2011-2016 yılları arasında sevgi, çocuk evi ve çocuk evleri sitelerinin sayıları, kapasiteleri ve yatılı bir şekilde bakılan çocukların sayıları hakkında bilgiler verilmiştir.

Tablo 2.5.2.1.1: 2011-2016 Yılları Arasında Sevgi Evi, Çocuk Evi ve Çocuk Evleri Sitelerinin Sayıları, Kapasiteleri ve Bakılan Çocuk Sayısı (2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 Aile ve Sosyal Politikalar Faaliyet Raporları)

Yıllar	Kuruluşun Adı	Sayı	Kapasite	Filen Bakılan Kişi Sayısı (Yatılı)
2011	Sevgi Evi (0-12)	28	2473	2073
	Sevgi Evi (13-18)	25	1179	931
	Çocuk Evi (0-12)	329	1899	1867
	Çocuk Evi (13-18)	119	737	725
	Toplam	501	6288	5596
2012	Sevgi Evi (0-18)	45	4019	3301
	Çocuk Evi (0-18)	649	3814	3581
	Toplam	694	7833	6882
2013	Sevgi Evi (0-18)	61	5262	3952
	Çocuk Evi (0-18)	906	5286	4953
	Toplam	967	10548	8905
2014	Sevgi Evi (0-18)	73	5666	4352
	Çocuk Evi (0-18)	1015	5887	5068
	Toplam	1088	11553	9420
2015	Çocuk Evleri Sitesi (0-18)	86	6011	4950
	Çocuk Evi (0-18)	1057	6107	5366
	Toplam	1143	12118	10316
2016	Çocuk Evleri Sitesi (0-18)	92	6388	5257
	Çocuk Evi (0-18)	1092	6277	5626
	Toplam	1184	12665	10883

Tabloda verilen bilgilerden yola çıkarak; korunma ihtiyacı olan çocuklara sıcak bir aile ortamı sunan sevgi, çocuk evleri ve çocuk evleri sitelerinin sayılarının, kapasitelerinin ve bakılan çocuk sayısının büyük bir şekilde arttığı görülmektedir. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları birer birer kapanırken, çocuk evlerinin sayılarının artması, devletin çocuk evlerine verdiği önem ve çocuklara getirdiği yararlılardan ileri gelir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın yöntemi ele alınmıştır. Araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması, çözümlenmesi, yorumlanması ile ilgili bilgiler verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, ortaya koyduğu bilgiler, ulaşmak istediği amaç ve yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer verilen sorulara verilen cevaplar ile literatür taraması ve nitel bir araştırma örneğidir. Nitel araştırmalarda sayısal veri ve analizlerden ziyade elde edilen bilgiler, belgeler ışığında sözlü olarak yorumlanma yoluna gidilmektedir (Cingöz, 2018: 26). Durum/Vak'a çalışması kapsamında yapılan bir çalışma olduğu için kaynak olarak var olan bilgiler ve olayı yaşayıp, bilen bireyler ön plandadır.

3.2.Çalışmanın Örnekleme

Araştırmanın örneklemini; Çocuk evlerine giden süreçte yaşananlar ve çocuk evleri ile ilgili kurulan sivil toplum örgütlerinden biri olan Mutlu Yuva Derneği'nin kuruluşu ve korunma ihtiyacı olan çocuklar için yaptığı çalışmalar oluşturur.

Nitel araştırma çeşidinin uygulandığı araştırmanın örnekleminde çeşitlilik, zenginlik ve farklılıklar genelleme yoluna gidilmeden verilmeye çalışılmıştır. Derneğin bu konuyla ilgili kurulan diğer STÖ'lerden farklılığı ortaya konulmasına rağmen bir genelleme bilgi verilmemeye çalışılmıştır.

Veri toplama sürecinde literatür ile çeşitli kaynaklardan toplanan bilgilerin yanında Mutlu Yuva Derneği'nde görevli farklı alanlardaki dernek çalışanlarından altı kişiyle yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla bilgiler toplanmıştır. Yani örnekleme, dernekte çalışan tüm elemanlar üzerinden yapılmamıştır. Fakat örneklem seçilirken dernekte çalışan farklı alanlardaki dernek çalışanlarından seçilmesine dikkat edilmiştir.

3.3.Veritoplama Araçları

Belirlenen amaçlara ulaşabilmek için yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Hazırlanan sorular, dernek çalışanlarıyla birebir görüşme yapılarak ve kayıt cihazı ile kaydedilerek cevaplar alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca literatür taraması yönteminden de yararlanılmıştır. Bunun için kitaplar, arşiv kaynakları, süreli yayınlar, ansiklopediler, makaleler, tez çalışmaları, kanun ve yönetmelikler, internet siteleri gibi kaynaklardan yararlanılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile yapılan çalışmalar hakkında bilgilerine başvuru alan çalışanların cinsiyet, yaş, öğrenim ve medeni durum, kurumdaki görev ve kurumdaki çalışma süresi gibi değişkenlerden faydalanılarak isabetli ve doğru bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmacı tarafından daha önceden hazırlanmış soruların yer aldığı, görüşme esnasında bağımsız sorular sorma imkanı veren, belirli bir süre sınırlamasının olmadığı görüşme formudur.

3.4.Verilerin Toplanması

Çocuk evlerine giden süreç için literatür taraması ağırlıklı, derneğin faaliyetleri için ise yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer verilen sorulardan ve çeşitli kaynaklardan toplanan bilgilerden yararlanılmıştır.

20 Şubat-10 Nisan 2019 tarihleri arasında kişi başına ortalama 45 dakikalık bir zaman diliminde uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda dernek çalışanları için altı soru, derneği tanıtıcı on yedi soru, dernekte yapılan çalışma ve faaliyetleri göstermek amacıyla yedi soru olmak üzere toplam otuz soru yer almıştır.

Formda öncelikle soruları cevaplayan dernek çalışanlarını, daha sonra kurumu ve çalışmalarını tanıtıcı sorular yer almıştır. Sorular, detaylı hazırlık yapılması amacıyla araştırmacı, derneğe gitmeden önce gönderilmiş ve bilgiler verilmiştir.

3.5.Verilerin Çözümlemesi

Nitel araştırmaların veri çözümleme yöntemlerinden olan içerik ve betimsel analiz yöntemleri sık başvuru alan yöntemler arasında yer almaktadırlar. Bunlardan içerik

analizi, elde edilen bilgilerin derinlemesine incelenmesinde ve konu ile alakalı kavram ve temalara ulaşılmasında etkilidir. Betimsel analiz ise elde edilen bilgilerin değiştirilmeden verildiği ve içerik analizine göre daha yzeyssel bir yöntemdir (Cingöz, 2018: 28).

Gerek literatür taraması ve çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgiler, gerek yarı yapılandırılmış görüşme formundan alınan cevaplar içerik ve betimsel analiz yöntemlerine tabi tutularak veriler çözümlenmeye çalışılmıştır.

3.6.Verilerin Yorumlanması

Toplanan veriler ve alınan cevaplar dahilinde gerekli yerlerde tablolar oluşturulmuş ve tablolardan sonra da yorumlamalar yapılmaya çalışılmıştır. Yorumlamalarda elde edilen bilgi ve belgelere bağlı kalınmaya dikkat edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırmanın bu bölümünde yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen bilgiler ışığında betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Örneklem olarak Mutlu Yuva Derneği'nde görevli altı profesyonel çalışan ile çalışılmıştır. Görüşme formunda yer alan soruların oluşturulmasında uzman görüşleri ve konuyla ilgili daha önce yapılan çalışmalar dikkate alınmış ve yapılan görüşmeler yüzyüze ve ses kaydı yapılarak oluşturulmuştur. Soruların cevaplanmasında gönüllülüğün esas alındığı çalışmaya katılan erkek çalışanlar "E" ve kadın çalışanlar ise "K" kodlaması kullanılarak oluşturulmuşlardır.

Bu bölümde öncelikle çalışmada elde edilen demografik bulgular işlenmiştir. Dernekte çalışmaya katılan profesyonel çalışanların cinsiyet, yaş, medeni ve eğitim durumu, görevi ve çalışma süreleri tablolaştırılmış ve elde edilen diğer bulgulardan hareketle dernek ile ilgili bilgiler farklı başlıklar altında işlenmiştir.

4.1. Demografik Bilgiler

Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruları yanıtlayan dernek personelinin cinsiyet, yaş, medeni ve öğrenim durumu, dernekteki görevleri ve dernekte ne kadar süredir çalıştıkları ile ilgili bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 4.1.1: Dernek Çalışanlarının Cinsiyet, Yaş, Medeni ve Öğrenim Durumu, Dernekteki Görevi ve Çalışma Süresi İle İlgili Bilgiler

Çalışan	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Öğrenim Durumu	Dernekteki Görevi	Çalışma Süresi
E1	Erkek	25	Bekar	Lisans	Müdür Yardımcısı	1 Yıl
E2	Erkek	28	Bekar	Yüksek Lisans	Psikolog	4 Yıl
K1	Kadın	48	Evli	Lisans	Avrupa Bölgesi Çocuk Evleri Temsilcisi	8 Yıl
K2	Kadın	43	Boşanmış	Lisans	İdareci	6 Yıl
K3	Kadın	23	Bekar	Lisans	Sosyal Çalışmacı	1 Yıl
K4	Kadın	42	Evli	Ön Lisans	Personel ve İdari İşler	8 Yıl

Tabloda yer alan bilgilerden hareketle Mutlu Yuva Derneği'nde çalışan ve formu doldurarak bizlere yardımcı olan profesyonel çalışanların cinsiyet açısından 4 tanesinin kadın, 2 tanesinin de erkek olduğu; yaş açısından en küçüğünün 23, en büyüğünün ise 48 yaşında olduğu; medeni durum açısından 3 tanesinin bekar, 2 tanesinin evli ve 1 tanesinin boşanmış olduğu; eğitim durumları açısından 1 tanesinin ön lisans, 4 tanesinin lisans ve 1 tanesinin yüksek lisans mezunu olduğu; dernekteki görevleri açısından farklı statülerde görevlerde buldukları ve görev süreleri açısından en az çalışanın 1 yıl, en çok çalışanın 8 yıl görev yaptıkları sonucuna varılabilir.

4.2.Mutlu Yuva Derneği'nin Kurulması

Dernek, korunma ihtiyacı olan çocukların maddi-manevi-biyolojik-psikolojik-sosyal vb. her türlü gereksinimlerini karşılamak için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile yapılan protokol çerçevesinde 2010 yılında Prof. Dr. Nevzat Tarhan başkanlığında iş adamları, akademisyenler, bürokrasiden insanlar ve gönüllüler tarafından kurulan bir dernek olup, 2018 yılı itibariyle 120 civarındaki çocuk eviyle bu çocuklara hizmet sunmaktadır.

Derneğe “*Mutlu Yuva*” isminin verilmesi, korunma ihtiyacı olan çocuklara yaptığı hizmetler açısından dikkate değerdir. Derneğin genel koordinatörü, bu ismin kuruluş aşamasında derneğin bir gönüllüsü tarafından konulduğunu ve patentinin de alındığını belirtmiştir. Ayrıca dernek çalışanlarından K4 derneğin ismi ile ilgili “*Derneğimiz, korunmaya ihtiyacı olan çocuklara mutlu bir yuva sunma gayesiyle beraber çocukların zorlu yaşam koşullarına mutlu bir şekilde adım atmalarını amaçladığı için ismini de bu amaçların aynası olarak almıştı*” ifadelerini kullanmıştır.

E1 derneğin hiyerarşik yapısını şu şekilde dile getirmiştir:

“Bir yönetim kuruluna bağlı çalışıyoruz. Derneğin sahibi, tüm dernek ve vakıflarda olduğu gibi yönetim kurulu. Yönetim kurulumuzun altında mali ve idari işlerden sorumlu başkan yardımcılarımız bulunmakta, başkan yardımcılarının altında ise koordinatörlük yer almaktadır. Koordinatörlüğün altında yapı ikiye bölünmektedir. Koordinatörlüğe bağlı dernek müdürlüğü ve ana komisyon yapısı. Dernek müdürlüğünün altında muhasebe personeli,

sekreteryaya, şöförlik gibi destek hizmetleri bulunur. Ana komisyon yapısı ise tamamen çocuklarla ilgili olan işlerle ve eğitim ve gelişim merkezleri, çocuk evleri ile ilgili tüm iş ve işlemlerle ilgilenen bölümdür”.

Dernek, devletin çeşitli kurum ve kuruluşlarıyla protokoller imzalar ya da işbirlikleri yaparak çalışmalarda bulunur. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile yaptığı protokol çerçevesinde hizmet verdiği çocukları da bakanlığa bağlı kurum ve kuruluşlardan alan dernek, çocuklarla ilgili tüm çalışmalarda devletin denetimine tabidir.

Devletin denetimini E1 şu şekilde ifade etmiştir.

“Dernek olarak biz üç boyutlu bir denetlemeden geçmekteyiz. Birincisi; İçişleri Bakanlığı’na bağlı bir dernek olduğumuzdan Dernekler Masası, mali ve idari olarak bizi denetliyor. İkincisi; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile beraber çalıştığımız için burada da bir denetim söz konusu. Üçüncüsü; Evlerin bulunduğu daire ve apartmanlardaki komşular ve dernek gönüllülerinin denetimi de mevcuttur. Bu yüzden dernek olarak şeffaflığımız ön plandadır”.

Ayrıca derneğin yönetim kurulu da çeşitli şekillerde denetlemelerde bulunur.

Dernekte çocukların eğitim ve gelişimleri ile ilgili çeşitli branş ve mesleklerden eleman çalışır. Öğretmen, ilahiyatçı, psikolog, sosyal çalışmacı, grafiker, muhasebeci ve üniversite ya da liselerin ilgili bölümlerinden mezun olanlar burada istihdam edilirler. Bu çalışanlar, beceri ve yetkinliklerine göre işe alınırlar.

Bir hayır kurumu olan dernek, genelde gönüllülerin ve yardımseverlerin yaptıkları yardımlarla faaliyetlerde bulunur. Her çocuk evi, gönüllüsü ya da gönüllüleri tarafından desteklenerek korunma ihtiyacı olan çocukları hayata hazırlama noktasında çalışmalarda bulunur. Devletin derneğe doğrudan bir maddi katkısı yoktur. Ayrıca kermesler, projeler, hibe desteklemeleri, zekatlar, bağışlar, belediyelerle yapılan protokoller çerçevesinde yapılan maddi yardımlar derneğin gelir kaynakları arasındadır.

Dernek, çalışmalarını komisyonlar aracılığıyla yürütmeye gayret eder. Mutlu Yuva Derneği Modeli'nin tanıtımı için önemli olan bu komisyonlar hakkında kısa bir bilgi vermek yararlı olacaktır (<https://mutluyuva.org/hakkimizda/komisyonlar,2019>).

1- AR-GE Komisyonu: Çocuk evlerindeki çocukların, bakım elemanlarının ve gönüllülerin eğitim kalitelerini, verimliliğini arttırmak, ulusal ve uluslar arası hibe programlarından yararlanmak için çalışmalar yapan bir komisyondur. Ayrıca bu komisyonda raporlama, envanter geliştirme, kurumsal kimlik ve tanıtım çalışmaları da yürütülür.

Komisyonun halen devam eden ve hibe almaya hak kazanan 4 projesi bulunmaktadır. Bunlar;

- a.) Yaşam Merkezleri Projesi (İSTKA)
- b.) Hayat Rehberi Yetiştirme Projesi (İSTKA)
- c.) Hami Aile Projesi (İç İşleri Bakanlığı)
- d.) Dezavantajlı Çocuklara Yaşam Atölyeleri ve Terapi Hizmetleri Yoluyla Psikososyal Destek Sağlanması Projesi (İSTKA)

2.) Eğitim Komisyonu: Yapılan çalışmalar;

-Evlerde kalan çocukların akademik becerilerini geliştirici, karakter gelişimi ve değerler eğitimi içeren programları hazırlar ve uygular.

-Bakım elemanları için hizmetiçi eğitimler verir.

-Alanda çalışan uzman personele, mesleki gelişimlerini destekleyen ve uygulama alanlarını arttıran eğitimler verir.

-Halk eğitim müdürlükleriyle anlaşarak istihdam edilecek bakım elemanları adaylarına “*çocuk gelişimi*” kursları verir.

-Dernek çalışanları ve toplumun eğitim ve bilinçlenmesi için seminer ve söyleşiler düzenler.

3- Hami Aile ve Gönüllü Komisyonu: Derneğe bağlı çocuk evlerinde kalan çocukların hem ruhsal hem de bedensel gelişimlerine katkıda bulunmak için

gönüllülük esasına dayanan Hami Aile Projesi, hamisi olduğu korunma ihtiyacı olan çocuğun sıcak aile ortamını, anne baba rol modelini, aile içerisindeki iletişimin yapısını bilen, çocuğu seven, koruyan ve güvенеbileceđi bir ailenin olduğunu hissetmesi amaçlanır.

Bu proje, çocuğun aidiyet duygusunu yaşamasını, kendini önemli ve değerli hissederek, geçmişte yaşadığı fiziksel ve ruhsal sorunlarının giderilmesini sağlar.

4- İlçe Komisyonu: Dernekte her ilçenin bir temsilcisi vardır. İlçe temsilcisi, çocuğun ihtiyaçlarını temin ederek, çocukla ilgili (bakım elemanı, öz ailesi, ev sorumlusu, okul, hami aile vb.) tüm tüzel kişileri gözlemleyerek, takip eder.

Temsilcisi olduğu evleri belirli aralıklarla ziyaret etmek, aylık toplantılara katılmak, sosyal faaliyetleri düzenlemek gibi görevleri olan ilçe temsilcisi, 7-9 evden sorumludur.

5- Psikoloji Komisyonu: Bu komisyon, çocukların geçmiş yaşantılarında yaşadıkları travmaların etkisini azaltmayı ve iyileştirerek yaşam kalitelerini yükseltmeyi amaçlar. Bu amacı gerçekleştirmek için terapi hizmetleri sunar.

Her psikolog 5-7 evden sorumludur. Sorumlu olduğu evde kalan çocuğun psikolojik takibini, test uygulamalarını, terapi desteği vb. hizmetleri gerçekleştirir. Diğer komisyonlarla koordineli çalışır.

6- Sosyal ve Kültürel Faaliyetler Komisyonu: Sosyal etkinlikler, geziler, yemekler, merasimler, moral ve motivasyon etkinliklerini vb. bu komisyon yapar. Çocuk evlerinin olduğu her il ve ilçede toplumu bilinçlendirmek, destekçi sayısını arttırmak, derneğin tanınmasını, çocukların kültür sevilerinin yükselmesini sağlamak gibi amaçları vardır.

Yıl boyu yapılan sosyal faaliyetler şöyle sınıflandırılır;

- Destek Hedefli Faaliyetler: Yemekler, iftarlar, kahvaltı ve geziler.

- Kültürel Hedefli Faaliyetler: Kültür gezileri, seminerler, sosyal sorumluluk faaliyetleri, önemli yer ve kişilere ziyaretler, özel gün ve gecelerle ilgili kutlama programları.

- Motivasyon Faaliyetleri: Şefkat kahramanları kutlama programları, çocuk şenlikleri, kutlu doğum etkinlikleri, sünnet düğünü programları, çocukların doğum günü, karne ya da özel gün kutlamaları.

4.2.1.Mutlu Yuva Derneği'nin Amacı/Hedefleri

Dernek, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile yapılan protokoller çerçevesinde tuvalet eğitimi kazanamamış bebekten başlayarak 18 yaşına kadarki korunma ihtiyacı olan, dezavantajlı çocukların maddi, manevi, biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel vb. ihtiyaçlarını karşılayarak, onları toplumsal düzene entegre olmuş, vatana millete hayırlı birer birey olarak yetiştirmeyi amaç edinir.

- Korunma ihtiyacı olan 3-18 yaşları arasındaki çocukların çocuk evlerine alınması,
- Aile kurumunun bilimsel, kültürel yönden geliştirilmesini sağlamak ve çocuk yetiştirme konusunda ailelere yardımcı olmak,
- Yurt ve yuvalardan çıkan gençleri topluma kazandırmak, bunun için rehberlik hizmetleri sunan bir kurum olmak,
- Gönüllü-Hami ve Koruyucu Aile Projesini yaygınlaştırmak,
- Çocuklarla ilgili yeni projeler oluşturmak,
- Çocuk evlerini yaygınlaştırmak,
- Genç-ergen evleri açmak,
- Çocuk yaşam merkezleri açmak,
- Çocuklarla ilgili diğer kişi ve kurumlarla yardım ve destek alışverişinde bulunmak,
- Akademik araştırma ve yayın yapma,
- Mutlu Çocuk Dergisi'nin kalitesini arttırarak çocukların çoğuna ulaşmasını sağlamak,
- Bilimsel toplantılar düzenlemek,
- Çocuk köyleri kurmak,

- Çocuklara 18 yaşından sonra da evlenme ve iş sahibi olmaları için yardımcı olmak gibi hedefleri de söz konusudur.

Mutlu Yuva Derneği, hedeflerine ulaşmak için önemli çalışmalarda bulunmaktadır. Bu konuya sonuç kısmında yer verilecektir.

4.2.2.Mutlu Yuva Derneği'nin Misyonu

Dernek misyon olarak *“Devlet koruması altındaki çocukların topluma değer katan, üreten, milli ve manevi değerlere sahip, sağlıklı bireyler olarak katılımını destekleyici projeler üretmek, dernek bünyesinde açılan çocuk evlerindeki çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimlerinin temini için gerekli mesleki çalışmaları yapmak ve uygun ortam oluşturmaktır”* ifadelerini belirlemiştir.

Dernekte görevli K3 derneğin misyonunu şu şekilde ifade etmiştir: *“Koruma ve bakım altındaki çocukları topluma kazandırmak, biyolojik, psikolojik, sosyal ve manevi anlamda güçlü, sağlıklı, donanımlı bireyler olarak yetiştirmektir.”*

4.2.3.Mutlu Yuva Derneği'nin Vizyonu

Derneğin sitesinde vizyon olarak ise şu ifadelerde bulunulmuştur: *“Devlet koruması altındaki çocuklara yönelik toplumsal farkındalığı arttırmak, ailelerin risk altındaki çocuklara yönelik faaliyetlere gönüllü projeler aracılığıyla katılımını sağlamak, devletin ilgili birimlerine saha çalışmaları hakkında önerilerde bulunmak ve ülkemizin bu alanda öncü kuruluşlarından biri olmaktır”* (<https://mutluyuva.org/kurumsal/hakkimizda>, 2019). Dernek çalışanı K3 ise derneğin vizyonu hakkında *“Toplumun dezavatajlı çocuklar hakkında bilgilendirmek ve bu çalışmayı topluma mal etmek, daha fazla çocuğun içinde bulunduğu bu toplu yaşam kültüründen ve sosyal hayatın olumsuzluklarından kurtarmaktır”* ifadelerini kullanmıştır. Dernek, misyonundan hareket ederek, korunma ihtiyacı olan çocuklar konusunda önde gelen STÖ'ler arasına girmeyi kendine vizyon olarak belirlemiştir. Bunu gerçekleştirmek için her geçen gün gelişen hizmet modelleri oluşturulmaktadır.

4.3.Sosyal Çalışmacının Dernekteki Görevleri

Mutlu Yuva Derneği'nde bir sosyal çalışmacı çalışmaktadır. Sosyal çalışmacı, yaptığı farklı çalışmalarla çocukların psikososyal gelişimlerini desteklemektedir. Mutlu Yuva Derneği'nde görev alan sosyal çalışmacının görevleri aşağıdaki gibidir.

- Korunma ihtiyacı olan çocukların faydalanması için özel içerikler, başlıklar ve konular seçerek Mutlu Çocuk Dergisi'nin editörlüğünü ve yazarlığını sürdürür. Dergiyi çocuk ve genç olmak üzere iki parçaya böldükten sonra değerler eğitimi, kişisel gelişim, psikoloji, sağlık, bilim, kültür-sanat, edebiyat, spor gibi alanlarda çocukların özel durumlarını göz önünde bulundurarak ihtiyaçlarına göre yazılar yazar ve gelen yazıları düzenler. Sahadaki gözlemleri neticesinde çocukların ihtiyaçları ve eksikliklerini tespit ederek bu doğrultuda dergiyi yapılandırır.

- Sosyal hizmetin önemli kollarından biri olan toplumu bilinçlendirme çalışmaları için örnek teşkil edecek bir proje olan Mutlu Yuva Dergisi'nde yazarlık görevini sürdürür. Özellikle psikoloji ve sosyal hizmet alanlarında toplumun eksikliklerini temel alarak farklı bakış açılarıyla hazırlanan yazıları toplarlar, uygun konularda yazı desteğinde bulunur. Her iki derginin de toplantılarını organize ederek görev dağılımlarını yapar ve yayına hazırlanmasını koordine eder.

- Sosyal Rehber Projesi ile önce 10 – 18 yaşlarındaki özellikle ergenlik ve ergenlik öncesi dönemde dezavantajlı çocukların rol model ihtiyaçlarını tespit eder. Üniversiteler, sosyal medya hesapları, çeşitli kurum ve kuruluşlardaki ziyaretler ve dernek faaliyetleri aracılığıyla yapılacak olan tanıtımlar ile gönüllü adaylarına ulaşır. Mutlu Yuva Derneği'nde gönüllü olmak isteyen uygun şartlardaki kişilerle ön görüşmeler yapar. Çocukların ihtiyaçlarını karşılayabilecek gönüllüler arasından uygun olanları seçerek çocuklarla eşleştirir. Gönüllülerin çocuklara yaklaşımı konusunda daha sağlıklı bir yol izlemeleri için özel bir eğitim planlar, içerik hazırlar ve gerekli kısımlarının sunumunu hazırlayarak eğitim verir. Sertifikalandırılan ve bu eğitimi tamamlayan adayların resmi süreçlerini takip ederek sosyal incelemelerini organize eder. Valilik tarafından onayları gelen resmi gönüllülerin çocukla iletişim ve ilişkilerini takip eder, her bir çocuk için spesifik yol haritası çizer, faaliyetlerini planlar ve gönüllülere danışmanlık hizmeti sağlar.

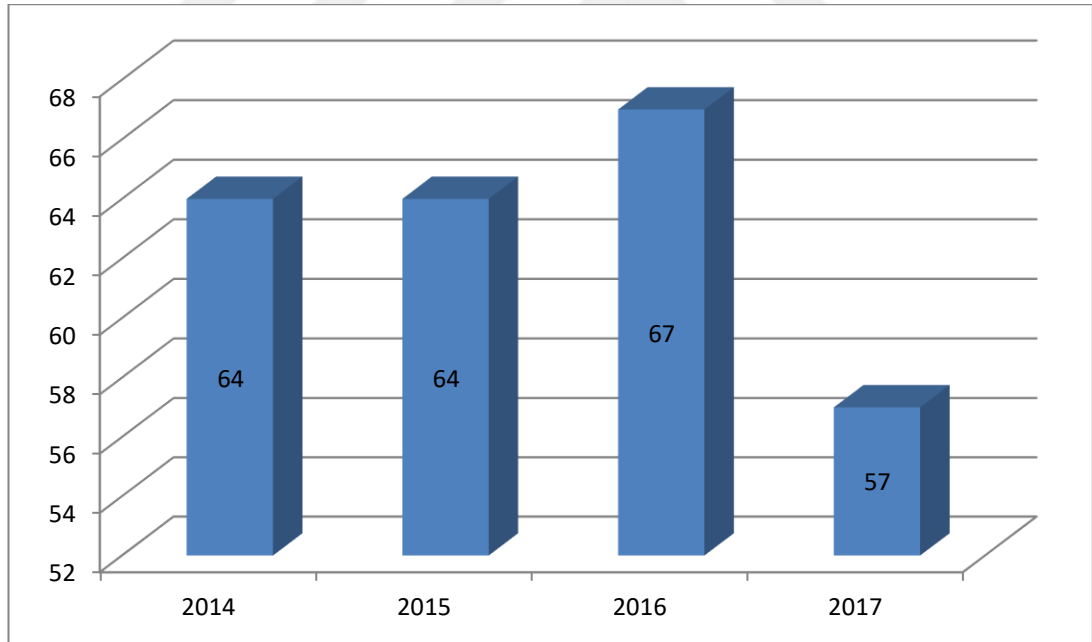
- Bakanlıkların, Avrupa Birliği'nin ve kalkınma ajansının proje duyurularını takip ederek uygun konularda proje yazılması için AR-GE Birimine destek olur. Çocukların, personelin ya da toplumun ihtiyaçlarını saptayarak proje çağrısına göre şekillendirir. Projeler kabul edildiğinde sonraki süreçte üzerine düşen görevleri yerine getirir.

Sosyal hizmet uzmanının yaptığı çalışmalarla ulaştığı çocuk sayısı aşağıdaki gibidir:

- Sosyal Rehber Projesi ile 120 çocuk,
- Mutlu Çocuk Dergisi ile 600 çocuk,
- Mutlu Yuva Dergisi ve AR-GE çalışmaları ile de toplumu bu alanda bilinçlendirmeyi hedeflemektedir.

Aşağıdaki şekilde 2014 ile 2017 yılları arasında korunma ihtiyacı olan çocuklar için yapılan sosyal inceleme sayısı verilmiştir.

Şekil- 4.3.1.:2014 ve 2017 Yılları Arasında Yapılan Sosyal İnceleme Dağılımı

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın görevlileri ile dernekte görevli meslek elemanlarının katılımıyla yapılan sosyal incelemelerin sayısının, 2014'te altmış dört, 2015'te altmış dört, 2016'da altmış yedi, 2017'de elli yedi olduğu görülmüştür.

4.4.Mutlu Yuva Derneği'nin Çalışma Alanları

4.4.1.Korunma İhtiyacı Olan Çocuklarla İlgili Sosyal Hizmet Çalışmaları

Derneğe bağlı evlerde bakılan çocuklar; Anne-babası olmayan, anne-babası bilinmeyen, terk edilen, istismar ve ihmale uğrayan, kısacası korunma ihtiyacı olan çocuk olarak adlandırılan ve devletin sosyal devlet kapsamında bakmakla yükümlü olduğu çocuklardır.

Birinci aşama olarak dernek çocukları evlere yerleştirir. Yerleştirmeden sonra ikinci aşama olarak onları hayata hazırlar ve bu kapsamda çeşitli ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır.

Temel faaliyet alanı çocuklar olan Mutlu Yuva Derneği, çocukların en temel biyolojik ihtiyaçları olan yeme, içme, güvenlik, giyinme, barınma, sağlık vb. ihtiyaçlarının karşılanmasını, kendisine en temel görev saymıştır. Bu yüzden çocukların diğer ihtiyaçlarına geçmeden önce biyolojik ihtiyaçları karşılanmaya çalışılır.

Her 7 evde 1 psikologun görevli olduğu dernekte, çocukların geçmişte yaşadıkları travmaların izlerini silerek, kendileri ve toplumla barışık ve olumlu düşünceler geliştiren bireyler olmaları için teröpatik çalışmalar yapılır. Ölçme ve değerlendirme araçları kullanılarak çocukların ruhsal, zihinsel ve gelişimsel durumları tespit edilir ve durumlarına uygun oyun terapisi, sanat terapisi ve psikodrama yöntemleri kullanılır. Ayrıca durumlarının ağır olduğuna karar verilenler, psikiyatrik destek için uzmanlara yönlendirilir (Eğitim ve gelişim merkezleri, 2019). Ayrıca çocuklara aşılana aidiyet duygusu, bakım elemanlarının verdikleri koşulsuz sevgi, kendilerini önemli ve değerli görmelerini sağlayan faaliyetlerle psikolojik ihtiyaçları karşılanmaya çalışılır.

Sosyal ihtiyaçlar için spor faaliyetleri, santraç oynama, şehir içi ve dışı kültür gezileri, kamplar vb. çalışmalar yapılır.

Hangi çocuğa nasıl bir manevi eğitim verileceği ile ilgili planlamalar yapılır ve buna göre hareket edilir. Tanınmış kişiler getirilerek seminerler aracılığıyla hayata dair dersler vermeye çalışılır. Değerler eğitimi, ahlak ve terbiye eğitimleri, dini eğitimler, Kur'an-ı Kerim dersleri, fıkıh, siyer, kelim dersleri vb. verilerek, kapasite

ve yaşlarına göre manevi ihtiyaçları karşılanmaya çalışılır. Daha önce devlet koruması altında kalmış ve meslek sahibi olmuş bireyler getirilerek, rol model olunmaya çalışılır. Çocukların kültürel normlara uyum sağlamalarına destek olunur.

4.4.1.1.Çocuk Evleri Sistemi/Ev Gönüllüsü

Çocuk evleri sistemi, korunma ihtiyacı olan çocukların, küçük birimlerde ve aileleri yanında yaşayan çocukların ev ortamına benzeyen yapılarda yetişmeleri için her ilin sosyal, kültürel ve fiziksel yapıları göz önünde tutularak, merkezi noktalarda, okul, hastane gibi yapılara yakın kurulan apartman dairesi ve müstakil dairelerden oluşan yatılı sosyal hizmet modelidir. İlk olarak 2000 yılında uygulanmaya başlanan bir sistemdir.

Sistem uygulanmaya başladıktan sonra Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı –yeni ismi Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı-gerçek ve tüzel kişiler ile işbirliği ve protokol çerçevesinde çocuk evi açma izni vermiştir. Sistemden daha fazla korunma ihtiyacı olan çocuğun faydalanması için bakanlık bu alandaki STÖ’lerle protokoller imzalamış ve bu STÖ’ler içerisinde 593 çocuk ve 118 çocuk evi ile en çok çocuk evi açan Mutlu Yuva Derneği olmuştur.

5-6 çocuğun belli bir eğitim ve testlerden geçirilerek (Psikologlar tarafından uygulanan MMPI kişilik envanteri) seçilmiş ve yine aynı şekilde seçilen bakım elemanları ile çocuğun toplumla bütünleşmesi amaçlanmıştır. Daha önceleri yetiştirme yurtları, çocuk yuvaları gibi sistemlerle toplumdan izole edilmiş, komşuluk ve aile hayatlarının olmadığı bu çocuklar, çocuk evleri sistemiyle bu olumsuzluklardan kurtulmuşlardır.

Devletin ve derneğin özel çocuklar olarak gördüğü bu çocuklara evler açarken belli şartlara göre hareket ederler. Evin 3+1, ferah ve geniş olması, güvenli site içerisinde, iskanı çıkarılmış, eski olmayan bir yapı olması tercih sebebidir. Ayrıca olay ve olgulardan kolayca etkilenen bu çocuklara uygun bir çevrede, hem lojistik açıdan hem de bir bölge oluşturmak için birkaç evin birbirine yakın olduğu yerlerde evler açılır. K3 bu konuda şu ifadelerde bulunmuştur:

“Bakanlık tarafından belirlenmiş olan koşullara uygun şekilde bir ev bulunur. Sonra evin masraflarının karşılanması için bir hayırsever bulunup prosedürlere uygun olan ev tutulur ve bu evler çocuklara uygun şekilde tefriş

edilir. Ev kiralanmadan önce Bakanlıktan sözlü bir onay alınır. Ev kiralandıktan sonra evraklar bakanlığa gönderilip resmi onay alınır. Bu şekilde ev açılmış olur. Öncelikle ev tutulan bölgenin ulaşımının kolay olması, etrafında okul, hastane, market, park gibi çocukların ihtiyacını karşılayacak yapılar olmasına dikkat edilir. Dairenin bulunduğu kat yüksekliği, evin fiziki durumu, en az 5 çocuk kalmasına uygun olması önemlidir...”

Evlerin tutulması ve evlerde kalan çocuklara verilen hizmetlerle ilgili K2 ise şu ifadelerde bulunmuştur:

“Öncelikle devlete bağlı kurum ve kuruluşlardan verilen çocuklar için yardımseverlerle beraber uygun evler tutulur. Bu ana faaliyeti oluşturur. Ev tutulduktan sonra çocukların yerleştirilme faaliyeti gerçekleştirilir ve psikologlar tarafından çocuğun uyumu gözlenir. Geçirdiği travmalar varsa dernek merkezinde ya da Eğitim ve Gelişim Merkezlerinde uygun terapilere başlanır. Yine Eğitim ve Gelişim Merkezleri’nde manevi eksiklikler, akademik yetersizlikler giderilmeye çalışılır, sosyal ve kültürel olarak çocuğun iyi bir şekilde yetiştirilmesine çalışılır. Çocuğun gelişimi ile bağlantılı projeler yapılarak sosyal rehberler, hami aileler bulunması için çalışmalar yapılır”.

Yapılan çalışmalarda dernek, devlete bağlı olmasının yanında, kendisine bağlı evlerde kalan çocukların ev kiralarının tamamını ve iaaşe, ulaşım, sağlık giderlerinin bir kısmını vb. karşılar. Evlerde vardiya usulüyle çalışan bakım elemanlarının maaşlarını, evin elektrik, su ve doğalgaz faturalarını ise devlet karşılar.

Devlete bağlı kurum ve kuruluşlarda kalan korunma ihtiyacı olan çocuklar, dernek bünyesindeki evlere yerleştirilirken çeşitli kriterlere dikkat edilir. B1 bu konu hakkında şu ifadelerde bulunmuştur: *“Ağır mental sorunları, engellilik durumları olan, sağlık sorunları ilerlemiş, ev ortamına uyum sağlayamayan çocuklar Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından bu evlere yerleştirilmezler”.*

Derneğin uyguladığı üç ev modeli bulunmaktadır. Bunlar; Kız, erkek ve kardeş evidir. Kardeş evlerinde biyolojik bağları bulunan kardeşler aynı evin içerisinde bulunur. İçlerinden yaşça ergenlik döneminin başına gelen olursa, en yakın çocuk

evine nakli yapılarak aralarındaki bağ koparılmamaya çalışılır. Ayrıca kardeşler, Eğitim ve Gelişim Merkezleri'nde de buluşturulur.

Aile ve akrabaları ile görüşmeleri açısından bir sıkıntı olmayan çocuklar, haftada, 15 günde ve ayda bir gibi aralıklarla kurumda görüştürülürler.

Çocuk evlerinde kalan korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili faaliyetlerde önemli bir yeri olan ev gönüllüleri, çocuklarla gezilere gitmek, derslerinde yardımcı olmak, sohbet etmek, maç yapma, maçlara gitme ve doktora götürme gibi etkinliklerde bulunarak çocuklara destekte bulunurlar.

Ev gönüllüsü olmak için; T.C. vatandaşı olmak, en az ilkokul mezunu olmak, 25-55 yaş aralığında olmak, çocuk evinin bulunduğu ilde ikamet etmek, ev gönüllülüğünü tüm aile bireylerinin kabul etmesi, aile bireylerinde ağır hastalık bulunmaması, dernek ve kurum çalışanı olmamak gibi şartlar aranmaktadır.

Ev gönüllüsü olma süreci şu şekildedir;

- Başvuru formu doldurulur.
- İlgili komisyon, tanışma ve değerlendirme için dernek merkezine davet eder.
- Bilgilendirmeden sonra gönüllünün ailesiyle görüşmesi süreci değerlendirilip 10-15 gün içinde olumlu veya olumsuz cevabı beklenir.
- Resmi sürecin başlaması için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından istenen resmi evraklar Hami Komisyona teslim edilir.

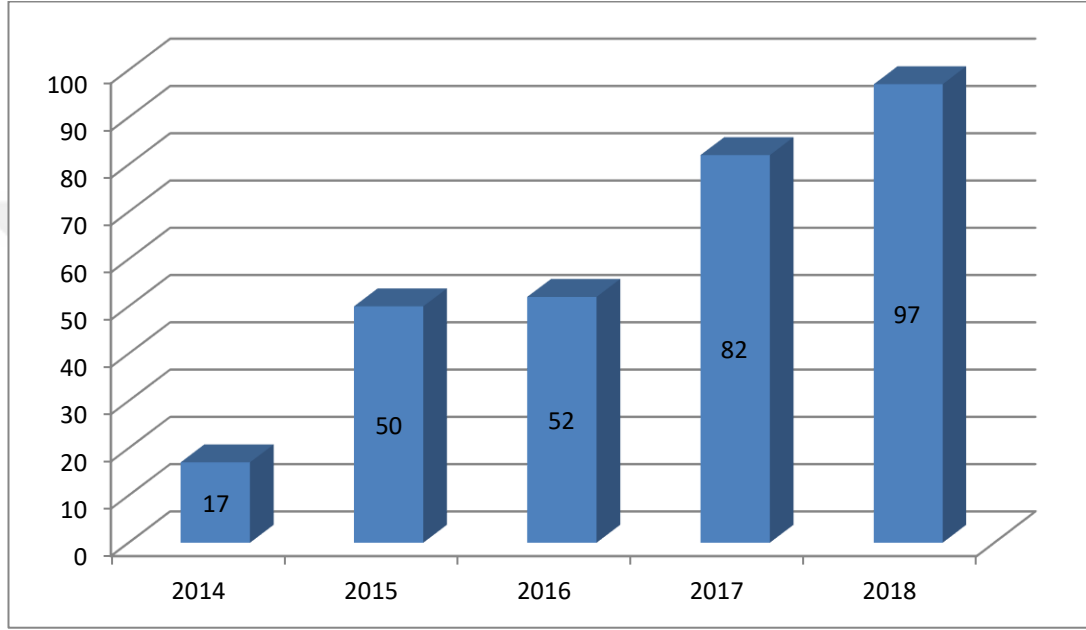
Ev gönüllüsünün sorumluluklarında ihmal ve istismarda bulunması, yapılan görüşme ve araştırmalarda tutulan durum tespit tutanaklarında olumsuzlukların olması, ev sorumlusundan habersiz iş ve işlemlerde bulunması nedenlerinden süreç sonlandırılır.

Birden fazla eve gönüllü olabilen ev gönüllülerinden derneğin bazı beklentileri söz konusudur. Ev sorumlusunun haberi olmadan bir faaliyette bulunmaması, ev sorumlularına karışmaması, çocuğa herhangi bir hediye alındığında, bunun çocuğun eve gelenlerden bir şeyler bekleme riskine karşı, ev sorumlusu eliyle verilmesi, evdeki çocuklara dengeli bir şekilde davranması, çocuklarla kurulan diyaloglarda samimi, açık ve içten olunması, çocukların büyük beklentiler içinde olmaması için

çocuklara büyük vaatlerde bulunulmaması, renk, ırk, dil, din bir kenara konularak, sadece insan olmasından kaynaklı hizmetlerde bulunulması gibi beklentiler söz konusudur (<https://www.Mutlu+Yuva+derneği>, 2019).

Aşağıdaki şekilde 2014 ile 2018 yılları arasında Mutlu Yuva Derneği'ne bağlı evlerin gönüllü sayıları verilmiştir.

Şekil-4.4.1.1.1.: 2014 İle 2018 Yılları Arasındaki Ev Gönüllüsü Sayıları

Mutlu Yuva Derneği, 2014 yılında on yedi ev gönüllüsü ile çalışmalarına başlamış, 2015'te bu sayı elliye, 2016'da elli ikiye, 2017'de seksen ikiye ve 2018'de doksan yediye ulaşmıştır.

Her geçen gün kendini geliştirmeye çalışan dernek, değişik şehirlerde evler açmıştır. İstanbul'daki Mutlu Yuva Derneği'ne gönül bağıyla bağlı olan bu dernekler; Yozgat, Ankara, Bursa, Diyarbakır ve Şanlıurfa'da kurulmuşlardır. Buralardaki yönetim kurulları, İstanbul'daki yönetim kurulundan bağımsız hareket ederler.

2011-2017 seneleri arasında Mutlu Yuva Derneği bünyesindeki çocuk evlerinin ve kalan çocuk sayıları hakkında aşağıdaki tabloda bilgiler verilmiştir.

Tablo 4.4.1.1.1: Mutlu Yuva Derneği'nin İstanbul'daki Çocuk Evi ve Kalan Çocuk Sayıları (2011-2017) (Mutlu Yuva Mutlu Yaşam Derneği, 2017 Faaliyet Raporu).

Yıl	Çocuk Evi Sayısı	Kalan Çocuk Sayısı
2011	8 Ev	40 Çocuk
2012	10 Ev	49 Çocuk
2013	16 Ev	80 Çocuk
2014	5 Ev	24 Çocuk
2015	5 Ev	23 Çocuk
2016	11 Ev	55 Çocuk
2017	10 Ev	50 Çocuk

Bu evlerden 28 tanesi Anadolu yakasında yer alırken (Ataşehir, Çekmeköy, Maltepe, Sancaktepe, Ümraniye, Üsküdar, Tuzla), 37 tanesi ise Avrupa yakası (Bağcılar, Başakşehir, Bayrampaşa, Büyükçekmece, Esenyurt, Fatih, Küçükçekmece)'ndadır. 25 tanesi kız, 33 tanesi erkek ve 7 tanesi de kardeş evidir.

Aşağıdaki tabloda Mutlu Yuva Derneği'nin 2011-2017 yılları arasında çeşitli illerdeki ev sayısı ve bakılan çocuk sayısı hakkında bilgiler verilmiştir.

Tablo 4.4.1.1.2: Mutlu Yuva Derneği'nin Türkiye Genelindeki Çocuk Evi ve Bakılan Çocuk Sayısı (2011-2017) (Mutlu Yuva Mutlu Yaşam Derneği 2017 Faaliyet Raporu).

İller	Çocuk Evi Sayısı	Bakılan Çocuk Sayısı
İstanbul	65 Ev	335 Çocuk
Bursa	15 Ev	70 Çocuk
Ankara	15 Ev	75 Çocuk
Yozgat	5 Ev	30 Çocuk
Diyarbakır	3 Ev	15 Çocuk
Şanlıurfa	14 Ev	70 Çocuk
Toplam	117 Ev	700 Çocuk

Tabloya bakıldığında 2011-2017 yılları arasında Türkiye genelinde Mutlu Yuva Derneği'ne bağlı olarak kurulan 117 çocuk evinde toplam 700 çocuğa hizmet verildiği görülmektedir.

Tablo-4.4.1.1.3: Mutlu Yuva Derneği'ne Bağlı Çocuk Evlerinde Bir Günlük Program

Faaliyet	Saat
Sabah Kalkış	06.00
Kahvaltı	06.15
Okula Hazırlık	07.40
Okula Gidiş	08.00
Okuldan Dönüş	16.00
Akşam Yemeği	18.00
Ödev Yapma/Ders Çalışma	19.00
Serbest Zaman	20.00
Tüm Çocuklarla Etkinlikler	20.30
Oyun Saati	21.00
Kitap Okuma	21.30
Yatış	22.30

Tablodan da anlaşıldığına göre Mutlu Yuva Derneği'ne bağlı çocuk evlerinde kalan çocukların hafta içi bir günlük programı verildiği şekildedir. Fakat özellikle hafta sonları çocuklarla farklı etkinlikler yapılmakta, Eğitim ve Gelişim Merkezleri'ndeki çeşitli faaliyetlerden yararlanmaları sağlanmaktadır.

4.4.1.2. Yaşam Merkezleri Projesi/Eğitim ve Gelişim Merkezleri

Mutlu Yuva Derneği'nin 2012 senesinde İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) Çocukların ve Gençlerin Girişimcilik, Beceri ve Geleceklerini Destekleme Mali Destek Programı dahilinde açılmış merkezlerdir.

Bu proje ile çocuk evlerinde kalan çocukların korunması, bakımı, rehabilitasyonu, beceri ve yeteneklerinin geliştirilmesi, mesleki açıdan geleceklerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır.

İstanbul Kalkınma Ajansı “Çocukların ve Gençlerin Girişimcilik, Beceri ve Geleceklerini Destekleme Mali Destek Programı” çerçevesinde yapılan Yaşam Merkezleri Projesi ile İstanbul'da 2 adet Yaşam Merkezi kurulmuştur. 2015'te Tuzla Belediyesi'nin katkılarıyla Akfırat Yaşam Merkezi adıyla bir merkez daha kurulmuştur. Yaşam merkezlerinin kurulmasını ve yapılan faaliyetleri E2 şu şekilde ifade etmiştir.

“...2012 yılında İstanbul Kalkınma Ajansı bir hibe duyurusu yapmış, malum biz çocuklarımızı dışarıda ana okullarına, kreşlere gönderebiliriz, ancak bizim çocuklarımızın bir farkı var: her şeyden önce kimsesizlik var ve özel

olan bu çocuklar, normal çocukların gittikleri ortamlarda mahrumiyet ya da uyum sorunu yaşayabilmektedirler. Bu nedenle bizde proje çağrısı ile bir yapılandırmaya giderek, korunmaya ihtiyacı olan çocuklara özel olarak 2012'de merkezleri kurmaya başladık. Şu anda Halkalı, Tuzla ve Ümraniye'de olmak üzere 3 adet –önceleri Yaşam Merkezi ismiyle bilinen- Eğitim ve Gelişim Merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerde çocuklara; biyolojik, sosyal, psikolojik destek, maddi-manevi destek, atölyelerle verilen destekler sağlanmaktadır...”

İçlerinde çocukların çoğu ihtiyacının karşılandığı Yaşam Merkezleri, 2018'de Eğitim ve Gelişim Merkezleri olarak isim değişikliğine gitmişlerdir.

Eğitim ve Gelişim Merkezleri'nde yapılan bazı çalışmalar;

- Değerler eğitimi atölyesi (milli ve manevi değerler, Kuran-ı Kerim çalışmaları),
- Müzik atölyesi (Koro, folklor ve enstrüman çalışmaları),
- Sanat atölyesi (Ebru, resim, drama, el sanatları),
- Spor atölyesi (Tekvando, jimnastik, yüzme, futbol, santranc),
- Yazarlık atölyesi,
- Okul öncesi eğitim atölyesi,
- Etüt çalışmaları,
- Psikolojik terapiler.

4.4.1.3.Hami Aile Projesi

Hami, insanda bulunan din, millet, vatan, soy ve aile gayreti gibi vasıfları korumak, himaye etmek anlamlarına gelir (Eroğlu, 1997). Ayrıca maddi ve manevi anlamda çocukları kollamak ve korumak anlamlarına da gelir.

Hami Aile Modeli, korunma ihtiyacı olan çocukların, ebeveynlerinin yanında hayatlarını sürdüren çocuklar gibi yaşamaları ve sosyal hayata hızlı bir şekilde uyum sağlamalarını sağlamak amacıyla; çocuklara rol model olan, onları davranış ve

yaşamlarıyla yönlendirebilen aile modelidir. Çocuk, anne-babanın rollerini gözlemleyerek öğrenir ve “benim de bir ailem var” söyleminde bulunur.

Hami aile olabilmek için; T.C. vatandaşı olmak, en az ilkokul mezunu olmak, 35-55 yaş aralığında olmak, çocuk evlerinin bulunduğu ilerde ikamet etmek, ailenin en küçük bireyinin 3 yaşını geçmiş olması, aile bireylerinde ağır hastalık olmaması, maddi olarak orta seviyede bulunmak, dernek ve kurum çalışanı olmamak gibi şartlar gerekmektedir.

Çocukları örf ve adetlere göre yetiştirmek, onlarla ilgili rehberlik toplantılarına katılmak, çocuğa acıma duygusuyla değil, sevgi, güven, şefkat vb. niteliklerle yaklaşmak, geçmişleri ile ilgili sorular sorulmaması, gelecekte çocuklar devlet koruması ve çocuk evlerinden çıkacakları için abartılı misafirperverlikte bulunmamak, bireysel farklılıklar dikkate alınarak kendi çocuğu ile hamisi olduğu çocuğa dengeli bir şekilde yaklaşmak vb. durumlar hamiyet ailelerden beklenenlerdir. Hami ailenin kendisinden beklenenleri en iyi şekilde yerine getirmesi beklenir.

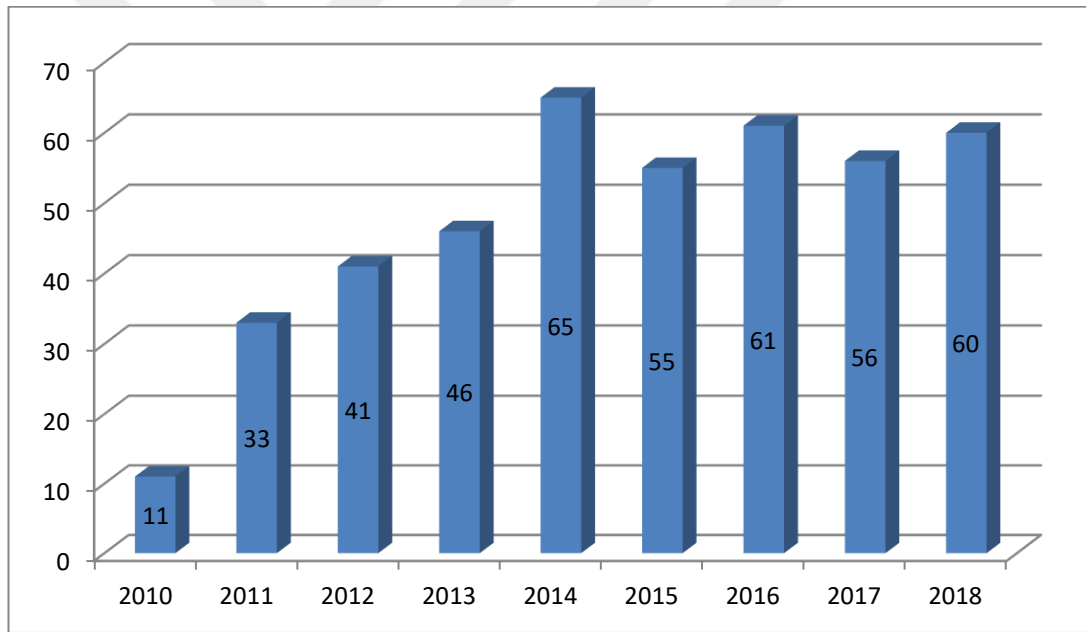
Hami aile olmak için bir süreç gerekir. Bu süreç: (<https://www.Mutlu+Yuva+derneği>, 2019).

- Hami aile başvuru formu doldurulur. Doldurulan form, Hami Aile ve Gönüllü Komisyonu tarafından değerlendirmeye alınır.
- Değerlendirmeden sonra ilçe temsilcisine aktarılır. Adayla ilçe temsilcisi mülakat yapar.
- Olumlu sonuç alınırsa, aday Hami Aile ve Gönüllü Komisyonuna iletilir.
- Hami aile adayına sosyal inceleme yapılır.
- İncelemenin ardından ev sorumlusu, raporu yazarak derneğe teslim eder. Dernek, resmi evrakları üst yazıyla kuruma teslim eder.
- Sosyal inceleme ve evraklar valilik onayına sunulur. Olumlu veya olumsuz sonuç, Hami Aile ve Gönüllü Komisyonu başkanı tarafından aday aileye bildirilir.
- Dernek, resmi olarak onaylanan hami aile adayını tanışma için çocuk evine davet eder. İlçe temsilcisi ve ev sorumlusu hazır bulunur.

- Hami aile adayı, ev sorumlusu gözetiminde haftada bir kez çocuk evine gelir. Çocuğu evine davet eder.
- Aile ve çocuğun 2 aylık uyum sürecinden sonra onaylanırsa, çocuk düzenli olarak aileye gider.
- Psikolog, çocuğa hamı aile başlama hikayesini bir hafta önce uygulamalı olarak anlatır.
- Hami aileye çocuğu yalnız başına almaya başladığı ilk gün ne söylemesi ve söylememesi gerektiği anlatılır.

Aşağıdaki şekilde 2010 ile 2018 yılları arasındaki hamı aile sayıları verilmiştir.

Şekil-4.4.1.3.1.: 2010 İle 2018 Yılları Arasındaki Hamı Aile Dağılımı

Mutlu Yuva Derneği'ne bağlı çocuk evlerinde kalan korunma ihtiyacı olan çocuklara, 2010 yılında on bir, 2011'de otuz üç, 2012'de kırk bir, 2013'te kırk altı, 2014'te altmış beş, 2015'te elli beş, 2016'da altmış bir, 2017'de elli altı ve 2018'de altmış Hamı aile hizmette bulunmuştur.

Mutlu Yuva Derneği, çocuk evlerindeki her çocuğun haftada en az bir kez misafir olabileceği bir aile hedefler. Derneğe bağlı evlerde kalan her çocuğa bir hamı ailenin hedeflendiği bu modelde amaç; korunma ihtiyacı olan çocuğun aile hayatını

deneyimlemesi, rol model kazanması, aidiyet duygusunu yaşaması, toplumsal davranışlarını geliştirerek hayata nitelikli, umutlu ve değerli olduğunu bilen bireyler yetiştirmektedir.

Hami aile olma süresinin en az bir yıl olduğu projede, ihmal ve istismar, sorumlulukların yerine getirilmemesi, ağır hastalık durumu, çocukla ilgili bilgilendirme ve toplantılara katılmamak, örf ve adetlere uygunsuzluk, aykırılık durumu, herhangi bir suçtan ceza alınması, Bakanlık ve dernek ile koordinasyon içerisinde olunmaması gibi nedenlerle hamî ailelik sona erer. Ayrıca çocuk ve ailenin uyumu ve çocuğun isteklerinin dernek tarafından değerlendirilmesi de hamî ailenin devam edip etmemesinde etkilidir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile yapılan protokol çerçevesinde İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın 2014-2015 yıllarında maddi destekte bulunduğu proje, 35 çocuk evinde bulunan 175 çocuk ile 2014'te açılması planlanan 9 çocuk evi ve 54 çocuğa hamî aile bulunması hedeflenmiştir (Mutlu Yuva Derneği Dergisi: 2018, 13).

4.4.1.4.Yaşam Atölyeleri ve Terapi Hizmetleri Yoluyla Psiko-Sosyal Destek Sağlanması Projesi

İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) ile yapılan müracaat ile 2016 yılında hayata geçirilen bir projedir. Bu proje kapsamında çeşitli atölyeler kurularak korunma ihtiyacı olan çocuklara çeşitli hizmetlerde bulunulmuştur. Bu atölyeler;

- Karakter atölyesi (büyük adamlar, büyük kitaplar, değerlerimiz),
- Kendini ifade atölyesi (drama, hitabet, yazarlık),
- Matematik atölyesi (mental aritmetik, Singapur matematiği, eğlenceli matematik),
- Bilim atölyesi (robotik, deneyler, çevreci çocuk),
- Sanat atölyesi (görsel sanatlar, müzik, stop motion-karikatür),
- Oyun atölyesi (origami, zeka oyunları, geleneksel Türk oyunları).

4.4.1.5.Psikolojik Destek Çalışmaları

Derneğe bağlı her 7 ev için 1 psikolog görev yapar. Bu psikologlar, çocukların daha önceki yaşamlarında yaşadıkları psikolojik travmaların izlerini silmek, kendileri ve toplumla barışık hale getirmek ve hayata umutlu bir şekilde bakmaları için teröpatik çalışmalar yaparlar.

Yaptıkları çalışmalarda ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanan psikologlar, çocukların ruhsal, zihinsel, gelişimsel durumları tespit edilerek, oyun terapisi, sanat terapisi ve psikodrama yöntemlerinden onlara uygun olanına karar verirler ve tedavi sürecini buna göre başlatırlar. Bu tedavi sürecinde sorunların ağır travmalar olduğuna karar verilirse gerektiğinde psikiyatrik destek için uzmanlara yönlendirilerek tedavi alması sağlanır.

4.4.1.6.Yeni Nesil Yeni Ufuklar Projesi

Bu proje ile çocuk evlerinde kalan 10-16 yaş aralığındaki çocukların, rol model kazanmaları ve sosyo-kültürel gelişimlerini sağlamak için gönüllü üniversite öğrencileriyle birlikte sosyo-kültürel etkinliklerde bulunarak nitelikli paylaşımlarla gençlere vizyon kazandırmaya çalışılmaktadır. Proje kapsamında her gönüllü, bir çocuk ile ilgilenmekte olup gönüllülük öncesi gönüllülük eğitimi almaktadır. Gönüllüler bu süre zarfında dernek psikologlarınca desteklenmektedir.

4.4.1.7. Ben Ben Olurken/Okulum Umudum/Mihmandar Gençlik/Sosyal Rehber Projeleri

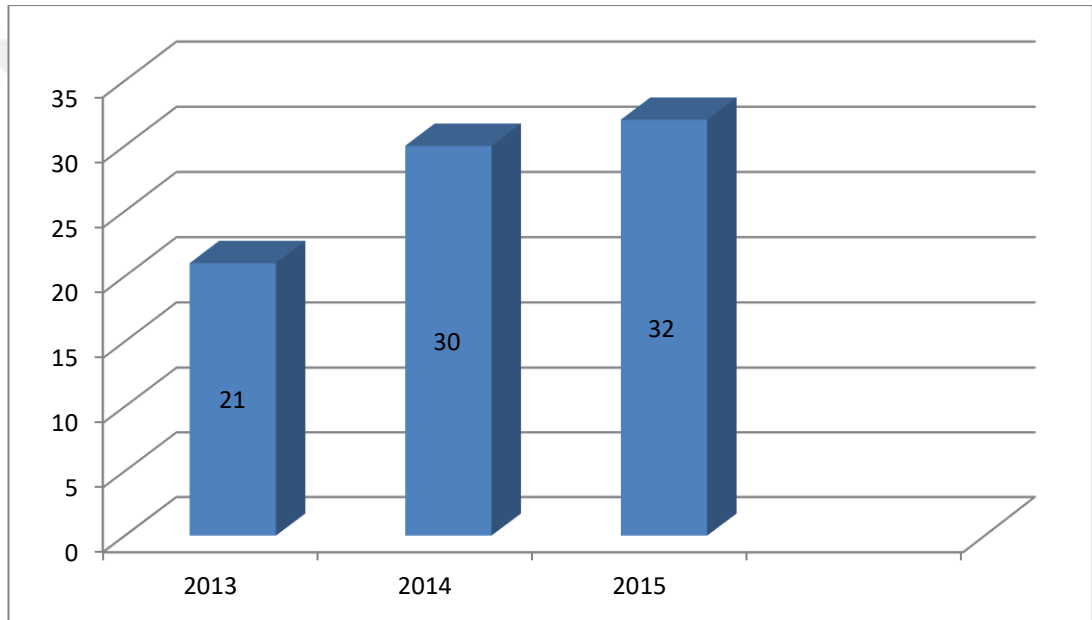
Ben Ben Olurken Projesi ile çocuk evlerinde kalan çocukların baba rol-modeli ihtiyaçlarını karşılaması, sosyo-duygusal gelişimlerinin sağlanması ve çocuğun yaşına uygun düzeyde sağlıklı bir kimlik gelişiminin gerçekleşmesi amaçlanmaktadır. Proje, çocuklarla sağlıklı ilişki kurabilecek gönüllüler vasıtasıyla yürütülmektedir. 2013 yılının başlarında bir meslek elemanının önerisiyle başlayan proje, 2013 yılının sonlarında isim değişikliğine uğramıştır.

2013'ün sonlarında Ben Ben Olurken Projesi'nin isim değişikliği ile uygulamaya konulan "*Okulum Umudum Projesi*" kapsamında gönüllü üniversite öğrencileri ile çocukları buluşturup, bire bir ilgi ile çocukların okul başarılarını arttırarak onların kendilerini problem davranışlar yerine başarı ile ifade etmelerine

yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Projede görev alacak gönüllülere, kurumsal kültür, gönüllülük bilinci, çocuk evlerindeki çocukların psiko-sosyal yapısı, problem davranışla başa çıkma becerisi vb. konularını kapsayan gönüllülük eğitimi verilerek gönüllülük sürecinde yakından takip edilerek, gönüllüsü olduğu çocuğun psikologu tarafından desteklenirler.

Aşağıdaki şekilde 2013 ile 2015 yılları arasında Okulum Umudum Projesi'ne katılan gönüllü sayıları verilmiştir.

Şekil-4.4.1.7.1.: 2013 İle 2015 Yılları Arasında Okulum Umudum Projesi'ne Katılan Gönüllü Sayısı

Okulum Umudum Projesi'ne katılan gönüllülerin sayısı, 2013'te yirmi bir, 2014'te otuz, 2015'te otuz iki olmuştur.

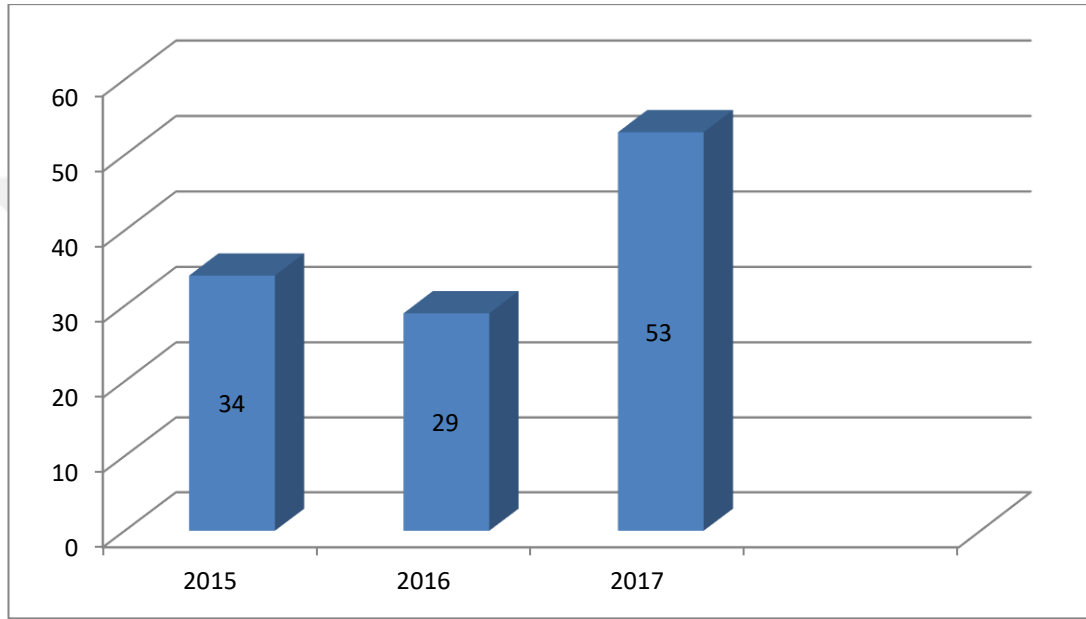
2015 yılında Okulum Umudum Projesi'nin sona ermesiyle, projenin devamı olan Mihmandar Gençlik Projesi ile çocuk evlerinde kalan, gençliğe adım atmış erkek çocukların rol model kazanması ve çocukların sağlıklı kişilik gelişimi kazanması amaçlanmaktadır. Gencin bu proje kapsamında toplum içindeki kadın – erkek rol ayrımını fark etmesi ve kendi cinsel kimliğine uygun davranış modellerini benimsemesi hedeflenmektedir. Böylece gencin sosyo-duygusal gelişimini sağlıklı

bir şekilde tamamlayarak, sağlıklı ilişkiler kuran, güven duygusu gelişmiş yetişkin bireyler olarak hayata hazırlanmasına destek olunmuştur.

19-28 yaş arasında, en az lise mezunu, haftada en az 2 saat zamanını ayırabilecek olanlar mihmandar olabilmektedir.

Aşağıdaki şekilde 2015 ile 2017 yılları arasındaki mihmandar sayıları verilmiştir.

Şekil-4.4.1.7.2.: 2015 İle 2017 Yılları Arasındaki Mihmandar Dağılımı

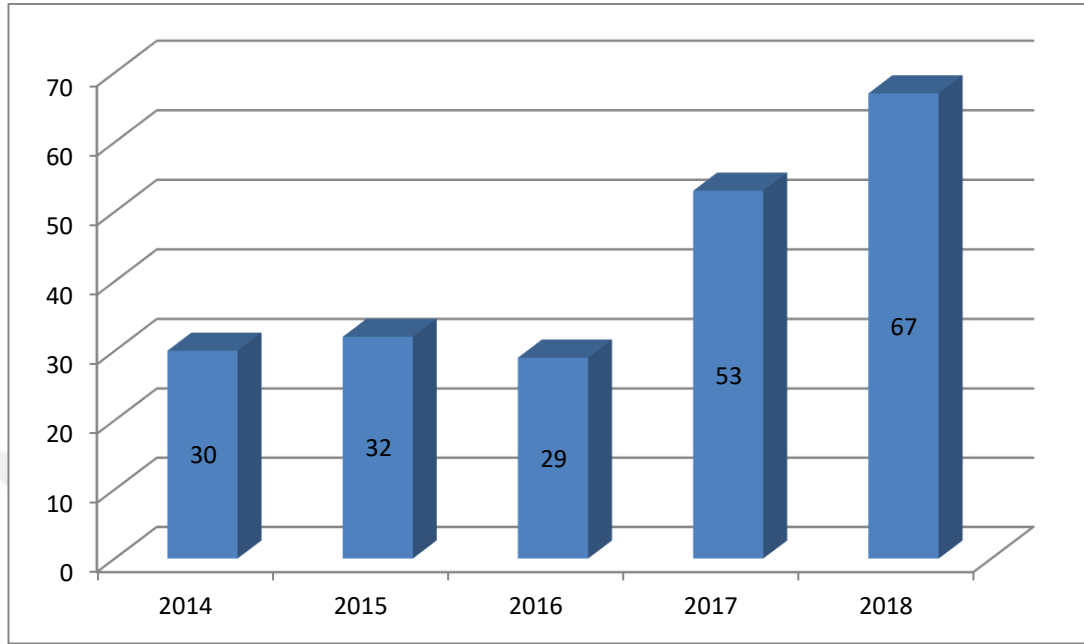

Korunma ihtiyacı olan çocukların, cinsiyet rol modellerine uygun davranışları öğrenebilmeleri için önemli bir proje olan Mihmandar Gençlik Projesi'nde yer alan gönüllülerin sayısı, 2015'te otuz dört, 2016'da yirmi dokuz ve 2017'de ise elli üç olmuştur.

2018 yılına gelindiğinde Mihmandar Gençlik Projesi, Sosyal Rehber Projesi'ne dahil olmuş ve devam etmiştir. Sosyal Rehber Projesi kapsamında çocuk evlerindeki 10-18 yaşlarındaki çocukların rol model kazanmaları, sosyal hayata alışmaları ve sosyo-kültürel gelişimlerinin sağlanması amaçlanmıştır. Gönüllüler aracılığıyla yürütülen projede, 20-35 yaşlarındaki bireyler seçilir ve bu gönüllüler belli bir eğitimden sonra uygun olduğu çocukla ilgili etkinliklere haftada bir kez katılarak destekte bulunurlar. Çocukların akademik yaşamda da başarıları için destek sağlanmaktadır.

Aşağıdaki şekilde 2014 ile 2018 yılları arasındaki sosyal rehber sayıları verilmiştir.

Şekil-4.4.1.7.3.: 2014 İle 2018 Yılları Arasındaki Sosyal Rehber Dağılımı

Korunma ihtiyacı olan çocukların sosyal hayata hazırlanmaları için önemli çalışmalarda bulunan sosyal rehberlerin sayısının, 2014 yılında otuz, 2015'te otuz iki, 2016'da yirmi dokuz, 2017'de elli üç, 2018'de altmış yedi olduğu görülmüştür.

4.4.2. Bakım Elemanı ve Dernek Personeline Yönelik Çalışmalar

Çocukların yetiştirilmesi ve bakımları ile ilgilenen bakım elemanları, belirli bölümlerden seçilir. Bunlar; Aile ve tüketici hizmetleri, sosyal hizmet, çocuk gelişimi, okul öncesi öğretmenliği, psikoloji, sosyoloji, pedagojik formasyonu olan öğretmenlik mezunları vb. bölümlerden seçim yapılır. Uygun bölümlerden mezun olanları devlet, seçtikten sonra dernek merkezine yönlendirir. Burada da adayla yapılan işe alma görüşmesinden sonra uygun adaylar işe alınır. Bu konuda K4 "*Çocuklara bakım sağlayacak meslek erbabının; bu görevi iş olarak değil de, anneliğin kutsiyetiyle yaklaşan ve erkeklerin belli bir yaşından sonra ağabeyliğin; şefkatli, merhametli ve sineleri sevgi dolu olan, bu alanda yetkinliği ve liyakati bulunan bakım elemanlarının tespiti yapılır...*" ifadelerini kullanmıştır.

Aşağıda 2018 senesinde Mutlu Yuva Derneği'nde çalışanların sayıları verilmiştir.

Tablo-4.4.2.1:Mutlu Yuva Derneği Çalışan Sayıları (2018)

İdareci	6
Psikolog	9
Sosyal Çalışmacı	1
Dernek Temsilcisi	8
Değerler Eğitimsi	2
İnsan Kaynakları	1
Grafiker	1
Gönüllü Aile Sorumlusu	1
Yardımcı Öğretmen	3
Beden Eğitimi Hocası	1
Muhasebeci	2
Yaka Sorumlusu	2
Bakım Personeli	14
Sekreter	2
Şoför	3
Temizlik/Mutfak	4
Toplam	60

Tabloya bakıldığında 2018 yılı itibariyle 60 tane resmi çalışanın olduğu görülmektedir.

4.4.2.1.Hayat Rehberi Projesi

Hayat Rehberi; dezavantajlı çocukların öz bakımını, beslenmesini, fiziksel ve ruhsal güvenliğini sağlayan, manevi anlamda destekleyen ve çocukların yaşlarına uygun yetenek ve becerilerini geliştirmesine yön veren bunlarla birlikte iyi bir örnek teşkil ederek rol model olma görevini üstlenebilecek bireydir.

İSTKA'nın 2015 yılında Kadın İstihdamını Arttırma Mali Destek Programı kapsamında desteklediği bir projedir.

Proje ile çocuk evlerindeki korunma ihtiyacı olan çocuklar başta olmak üzere; madde bağımlısı, suça sürüklenmiş, sokakta yaşayan vb. alanlarda çocuklara hayatta rehber olabilecek hayat rehberi personeli yetiştirmek için kurslar açarak bu alanda yetkin personellerin sayısını arttırmayı hedefler. Böylece korunma ihtiyacı olan çocukların yetiştirilmesi için bakım elemanlarına yönelik kursları ilk açan dernek, Mutlu Yuva Derneği olmuştur. Bu bakım elemanlarından bazıları, devlet tarafından istihdam edilmişlerdir.

T.C. vatandaşı olan, İstanbul'da ikamet eden, 20-40 yaş aralığında, ağır ve sürekli hastalığı olmayan ve en az lise mezunu işsiz kadınlar, bu projeye katılabilmektedirler.

Çocuğa daha kaliteli ve üstün bir hizmet sunmayı amaç edinen dernek, bu proje dahilinde 2018 yılı itibariyle 70 civarında kursiyeri sertifikalandırmıştır.

4.4.2.2.Çalıştaylar

İşbirliği içerisinde çalışmanın ön planda olduğu dernekte, çocuklarla ilgili bakım elemanlarının eğitimi, erkek bakım elemanları, çocukların eğitimi vb. sorunlar için dernek idarecileri, akademisyenler ve yerel yöneticiler tarafından 11 Kasım 2013 yılından itibaren çözümler üretilmeye çalışılmıştır.

Yılda iki defa toplanan çalıştaylarda alandaki uzman personelin mesleki gelişimlerini destekleyen, uygulama alanlarının analiz edilebildiği ve diğer illerdeki derneklerle beraber kurumsal bir standardizasyonun sağlandığı çalışma ortamları amaçlanır.

24-25 Kasım 2012 tarihlerinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın destek verdiği, 6 sivil toplum kuruluşu ve 11 üniversitenin katkı sunduğu Uluslararası Çocuk Evleri ve Koruyucu Aile Sisteminin Geleceği Çalıştayı dernek tarafından düzenlenmiştir.

4.4.2.3.Hizmet İçi Eğitimler

Korunma ihtiyacı olan çocukların en iyi şartlarda ve haklarını bilen bireyler olarak yetişmeleri için dernek ve bünyesinde çalışan personellerin eğitimlerine de önem verilmiştir. Bu çerçevede bakım personelleri, dernek çalışanları, hami aileler, sosyal rehberler vb. tüm ilgili kişilerin konunun önemini farkında olması için hizmet içi eğitimler gerçekleştirilmektedir.

4.4.2.4.Motivasyon Çalışmaları

Dernekte ve bünyesinde çalışanların yaptığı çalışmalarda tükenmişlik yaşamamaları ve motivasyonlarının yüksek olması için bazı çalışmalar yapılır. Anneler Günü, Merhamet Kahramanları Günü, motivasyon kahvaltıları, piknikler vb. etkinliklerle iyilik halleri korunmaya çalışılmaktadır.

4.4.2.5.Gönül Anne Projesi

Bu proje kapsamında çocuklar hakkında daha bilgili, deneyimli ve maneviyat açısından donanımlı kişilerin, dernekte ve çocuk evlerinde çalışan, kendilerinden genç çalışanlara haftada bir gün manevi rehberlik yapmaları amaçlanmıştır (Mutlu Yuva Dergisi, 2018: 19).

4.4.3.Topluma Yönelik Çalışmalar

4.4.3.1.AR-GE Çalışmaları

Çocuklarla ilgili dernekte çalışan tüm personelin; eğitim kalitelerini yükseltmek, yaptıkları faaliyetlerin verimliliğini arttırmak amaçlanmakta ve bunun için ulusal ve uluslar arası hibe programlarına projeler hazırlanmaktadır. Yine raporlama, envanter geliştirme, kurumsal kimlik ve tanıtım çalışmaları da yapılmıştır.

4.4.3.2.Mutlu Çocuk ve Mutlu Yuva Dergisi

Dernek yayın faaliyeti olarak iki tane dergi çıkarmaktadır. Bunlardan biri, değerler eğitimi, büyüklere saygı, küçüklere sevgi vb. konuların yer aldığı, ayda bir çıkarılan, Kültür Bakanlığı onaylı, 300 kütüphaneye gönderilen ve bu yönleriyle Türkiye’de korunma ihtiyacı olan çocuklar için özel olarak çıkarılan ve tek olan Mutlu Çocuk Dergisi’dir. Uzman bir ekip tarafından hazırlanan dergi, dernek merkezinde editörlerce yayıma uygun hale getirilmektedir.

Diğer dergi ise, uzman kişiler tarafından hazırlanan, korunma ihtiyacı olan çocukların gereksinimlerini konu edinen ve 6 ayda bir yayımlanan Mutlu Yuva Dergisi’dir. Toplumsal farkındalık ve bilinçlendirme faaliyetlerinde bulunarak psikososyal manada geliştirici ve toplum sorunlarını irdeleyerek çözümler üretmeye çalışan sosyokültürel bir yayındır.

4.4.3.3.Bilinçlendirme ve Tanıtım Toplantıları

Korunma ihtiyacı olan çocukların değişen ihtiyaçlarını ve alanda yaşanan gelişmeler için dernek çalışanlarını bilgilendirmek için yapılan çalışmalardır.

4.5.Mutlu Yuva Derneği'nin Diğer Sivil Toplum Örgütleriyle İlişkisi

Mutlu Yuva Derneği, alanda yaşanan sıkıntılara etkili ve hızlı çözümler bulmak, işbirliği ve koordinasyon sağlamak, çocukların yararına olan kararları hızlıca uygulamak için çocuk evleri ile ilgili STÖ'lerle platform, federasyon, konfederasyon gibi örgütlenmeler içerisine girmiştir.

4.5.1.Türkiye Çocuk Evleri Platformu (TÜÇEV-P)

18 Mart 2015 tarihinde kurulan bu platform, çocuk evleri ile ilgili çalışmalar yapan STÖ ve kurumlar arası koordinasyon, iletişim, bilgi akışı, istişare ve işbirliğini sağlamak amacıyla kurulmuştur (STK Türkiye Aile Platformu TÜRAP, 2019). Bu platform, ilgili bakanlık ve il müdürlükleriyle yapılan protokol çerçevesinde çalışmalarda bulunur.

Koordinatörlüğünü Mutlu Yuva Derneği'nin yürüttüğü TÜÇEV-P'nin kurucu üye dernekleri; Mutlu Yuva Derneği, Bursa Mutlu Yuva Derneği, Ankara Mutlu Yuva Derneği, Yozgat Mutlu Yuva Derneği, Bir İnsan Dünyaya Bedeldir Sağlık ve Eğitim Gönüllüleri Derneği (BİSEG), Öz Kevser, Süreyya Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği'dir. Üye dernekler ise; Şefkat Vakfı, Gönülver Derneği, Dilhan Derneği, İzmir İnsani Yardım Derneği (İZYAZ), Dünya Yetimler Eğitim Vakfı (DÜNYEV), İnsan ve İrfan Vakfı, Beyaz El Derneği, Urfa Mutlu Yuva Derneği, Diyarbakır Mutlu Yuva Derneği ve Ak Yuva Derneği'dir (Bahadır, 2018: 37).

Aşağıdaki tabloda Mayıs 2018 yılı itibariyle TÜÇEV-P'ye bağlı dernekler, açtıkları, onay bekleyen ev sayısı ile bu derneklerde bakılan çocuk sayıları hakkında bilgiler verilmiştir.

Tablo 4.5.1.1: Mayıs 2018 İtibari İle Platforma Bağlı Dernekler, Açtıkları Evler ve Çocuk Sayısı Şu Şekildedir (a.g.e., 2018: 37).

	Dernek/Vakıf İsmi	Ev Sayısı	Onayı Beklenen Ev	Çocuk Sayısı
1	İstanbul Mutlu Yuva Derneği	65	-	312
2	Bursa MYD	15	-	80
3	Ankara MYD	15	-	73
4	Yozgat MYD	5	-	28
5	BİSEG	5	-	24
6	Öz Kevser Vakfı	-	-	-
7	Süreyya-Der	3	-	16

8	Şevkat Vakfı	6	-	30
9	Gönülver Derneği	11	-	55
10	Dilhan	6	-	30
11	İzmir İHH	6	-	37
12	İnsan ve İrfan Vakfı	6	-	30
13	Beyaz El Derneği	11	-	54
14	Urfa MYD	14	-	70
15	Diyarbakır MYD	3	-	15
16	DÜNYEV	4	-	16
17	Ak Yuva Vakfı	3	2	14
	Toplam	178	2	884

TÜÇEV-P'nin genel faaliyetlerine bakıldığında; (STK Türkiye Aile Platformu TÜRAP, 2019).

- 1- Ulusal ve uluslararası alanda çocuk evleri konusunda çalışan STÖ, kamu kurumu, özel sektör, akademisyen vb.'nin envanterini çıkarmak, iletişim bilgileri, faaliyet alanları, raporları ve projeleri katılımcılarla paylaşmak, iletişim, bilgi akışı sağlamak,
- 2- İstişare ortamı ve işbirliği zemini hazırlamak için TÜÇEV-P katılımcıları ve diğer kuruluşlar arasında ana konularda ortak toplantılar yapmak, yapılanlara katılmak,
- 3- Çocuk evleriyle ilgili sorunları tespit etmek, sorunların çözümü için yöntem geliştirmek, projelendirmek, yaygınlaştırmak,
- 4- Ulusal ve uluslar arası kuruluşların konu ile ilgili organizasyonlarına temsilci, gözlemci göndermek,
- 5- Çocuk evleri alanında çalışma yapan TÜÇEV-P katılımcıları ve diğer kurumlar arasında bağlantı kurmak, ortak etkinlikler ve projeler yapmak, koordine hareket ederek verimlilik ve sürdürülebilirliğini temin etmek,
- 6- Alt çalışma gruplarıyla örnek uygulamaları yaygınlaştırmak,
- 7- Çocuk evleri konusunda TÜÇEV-P katılımcılarından gelen projelerden formata uygun olanlarının T-STK ÇOGEP kanalıyla Türkiye genelinde STÖ'ler tarafından desteklenmesini sağlamak, ulusal ve uluslar arası tanıtımını yapmak,
- 8- Çocuk evleri ile ilgili tüm faaliyetleri (resmi/özel kurum ve kuruluşların, şahısların ilgili çalışmalarını, kanun, yönetmelik, tüzük vb. hukuki düzenlemeleri, televizyon, internet, reklamlar vb. yazılı ve görsel yayınları) izlemek, olumlu olanları desteklemek, zarar veren faaliyet ve yayınlara tepki göstermek, sunuculuk yapmak,

9- Bilgi ve belge arşivi oluşturmak, çalışmalarını bülten, katalog, internet (web sitesi, sosyal paylaşım ağları) vb. aracılığıyla ilgililere ve kamuoyuna duyurmaktır.

Ayrıca Mutlu Yuva Derneği, Çocuk ve Gençlik Federasyonu ve İnsan, Toplum ve Medeniyet Konfederasyonu üyesi olarak çocuk ve gençlerle ilgili çalışmalara katılarak katkı sağlamaya çalışır.

4.5.2.Çocuk ve Gençlik Federasyonu

İstanbul, Ankara, Bursa, Yozgat, Şanlıurfa, Diyarbakır'daki Mutlu Yuva Dernekleri ile Bağımsız Yaşam Derneği'nin üye dernekler olduğu federasyon, çocuk ve gençler alanında çalışan dernekleri bir araya getirerek, hizmet kalitesini arttırmayı hedeflemiştir.

Federasyonun amacı, Türkiye'nin çeşitli yerlerinde çocuk ve gençlerle ilgili amaçlar başta olmak üzere, aile, bağımlılıkla mücadele, eğitim-kültür, medeniyet-değerlerimiz, sosyal yardım ve dayanışma gibi amaçlarla kurulan sivil toplum örgütleri arasında:

- Dayanışmayı, koordinasyonu, iletişimi ve iş birliğini geliştirmek,
- Etkin hizmet ağı oluşturulmasına katkıda bulunarak, amaçlarına uygun faaliyetlerin birlikte yapılması ve sürdürülmesini sağlamak,
- Benzer özellikteki sivil oluşumların kurulmasını teşvik ederek, birlik ve uyumu sağlamak,
- Derneklerin amaçlarından olan, aile müessesesini ve medeniyet değerlerini bilimsel ve kültürel yönden geliştirerek, sağlamlaştırılmasına, her yaş ve cinsiyetten insan ile korunma ihtiyacı olan çocuk ve gençleri, madde bağımlılarını aile ve topluma kazandırmak ve toplumla bütünleşmelerini kolaylaştırmak, girişimcilik, karşılıksız yardım, dayanışmayı teşvik etmek, eğitim ve kültür seviyelerini geliştirici çalışmalar yapmalarına yardımcı olmak federasyonun ana amaçlarındandır.

4.5.3.İnsan, Toplum ve Medeniyet Konfederasyonu

25 Ekim 2017 tarihinde kurulan İnsan, Toplum ve Medeniyet Konfederasyonu, yirmi dernek ve dört federasyondan oluşan bir yapılanmadır. Ülkemize, İslam dünyasına ve tüm insanlara faydalı olabilecek kültür, eğitim, sağlık, çevre, sosyal, bilimsel ve

iktisadi faaliyetlerde bulunur. Federasyonlar arasında işbirliği ve dayanışmayı sağlayarak daha etkili kararlar almayı hedefler.

İşadamlarına, bürokrasiye, akademisyenlere, siyasetçilere ve halka faydalı her türlü ilmi ve kültürel faaliyette bulunmayı misyon olarak gören konfederasyon, milli, manevi ve kültürel değerlerin geliştirilmesini, farklı kültür ve inançtaki insanlarla barış ve huzur içerisinde yaşanılmasına katkıda bulunmak, insanın inanç ve manevi dinamiklerini geliştiren faaliyet ve projeler yapmayı vizyonu saymıştır.

Üye federasyon ve dernekler; Uluslar arası Gençlik, Eğitim ve Kültür Dernekler Federasyonu (Feyyaz Bilim ve Gelişim Derneği, Afrika Dostluk Derneği, Külliye Kültür Eğitim Derneği, Enderun Uluslar arası Gençlik ve Medeniyet Derneği, Sosyal ve Kültürel Faaliyetler Derneği), Eğitim, Kültür Dernekler Federasyonu (Dosteller Kültür, Eğitim ve Yardımlaşma Derneği, Hüma Hatun Kültür, Eğitim ve Yardımlaşma Derneği, Gökkuşak İlim, Eğitim ve Araştırma Derneği, İstanbul Çevre, Eğitim ve Kültür Derneği, İstanbul Kartal Eğitim, Kültür ve Yardımlaşma Derneği), Çocuk, Aile ve Bağımlılıkla Mücadele Dernekleri Federasyonu (Bağımsız Yaşam Derneği, İstanbul, Bursa, Yozgat, Ankara, Şanlıurfa, Diyarbakır Mutlu Yuva Dernekleri), Gençlik Dernekleri Federasyonu (Şişli Gençlik Merkezi Derneği, İstanbul Gençlik, Eğitim ve Kültür Derneği, Arnavutköy Gençlik, Eğitim Merkezi Derneği, Suffa İlim, Kültür Derneği, Eğitime Destek Derneği) gibi federasyonlardır (<http://insantoplummedeniyet.org/konfederasyon-yapisi> 2019).

BEŞİNCİ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME, SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1.Değerlendirme

Yapılan çalışmada, korunma ihtiyacı olan çocukların çeşitli ihtiyaçlarının sosyal hizmet kapsamında karşılanması için kurulan çocuk evlerine giden süreç ve çocuk evlerindeki çocukların, hayata daha iyi şartlarda hazırlanmaları, topluma uyum sağlamaları, biyo-psiko-sosyo-ekonomik ve manevi ihtiyaçlarının giderilebilmesini amaç edinen Mutlu Yuva Derneği'nin kuruluşu, amaçları ve gerçekleştirdiği sosyal hizmet faaliyetleri hakkında bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Bu bilgiler toplanırken literatür taraması, arşiv, internet, dergi, makale vb. veri toplama araçlarından ve Mutlu Yuva Derneği ile ilgili bilgiler için ise yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Bu süreçte elde edilen bilgiler hakkında genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra sonuçlara yer verilecektir.

Çalışma, çocuk evlerine giden süreçte korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili kurulan sosyal hizmet kurumlarının tek çatı altında verilmesi, ayrıntılı bir şekilde bu sürecin anlatılması ve Mutlu Yuva Derneği Modeli'nin bu çocuklar için ne gibi çalışmalarda bulunduğunu anlatması açısından önemli bir çalışmadır.

İnsanlık tarihinin başlangıcı ile başlayan ve 19. yy'da modern anlamını kazanan sosyal hizmet, dezavantajlı birey ve grupların haklarını korumak, sosyal adaleti sağlamak ve iyilik hallerini gerçekleştirmek için çalışmalar yapar. Sosyal hizmet, bu çalışmaları yaparken “çevresi içinde birey” anlayışıyla, mikro (bireylerle çalışma), mezzo (aile ve gruplarla çalışma) ve makro (toplumla çalışma) düzeyleriyle çalışmalarda bulunur. Sosyal hizmetin bu şekilde çalışma yaptığı dezavantajlı gruplardan biri de korunma ihtiyacı olan çocuklardır.

Modernleşme ve yaşanan teknolojik gelişmelerle dünya hızlı bir şekilde gelişme göstermektedir. Bu hıza paralel olarak sayısız çocuk evsiz, kimsesiz kalarak ihmal ve istismar edilmektedir. Bu çocuklar, sokaklarda yaşamakta, başıboş kalmakta ve ne yapacaklarını bilemez bir şekilde yaşama tutunmaya çalışmaktadırlar.

Çocuk, 0-18 yaş aralığında, savunmasız, kendi başına ihtiyaçlarını karşılamayan, ihtiyaçlarını karşılama noktasında sıkıntılar çeken ve muhtaçlığı olan bir varlıktır. Bu varlık, tarihin her döneminde çeşitli uygulamalarla ve gelişmelerle karşı karşıya kalmıştır. Bunlar hakkında kısa bir değerlendirme yapmak yerinde olacaktır.

Çocuk kavramı, her ne kadar tarihin ilk dönemlerinden beri var olsa da, haklarındaki sağlıklı bilgilere 16. ve 17. yy'larda ulaşılmıştır. Elde edilen bu bilgiler ışığında çocuğun İlkçağ Mezopotamya ve Anadolu uygarlıklarında önem verilen, kendisiyle ilgili ilk evlatlık kurumu ve ilk uygulamaların başladığı uygarlıklar olduğu görülmüştür. Bu uygarlıklardan biri olan Hitit'lerde ailenin maddi durumu kötüyse, çocuk aileden alınarak, koruma altına alınıyor ve iyi bir eğitim alması sağlanıyordu (Mutluay, 2010).

Eski çağlarda Roma ve Yunanlıların çocuklar üzerindeki egemenlikleri sınırsızdı. Aynı dönemde Araplar Cahiliye Devri'nde özellikle kız çocuklarını canlı bir şekilde kuma gömerek, onlardan kurtuluyorlardı.

Semavi dinler ortaya çıkınca çocuklar rahat bir ortama kavuştular. Özellikle Hıristiyanlık ve İslam dinleriyle beraber çocuk, temiz ve korunma ihtiyacı olan bir varlık olarak görülmüş (Yörükoğlu, 2007), sonraları ortaya çıkan matbaanın icadı, Aydınlanma dönemi, Rönesans, Reform gibi toplumsal değişimler ile çocuğun yetişkinlerden farkı açıkça belirgin hale gelerek, değer verilen bir varlığa dönüşmüştür. Ayrıca Sanayi devrimi ile beraber kadınlar işgücü piyasasına dahil olduklarından çocuklara özgü kreş ve bakım kurumları açılmış ve çalışan çocukların haklarını korumak için yasal düzenlemeler yapılmıştır.

1789 tarihli Fransız İhtilali'nin patlak vermesi ile milliyetçilik duyguları artmış ve çocuğun yetiştirilmesi bir milli mesele haline gelmiştir (Beter, 2010). Milletler, çocuğu geleceklelerinin teminatı olarak gördüklerinden dolayı, çocuklarımızı daha iyi nasıl yetiştiririz? sorusunu kendilerine sorarak en kaliteli şekilde yetiştirmeye gayret etmişlerdir.

19. yy'da Chicago'da ilk çocuk mahkemesi kurulmuş ve böylece çocuk haklarının korunması teminat altına alınarak, sosyal hizmetin hak ve adalet terimleri ortaya konulmuştur (Işıkçı ve Karatepe, 2016). 20. yy'da çocuklarla ilgili kurumsallaşmalar artmış ve çocuklarla ilgili eğitim almış kişilerin çalıştıkları korunma, hak, eğitim,

sağlık, barınma ile ilgili kurumlar ortaya çıkmıştır. 20. yy'da çocuklarla ilgili sosyal hizmet faaliyetleri arttığı için bu yüzyıla “Çocuk Yüzyılı” denilmiştir (Karatay, 2007). 21. yy'da ise açlık, sefalet, kıtlık, savaş, göç, istismar, iyi olmayan koşullar gibi sebeplerden dolayı korunma ihtiyacı olan milyonlarca çocuk için her geçen gün sosyal hizmet kurum ve anlayışının önemi daha da artmıştır.

Osmanlı'da temellerini sadaka, zekat, akile, vakıf ve dini kurumlardan alan çocuklarla ilgili sosyal hizmet kurumları; savaşlardan dolayı yaşanan göçler, Tanzimat ile beraber yaşanan modernleşme ve reform hareketleri, savaşlarda şehit olanların çocuklarına sahip çıkılmak istenmesi, misyonerlik faaliyetlerine karşı çocukları korumak vb. sebeplerden açılmışlardır.

Bu süreçte açılan sosyal hizmet kurumlarının ilki, önceleri korunma ihtiyacı olan çocuklara meslek öğretmek, sonraları ise sanat okullarına dönüşen ıslahhanelerdir. Mithat Paşa tarafından ilk defa 1863 tarihinde Niş'te ve daha sonraları ülkenin çoğu bölgesinde açılan (Yılmaz, 2010) ıslahhanelerde günde iki saat öğrenci olunuyor ve günün geri kalanında öğrenci-işçi olarak (Koç, 2007), dönemin popüler meslekleri bölgenin ihtiyaçlarına göre öğretilerek çocuğun ayakları üzerinde durması sağlanıyordu.

Kapalıçarşı'daki esnaf çıraklarına okuma-yazma öğretmek amacıyla sivil bir oluşum olarak açılan ve daha sonraları resmi bir hüviyet kazanan Darüşşafaka, Cemiyet-i Tedrisiyye-i İslamiyye tarafından 19 Mart 1865'te kurulmuştur (Gürsoy-Naskali ve Koç, 2003). Özellikle eğitimde dönemine göre oldukça ileri bir seviyede olan modern eğitim ve öğretimin ön planda olduğu Darüşşafaka'da 2006 ile 2017 seneleri arasında korunma ihtiyacı olan 9.739 çocuğa hizmet sunulmuştur (2006-2017 Darüşşafaka Faaliyet Raporları).

II. Abdülhamit döneminde Hazine-i Hassa tarafından desteklenen ve korunma ihtiyacı olan Müslüman çocuklara yönelik ilk yatılı bakım kurumu özelliğindeki Darülhayr-ı Ali, Ermeni çocukları, misyonerlik çalışmalarından korumak amacıyla da kurulan bir kurum olmuştur (Ergin, 1977). Teorinin yanında uygulamanın da olduğu bu kurumda mesleğini öğrenen çocuğa, mezun olunca kendisine bir iş kurabilmesi için 2.000 kuruş topluca verilirdi (Aytekin, 2006). Böylece çocuk, kendisine yetebilme noktasında önemli bir mesafe almış oluyordu.

Dilencilikle mücadele kapsamında ve 1877-78 Osmanlı-Rus savaşıyla meydana gelen göç ve yıkımdan dolayı 20 Aralık 1895'te kurulan Darülaceze, İstanbul'un ilk sosyal refah kurumu ve II. Abdülhamit'in önem verdiği bir hayır kurumu olmuştur (Özen, 2000). II. Abdülhamit'in bizzat yaptığı maddi destekle kurulan Darülaceze'de Müslüman, Rum, Ermeni ve Yahudiler bir arada bulunuyorlardı (Koçu, 1966). Çocuklar hoşgörünün hakim olduğu bu kurumda yetişerek, topluma daha hızlı entegre oluyorlardı.

Yetimler yurdu manasına gelen Darüleytam, Trablusgarp (1911), Balkan (1912) ve I.Dünya savaşlarında hayatlarını kaybeden ailelerin çocuklarına sahip çıkılmak için açılan bir sosyal hizmet kurumudur (Seyyar, 2007). Ülkenin büyük bölümünde kurulan bu sosyal hizmet kurumları, çocuğa hem eğitim-öğretim veriyor, hem de koruyarak meslek sahibi yapıyordu. Bu kurumun en önemli özelliklerinden biri, çocukların belli şart ve yaştan sonra üretici sayılarak, kurumun kazancına belli bir oranda ortak olabilmesi ve kendisine verilen oranın Osmanlı ya da Ziraat Bankası'na yatırılması ve lazım olunca da onlara tamamıyla verilmesi olmuştur (Erkan ve Erkan, 1987). Böylece çocuk, kurumdan çıktıktan sonra yaşamını sürdürme noktasında önemli bir güce sahip oluyordu.

I.Dünya savaşının başlamasıyla korunma ihtiyacı olan çocukların sayısının artması sebebiyle Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuştur. Kurum, günümüzdeki Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na dönüşen Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kuruluşuna kaynaklık etmiştir (Sarıkaya, 2011). Bu kurum çocuklarla ilgili sosyal hizmetleri geniş bir çerçevede ele almış ve çocuğun biyo-psiko-sosyo-ekonomik ihtiyaçlarının karşılanması noktasında çalışmalarda bulunmuştur. Himaye-i Etfal Cemiyeti, 1921'den 1935 tarihine kadar yurtiçinde 4.854 adet, yurtdışında ise 332 adet şube açarak, en geniş şube ağına sahip dernek olmuş ve korunma ihtiyacı olan çocukların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır (Kapıcı, 2016). Buradaki çocuklar, sanat evi ve ziraat yurdu gibi oluşumlarda meslek öğrenmeye çalışmışlardır. Kurtuluş Savaşı'nda başarılı bir cephe gerisi hizmeti veren kurum, ana kucakları, kreşler, süt damlaları, çocuk yuvaları, talebe sofraları, dispanserler, kütüphaneler gibi oluşumlarla faaliyetlerde bulunmuştur. 1922'de 2.334 çocuğa, 1935'te ise 152.000 gibi (Türkmen, 1987) muazzam bir sayıya ulaşması kurumun ne kadar gerekli ve başarılı olduğunu gösterir.

Cumhuriyet döneminde kışla tipi kurumlar dediğimiz çocuk yuvası, yetiştirme yurtları, çocuk ve gençlik merkezleri ve çocuk destek merkezleri ile ev tipi denilen çocuk ve sevgi evleri denilen kurumlar kurulmuştur.

Kışla tipi kurumlar arasında kabul edilen Çocuk ve Gençlik Merkezleri (ÇOGEM), eşler arası anlaşmazlık, hastalık, şiddet, ihmal, istismar, yoksulluk, kötü beslenme vb. ile karşılaşan çocuklar ile gençleri ve sokak çocuklarının topluma uyum sağlamaları, rehabilite olmaları için sosyal hizmet faaliyetlerini gerçekleştirir (Yaşar ve Dağdelen, 2013). Yine kışla tipi kurumlardan biri olan Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM) ise sokakta yaşayan, suça bulaşmış çocuklarla ilgili kurulan Çocuk ve Gençlik Merkezleri (ÇOGEM), Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri (BSRM) ve Koruma-Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri (KBRM)'ni tek çatı altında toplamak için kurulmuş bir kurumdur (Bahadır, 2018).

0-12 yaş aralığındaki çocuklara hizmet veren çocuk yuvası ile 13-18 yaş aralığındaki korunma ihtiyacı olan çocuklara hizmet veren yetiştirme yurtları, toplu olarak sosyal hizmet faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu faaliyetleri gerçekleştirirken toplu yaşamdan dolayı, çocukların çeşitli ihtiyaçları göz ardı edilmiş ve bu durum, bu kurumun sorgulanmasına sebebiyet vermiştir. 2011 senesinde 68 çocuk yuvasında 3.724, 2016'da 6 tanesinde 323 çocuğa hizmet verilmiştir (2011-2016 Çocuk Yuvası Faaliyet Raporları). 2011 yılında 89 yetiştirme yurdunda 4.342, 2016'da 8 tanesinde 396 çocuğa sosyal hizmet verildiği belirlenmiştir (2011-2016 Yetiştirme Yurtları Faaliyet Raporları). Dolayısıyla verilen bilgilerden de anlaşıldığına göre gerek çocuk yuvalarının gerekse yetiştirme yurtlarının yıldan yıla hizmet verdiği çocuk sayılarının azalması, korunma ihtiyacı olan çocukların biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel, manevi ihtiyaçlarını karşılama noktasında yetersiz olduklarını göstermiş ve bu durum, yeni bir modelin gerekliliğini ortaya koymuştur. İşte bu yeni model, çocukların ihtiyaçlarını karşılama noktasında günümüze en yakın ve özel olan bu çocukların, ebeveynleri yanında yaşayan çocuklar gibi hayatlarını sürdürmeleri için elinden geleni yapan çocuk evi modelidir.

Ev tipi modelin içerisinde yer alan çocuk evleri, 5-10 çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması için kurulan aile ortamı ve komşuluk ilişkilerinin var olduğu, ilgili bölüm ve bu konularda liyakatli bakım elemanlarının görev yaptığı kurumlardır. Çocuk evleri, kışla tipi kurumlara göre daha az maliyetli ve çocuğun biyolojik,

psikolojik, sosyal, manevi, kültürel ihtiyaçlarını karşılama noktasında daha başarılı bir modeldir. Bu model, günümüzde çocukların ihtiyaçlarının karşılanması ve yetiştirilmeleri için en nitelikli ve sağlam modeldir, ifadesi kullanılabilir. 2011’de 501 çocuk ve sevgi evinde 5.596, 2016’da 1.184 tanesinde 10.883 korunma ihtiyacı olan çocuğa sosyal hizmet sunulmuştur (2011-2016 Yılları Arasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporları). Buradaki sayısal verilerden bile modelin ne kadar sağlıklı olduğu anlaşılabilir.

Tanzimat döneminde korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili kurulan sosyal hizmet kurumlarının bazı ortak özellikleri göze çarpmaktadır. Kabul şartları arasında; belli bir yaş kriterinin olduğu, ıslahhaneler dışında din, dil, ırk ayrımının yapılmadığı, annesinin, babasının ya da her ikisinin olmadığı çocukların kabul edildiği kurumlardır. Yine gelir kaynakları arasında yardımlar, bağışlar, han, hamam, tarla gibi taşınmaz gelirleri vb. ortak gelirleri bulunmaktaydı. Bu kurumlardaki çocuklara derslerinin yanında, bir meslekte öğretilerek çocuğun ayakları üzerinde durması ve normal insanlar gibi yaşaması sağlanmaktadır. Çocuklar, meslekleri imalathanelerde, işbaşı eğitim ve usta çırak ilişkisi içerisinde öğreniyorlardı. Dönemin popüler meslekleri olan ciltçilik, taş baskıcılığı, çuhacılık, marangozluk, dokumacılık, dericilik, saraçlık, boyacılık, hasırcılık, dikiş makineciliği vb. meslekler öğretiliyor ve üretilen ürünlerin belli bir geliri çocuğa ayrılarak çocuğun ileriki yaşlarında kimseye ihtiyacı olmadan yaşaması ve topluma uyum sağlamasına vesile olunuyordu. Cumhuriyet dönemi ile beraber ise çocukların danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık, barınma tedbirlerine öncelik veren kurumlar kurularak, koruyucu aile ve evlat edinme teşvik edilmiştir. Korunma ihtiyacı olan çocukların yetiştirilmelerinde önemli bir yeri olan evlatlık ve koruyucu aile uygulamalarına bu dönemde daha sık başvurulması, çocuğun sıcak bir aile ortamına kavuşmasını, aidiyet duygusunun oluşmasını ve her açıdan sağlıklı bir kişilik gelişmesini sağlamak içindir. Kabul şartlarında genel olarak yaş kriteri, din, dil, ırk ayrımı yapılmaması, annesinin, babasının ya da ana-babasının olmaması, ihmal, istismar, kötü muamele, suça bulaşma ve sokakta yaşama gibi nedenler şartlar arasındadır. Bu dönemde Tanzimat dönemine göre işbaşı eğitimle meslek öğretimi azalmış, çocuklara üretilen ürünlerden pay ayırmak gibi uygulamalar ise tamamen kalkmış, fakat harçlık verilmesi ile işe yerleştirme uygulamaları başlatılmıştır. Bu dönemde çocuğun biyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik, kültürel, manevi ihtiyaçlarının

karşılanması konusunda ise bir üstünlük sağlanmıştır. Bu dönemdeki kurumlar – STÖ’lerin açtıkları çocuk evleri hariç-doğrudan devlet tarafından kurulan kurumlar oldukları için Tanzimat dönemindeki kurumlardan ayrılırlar.

Cumhuriyet döneminde korunma ihtiyacı olan çocukların hayata hazırlanmaları ve topluma uyum sağlamaları için kurulan kışla tipi kurumların yetersizliği de zaman içerisinde anlaşılmış ve çocuk evlerine giden süreç yaşanmıştır. Çocuk evlerine giden süreçte korunma ihtiyacı olan çocuklar için açılan kurumlarda devletin bazı boşlukları olmuştur. Çocuklar için yapılan düzenlemelerde yeterli olamayınca gönüllülük esaslı, örgütlü, devletten bağımsız, çoğulculuk, sorumluluk ve dayanışmanın olduğu, kar amacının olmadığı ve toplumsal çıkarların ön planda olduğu sivil toplum örgütleri (Karadağ, 2017), çocuğun yardımına yetişmiş ve devlete yardımcı mahiyette faaliyetlerde bulunmuş, devletin bu konuda varolan boşluk ve eksikliklerini gidermeye çalışmışlardır. Bu sivil toplum örgütlerinden biri, Mutlu Yuva Derneği olmuştur.

İşte bu STÖ’lerden olan ve 2010 yılında kurulan Mutlu Yuva Derneği, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile protokoller imzalayarak, korunma ihtiyacı olan çocuğun yüksek yararını göz önünde bulundurarak çocuk evleri açar ve çocukların biyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik, kültürel ve manevi ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayarak, onları hayata hazırlamaya çalışır. Dernek, sosyal hizmet faaliyetlerini gerçekleştirirken ve kaynak yaratırken gönüllülük bilinciyle hareketlerde bulunur.

5.2.Sonuç

Yapılan çalışma ile Tanzimat ve Cumhuriyet dönemlerinde korunma ihtiyacı olan çocuklar için kurulan kurumların, kuruldukları dönemlerin şartları düşünüldüğünde önemli çalışmalar yaptıkları, fakat eksikliklerinin olduğu görülmüştür. Bu kurumlar arasında yer alan çocuk evleri modelinin korunma ihtiyacı olan çocukların ihtiyaçlarını karşılama noktasında en başarılı model olduğu söylenebilir.

Çocuk evleri ile ilgili olan ve devletle bu konuda işbirliği yapan Mutlu Yuva Derneği’nin, çocuk evlerinde kalan çocukların biyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik, kültürel ve manevi ihtiyaçlarını karşılama noktasında güçlendirme

yaklaşımından hareket ederek başarılı çalışma ve faaliyetler gerçekleştirdiği sonucuna varılmıştır.

Türkiye’de sivil toplum örgütleri arasında en fazla çocuk evi açan Mutlu Yuva Derneği, çeşitli projeler aracılığıyla korunma ihtiyacı olan çocuklara en iyi şekilde sosyal hizmet faaliyetlerinde bulunmaya çalışır.

Bu projelerden biri olan ve derneğin ana faaliyetini oluşturan çocuk evleri projesi, çocuğun ihtiyaçları göz önünde tutularak, uygun olan çevrelerde açılır. Açılan evlerde maddi-manevi her türlü destek sağlanarak, burada kalan çocukların yaftalanmadan ve hor görülmeden hayatlarına devam etmeleri sağlanır. Çocukların ihtiyaçlarının yerinde belirlenmesi ve onlara daha fazla yararlı olmak için evlerde kalan çocuklara sosyal incelemeler yapılır. Bu sosyal incelemelerin, 2014’te altmış dört, 2015’te altmış dört, 2016’da altmış yedi, 2017’de elli yedi olduğu görülmüştür.

Derneğin faaliyetlerinin yürütülmesinde gönüllüler, önemli işlevlerde bulunurlar. Mutlu Yuva Derneği, 2014 yılında on yedi ev gönüllüsü ile çalışmalarına başlamış, 2015’te bu sayı elliye, 2016’da elli ikiye, 2017’de seksen ikiye ve 2018’de doksan yediye ulaşmıştır. Gönüllü sayısının bu şekilde artması, derneğin gönüllülere ulaşmada başarılı çalışmalar yaptığını gösterir.

Yapılan araştırmalar sonucunda Mutlu Yuva Derneği’nin bazı amaçlarına ulaşmak için önemli bir mesafe aldığını gösterirken, bazılarında da daha ulaşamadığını göstermiştir. Bunlardan; korunma ihtiyacı olan 3-18 yaşları arasındaki çocukların çocuk evlerine alınması, aile kurumunun bilimsel, kültürel yönden geliştirilmesini sağlamak ve çocuk yetiştirme konusunda ailelere yardımcı olmak, yurt ve yuvalardan çıkan gençleri topluma kazandırmak, bunun için rehberlik hizmetleri sunan bir dernek olmak, Gönüllü-Hami ve Koruyucu Aile Projesini yaygınlaştırmak, çocuklarla ilgili yeni projeler oluşturmak, çocuk evlerini yaygınlaştırmak, genç-ergen evleri açmak, çocuk yaşam merkezleri açmak, çocuklarla ilgili diğer kişi ve kurumlarla yardım ve destek alışverişinde bulunmak, akademik araştırma ve yayın yapma, Mutlu Çocuk Dergisi’nin kalitesini arttırarak tüm çocuklara ulaşmasını sağlamak, bilimsel toplantılar düzenlemek, çocuklara 18 yaşından sonra da evlenme ve iş sahibi olmalarına yardımcı olmak gibi hedeflerinde başarılı çalışmalarda bulunmuştur. Fakat çocuk köylerini kurma amacını daha gerçekleştirememiştir.

Mutlu Yuva Derneği Modeli, yeni bir model olarak çocuk evleri ile ilgili önemli çalışmalara imza atmıştır. Dernek; erkek, kız ve belli bir yaşa kadar olan kardeşler için üç ayrı ev modeli oluşturmuştur. Bu çocukların hayata ve topluma uyum sağlamaları ve kendilerini gerçekleştirmeleri için çeşitli projeler, uygulamaya konulmuştur. Bunlardan biri, alandaki sivil toplum örgütleri içerisinde sadece bu dernekte uygulanan, önceleri Yaşam Merkezleri olarak bilinen daha sonraları Eğitim ve Gelişim Merkezleri adını alan bir projedir. Bu projede, çocukların korunması, bakımı, rehabilitasyonu, ilgi ve yeteneklerinin geliştirilmesi ve mesleki açıdan yeterli hale gelmeleri amaçlanmıştır. Ayrıca bu merkezlerde terapi ve psikososyal destek hizmetleri, bilim, matematik, kendini ifade gibi atölyeler sayesinde çocuklar en iyi şekilde yetiştirilmeye çalışılmıştır.

Hami Aile Projesi ile korunma ihtiyacı olan çocuklara rol model olarak, onları yönlendirmek ve sosyal hayata hızlı bir biçimde adapte olmalarını sağlamak amaçlanır. Korunma ihtiyacı olan çocuklar, bu proje ile sevgi, şefkat, güven, aidiyet duyguları ile hayatı deneyimleme gibi ihtiyaçlarını karşılarlar. Mutlu Yuva Derneği'ne bağlı çocuk evlerinde kalan korunma ihtiyacı olan çocuklara, 2010 yılında on bir, 2011'de otuz üç, 2012'de kırk bir, 2013'te kırk altı, 2014'te altmış beş, 2015'te elli beş, 2016'da altmış bir, 2017'de elli altı ve 2018'de altmış Hami aile hizmette bulunmuştur.

Sosyal Rehber Projesi ile çocuklara rol model olunuyor, akademik yaşamlarında yardımcı olunarak, toplumsal yaşama alışmaları sağlanmıştır. Korunma ihtiyacı olan çocukların sosyal hayata hazırlanmaları için önemli çalışmalarda bulunan sosyal rehberlerin sayısının, 2014 yılında otuz, 2015'te otuz iki, 2016'da yirmi dokuz, 2017'de elli üç, 2018'de altmış yedi olduğu görülmüştür.

Üniversite öğrencileri ile Okulum Umudum ve Yeni Nesil Yeni Ufuklar Projeleri ile çocukların hayatı rol modeller eşliğinde öğrenmeleri ve kendilerine hedefler koymaları sağlanmıştır. Okulum Umudum Projesi'ne katılan gönüllülerin sayısı, 2013'te yirmi bir, 2014'te otuz, 2015'te otuz iki olmuştur.

Mihmandar Gençlik Projesi ile gençliğe adım atan çocuğun erkek-kadın rollerinin farkına varması, cinsiyetine uygun davranışlarda bulunması ve böylece sağlıklı bir kişilik geliştirmeleri hedeflenmiştir. Bu proje ile 2015'te otuz dört, 2016'da yirmi dokuz ve 2017'de ise elli üç çocuğa hizmet sunulmuştur.

Çocuk evlerinde çalışan bakım elemanlarına yönelik de çeşitli faaliyetler gerçekleştirilerek çocuğun bakımı, beslenmesi, gelişimi, fiziksel ve ruhsal güvenliği gibi durumlar sağlanmaya çalışılmıştır. Hayat Rehberi, Gönül Anne Projeleri, Çalıştaylar, hizmetiçi eğitimler ile bakım elemanlarının bilgi, beceri ve liyakatleri arttırılmıştır.

Mutlu Yuva Derneği'ni korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili diğer sivil oluşumlardan ayıran bazı özellikler bulunmaktadır. Diğer sivil oluşumlar, savunuculuk, hak temelli, yardım amaçlı (yiyecek, giyecek, eğitim vb.) hareket ederek, her biri belirli bir konuda kurulur. Mutlu Yuva Derneği ise çocuğun tüm ihtiyaçlarını karşılayarak, çocuğu bütüncül bir bakış açısıyla ele alır. Çocuğun biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel, ekonomik ve manevi ihtiyaçlarını karşılamak için elinden geleni yapmaya çalışır. Dernek, bünyesindeki evlere aldığı çocuklarda herhangi bir yaş aralığı aramaz, fakat tuvalet alışkanlığı edinmeden alınıp yetiştirilmesi daha kolay olduğundan bebek olarak alınması daha uygundur. Bunun nedeni, korunma ihtiyacı olan çocuk herhangi bir yoksunluk, ihmal, istismar ve dezavantajlı duruma düşmeden korunma altına alınmak istenmesidir. Korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik gerçekleştirilen Eğitim ve Gelişim Merkezleri, Hami Aile, Mihmandar Gençlik, Okulum Umudum, Yeni Nesil Yeni Ufuklar Projeleri ile bakım elemanları için yapılan sertifikalandırmalar, eğitimler, çalıştaylar, Hayat Rehberi, Gönül Anne Projeleri de Mutlu Yuva Derneği'ni diğer STÖ'lerden ayırır. Korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili dergi çıkartması ve çocuk evi sayısı bakımından en büyük dernek olması, sivil toplumun daima çalışma sürecinin içinde olduğu profesyonel bir işletme ile kurumsal yapının bir arada olması, yine bir şirket gibi çalışması ve alanıyla ilgili diğer STÖ ve devlet kurumlarına fikirler vermesi ayırt edici özellikleri arasındadır.

Derneğin güçlü yönleri; Sahip olunan bilgi, birikim ve tecrübe sayesinde problemler karşısında çözümler üretebilme kabiliyeti gelişmiş, alt yapısı sağlam bir dernektir. Derneğin yönetim kurulundan eğitimcilerine, sosyal çalışmacılarından psikologlarına ve tüm çalışanları alanda uzun zamandır çalıştıkları için kendilerini geliştirmişlerdir. Çalışanların yaptıkları işleri özverili yapmaları, çevreye güven vermeleri ve devletin kurumlarıyla yapılan protokoller sayesinde derneğin eli güçlenmiştir. En güçlü yönlerinden biri, korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili bir iş yapılması ve ihtiyaçlarının karşılanmaya çalışılmasının getirdiği manevi motivasyon olarak

verilebilir. Sivil toplumla şeffaf bir şekilde hareket edilmesi sebebiyle her geçen gün gönüllü sayısı ve aile ferdi sayısı artmaktadır. 18 yaşından sonra da çocuklara destek olmaya devam etmesi ve bunu sürdürmeyi istemesi de güçlü yanlarındandır.

Derneğin zayıf yönleri; Derneğin maddi olarak bazen sıkıntılar yaşaması, düzenli bir gelirinin olmaması, bünyesindeki evlerin kiraları, giderlerinin karşılanmasında bazen güçlük çekilmesi, devletle çalışan bir dernek olduğu için değişen iktidar ve politikalar ile derneğin çalışmalarının sekteye uğrama ihtimali de zayıf yönlerdendir. Yine küçükken bakılan çocukların bakımı kolayken, özellikle ergenlik dönemine gelen çocukların ergenliğin getirdiği biyo-psiko-sosyal değişikliklerle baş etme süreçlerinde yaşadığı sıkıntılarda derneğin bazen zorlanması da derneğin zayıf yönlerindedir. Çocuğun, ebeveynlerinin yanında yaşayan çocuğa göre maddi açıdan çok iyi bakılması, 18 yaşından sonra evlerden ve devletin koruması altından çıkan çocuğun bu evlerde sağlanan ekonomik ortamı bulamamaları nedeniyle bu konuda zorlanmaları da eksikliklerden biridir. İnternet, sosyal medya ve basının yeterli şekilde kullanılmaması, SWOT analizinin olmaması, karar alma süreçlerinde yaşanan bürokratik engeller de eksiklikler arasındadır. Dernek çalışanlarının potansiyellerinin yüksek olmasının yanında sayılarının yeterli olmaması sebebiyle bir elemanın birden fazla iş yapmasına sebep olmakta bu da çalışanların yorulmalarına ve mesleki açıdan tükenmişlikler içerisinde olmalarına neden olmuştur. Böylece çalışanın belli bir alanda uzmanlaşmasının önüne geçilmiştir.

5.3.Öneriler

Yapılan çalışmalar ışığında Mutlu Yuva Derneği için şu tespit ve öneriler yapılabilir:

a- Mutlu Yuva Derneği, gerçekleştirdiği sosyal hizmet faaliyetleri ve projeler sayesinde korunma ihtiyacı olan çocuk ve gençler için umut olmuş ve umut olmaya devam etmektedir. Dernek, çocukların biyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik, kültürel ve manevi ihtiyaçlarını karşılamada oldukça başarılı bir dernektir. Eğer önüne engellemeler konulmazsa, çocuk evleri alanında ileriki yıllarda Türkiye’de öncü derneklerden olacağı tahmin edilmektedir.

b- Derneğin sosyal hizmetler çerçevesinde örgütlenmiş bir kuruluş olduğu halde, sosyal çalışmacının sadece bir tane olması ve yeteri kadar personelin olmaması

önemli bir sorun olarak durmaktadır. Yine dernek ile yapılan protokolde ihtiyaç halinde sosyal çalışmacı alınması ibaresi de bu sorunu destekler görünmektedir. Bu evlerde kalan çocuklar ihmal ve istismar edilen ve dezavantajlı oldukları için en azından 6 yada 7 ev için bir sosyal çalışmacının görev yapması ve personel sayısının yeterli düzeye getirilmesi uygun olur.

c- Dernek, gerçekleştirdiği faaliyetleri duyurmak, kendini tanıtmak için internet, sosyal medya ve çeşitli basın-yayın araçlarını daha iyi kullanmalı ve böylece hem gönüllü sayısı artacak hem de maddi kaynak yaratmak için bir alan açılacaktır.

ç- Derneğin güçlü ve zayıf taraflarını görmek için elzem olan SWOT analizinin bir an önce oluşturulması gerekmektedir.

d- Derneğe bağlı evlerde kalan çocuklar ilgi, yetenek ve başarıları dikkate alınarak okula gönderilmelidir. Yani, ilgi ve yetenekleri mesleki, imam hatip, sosyal bilimler, fen bilimleri vb. hangi alana yönlendirilmesini gerektiriyorsa o okul türüne gönderilmesi gerekir. Çocukların ilgi ve yetenekleri dışında bir okul ve bölümü okumaları halinde ya okulu bırakma ya da bu bölümlere karşı olumsuz duygular yaşamaları oldukça yüksek bir ihtimal olarak gözükmektedir. Böylece bu çocuklar, hem kendilerine hem de diğer birey ve topluma zararlı olabilecek şekilde hayata atılacaklardır.

e- Maddi olarak çok iyi bir şekilde bakılan bu çocuklar, 18 yaşından sonra bu evlerden ayrılarak gerçek hayata atılacaklardır. Gerçek hayatta bu maddi imkanlardan yoksun kalacakları için boşluğa düşecekler ve uyum konusunda zorluk yaşayacaklardır. Bu nedenle evlerde kalan çocuklara maddi imkanlar dikkatli bir şekilde sunulmalıdır.

f- Her türlü resmi kurum ve gönüllülerin denetlemesinden geçen dernek, gerçekleştirdiği sosyal hizmet faaliyetlerini çeşitli yayınlar, sosyal medya ve internet aracılığıyla yayınlarak daha şeffaf olmaya gayret etmelidir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2004). Cumhuriyetin Çocuk Refahı Politikasını Yapılandıran Bir Sivil Toplum Örgütü: Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu (1921-1981). *Çalışma Ortamı Dergisi*, (73), (Mart-Nisan).
- Ahioğlu, E.N.(2012). Küreselleşen Dünyada ve Türkiye’de Çocukluğun Durumu. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(1).
- Akdemir, A. (2006). *Sivil Toplum Kuruluşları ve İnsan Hakları-Antakya’daki Sivil Toplum Kuruluşu Yöneticilerinin Sivil Toplum ve İnsan Hakları Tartışmalarına İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Alan Çalışması* (Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Akkuş, P. ve Aktükün, Ö. B.(2016).*Sosyal Hizmet ve Öteki Disiplinlerarası Yaklaşım*. (2. Basım) İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Apak, A. (2010). Hz. Peygamber (s.a.v.)’in Çocuklarla İlişkileri Üzerine Tespit ve Değerlendirmeler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(1):45.
- Arslan, R. (2004). *Türkiye’de İnsan Haklarının Gelişim Süreci ve İnsan Hakları Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşları: İnsan Hakları Derneği ve Mazlum-der Üzerine Bir İnceleme* (Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- ASPB 2011-2016 Faaliyet Raporları <http://sgb.aile.gov.tr/argeraporlar/bakanlik-faaliyet-raporlari> (2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 faaliyet raporları) 24 Kasım 2017 tarihinde alındı.
- Atakan, B. (2018). Çodem, 565 Çocuğu Yeniden Hayata Kattı. m.milliyet.com.tr/codem-565-cocugu-yeniden-hayata-gundem-2648630/ (16 Nisan).
- Ateş, N.Y. (2005). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Performans Değerlendirme* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ayhan, H. ve Maviş, H. (1994). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 9, İstanbul.
- Aytekin, H. (2006). *1914-1924 Yılları Arasında Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Eğitimleri* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Bahadır, M. (2018). *Korunma Altındaki Çocuklarla Çalışan Bakım Elemanlarının Mesleki Algı ve Motivasyonları-İstanbul Çocuk Evleri Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Başer, H. (2013). *Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli “Çocuk Evleri”* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Beter, Ö. (2010). *Türkiye ve İngiltere’de Çocuk Koruma Sistemleri* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- BOA, İ.MF., 1321.5.18, HE No:6; İ.MF., 1320.C.5, HE No:1.
- Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2013). *Aile Sosyolojisi*.(4. Baskı) İstanbul: Açılımkitap Yayınları.
- Cevizci, A. (2002). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul:Engin Yayıncılık, s.s.942.
- Cingöz, A. M. H. (2018). *Madde Bağımlılığı İle Mücadelede Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü (BAY-DER ÖRNEĞİ)* (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çağlar, D. (1974). Türkiye’de Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Eğitimlerine Genel Bir Bakış. Ankara, s.90-91-92.
- Çavuşoğlu, T. (2001). *Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu-Himaye-i Etfal Cemiyeti (30 Haziran 1921-5 Mayıs 1981)*. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Beyaz Gemi Yayınları.
- (2005). *Sosyal Hizmetlerin Yakın Tarihinden Sayfalar-Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Yaprakları 1917-1983*. Ankara: SABEV Yayınları.
- Çetin, E. (2017). *Yoksullukla Mücadelede Sivil Tolum Kuruluşlarının Rolü: İHH Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği, *T.C. Resmi Gazete*, 29310, 29 Mart 2015.
- Çocuk Koruma Kanunu, Kanun Numarası 5395, *Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi*, 25876, 15 Temmuz 2005.
- Çocuk Yuvaları Yönetmeliği, *Yayınlandığı Resmi Gazete*, 23576, 7 Ocak 1999.
- Çocuk Yuvaları www.karar.com 25 Mayıs 2019
- Darüşşafakalılar Cemiyeti (1948). *Türkiye’de İlk Halk Okulu*. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.
- Darüşşafaka’nın 2008-2016 Faaliyet Raporları <https://www.darussafaka.org/hakkimizda/kurumsal-yonetim/raporlar/yillik-faaliyet-raporlari> (2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 faaliyet raporları) 29 Ekim 2017 tarihinde alındı.
- Delialioğlu, M. (2009). *Himaye-i Etfal Cemiyeti ve Eğitim Boyutu* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demir, M. (2017). *Çevreci Sivil Toplum Örgütlerinin Halkla İlişkiler Aracı Olarak Sosyal Medya’da Doğa-Kadın Metaforu: Yeşil Artvin Derneği Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.

Denli, M. (2018). *Sivil Toplum Kavramı Bağlamında Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları: TÜSİAD* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Derneklerin Faaliyet Raporlarına Göre Dağılımı
https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/cocuk-destek-merkezleri_20_Subat_2019.

Ebussuud, Ş. E. (2006). *Ebussuud Tefsiri*. Cilt 10(4420), 12(5592, 5814) İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Elmacı, D. (2010). Günümüzün Yetim Kalan Kuruluşları: Yetiştirme Yurtları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(4): 949-970.

Eminoğlu, B. (2018). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Eğitim, Kültür ve Sportif Faaliyetlere Katkısı: Anadolu Platformu Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Ergin, O. N. (1940). *Türkiye Maarif Tarihi, Tanzimat Devri Mektepleri*. Cilt 2, İstanbul: Osmanbey Matbaası.

----- (1977). *Türkiye Maarif Tarihi*. Cilt 1-2, 3-4 İstanbul: Eser Matbaası.

----- (1995). *Mecelle-i Umur-ı Belediye*. Cilt 6, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.

Erkan, A. R. Ve Erkan, G. (1987). Darüleytamlar. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 5 (1): 61-68.

Eroğlu, M. (1997). *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*. Cilt 15, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Eryılmaz, N. (2010). *Çocuk Yuvasında ve Ailesinin Yanında Kalan 6 Yaş Çocuklarının Duygusal Becerilerinin Karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Gander, M. J. ve Gardiner, H. W. (2010). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çev. A. Dönmez, N. Çelen ve B. Onur), (Der. B. Onur), 7. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

Gözler, F. M. (2007). *Yetiştirme Yurdunda Kalan Çocuklarda Firar ve Nedenleri*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.

Güdek, K. (2012). *Sosyal Çalışmaya Giriş Terapiden Önce Sosyal Çalışmacılar İçin Mesleğe Giriş Bilgileri*. İstanbul: Nobel Matbaacılık.

Gürsoy-Naskali, E. ve Koç, A. (2003). Öksüz ve Yetim Çocuklar İçin Kurulmuş bir Eğitim Kurumu: Darüşşafaka. A. Koç (Der.), *Savaş Çocukları Öksüzler ve Yetimler*, (1. Baskı), İstanbul: Umud Kağıtçılık.

https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/cocuk-destek-merkezleri_8_Subat_2019 tarihinde alındı.

<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/hakkimizda/tarihce> 20 Kasım 2017 tarihinde alındı.

<http://insantoplummedeniyet.org/konfederasyon-yapisi> 10 Mayıs 2019 tarihinde alındı.

<https://mutluyuva.org/kurumsal/hakkimizda> 25 Mart 2019 tarihinde alındı.

<https://mutluyuva.org/hakkimizda/komasyonlar>, 15 Nisan 2019 tarihinde alındı.

http://tr.m.wikipedia.org/wiki/%c3%87ocuk_Haklar%c4%B1_5%c3%B6zle%c5%9mesi.7 Şubat 2017 tarihinde alındı.

http://www.ankarasevgievleri-shcek.gov.tr/?page_id=498 20 Kasım 2017 tarihinde alındı.

<https://www.darussafaka.org/hakkimizda/cemiyet>. 18 Şubat 2017 tarihinde alındı.

<http://www.darussafaka.org.tr/tarihce2.asp> 31 Ekim 2017 tarihinde alındı.

<https://www.karar.com/fast-pages/guncel-haberler/koğus-tipi-yetistirme-yurtlari-kapaniyor> 20 Mart 2019 tarihinde alındı.

<https://www.turkcebilgi.com/sosyalhizmetlerve%C3%A7ocukkesirgemekurumu> 09 Kasım 2017 tarihinde alındı.

<http://www.milliyet.com.tr/2003/12/07/pazar/paz13.html> 21 Kasım 2017 tarihinde alındı.

<https://www.Mutlu+Yuva+derneği>, 20 Nisan 2019 tarihinde alındı.

Işıkcı, Y.M. ve Karatepe, S.(2016). Türkiye’de Çocuğa Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları ve Tarihsel Analizi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1): 71,74.

İkizler, A. (1998). *Devletten Sosyal Devlete (Devlet İçin İnsandan İnsan İçin Devlete Geçiş)*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

İnce, A. (1992). *Bir Eğitim Kurumu Monografisi Darüşşafaka* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

İzzet, M., Esat, M., Nuri, O., ve Kanar, A. K. (2000). *Darüşşafaka, Türkiye’de İlk Halk Mektebi, Darüşşafaka Nasıl Doğdu, Ne Hizmetler Etti, Nasıl Yaşıyor?* (Çev. Kanar, M., 1927), İstanbul: Evkaf-ı İslamiyye Matbaası.

Kapıcı, H. Z. (2016). *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yetim*. (1.Baskı), İstanbul: Kriter Yayınları.

Karadağ, E.Y. (2017). *Sosyal Hizmet Disiplini ve Sivil Toplum İlişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Karaman, H., Çağrı, M., Dönmez, İ.K. ve vd. (2004). *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. (Cilt 5, s.637), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

----- (2003). *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. (Cilt 1, s.150), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

- Karataş, Z. (t.y.). *Sosyal Hizmet Tarihi: Osmanlı Devleti'nde Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları*. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, s.3.
- Karatay, A.(2007). *Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Politikanın Oluşumu* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kars, Ö. (2013). Sivil Toplum Örgütlerinde Sosyal Hizmet. Acar, H., Negiz, N. ve Akman, E. (Der.), *Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları*, Ankara: Maya Akademi Yayınları, 358-359.
- Karsandıöz, S.S. (2018). *Bir Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Heda-Der* (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kaya, G. (2002). *Sivil Toplum Kuruluşları Tartışmaları-Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Kırbaç, S. (2003). Osmanlı Belgelerine Göre Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Almanya'ya Gönderilen Darüleytam Öğrencileri. Gürsoy-Naskali, E. ve Koç, A. (Ed.), *Savaş Çocukları Öksüzler ve Yetimler*. İstanbul: Umut Kağıtçılık.
- Kocahanoğlu, O. S. (1997). *Mithat Paşa'nın Hatıraları Hayatım İbret Olsun*. (1. Baskı) İstanbul: Temel Yayınları.
- Koç, B. (2004). Midhat Paşa'nın Niş ve Tuna Vilayetlerindeki Yenilikçi Valiliği. Ankara, *Kebikeç*, (18): 413.
- (2006). Islahhanelerin Finans Olanakları ve İç İşleyişleri. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (20).
- (2007). Osmanlı Islahhanelerinin İşlevlerine İlişkin Bazı Görüşler. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2): 117.
- Koçu, R.E. (1966). *İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt 8, İstanbul: Koçu Yayınları.
- Koşar, N. (1992). *Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı*. (2. Baskı), Ankara: İltek A.Ş. Yayınları.
- Koşay, A. (2013). *Çocuk Yuvasında ve Çocuk Evinde Kalan Korunmaya Muhtaç Çocuklar İle Ailesi Yanında Yaşayan Çocukların Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Köse, O. (2016). *Geçmişten Günümüze Şehir ve Çocuk*. Cilt 2, Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Mithat, A. H. (2011). *Mithat Paşa Hayatı, Hizmetleri ve Sürgün Dönemi*. (Çev. F. Parin), (1. Basım), İstanbul: Fezziye Mektepleri Vakfı Yayınları.

- Mutluay, N. (2010). *Eski Yakın Doğu Toplumlarında Çocuk*. (1. Baskı) Ankara: Alter Yayıncılık.
- Mutlu Yuva Dergisi (2018), 13, 19.
- Mutlu Yuva Mutlu Yaşam Derneği, 2017 Faaliyet Raporu.
- Müezzinoğlu, E. (2012). *I. Dünya Savaşı Esnasında Yetim ve Öksüz Çocukların Himayesi ve Eğitimi*. History Studies (International Journal Of History), Cilt 4/1, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Nuhoğlu, H. Y. (1993). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 8.
- Okay, C. (1999). *Belgelerle Himaye-i Etfal Cemiyeti (1917-1923)*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Okur, Y. (1996). *Darüleytamlar* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Onur, B. (2005). *Türkiye’de Çocukluğun Tarihi*. (1. Baskı) Ankara: İmge Kitabevi.
- (2007). *Çocuk Tarih ve Toplum*. (1. Baskı) Ankara: İmge Kitabevi.
- Özafşar, M. E., ve vd. (2014). Hadislerle İslam. *Yetim, Toplumun Uhdesindeki En Ağır Emanet*, (1. Baskı). Cilt 4 (s.287, 289), Ankara: Özgün Matbaacılık.
- Özbek, N. (1999). II.Abdülhamit ve Kimsesiz Çocuklar Darülhayr-ı Ali. *Tarih ve Toplum Dergisi*, (82): 11-20.
- (2013). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Sosyal Devlet (Siyaset, İktidar ve Meşruiyet 1876-1914)*. (5.Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdemir, E. (2009). *Bir Sivil Toplum Kuruluşu (STK) Örgütlenme Modeli: Amargi Kadın Kooperatifi* (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Özdemir, İ. M. (2008). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özen, İ. (2000). *II. Meşrutiyet’e Kadar Islahhaneler ve Darülaceze* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özkan, S. (t.y.). *Türkiye’de Darüleytamların Gelişimi ve Niğde Darüleytamı*. *Niğde Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*.
- Öztürk, C. (1999). Osmanlı’da Bir Mesleki Eğitim ve Çocuk Esirgeme Kurumu: Darulhayr-i Ali *Milli Eğitim Dergisi*, (143).
- (1999). *Türkiye Diyanet Vakfı*. İslam Ansiklopedisi, Cilt 19.

- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. Cilt 2, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Sağlam, İ.(2002). Hz. Peygamber'in Çocuk Eğitiminde Öne Çıkarıldığı Hususlar. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(2).
- Salim, M.(2011). *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu* (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Sarıkaya, M (2003). *Savaş Yıllarında Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin Çocuk Sağlığı Konusundaki Hedef ve Faaliyetleri*. Gürsoy-Naskali, E. ve Koç, A. (Ed.), Savaş Çocukları Öksüzler ve Yetimler. İstanbul: Umut Kağıtçılık.
- (2011). *Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti 1921-1935*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Semiz, Y. ve Kuş, R. (t.y.). Osmanlı'da Mesleki Teknik Eğitim, İstanbul Sanayi Mektebi (1869-1930). Konya, s.279.
- Sheafor, B. W. ve Horejsi, C. J. (2012). *Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler*. (Çev. A. Bilgen, B. Kaynarkaya, D. Gülmez, D. B. Çiftçi, ...), 1. Baskı, Ankara: Nika Yayınevi.
- Seyyar, A. (2007). *İnsan ve Toplum Bilimleri Terimleri (Ansiklopedik Sosyal Bilimler Sözlüğü)*. (1.Basım) İstanbul: Değişim Yayınları.
- Seyyar, A. ve Genç, Y. (2010). *Sosyal Hizmet Terimleri Sözlüğü*. (1. Baskı) Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Sormaz, F. ve Yüksel, H. (2012). Değişen Çocukluk, Oyun ve Oyunağın Endüstrileşmesi ve Tüketim Kültürü. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (3): 993-994.
- Soydan, A. (2003). Darüşşafaka Tarihinden Kesitler. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 2(3): 249-268.
- Sosyal Hizmetler Kanunu, Kanun Numarası 2828, *Yayımlandığı Resmi Gazete*, 18059, 27 Mayıs 1983.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, *TC. Resmi Gazete*, 27015, 5 Ekim 2008.
- STK Türkiye Aile Platformu TÜRAP.
Turkiyeaileplatformu.com/index.php/2018/06/04/turkiye-cocuk-evleri-platformu-tucev-p/ 19 Mart 2019.
- Şahan, H. (2009). *Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençlerin Aile Kurumuna Bakışlarının Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Şahin, H. ve Şafak, N. (2012). *Osmanlı Dünyasında Çocuk Olmak*. (1. Baskı) İstanbul: Dem Yayınları.

- Şeker, A. (2008). *Sosyal Çalışma Mesleği-21. Yüzyıl'da Sosyal Adalet Arayışında Sosyal Çalışma Mesleği*. Ankara: SABEV Yayınları.
- (2009). *101 Soruda Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler*. Ankara: SABEV Yayınevi.
- (2011). *Sosyal Hizmetlerde Etik*. Ankara: SABEV Yayınları.
- Şenlik, M. (2007). *Kütahya'da Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kurumları* (Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Şenocak, H. (2005). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: İstanbul Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Alan Araştırması* (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tekeli, İ. (1994). *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. (Ed.N.Akbayar, E.İşın, N.Sakaoğlu, O.Baydar, B.Tanman, M.S.Koz, B.Aksoy, A.Batur, Y.Yusufoğlu), Cilt 3, İst:Tarih Vakfı.
- (2000). Kuramsal Yaklaşımlar.(Der. Kızılyaprak, Z.A.), *Sivil Toplum Kuruluşları ve Yasalar-Etik-Deprem, İstanbul: Tarih Vakfı Yayını, 114*.
- Thompson, N. (2013). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak*. (1. Baskı) Ankara: Dipnot Yayınları.
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü*. Ankara: Selvi Yayınevi.
- Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Tüzüğü (1973), madde 4, Ankara.
- Türkmen, B. (1987). *Cumhuriyet Döneminde Sosyal Hizmetler ve Sosyal Hizmet Müesseseleri* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Uğur, S. (2013). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri*. Çanakkale: Ekin Yayınevi.
- Umumi Hıfzısıhha Kanunu, *Yayımlandığı Resmi Gazete*, 1593, madde: 1-2. 6 Mayıs 1930.
- UNİCEF, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, madde 19.
- Uslu, R. Ö. (2011). *Yararlandıkları Hizmet Modeline Göre Korunmaya Muhtaç Çocuklarda Davranış ve Duygusal Sorunlar*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Ünal, V. (2012). Osmanlı'nın Son Dönemlerinde Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Kurulan Sosyal Hizmet Kuruluşları. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(2): 2, 19, 20.
- Yalçın, A. (2011). *Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Korunmaya Muhtaç Çocukların Gelecek Kaygılarının İncelenmesi (Afyonkarahisar Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.

- Yaşar, Ö. ve Dağdelen, N. (2013). Korunmaya Muhtaç Çocukların Yetiştirilmesinde Çocuk Yurtlarından Çocuk Evlerine Geçişin, Çocukların Sosyo-Kültürel ve Psikolojik Gelişimlerine Etkisi Üzerine Bir Çalışma: Isparta Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(18).
- Sarıbay, A. Y. (2000). Türkiye'de Demokrasi ve Sivil Toplum. E.K.Keyman, A.Y. Sarıbay (Der.). *Global Yerel Eksenden Türkiye*, İstanbul: Alfa Yayıncılık, 101.
- Yavuz, C. (2016). *Korunmaya Muhtaç Çocukların Koruma ve Bakım Altına Alınma Nedenleri* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yazıcı, E. (2012). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18): 499-525.
- (2013). *Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler=Kurum Bakım Hizmetinden Yararlanmış Bireyler Üzerine Bir Araştırma* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yazıcı, N. (2007). Osmanlılarda Yetimlerin Korunması Üzerine Bazı Değerlendirmeler. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (1):31.
- Yelkenci, Ö.F. (2008). *Türk Modernleşmesinin Osmanlı Kökenleri: Sultan II.Abdülhamit Dönemi Eğitim Konuları*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Yetiştirme Yurtları Bu Ay İtibarıyla Tamamen Dönüştürüldü
<http://www.memurlar.net/haber/694012/yetiştirme-yurtlari-bu-ay-itibariyla-tamamen-donusturuldu.html> 11 Aralık 2017 tarihinde alındı.
- Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik, *T.C. Resmi Gazete*, 22462, 13 Kasım 1995.
- Yıldırım, İ. (2004). *Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, M.A. (2010). *Tanzimat Döneminde Meslek Okulları* (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- (t.y.). II. Meşrutiyet Devrinde Vilayet Sanayi Mekteplerini Yeniden Yapılandırma Girişimleri: Vilayet Sanayi Mektepleri Tertibatı. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Dergisi*, s.s.137.
- Yıldırım, N. (1996). *İstanbul Darülaceze Müessesesi Tarihi*. İstanbul: Darülaceze Vakfı Yayını.
- Yıldırım, N. ve Yıldırım, K. (2008). *Sosyal Hizmete Giriş*. (1. Baskı) Adapazarı: Sakarya Yayıncılık.
- Yıldırım, Ş. (2017). 2000'li Yıllarda Çocuk Koruma Sistemi İçinde Bakım Hizmetlerinin Genel Görünümü. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (1):95-96.

Yılmaz, F. (2010). *Osmanlı Tarih Sözlüğü*. İstanbul: Gökkuşbe Yayıncılık.

Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(18): 10.

Yörükoğlu, A. (2007). *Değerşen Toplumda Aile ve Çocuk*. (7. Baskı) İstanbul: Özgür Yayınları.

Zastrow, C. (2015). *Sosyal Hizmete Giriş*. (3. Baskı) Ankara: Nika Yayınevi.

www.dernekler.gov.tr 20 Şubat 2019.

EKLER

Ek:1

Darüşşafaka Mezunlarının Yıllara Göre Meslek Tercihleri (Aytekin, 2006. <http://www.darussafaka.org.tr/tarihce2.asp>).

MESLEKLER	1881-1927	1928-1961
Mühendis	23	155
Doktor	17	83
Veteriner	6	23
Diş Tabibi	1	19
Eczacı	5	19
Hukukçu	29	50
Mimar	1	20
Jeolog	-	36
Öğretmen	102	37
Bilim Adamı	9	23
Subay	14	42
Emniyet Görevlisi	2	7
Diplomat	7	3
Sanatçı	17	17
Gazeteci	3	5
Psikolog-Sosyal Bilimci	-	-
Muhasebeci	13	32
Kaptan-Pilot	47	51
Yöneticilik	-	12
Diğer Memurlar	36	19
Bankacı	55	115
Maliyeci-Hesap Uzmanı	4	84
İktisat-İşletme	24	30
Pazarlamacı	-	22
Sigortacı	-	5
Turizmci	-	14
Gümrükçü	90	-
Posta-Telgraf	164	2

Ek:2

3413 Sayılı Kanuna Göre Ataması Yapılan Korunma İhtiyacı Olan Çocuk Sayısı (1988-2009). (SHÇEK, **2009 Yılı Faaliyet Raporu**, SHÇEK Yayını, Ankara, 2010).

Yıllar	Sayı	Yıllar	Sayı
1988	659	1999	2.178
1989	955	2000	1.825
1990	1.102	2001	2.265
1991	724	2002	1.662
1992	796	2003	2.083
1993	926	2004	756
1994	899	2005	1.479
1995	1.926	2006	1.359
1996	1.359	2007	1.446
1997	1.342	2008	1.513
1998	2.684	2009	1.925
TOPLAM			31.859

Ek:3

Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun (1957)

(Kabul Tarihi: 15.05.1957- Kanun No: 6972) (Karatay, 2007)

Madde 1: Beden, ruh ve ahlak gelişmeleri tehlikede olup;

a)Ana ve babasız

b)Ana ve babası belli olmayan

c)Ana ve babası tarafından terk edilen,

d)Ana ve babası tarafından ihmal edilip fuhuşa, dilencilığe, alkollü içkileri, uyuşturucu maddeleri kullanmaya ve serseriliği sürüklenmek tehlikesine maruz bulunan, çocuklara, (korunmaya muhtaç çocuklar) denir.

Yukarıda yazılı çocukların reşit oluncaya kadar bu kanun hükümlerine göre kurulan müesseselerde bakılıp yetiştirilmeleri ve meslek sahibi edilmeleri hususunda buldukları mahallin sulh hukuk mahkemelerince gerekli tedbir kararları ittihaz olunur.

Madde 2: Birinci maddede yazılı vasıfları haiz bir çocuğun bulunduğunu zabıta, devlet ve belediye memurları veya muhtarlar öğrendikleri takdir de keyfiyeti mahallin en büyük mülkiye amirine haber vermeye mecburdurlar.

Mülkiye amiri bu çocuklardan haklarında derhal korunma tedbiri alınmasında zaruret görülenleri; mahkeme kararı alınıncaya kadar bu kanuna göre kurulmuş müesseselerden veya mevcut hayır müesseselerinden birine, bulunmadığı takdirde, munasip görülecek bir aile nezdine masrafları birlik tarafından karşılanmak üzere yerleştirilir.

Müstacel olmayan hallerde mülkiye amiri, çocuk hakkında tanzim edilmiş olan evrakı lüzumlu karar verilmek üzere mahalli sulh hukuk mahkemesine tevdi eder.

Çocuğun anası, babası veya bunlardan birisi mevcut ise keyfiyeti, onlara da bildirilir.

Madde 3: Mahkeme, evrakı gönderilen çocuklardan korunması icap edenlerin durumlarını göz önünde bulundurarak hangi şahıs aile veya müesseseye tevdi edilmeleri gerektiği hususunda icabeden tedbir kararını ittihaz eder.

Haklarında tedbir kararı verilmiş bulunan çocukların emvali mevcutsa, kimin tarafından idare edileceği, ana ve babaları veya bunlardan birisi sağ olup da yardım edecek kudrette iseler, çocukların bakımlarına iştirak miktarı Türk Medeni kanunu hükümleri dairesinde, mahkemece tayin olunur.

Birinci fıkraya göre alınan korunma tedbirleri, lüzum görüldüğü takdirde

alakalıların teklifi üzerine mahkemece çocuk reşit olmadan evvel kaldırılabilceği gibi, reşit olduktan sonra da rızası alınmak şartı ile devamı hususunda karar verilebilir. Mahkemece verilen kararların bir sureti, alakalı mülkiye amirliğine gönderilir.

Madde 4: Bu kanunun birinci maddesinde yazılı vasıfları haiz olan çocukların bakılıp yetiştirilmeleri ve bir meslek sahibi edilmeleri, vilayet hususi idareleri ile belediyelerin müştereken kuracakları (birlikler) tarafından sağlanır.

Bu birliklere Maarif, Sıhhat ve içtimai Muavenet Vekâletleri her türlü yardımı yapmakla mükelleftirler.

Madde 5: Dördünü madde de sözü geçen (birlikler), belediye kanunu hükümleri gereğince kurulur. Bu birlikler tarafından çocuk bakım ve yetiştirme yurtları ve her türlü tesisleri kurulması mecburidir.

Bir vilayet dâhilinde bakım ve yetiştirme yurtları kurulması mümkün olmadığı takdirde, Maarif, Sıhhat ve içtimai Muavenet ve Dâhiliye Vekâletlerinin tensibi ile civar vilayetler müştereken bu tesisleri kurarlar.

Madde 6: Birinci maddede zikredilen vasıfları haiz bulunan ve öğretim çağına gelmemiş olan çocuklar, sıhhat ve içtimai muavenet vekâletince, çocuk bakım yurtlarına ve öğretim çağına girmiş olanlarda Maarif Vekâleti'nce yetiştirme yurtlarına alınır.

Çocuk bakımı yurtlarında öğretim çağına gelenler yetiştirme yurtlarına devrolunur.

Madde 7: Bakım ve yerleştirme yurtları ile bunlara bağlı her türlü tesislerdeki çocukların sıhhi durumları ile meşgul olacak tabip ve memurlar Sıhhat ve içtimai Muavenet Vekaleti'nce, eğitim ve öğretimleri ile meşgul olacak öğretmen ve teknik mutehassis elemanlar Maarif Vekaleti'nce mahallen tayini gereken memur ve müstahdemlerde birlik idari heyetince Umumi Heyet Konseyi'nde tespit edilen kadrolara göre tayin olunur. Bunların maaş ve bilcümle ücretleri ait oldukları alakalı vekalet, diğer kadrolarla mücefferik masraflar ve ek görev karşılıkları ise birlik bütçelerinden ödenir.

Birlikçe tayin edilen memur ve müstahdemler, belediyeler memur ve müstahdemleri hak ve selahiyetlerine sahiptirler.

Madde 8: Bütün belediyeler ve vilayet hususi idarelerin ve bu kanunla verilen vazifeleri görmek üzere, her yıl bütçelerine bir evvelki yıl tahsisatlarının en az yüzde biri nispetinde koymaya ve ayrılan bu tahsisatı, bütçelerinin tasdikinden itibaren üç ay içerisinde buldukları Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma birliklerinin

bankalardaki fon hesaplarına yatırmaya mecburdurlar. Bütçelerine bu maddedeki kanuni tahsisatı koymayan veya noksan koyan mahalli idarilerin bütçelerini tasdiğe selahiyetli bulunan makamlar tarafından bu tahsisat re'sen konur veya kanuni hadde iblağ olunur.

Madde 9: Dördüncü maddenin ikinci fıkrası gereğince Maarif, Sıhhat ve içtimai Muavenet Vekaletleri her yıl bütçelerine , birliklerde istihdam edecekleri personel masrafları hariç olmak ve en az bütün hususi idare ve belediyelerin bütçelerine koyacakları tahsisatın yekunundan az olmamak üzere ihtiyaca göre ayrı ayrı tahsisat koymaya mecburdurlar. Bu tahsisatın birliklere dağıtılması, her iki vekâletin müştereken hazırlayacağı talimatnamedeki esaslara göre yapılır. Bu tahsisat, bütçenin tahsisinden itibaren en çok iki ay içerisinde birlikler emrine gönderilir.

Madde 10: Bir vilayet dahilindeki belediyelerle vilayet hususi idare veya müşteki belediye bütçelerine 8. madde gereğince konulan tahsisat, bu hususta hazırlanan talimatnamede gösterilen şartları haiz bir yetiştirme yurdu tesisine kafi gelmediği takdirde, alakadar vekaletlerin tensip edecekleri bir mahalde birlik kurarlar ve müşterek yurtlar tesis ederler. Bu mümkün olmadığı takdirde aynı gayenin tahakkuku için ve bu kanuna göre kurulan en yakın korunmaya muhtaç çocukları koruma birliklerinden birisine, birliğe dahil diğer azaların hak ve selahiyetlerine sahip olarak girerler ve bütçelerinden de aynı esaslar içerisinde ayırmış oldukları tahsisatları, o birliğin bankadaki fon hesabına yatırılır.

Madde 11: Kurulan birliklerin muhasebe isleri, devlet muhasebe usullerine uygun olarak Divanı Muhasebata hesap vermekle mükellef muhasipler tarafından yürütülür. Birliğin bütün isleri alakalı vekaletlerce teftiş ettirilir.

Madde 12: Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birliğine dahil vilayetlerin valileri veya teşkil edecekleri şahıslarla maarif, sıhhat ve içtimai muavenet, ziraat, bölge çalışma, iktisat ve ticaret müdürleri birlik meclisinin, birlik merkezi bulunan vilayet maarif müdürü ile sıhhat ve içtimai muavenet müdürü de birlik encümeninin tabii azalarıdır.

Madde 13: Birlik encümenleri lüzumu halinde, artırma, eksiltme ve ihale kanununa göre kendilerine tanınan selahiyetlerin bir kısmını veya tamamını birlik merkezi dışındaki müesseselerin ihtiyaçlarını münhasır olmak üzere varsa belediye veya köy meclisleri azalarından birinin iştirakı ile müessese mensuplarından teşkil edecekleri komisyona devredebilirler.

Madde 14: Korunmaya muhtaç çocukları koruma birlikleri öğretim çağında olmayan

çocuklarla öğretim çağına gelmiş ve öğretim çağını astığı halde bunu görmemiş olarak teslim edilen çocukların bakım, korunma, eğitim ve öğretimi ile bu çocukların ilerde mahalli, iktisadi, zirai ve sanayi gibi ihtiyaçları karşılayacak surette ameli bir meslek sahibi olmaları için yetiştirme yurtları ve mahalli hususiyetleri göz önünde bulunduran döner sermayeli işyerleri ve atölyeleri açar ve kurarlar ve ders programlarını buna göre hazırlarlar.

Madde 15: Yetiştirme yurtlarında ilk öğretimini ikmal eden çocuklardan kabiliyet gösterenler emsallerine tercihan maarif vekaletlerinin tayin ve tespit edeceği şartlar dahilinde kabiliyet, alaka ve yaşlarına göre daha ileri tahsil yapmak üzere:

a) yatılı, yatsız her derecedeki genel tahsil müesseseleri ile meslek okul ve müesseselerine yerleştirilmek,

b) umumi ve mülhak bütçeli daireler, hususi daireler belediyeler, 3659 sayılı kanuna tabi müesseseler ve sermayesinden yarısından fazlası devlete ait olan diğer teşekküller tarafından kurulmuş fabrikalar, müessese ve ziraat ve işletmelerine veya hususi is yeri ve meslek sahiplerinin yanına verilmek:

c) birlikler tarafından kurulmuş is yerleri ve atölyelerde çalıştırılmak suretiyle birer meslek veya sanat sahibi olacak şekilde yetiştirilirler.

Madde 16: umumi ve mulhak bütçeli, daireler ve hususi idareler, belediyeler 3659 sayılı kanuna tabi müesseseler ve sermayesinden yarısından fazlası devlete ait diğer teşekküller: hizmetlerine aldıkları çocukları beslemek, giydirmek ve barındırmakla mükelleftirler, hususi is sahiplerinden talimatnamelerdeki şartları temin edenler tercih olunur.

Madde 17: Hususi fabrika ve is yerleri ile is ve meslek sahibi yanına verilen çocukların işverenler tarafından barındırılması, beslenmesi, giydirilmesi mümkün olmadığı hallerde bu hususlar çocukların kendi yetiştirme yurtlarıncaya sağlanır veya bu hususta mahalli tedbirler alınır.

Madde 18: 15 inci maddenin b ve c fıkraları gereğince is yerlerine verilen ve yetiştirme yurtlarında bakılan çocuklardan ücret mukabili çalıştırılanlardan yurt masrafları birlik encümenince tayin edilecek nispetlerde kazançlarından çıkarılır. Çocuğun harçlığı da ayrıldıktan sonra artarsa geri kalan kısım milli bankalarda çocuk namına açtırılan hesabı cariye talimatnamede gösterilen müddet zarfında yatırılır. Çocuğun ücretinin balsama zamanı ve miktarı yurt idaresi ile işveren arasında mahalli örf ve rayice göre tespit olunur. Çocuğun harçlığı da yurt idaresi tarafından belirtilir.

Madde 19: Köylerde veya çiftçiler yanında aynı ücretler mukabili çalıştırılan çocuklara verilen mallardan paraya tahvil edilenler bankalarda çocuk namına açılacak hesabı cariye, satılmayanlar köy ihtiyar meclisleri tarafından kıymetlendirilerek çocuk adına saklanır.

Madde 20: Bankalarda çocuk namına açılan hesabı cariden birliğin yetkili şahıslarının vizesi olmadan para çekilmez. Çocuklar adına biriken para ve mallar reşit olduğu zaman çocuğa aynen verilir. Türk Medeni Kanunun vesayet altındaki kimseye bırakılmış mallar hakkındaki 398'inci maddesi hükmü bunlar için tatbik edilmez.

Madde 21: Bakılmak üzere aile ve hususi şahıslara verilen, çalıştırılan çocukların reşit oluncaya kadar durumları, bu kanunun kendilerine yüklettiği vazife hudutları içinde gerek alakadar vekâletlerce gerekse koruma birliklerince takip ve murakebe edilir.

Madde 22: Korunmaya muhtaç çocuklardan sağır, dilsiz, kör, vücutça sakat ve ruhen arızalı ve intibaksız veya benzeri durumda olduklarında durumları hususi bir eğitimi icap ettirenler için maarif vekâletince gerekli müesseseler kurulur. Buraya gönderilen çocuklar müesseseye kabul edilmeden evvel bir müşahede devresi geçirirler.

Türk Ceza Kanununun 53, 54, 57 ve 58'inci maddelerine göre terbiye tedbirleri icabeden çocuklar hakkında adliye vekâleti hususi yurtlar açar ve bu hususta maarif, sıhhat ve içtimai muavenet vekaletleri ile iş birliği yapar.

Madde 23: 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 158, 159 ve 160'ıncı maddeleri ile iş kanunu hükümlerine tabi bütün müesseselerdeki çocukların eğitimi maarif vekaletince de murakabeye tabidir. Eğitim bakımından hususlar eğitim memurlarının yazılı ihtarını bir ay zarfında düzeltilir. Bu düzeltmeyi yapmayanların yanlarında çocuk bulundurulmasına müsaade edilmez ve müesseseleri kapatılarak alakalı vekâletlere bildirilir.

Madde 24: Yetiştirme yurtlarında bulunan çocuklar yurttan kaçacak olurlarsa zabıta vasıtasıyla bulunarak geri getirilirler. İş yerleri ile hususi şahıslar yanında barındırılan, çalıştırılan çocuklarda bağlı oldukları yetiştirme yurdunun müsaadesi olmadıkça yerlerini değiştiremezler, terk edemezler. Yurtlar veya iş sahipleri yanında korunmakta ve yetiştirilmekte olan çocuklara Türk Ceza Kanunu'nun 182'inci maddesinde yazılı fiilleri işleyenler hakkında mezkûr maddede yazılı cezalar verilir.

Madde 25: Korunmaya muhtaç çocukların korunma ve yetiştirilmesi için gerekli tahsisatların kaynakları şunlardır:

- a)bilumum hususi idare ve belediyelerin bütçelerine koydukları bir sene evvelki tahsisatları en az yüzde birleri,
- b)alakadar vekaletlerin bu maksatla bütçelerine koymuş oldukları tahsisattan ayrılacak hisseler,
- c)hakiki ve hükmi şahıslarla beynelmilel teşekküller tarafından birliklere yapılacak ayni ve nakdi, menkul ve gayrimenkul bağışlar,
- ç)vakfiyelerinde çocuğa yardım için tahsisat kabul etmiş bulunan mülhak ve mazbut vakıflar adına mütevelliler ve vakıflar umum müdürlüğünce yapılacak yardımlar,
- d)yurtlar tarafından veya bunlar menfaatine verilecek müsamereler ve is yurtları ve diğer her türlü teşebbüs gelirleri, birliklere yapılacak bağışlarla her türlü gelirler, bilumum vergi, resim ve harçlardan muaftır.

Madde 26: İş yerlerinde çalıştırılan çocukların ücretlerinden talimatnamede tespit edilecek esaslar dairesinde, birlik ve çocuk hissesi olarak ayrılacak miktarları müddetinde birliğe ve milli bankalara yatırmayanlarla, çocuklar reşit olduktan sonra bankadan alınan paraların kendilerine iade etmeyenler hakkında üç aydan bir seneye kadar hapis ve iki yüz liradan iki bin lira kadar ağır para cezası tatbik olur. Ayrıca yatırılmayan paranın tazminine de hükmolunur.Zamanında yatırılmayan paranın zimmete geçirilmiş olduğu tahakkuk ederse, yukarıdaki firkaya göre tayin edilecek cezalar, bir misli arttırılarak verilir.

Çocuğa ücret olarak verilen mallarla, çocuğa ait sair malları korunmayan veya çocuğun bunlardan intifasına mani olanlar haklarında iki yüz liradan iki bin liraya kadar ağır para cezası verilir ve bunları zimmetine geçirenler hakkında da ikinci fıkra hükmü tatbik olunur.

Madde 27: Ücretle çalıştırılan çocukların ölümü halinde kanuni mirasçıları yoksa birikmiş olan paraları, bağlı oldukları birliklere intikal eder.

Madde 28: Birlikler ve bunlara bağlı müesseseler vilayetlerce de selahiyetli kimselere teftiş ettirilir. Birlikler teftişlerde tespit edilen noksanları gidermeye ve icabeden tedbirleri almaya mecburdurlar.

Madde 29: Bu kanunun tatbikatı ile ilgili talimatname, kanunun nesrinden sonra en geç altı ay içerisinde maarif, sıhhat ve içtimai muavelet ve dahiliye vekaletlerince müştereken hazırlanır.

Madde 30: Bu kanun talimatnamede zikredilen hususlarla birliklerin yıllık faaliyet raporları neticelerini tespit ve bu müesseselerin tekamül ve inkişafı için alınacak

tedbirler hakkında tavsiyelerde bulunmak üzere Maarif Vekaletinde her yıl bir defa toplanmak üzere bir teşkil olunur.

Bu heyet azaları şunlardır:

- a) Maarif, sıhhat ve içtimai muavenet dahiliye, adliye, milli, müdaafa çalışma, ziraat ve işletmeler vekaletleri temsilcileri,
- b) Üniversite veya yüksek tahsil müesseselerinden bir pedagog, bir çocuk ve ruh hastalıkları mutehassısı, bir çocuk hukuku ve bir sosyal hukuk mutehassısı,
- c) Maarif vekaletince tayin ve tespit edilen ve kurulan birliklerin onda biri nispetinde vali, belediye reisi, sıhhat ve içtimai muavenet, maarif ve yurt müdürü,
- d) Gerek doğrudan doğruya gerekse dolayısıyla çocuk koruma, bakımı, eğitimi ve sağlığı gayesidir. Matuf olarak kurulan hayır cemiyetlerinden üçünün de birer temsilcisi,
- e) Büyük is ve müessese sahiplerinden üç temsilci,
- f) Bir hayır kurumuna bağlı olmadan önemli bir bağışta bulunan veya tesis kuran şahıslardan iki kişi. Bu heyet maarif vekili veya müsteşarın riyasetinde toplanır.

Madde 31: 30'uncu maddedeki heyete Ankara haricinden gelen azaların kanuni harcırahları maarif vekaleti bütçesinden ödenir.

Madde 32: 5387 sayılı kanun meriyetten kaldırılmıştır.

Muvakkat madde 1: Öğretim çağına gelmemiş çocuklardan haklarında korunma kararı verilenler bakım yurtları ikmal edilinceye kadar mahalli birlikler kararı ile bakım ücretleri, birlikler tarafından ödenmek şartı ile çocuk esirgeme kurumu yuvalarında barındırılırlar.

Muvakkat madde 2: Korunmaya muhtaç çocukların korunması gayesi ile bu kanunun nesrinden evvel teşekkül etmiş olan birlikler, nizamnamelerini kanunun nesrinden itibaren üç ay zarfında bu kanun hükümlerine intibak ettirmeye mecburdurlar. Birlikten ayrılacak olan köylerin hukuk ve vecaibi bu kanunla intibak ettirilen birliklere intikal eder.

Madde 33: Bu kanun nesri tarihinde meriyete girer.

Madde 34: Bu kanunu icraya, icra vekilleri heyeti memurdur.

EK:4

T.C.

**AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
ÇOCUK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ İLE MUTLU
YUVAMUTLU YAŞAM DERNEĞİ ARASINDA ÇOCUK EVLERİ
AÇILMASI VE İŞLETİLMESİNE İLİŞKİN İŞBİRLİĞİ PROTOKOLÜ**

KONU

MADDE 1-

Bu Protokol, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Mutlu Yuva Mutlu Yaşam Derneği arasında, çocuk evi açılmasına ve hizmetlerin yürütülmesine ilişkin işbirliği esaslarını tespit etmek üzere düzenlenmiştir.

AMAÇ

MADDE 2-

Bu protokolün amacı; 5395 sayılı Çocuk.Koruma Kanunu ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında bulunan çocukların; toplu yaşanan kuruluşlar yerine, ev ortamında temel ihtiyaçlarının karşılanarak yaşamlarını sürdürmeleri, toplumla iç içe olabilecekleri mahalleler içerisinde müstakil yapı veya apartman dairelerinde bakımlarının yapılması, çocuğun arkadaşlık, komşuluk ve mahalle gibi kavramlar ile toplumsal değerlerimizi yaşayarak öğrenmelerine, sosyal, zihinsel ve bedensel gelişimlerinin yanı sıra sağlıklı bir kişilik ve iyi alışkanlıklar kazanmalarının sağlanmasıdır .

DAYANAK:

MADDE 3-

Bu Protokol 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kurumu Kanunu 4 üncü maddesinin (b) bendi ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır.

TANIMLAR VE KISALTMALAR:

MADDE 4-

Bakanlık: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığını Genel Müdürlük: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünü,

Demek: Mutlu Yuva Mutlu Yaşam Derneğini,

İl Müdürlüğü: Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünü,

Kuruluş: Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarını,

Çocuk evi: Her ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde tercihen il merkezinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde 5 ila 8 çocuğun kaldığı evleri,

Çocuk evi sorumlusu: İlgili mevzuat kapsamında çocuk evlerinde verilecek hizmetin yürütülmesinden sorumlu kişiyi,

Bakıcı Anne/Bakım Elemanı: Çocuk evlerinde çocukların gelişiminden ve bakımından sorumlu personeli,

Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi; Çocuk evlerinin illerde planlanması, açılış ve

işleyişine ilişkin her türlü işlemler ile harcamaların yapılması, takibi, denetlenmesi ve çocuk evleri arasındaki koordinasyonun sağlanması amacıyla oluşturulan merkezleri,

Demek Koordinatörü: Çocuk evlerinde sunulan hizmeti demek adına koordine eden kişiyi,

Gönüllü Aile: Sosyal inceleme ve araştırma sonucunda bir çocuğun bakım, gözetim sorumluluğunu üstlenebilecek, evlat edinme hizmetinden yararlandırılacak çocuklar dışında aileleri tarafından fazla ziyaret edilmeyen çocukları yanına izinli alan aileyi, İfade etmektedir.

ADRESLER

MADDE 5-

Genel Müdürlük

Anafartalar Caddesi No: 68 Altındağ/İUlus / ANKARA

Mutlu Yuva Mutlu Yaşam Derneği

İstoç 25. Ada Sonu Kuzey Plaza K:8 D:15 Bağcılar / İstanbul

Tel: 02126595930 - 40 Fax: 0212 6592022

TARAFLARIN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ:

MADDE 6-

A) GENEL MÜDÜRLÜĞÜN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

- a) İşbirliği protokolünün amacına ve mevzuata uygun olarak işletilmesini sağlamak.
- b) Protokolün uygulanmasında yaşanacak anlaşmazlıkların çözümüne yönelik yazılı görüş vermek.
- c) Protokol doğrultusunda; eğitim, araştırma, tanıtım ve çocuklar ile yapılan çalışmalarla fotoğraf ve kamera çekimlerine ilişkin talepleri değerlendirerek uygun görüldüğünde izin vermek.

B) İL MÜDÜRLÜĞÜNÜN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

- a) Çocuk evlerinin mevzuat kapsamında işleyişini sağlamak,
- b) İl Müdürlüğünce belirlenen veya dernek tarafından teklif edilenlerden uygun bulunanlardan bakıcı anne/bakım elemanı, değerler eğitime işi ile çocuk evleri sorumlularını görevlendirmek,
- c) Çocuk evlerinde görevli bakım elemanları ve çocuk evi sorumlularının yer değiştirilmeleri ve işlerine son verilmesi konularını dernek koordinatörü ile birlikte değerlendirmek,
- d) Çocuk evlerinde kalan çocukların iaa ve ibate bedellerini mevzuat hükümleri doğrultusunda karşılamak,
- e) Çocuk Evlerinde görevlendirilecek ve istihdam edilecek personelin hizmet içi eğitimini, derneğin azami katkısını alarak birlikte gerçekleştirmek,
- f) Dernek tarafından İl Müdürlüğünce çalışma onayı verilerek görevlendirilen psikologla gizlilik ilkelerine riayet edilerek, çocukların gelişim alanları, tıbbi tedavi ve rehabilitasyon programlarında kullanılmak amacıyla gerekli bilgileri paylaşmak,
- g) Dernek ile birlikte söz konusu yıl içinde açılacak çocuk evleri için demekten bilgi alınarak Genel Müdürlüğe bilgi vermek,

h) Maaşları ve özlük hakları Dernek tarafından karşılanarak çocuk evlerinde görevlendirilmek üzere teklif edilen psikolog veya davranış bilimleri uzmanından uygun görülenlerin çalışabilmesi için çalışma onayı vermek,

i) Çocuk Evlerinde Genel Müdürlük tarafından istihdam edilen personel haricinde, ihtiyaç halinde çocukların yararına, maaşları ve özlük hakları Dernek tarafından karşılanacak olan meslek elemanı (sosyal çalışmacı, PDR, çocuk gelişimcisi, öğretmen ve değerler eğitimcisi) veya bakım elemanı çalıştırılmak istenmesi durumunda, bu kişilerden uygun görülenlerin çalışabilmesi için çalışma onayı vermek,

C) DERNEĞİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ:

a) Çocuk Evlerinin kirası ile hizmete hazır hale gelmesine yönelik tüm tefriş ve donanımı ile hizmet verdiği süreç içerisinde ihtiyaç duyulan iç ve dış onarımı ve ilaçlama giderlerini karşılamak,

b) Çocuk Evlerinin Mevzuat nedeniyle karşılanamayan veya gecikmesi halinde hizmetin aksamasına neden olacak diğer tüm ihtiyaçları karşılamak,

c) Çocuk evinden 18 yaşını doldurarak veya korunma karan kaldırılarak ayrılan çocukların iş edinmelerine ve ev kurlmalarına imkanı ölçüsünde yardımcı olmak,

d) Genel Müdürlüğün yükümlülüğünde olmakla birlikte, ilgili kanun ve yönetmeliklerde belirlenen miktarlar dışında kalan masrafları karşılamak,

e) Çocuk evlerinde ve kuruluşlarda kalan çocuklar için gerekli izinler alınmak kaydı ile kültürel, sosyal, sportif amaçlı gezi ve faaliyetler düzenlemek,

f) Çocuk evlerindeki çocukların okullarda verilen eğitimlerine destek amaçlı, davranış eğitimi, sağlık koruma eğitimi, trafik ve değerler eğitimi vb konulardaki eğitimlerinde uygulanacak yöntemleri, çocuk evleri koordinasyon merkezi ve derneğin görevli elemanları ile birlikte kararlaştırmak. Bu konularda görevlendirilecek elemanların her türlü giderlerini karşılamak,

g) Her 7 (yedi) evden sorumlu maaşları ve özlük hakları Demek tarafından karşılanmak üzere, psikolog veya davranış bilimleri uzmanı istihdam edilmesi ve çalışma onayı verilmesi talebinde bulunmak,

h) Çocuk Evlerinde Genel müdürlük tarafından istihdam edilen personel haricinde, ihtiyaç halinde çocukların yararına meslek elemanı (sosyal çalışmacı, PDR, çocuk gelişimcisi, öğretmen ve değerler eğitimcisi) veya bakım elemanı çalıştırılmak istenmesi durumunda, bu kişilerin maaşları ve özlük haklarını karşılamak. İl Müdürlüğünden çalışma onayı talep etmek,

i) Çocuk evlerinde kalan çocuklara "Koruyucu Aile" olabilecek gönüllü aile bulma çalışmalarını il müdürlüğü ile koordineli yürütmek,

İŞLEYİŞ

MADDE 7-

a) Demek yöneticileri ve üyeleri çocuk evleri ve çocuk evlerinde kalan çocuklar ile ilgili yapacağı tüm çalışmaları mevzuatlar çerçevesinde; çocuk evleri koordinasyon merkezi ve çocuk evleri sorumlularından izin alarak işbirliği ve eşgüdüm içerisinde koordineli bir şekilde yürütür.

b) Demek üyelerinden ve çocuk evi koordinasyon merkezinden bu protokole uygun olmayan davranışlarda bulunanlar olması halinde; öncelikle demek yönetimi ile

birlikte görüşülerek ortak bir çözüm bulunmaya çalışılır, sorunun devam etmesi halinde; çocuk evlerinde hizmetin devamlılığının sağlanması ve çocukların yüksek yararı göz önüne alınarak çocuk evleri koordinasyon merkezi, çocuk evi sorumlusu, demek koordinatörünün ortak alacakları idari kararlar uygulanır.

c) Demek yöneticileri, üyeleri ve diğer gönüllüler ziyaretçisi olmayan veya psikolojik açıdan bir aile yanında kalması uygun görülen çocukları ilgili mevzuat çerçevesinde çocuk evlerinde görev yapan ilgili meslek elemanının da görüşü alınarak, gönüllü aile statüsünde evlerine misafir olarak alabilirler. Gönüllü aileler yükümlülükleri konusunda önceden bilgilendirilir.

d) Mevzuat kapsamında aile / yakınları ile görüştürülmesi uygun görülen çocuklar için çocuk evleri koordinasyon merkezi ve çocuk evi sorumlusu tarafından bir izin-ziyaret programı oluşturulur. Bu program dahilinde gerçekleştirilecek ziyaretler; çocuk evi sorumlusu ile birlikte derneğin tayin ettiği psikolog eşliğinde gerçekleştirilir,

e) Çocuklarla ilgili sosyo-kültürel ve etkinlik çalışmalarında demek ile birlikte hareket edilerek programın aksatılmamasına dikkat edilir.

f) Demek tarafından çocuk evlerine veya hizmet alan çocuklara yapılacak her türlü bağış, aynı malzeme ile yardım ve destek Genel Müdürlüğün ilgili mevzuatları çerçevesinde makbuz karşılığında veya taşınır işlem fişi alındısı karşılığında çocuk evleri koordinasyon merkezine teslim edilir. Çocukların sosyal gelişim ve psikolojik özellikleri dikkate alınarak, çocukları örseleyici, rencide edici ya da onurlarını zedeleyerek duygusal ve psikolojik sorunlara yol açacak şekilde bağışların yöneticileri, üyeleri ve diğer bağışçılar tarafından dağıtılmasına izin verilmez.

g) Demek çocuk evlerinde kalan çocukların kişisel gelişimlerini arttıracak, değerler timi başta olmak üzere eğilimlerine katkı sağlayarak ileride bir iş ve meslek sahibi olmalarında yardımcı olacak kurs ve faaliyetleri gerek kendi bünyesindeki gerekse diğer kamu ve sivil toplum kuruluşlarının hizmet birimlerinden alınmasında koordineli olarak destek sağlayabilir.

h) Demek yöneticileri, üyeleri ile gönüllüler, çocuk evleri koordinasyon merkezi ve derneğin ilgili elemanlarınca ortaklaşa belirlenen gün ve saatler çerçevesinde evlere misafir olarak kabul edilebilirler. Bu ziyaretlerin Türk örf, adet geleneklerine ve sosyal hayatta gerçekleşen bir aile ziyareti şeklinde yaşanmasına özen gösterilir.

i) Çocuk evinde çalıştırılacak psikolog veya davranış bilimleri uzmanı çocuk evi sorumlusu ve çocuk evi koordinasyon merkezi ile koordineli çalışır. Çocuklar hakkında hazırladıkları raporları çocukların şahsi dosyalarında muhafaza edilmek üzere çocuk evi koordinasyon merkezine teslim eder.

SÜRE

MADDE 8- Bu Protokolün süresi 20 (Yirmi) yıldır. Sürenin bitiminden en az üç ay önce yazılı olarak uzatılmayacağı bildirilmediği takdirde protokol hükümleri aynı şartlarla 20 (Yirmi) yıl daha uzatılmış sayılır.

EK PROTOKOL VE FESİH

MADDE 9-

a) Protokolün yürürlükteki süresi içerisinde hizmetin daha iyi yapılabilmesini

sağlamak üzere taraflar her zaman protokolde değişiklik yapılmasını veya protokole ilave yapılmasını isteyebilir.

b) Taraflar hak ve yükümlüklerine uymadığı takdirde, protokolün iki tarafça feshi istenebilir. Taraflardan biri protokolü sonlandırmak isterse, fesih kararı almadan uygulanacak işlemlerin yerine gelmesi ve çocuk evlerindeki hizmetin sürekliliğinin sağlanması ve çocukların yüksek yararının gözetilmesi açısından üç ay öncesinden yazılı olarak bilgi vermek zorunluluğu vardır.

ANLAŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ

MADDE 10-

a) Bu protokolün uygulanmasından doğacak uyuşmazlıklar, İl Müdürlüğü ve Demek tarafından belirlenecek alanında uzman ikişer kişiden oluşturulacak bir komisyonca çözümlenir.

b) Komisyon tarafından sorunun çözümlenememesi halinde Genel Müdürlüğün hakemliğine başvurulur.

c) İşbu protokolün uygulanmasından kaynaklanan uyuşmazlıkların yargıya intikali halinde ise Ankara ili Mahkemeleri yetkilidir.

DİĞER HUSUSLAR

MADDE 11- Bu protokolde yer almayan konular ilgili mevzuat çerçevesinde yürütülür.

ADRES VE TEBLİGAT

MADDE 12- İş bu protokolde yer alan hususların yerine getirilmesi, gerekli ihbar ve tebligatların yapılabilmesi için taraflar işbu protokolün 5. maddesi adresler bölümünde yer alan adresleri yasal tebligat adresi olarak kabul etmişlerdir. Taraflar adres değişikliklerini yazılı olarak karşı tarafa bildirmedikleri takdirde bu protokolde yer alan adreslere yapılacak ihbar ve tebligatların geçerli olacağını taahhüt ederler.

YÜRÜTME

MADDE 13- Bu protokol hükümleri Genel Müdürlük İle Demek tarafından yürütülür.

YÜRÜRLÜK

MADDE 14-

a) İstanbul Valiliği İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü ile Mutlu Yuva Mutlu Yaşam Derneği Arasında Çocuk Evleri Açılması ve İşletilmesine ilişkin imzalanan 23.08.2010 tarihli işbirliği Protokolü ve 17.08.2011 tarihli ek protokol yürürlükten kaldırılmıştır.

b) iki nüsha halinde hazırlanan iş bu protokol 14 (on dört) maddeden ibaret olup, tarafların karşı imzasına müteakip onay tarihinde yürürlüğe girer.

Prof. Dr. K.Nevzat TARHAN

Abdulkadir KAYA

**Mutlu Yuva Mutlu Yaşam Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı**

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürü

OLUR

13.04.2012

Kenan BOZGEYİK

Müsteşar

EK:5

**YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU-KURUMDA
GÖREVLİ PERSONEL**

Değerli Katılımcı,

Bu çalışmanın amacı, “Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklar İle İlgili Kışla Tipi Yapılanmadan Çocuk Evlerine Giden Süreç ve Mutlu Yuva Derneği Örneği” araştırmasına kaynak sağlamaktır.Çalışma, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi-Sağlık Bilimleri Enstitüsü-Sosyal Hizmet Anabilim Dalı-Sosyal Hizmet bölümü yüksek lisans tezi kapsamında yapılmaktadır.Vereceğiniz cevaplar, kurumun tanıtımı ve çalışmanın amacı açısından son derece önemlidir.Çalışmada mahremiyet ve gizlilik ön plandadır.

Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Abdurrahman BAKILCI

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sağlık
Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim
Dalı Sosyal Hizmet Bölümü Yüksek Lisans
Öğrencisi

Demografik Bilgiler

1-Cinsiyetiniz nedir?

( )Erkek ( )Kadın

2-Yaşınız nedir?

(.....)lütfen belirtiniz.

3-Öğrenim durumunuz nedir?

( )Orta öğretim ( )Ön lisans ( )Lisans ( )Yüksek lisans ve üzeri

4-Kurumdaki göreviniz nedir?

(.....)lütfen belirtiniz.

5-Medeni durumunuz nedir?

( )Evli ( )Bekar ( )Boşanmış

6-Ne zamandan beridir bu kurumda çalışıyorsunuz?

.....

Araştırma Soruları

A-Kurumu Tanıtıcı Sorular

1-Derneğin tarihçesi ve hiyerarşik yapısı hakkında bilgi verebilir misiniz?

2-Derneğin amacı ve ismini nereden aldığı hakkında bilgi verebilir misiniz?

3-Derneğin misyon ve vizyonu hakkında bilgi verebilir misiniz?

4-Derneğiniz ile ilgili SWOT analizi ve yıllık faaliyet raporunuz var mı?

5-Derneğinizi diğer STÖ'lerden ayıran yönleri nelerdir?

6-Derneğinizin ileriye dönük stratejisi ve hedefleri hakkında bilgi verebilir misiniz?

7-Yaptığınız çalışmalarda herhangi bir devlet kurum veya kuruluşuyla birlikte çalışıyor musunuz?Açıklar mısınız?

8-Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun derneğin hizmet verdiği evlere yerleştirilmesinde nasıl bir yol izlenmektedir?Herhangi bir kriter var mı?

9-Dernek, çocuk evlerinin kurulmasında nasıl bir yol izler ve hangi hususlara dikkat eder?

10-Türkiye genelinde derneğe bağlı hangi şehirde kaç ev bulunmaktadır?

11-Derneğin çocuklarla ilgili diğer STÖ'lerle herhangi bir bağlantısı var mı?

12-Kurumda hangi meslek dalından elemanlar çalışmaktadır?

13-Kurumdaki personel sayısı sizce yeterli midir?

14-Yapılan çalışmalarda nasıl bir denetlemeden geçmektesiniz?Bilgi verebilir misiniz?

15-Yayın faaliyetleriniz nelerdir?

16-Kurumun gelir kaynakları hakkında bilgi verebilir misiniz?

17-Derneğin güçlü ve zayıf yönleri hakkında bilgi verebilir misiz?

B-Yapılan Çalışma ve Faaliyetlerle İlgili Sorular

1-Derneğin yaptığı çalışma ve faaliyetler hakkında bilgi verebilir misiniz?

2-Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik ne tür hizmetler sunuyorsunuz?

a-Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun biyolojik ihtiyaçları için ne tür hizmetler sunuyorsunuz?

b- Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun psikolojik ihtiyaçları için ne tür hizmetler sunuyorsunuz?

c- Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun sosyal ihtiyaçları için ne tür hizmetler sunuyorsunuz?

d- Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun manevi ihtiyaçları için ne tür hizmetler sunuyorsunuz?

2-Çalışma ve projelerinizden en önemli bulduğunuz hangisidir?Bilgi verebilir misiniz?

3-İleriki yıllarda derneğin çocuklar konusu dışında başka bir alanda çalışma hedefi var mı?Bilgi verebilir misiniz?

4-Yaptığımız çalışmaların tanıtımında internet ve sosyal medya kullanımınız nasıldır?Bilgi verebilir misiniz?

5-Yapılan çalışmaları yeterli buluyor musunuz?Geliştirilmeleri için başka neler yapılabilir?

6-Çalışmalarınızda sorunlarla karşılaşıyor musunuz?Bilgi verebilir misiniz?

Katkılarınızdan Dolayı Teşekkürler...

ÖZGEÇMİŞ

Abdurrahman BAKILCI

Kanarya Mah./Küçükçekmece/İSTANBUL

abdurrahmanbakilci@gmail.com

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, Sosyal Hizmet Bölümü, 2019, İstanbul.

Lisans: Marmara Üniversitesi Tarih Bölümü, 2012 ve Atatürk Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, 2018.

B. MESLEKİ EĞİTİM

2013 Bir dönem ücretli öğretmenlik

2018 Birinci dönem Halkalı Yetiştirme Yurdu'nda stajyerlik

2018 İkinci dönem Bahçelievler Sosyal Hizmet Merkezi'nde stajyerlik.